

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету

ТЕРНОПІЛЬ
2022

Випуск 2

**Збірник наукових праць кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету**

Випуск 2

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ, д. е. н., професор

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Горин В. П. – заступник голови, д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;

Дем'янишин В. Г. – д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;

Лободіна З. М. – д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ.

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ
(протокол № 6 від 17.11.2022 р.).*

Фінансове забезпечення сталого розвитку: збірник наукових праць кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 264 с.

Коло проблем, які висвітлюються у збірнику, пов'язані з розробкою основних напрямів фінансової політики держави, реформуванням складових фінансового механізму та фінансової системи, удосконаленням управління фінансами на макро-, мезо- і макрорівнях. Висновки та рекомендації мають вагомое теоретичне значення і можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт, проведенні інших форм наукових досліджень.

УДК 336

За редакцію, зміст і достовірність даних, а також встановлення фактів плагіату матеріалів, розміщених у збірнику конференції, відповідальність несуть автори та наукові керівники.

© ЗУНУ, 2022

ЗМІСТ

<i>Антошків М. М.</i> НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	10
<i>Барановська Ю. А.</i> СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	13
<i>Барилко Д. І.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ.....	17
<i>Білоус О. Г.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	21
<i>Бойко І. В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	23
<i>Бондаренко Є. П., Вільгуцька В. І.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ.....	26
<i>Бондаренко Є. П., Григус Т. М.</i> СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАПРЯМІВ ПРОТИДІЇ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ.....	29
<i>Борисов Н. П.</i> ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ У ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	32
<i>Бугерчук А. О.</i> КОНТРОЛЬ ЗА МИТНИМИ ЗАБОРОНАМИ І ОБМЕЖЕННЯМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	34
<i>Булавинець В. М., Кім Н. В.</i> СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	36
<i>Булавинець В. М., Крамарчук Ю. В.</i> СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ.....	40

<i>Валігура В. А., Дроць М. В.</i> ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ.....	43
<i>Вівчар Т. І.</i> МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	45
<i>Вітвів О. І.</i> АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	48
<i>Вітківський П. А., Миколайчук В. С., Хом'як В. Г.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	52
<i>Войдило С. І.</i> НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМІВ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ.....	56
<i>Горин В. П., Ковальчук Д. Я.</i> СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	59
<i>Горин В. П., Юзефович С. Б.</i> ІНКЛЮЗИВНІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я.....	63
<i>Гринчук М. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ У СТИМУЛЮВАННІ РОЗВИТКУ ГРОМАД.....	68
<i>Грицяк О. А.</i> НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	73
<i>Гупайло А. Р.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УЧАСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ.....	76
<i>Дем'янюк Н. Б., Савчук В. Р.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	81
<i>Дмитрів В. І., Лазарчук Н. А.</i> ПРАГМАТИЗМ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ПЕРЕВЕЗЕННІ ПАСАЖИРІВ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ.....	84

<i>Дмитрів В. І., Поврознік К. М.</i> ФІСКАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МИТА ДЛЯ БЮДЖЕТУ КРАЇНИ.....	86
<i>Дулиш Т. В.</i> НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	88
<i>Дячук В. А.</i> ПОДАТКОВА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ У ПЕРІОД КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ.....	91
<i>Іванова А. М., Вацлавський О. І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОПОДАТКУВАННІ.....	93
<i>Ільницька І. Я.</i> ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	97
<i>Канюк О. В.</i> БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ...	100
<i>Кахнич Д. І.</i> ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	103
<i>Квасниця О. В., Драчук Н. І.</i> ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	107
<i>Кекіш І. П., Фаль А. Р.</i> ПРАГМАТИКА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ЄС.....	112
<i>Кириленко О. П., Шиндор Ю. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ У БЮДЖЕТНОМУ ПЛАНУВАННІ.....	116
<i>Кізима Т. О., Гайнацька Ю. О.</i> ВЕКТОРИ ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ВИТРАТ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.....	119
<i>Коваль С. Л., Синишена Г. А.</i> ОЦІНКА ВИДАТКІВ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО СЕЛИЩНОГО БЮДЖЕТУ.....	123

<i>Козут В. В.</i> МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ ЯК СКЛАДОВА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	126
<i>Коломийчук Н. М., Баран В. Б.</i> ВИДАТКИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	128
<i>Комаров М. П.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	132
<i>Котович Д. М.</i> ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	135
<i>Кравчук К. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ Е-ВРЯДУВАННЯ НА РІВНІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	137
<i>Крупа Т. М.</i> БЕЗСПІРНІ СПИСАННЯ КОШТІВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	140
<i>Крутін В. С.</i> ФІСКАЛЬНА РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ.....	144
<i>Курпель О. В.</i> СУТНІСНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	146
<i>Куцик С. С.</i> НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ.....	148
<i>Лепех-Давидович С. С.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	150
<i>Лесьний В. А.</i> СВІТОВИЙ ДОСВІД МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ.....	154
<i>Лисак Р. Ю.</i> МИТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ І РЕГІОНІВ.....	159

<i>Лозовицька Н. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПО ПИТАННЯХ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	163
<i>Магалецька В. В., Рогальський І. О.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	167
<i>Мойсей А. В.</i> МИТНИЙ КОНТРОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	170
<i>Мудрик А. М.</i> МЕТОДИ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ.....	174
<i>Надеїна Н. А.</i> ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ЗВІТОСТІ УКРАЇНИ.....	177
<i>Ониськів І. В.</i> ІНСТИТУЦІЙНА ПІДТРИМКА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	180
<i>Павловський Д. М.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ.....	183
<i>Павлюк М. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ Ф'ЮЧЕРСНИХ КОНТРАКТІВ З ФОНДОВИМИ ІНДЕКСАМИ ДЛЯ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ ПОРТФЕЛЯ АКЦІЙ.....	187
<i>Пасько О. А.</i> РОЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ У ВИКОНАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	189
<i>Потапчук П. Ю.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ.....	191

<i>Продан К. С.</i> ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	193
<i>Репецька В. В.</i> АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ....	197
<i>Рудик В. М.</i> ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ТА ПОСЛУГИ У ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ.....	199
<i>Русин Г.- Н. О.</i> ФІСКАЛЬНІ ТА РЕГУЛЮЮЧІ ПРОТИРІЧЧЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	203
<i>Русін В. М., Головій Т. В.</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВАРТИ НА ПРИКЛАДІ ДЕПАРТАМЕНТУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВАРТИ ЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ.....	204
<i>Русін В. М., Дрилінська О. А.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	208
<i>Саноцька К. П.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСТВА НА СТАДІЯХ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ.....	211
<i>Серховець В. М.</i> РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	213
<i>Сидор І. П., Осадчук Т. В.</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ.....	215
<i>Сидорович О. Ю., Шпирна В. І.</i> РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	219
<i>Сідляр В. В., Бутенко В. О.</i> ПОСЕРЕДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНОГО БРОКЕРА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	223
<i>Сідляр В. В., Калюта Н. Ф.</i> ПРОТИДІЯ РОЗМИВАННЮ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ.....	225

<i>Сідляр В. В., Мартинюк С. Л.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ.....	227
<i>Смоляк О. В.</i> АНАЛІЗ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ГРОМАДИ.....	230
<i>Сукмановський В. В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ ТА ПОРУШЕННЯ МИТНИМИ ПРАВИЛАМИ В УКРАЇНІ.....	233
<i>Тумік А. В.</i> ПОЗИТИВНІ ЕФЕКТИ ВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	237
<i>Чернець І. С.</i> ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТЕКЦІОНІСТСЬКИХ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВИ.....	240
<i>Шаршонь М. З.</i> ПРАГМАТИКА ФОРМУВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ.....	242
<i>Шевчук А. М., Рибак О. В.</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РИЗИК- МЕНЕДЖМЕНТУ.....	247
<i>Шевчук А. М., Сушко В. О.</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОСТВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	252
<i>Шелеп А. М.</i> ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	256
<i>Шенгофер А. А.</i> СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	258
<i>Юзинкевич О. О.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	261

Антошків Михайло Миколайович
студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Фінансова політика – це особлива сфера економічної діяльності, дії котрої спрямовані на збір фінансових ресурсів та раціональний розподіл для забезпечення функціонування держави. Фінансова політика знаходиться в залежності від типу виробництва та сутності виробничих відносин; проявляється в системі форм і методів збору фінансових ресурсів та їх розподілу.

Основна мета фінансової політики це раціональний розподіл ВВП між різними галузями народного господарства. Зміст фінансової політики охоплює такий комплекс заходів: 1) розробка загальної концепції фінансової політики, визначення її основних завдань, цілей та напрямків розвитку; 2) створення фінансового механізму за допомогою котрого відбуватиметься вся діяльність держави у сфері фінансів; 3) керування фінансами держави та суб'єктами економіки; вирішення поставлених завдань.

Залежно від тривалості періоду та виду завдань фінансову політику розрізняють як фінансову стратегію та фінансову тактику. Фінансова стратегія – це фінансова політика, розрахована на довгострокову перспективу та вирішення великомасштабних завдань. Фінансова тактика – це фінансова політика, котра направлена на розв'язання конкретних завдань за допомогою обґрунтованого перегруповування фінансових ресурсів.

Фінансова політика України у 2022 році проходить в умовах військової агресії рф. Як влучно зазначає Б. Данилишин: «війна проти зовнішнього агресора – це завжди боротьба за політичну і економічну незалежність країни. Бачимо перед собою тільки нашу перемогу, але зважаючи на невизначеність тривалості війни в Україні, відновлення роботи національного бізнесу є запорукою економічної стійкості держави та її спроможності ефективно протистояти агресору» [2]. Тому головним завданням України в даний момент є інвестування у економічні процеси, котрі відбуваються на території, де не ведуться бойові дії, та по можливості переведення їх у більш безпечні регіони.

Ми згідні з висновком Д. Каплунова: «Якщо ми хочемо перемогти в цій війні, економіка не повинна зупинятися. Відганяємо від себе думки «держава мені допоможе» та перестаємо робити ставку на благодійність країн сусідів. Ми не «почекуни» та жебраки. У нас є голова, руки, воля та серце. Нам треба довести, що держава це ми. Кожен з нас. Ми – годувальники своїх сімей. Ми – годувальники своєї країни» [3].

Проте відмовлятися від допомоги сусідів є не розумним рішенням «на початковому етапі саме сусідні держави зазвичай є ключовими джерелами допомоги (поза глобальними міжнародними програмами), інвестицій та ринками збуту продукції. У цьому зв'язку Б. Данилишин зазначає: «У випадку України

вкрай важливо посилювати двосторонні треки співпраці з європейськими сусідами, зокрема у частині тимчасового спрощення митних та дозвільних процедур. Ослаблення бар'єрів для імпорту є ефективним способом швидко подолати дефіцит ключових товарів. Однак досвід Сирії та Боснії і Герцеговини свідчить, що імпорт потрібно ретельно контролювати, аби не "добити" національного виробника [2].

Влучно висловився про ситуацію, в якій знаходиться українська економіка голова НБУ К. Шевченко: «коли спостерігаєш за котом, який заплющує очі, поки п'є молоко, складається враження, що він це робить, аби не бачити навколишнього світу, сповненого загроз, і не відволікатися від основного завдання. У нашій ситуації заплющувати очі – недозволена розкіш, тому що наслідки навіть тимчасового нерозуміння ситуації можуть бути страшними» [5].

Одним з джерел фінансування для нашої держави може виступати майно країни агресора, котре знаходиться на території України та підлягає зарахуванню до державних активів. В нашій країні є ряд правових методів для арешту й конфіскації майна країни агресора. 12 травня 2022 року було ухвалено проект закону №7194 про конфіскацію майна росіян і білорусів, у якому іде мова про зміни, ухвалені до Закону України «Про санкції» від 14.08.2014 р. № 1644-7. Завдяки даному закону активи країни агресора шляхом конфіскації та стягнення можу бути отримані в дохід держави [1].

В реаліях сьогодення також гостро стоїть питання реінтеграції тимчасово окупованих територій та звільнених територій, що повинно стати ключовим пріоритетом для забезпечення цілісності держави та її економіки.

П. Латковський зазначає, що «Реінтеграції в 2022-2024 роках буде спрямовуватись на досягнення таких результатів: реалізація концепції економічного розвитку Донецької та Луганської областей, зокрема шляхом формування нової економічної системи і розбудови критичної інфраструктури; створення ефективних інструментів забезпечення інформаційного суверенітету; запровадження для мешканців ТОТ міцного зв'язку з Україною завдяки сучасним електронним та онлайн-сервісам, доступу до адміністративних послуг, в тому числі на КПВВ» [4, с. 225].

Отже, на нашу думку, основними завданнями фінансової політики України в умовах війни є забезпечення стабільної роботи підприємств на підконтрольних територіях; відновлення підприємницької діяльності на звільнених територіях; конфіскація та мобілізація до державної власності України майна та ресурсів країни агресора; реінтеграція звільнених територій.

Список використаних джерел:

1. Бабенко М. Велика конфіскація. Що чекає на російські та білоруські активи в Україні. *Фокус*. (19.09.2022). URL: <https://focus.ua/uk/economics/529592-bolshaya-konfiskaciya-chto-zhdet-rossiyskie-i-belorusskie-aktivy-v-ukraine> (дата звернення 13.10.2022).

2. Данилишин Б. М. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. *Економічна правда*. (20.05.2022). URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/> (дата звернення 13.10.2022).

3. Каплунов Д. О. Якщо ми хочемо перемогти в цій війні, економіка не повинна зупинятися. *Економічна правда*. (11.05.2022). URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/11/683767/> (дата звернення 13.10.2022).

4. Латковський П. П. Фінансова політика в умовах військового стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 223-227. DOI: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/44.pdf> (дата звернення 13.10.2022).

5. Шевченко К. Є. Фінансово-економічна політика за воєнного часу. *ZN.UA*. (30.05.2022). URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/finansovo-ekonomichna-politika-za-vojennoho-chasu.html> (дата звернення 13.10.2022).

Барановська Юлія Анатоліївна

студентка гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кізима Т. О.

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ

Важливою складовою економічної політики будь-якої держави є її фінансова політика, яка «становить сукупність розподільних і перерозподільних заходів, які держава здійснює за допомогою фінансової системи щодо організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання валового внутрішнього продукту країни і підвищення добробуту всіх членів суспільства» [10, с. 84].

Фінансове забезпечення реалізації державної політики соціального спрямування проходить в рамках реалізації державної бюджетної політики. Це обумовлено тим, що основним джерелом формування та використання необхідних фінансових ресурсів є державний бюджет та бюджети органів місцевого самоврядування.

У науковій літературі фінансова політика держави соціального спрямування характеризується насамперед бюджетною політикою, прийнятою в країні. А оскільки наукове осмислення будь-якого явища має ґрунтуватися на чітко усвідомленому і визначеному понятійно-категоріальному апараті, та зважаючи на те, що будь-яка «фінансова діяльність, управління фінансовими ресурсами розглядаються через призму оптимізації, ... раціонального маневрування грошовими потоками» [4, с. 37], проаналізуємо сутність досліджуваного нами поняття більш детально.

В економічній літературі часто використовують як рівноцінні поняття бюджетної політики, податкової політики та фіскальної політики.

Скажімо, В. Тарангул звертає увагу на те, що «за англо-американською традицією «фіскальна політика – це бюджетна політика», зокрема, у оксфордському фінансовому словнику визначено фіскальну/бюджетну політику, як політику використання державних видатків для впливу на макроекономічні умови» [7, с. 75].

Окремі науковці акцентують увагу на відмінності цих понять. На їх думку, «фіскальна політика, яка відображає дії держави щодо централізації частини виробленого національного продукту та її подальшого суспільного використання, умовно може бути поділена на два напрями - податкову і бюджетну політику» [9, с. 119-120].

На основі цього можемо констатувати, що відмінність понять «бюджетна політика» і «фіскальна політика» науковці обґрунтовують, виходячи з поділу фіскальної політики на бюджетну і податкову. Тобто, існування двох рівноправних політик єдиного ієрархічного рівня (бюджетної і податкової) по суті обумовлює ситуацію, за якої фіскальна політика, окрім бюджетної, до свого складу включає і податкову політику. З іншого боку, бюджетна політика не є

фіскальною, адже вона не включає податкову політику. Саме з останнім твердженням як логічним наслідком осмислення сутності підходу науковців щодо відмінності фіскальної та податкової політики ми не погоджуємося.

Так, О. Базилінська під бюджетно-податковою політикою розуміє «заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво не інфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування бюджету в цілому» [1].

Як складову фінансової політики держави бюджетно-податкову політику трактує О. Теліженко, зазначаючи, що «бюджетно-податкова політика – це складова фінансової політики держави в сфері оподаткування, державних витрат та державного бюджету, спрямована на забезпечення зайнятості населення і стримування інфляційних процесів. Виступає інструментом перерозподілу ВВП за допомогою системи оподаткування, бюджетних витрат та соціальних трансфертів» [8, с. 36].

У свою чергу, Л. Сергієнко бюджетно-податкову політику трактує як складову «фінансової політики держави, а також вид управлінської діяльності держави, щодо зміни державних витрат та оподаткування, надання пільг, субсидій, трансфертних платежів з метою регулювання ділової активності, підтримки високого рівня зайнятості, запобігання різких коливань цін та забезпечення стабільного соціально - економічного розвитку держави в цілому» [5, с. 54].

В. Дем'янишин визначає бюджетну політику держави із ідентифікацією її суб'єктів та змістовного наповнення (як «діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин, засобів бюджетної тактики для їхнього досягнення, а також застосування цих засобів» [3, с. 33]).

Господарський кодекс України підкреслює цільову спрямованість бюджетної політики, вказуючи, що «це політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у економіку, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу» [2].

Безумовно, фінансова політика бюджетного забезпечення соціального розвитку реалізується через відповідну бюджетну політику держави. Бюджетна політика, у свою чергу, характеризується наявністю конкретної морфологічної структури (змістовне наповнення – цільова зорієнтованість – відношення до системи вищого ієрархічного рівня управління – ідентифікація суб'єктів). Хоча варто зазначити, що термін «бюджетна політика», який використовувався донедавна у фінансовій науці, все ж не втратив своєї актуальності, є вживаним і, по суті, виступає синонімом до терміну «фіскальна політика».

Разом з тим, О. Січняк звертає увагу на те, що «західний підхід як у визначенні предмету дослідження (фіскальна політика), так і у своїй суті

обмежується основними принциповими напрямками – оподаткування та видатки, а також вказує на об'єкт здійснення – того, хто реалізує публічне управління» [6, с. 8].

Відтак можемо стверджувати, що фінансова політика соціального забезпечення є складовою фінансової політики держави, яка: по-перше, здійснюється в процесі формування та використання бюджетного фонду; реалізується за допомогою технології досягнення цільових орієнтирів шляхом виконання функцій; забезпечується через бюджетний процес та процес управління фінансовими відносинами; ідентифікується із застосуванням функціонально-цільового підходу; по-друге, розглядається як діяльність держави щодо обґрунтування концепції, ідентифікації цілей та визначення завдань із окресленням методів їх вирішення у сфері формування і використання бюджетного фонду та практичної реалізації заходів забезпечення досягнення поставленої мети управління бюджетними відносинами через бюджетний процес.

Основною ціллю бюджетної політики є фінансове забезпечення соціального та економічного розвитку країни. При цьому набувають особливого значення дві обставини:

1) сам процес розвитку характеризується циклічними коливаннями, що здійснює суттєвий вплив на стабільність досягнення та забезпечення функціонування соціальних стандартів життєдіяльності людей;

2) соціальний та економічний розвиток залежить не лише від фінансової політики.

Відтак стратегічною метою бюджетної політики має бути ефективне забезпечення соціального розвитку країни. Основною ж тактичною ціллю є зменшення величини та частоти циклічних коливань в економіці. При цьому обидві цілі на практиці повинні реалізовуватися одночасно в межах єдиної цілісної бюджетної політики.

Список використаних джерел:

1. Базилінська О. Я. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 442 с. URL: <http://library.if.ua/books/63.html>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики. *Світ фінансів*. 2007. № 1. С. 19–34.
4. Кізима Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.
5. Сергієнко Л. К. Вплив бюджетно-податкової політики на соціально-економічний розвиток держави. *Вісник ЖДТУ*. 2010. №3. С. 54–58.
6. Січняк О. О. Категоріальний аналіз сутності бюджетно-податкової політики в сучасній фінансовій теорії. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2016. Т. 21. Вип. 6. С. 8–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_6_3
7. Тарангул В. І. Бюджетно-податковий механізм у системі фінансового

стимулювання розвитку регіонів. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України* (економіка, право). 2012. № 4. С. 74–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvudpsu_2012_4_11

8. Теліженко О. М., Боронос В. Г. Узгодження основних складових реалізації фінансової політики в Україні. *Вісник Сумського державного університету*. Серія: Економіка. 2013. № 1. С. 35–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_1_7

9. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія. Київ: КНЕУ, 2002. 387 с.

10. Фінанси: підручник / Юрій С. І. та ін.; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.

Барилко Денис Ігорович

студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гуцул І. А.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Результати вивчення європейського досвіду демонструють, що на сьогодні у 13 країнах ЄС служби, що забезпечують фінансову безпеку, входять до складу фіскальних органів, у 14 – до складу правоохоронних органів. У складі фіскальних органів, таких як податкова, митна служба, міністерство фінансів, орган з фінансової безпеки діє в Австрії, Великій Британії, Греції, Естонії, Ірландії, Іспанії, Кіпрі, Латвії, Нідерландах, Німеччині, Португалії, Польщі, Швеції. У складі правоохоронних органів – поліції, прокуратури, або як окремих правоохоронних органів діє у таких країнах Євросоюзу, як Бельгія, Болгарія, Данія, Литва, Люксембург, Італія, Мальта, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія.

Існуюча в Україні модель, за якою компетенцією щодо забезпечення фінансової безпеки наділені органи Державної податкової служби, діє у таких країнах ЄС, як Австрія, Велика Британія, Греція, Ірландія, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Швейцарія, Швеція; інших країнах – Австралії, Індії, Канаді, Новій Зеландії, Південній Кореї, Південно-Африканській Республіці, США, Чилі.

Розвинені країни, наприклад Німеччина, Велика Британія, США, Японія та інші, спрямовують національні митні органи передусім на боротьбу з наркобізнесом, незаконними операціями зі зброєю та іншими злочинними проявами. Перший їхній обов'язок – правоохоронна робота. Українське законодавство також не залишає без уваги цей важливий напрямок діяльності митних органів, але сучасна ситуація в країні фактично висуває на перший план економічну діяльність. Велика кількість порушень митних правил свідчить про недостатній рівень забезпечення митної безпеки України. Тому комплексне розв'язання проблем забезпечення митної безпеки України можливе лише за умови вжиття на державному рівні заходів, спрямованих на підвищення ефективності здійснення державної митної справи, складовими яких є профілактична діяльність щодо недопущення контрабанди і порушень митних правил та ефективний митний контроль. В країнах ЄС широко використовується практика проведення перевірок не тільки в момент перетину митного кордону та митного оформлення, але й до та протягом визначеного часу після оформлення митних процедур товарів і транспортних засобів.

Всесвітня митна організація є незалежним міжурядовим органом, чиєю місією є підвищення ефективності діяльності митних органів, встановлення, підтримання та впровадження міжнародних інструментів для гармонізації та єдиного застосування спрощених та ефективних митних систем та процедур, які керують рухом товарів, людей та транспортних засобів через митні кордони. Ця організація є форумом, де делегати з країн – учасниць можуть обговорювати

митні питання на рівноправній основі. Кожна країна має одного представника та один голос. ВМО пропонує своїм членам широкий вибір Конвенцій та інших міжнародних інструментів. Члени ВМО також можуть скористатися з технічної допомоги та навчальних послуг, що їх пропонує Секретаріат, або які пропонуються з його залученням. Україна приєдналась до 5 конвенцій, які розроблені і адмініструються ВМО, а також до 2 конвенцій, які розроблені іншими організаціями, але також адмініструються ВМО [1].

Наприклад, в рамках ЄС діє відповідна угода під назвою Конвенція про взаємну допомогу та співробітництво між митними адміністраціями, яка спрямована на врегулювання спільних дій щодо забезпечення дотримання митного законодавства. Згідно з цією Конвенцією, держави члени ЄС забезпечують взаємну допомогу та співробітництво між митними адміністраціями з метою: попередження та розслідування порушень національного митного законодавства; покарання за порушення митного законодавства ЄС та національного митного законодавства. З метою забезпечення такого співробітництва створено координаційний орган, який складається з представників митних адміністрацій всіх країн-членів та відповідальний за отримання прохань про надання взаємної допомоги та координацію такої допомоги. На підставі цієї Конвенції держави члени ЄС укладають угоди про обмін посадовими особами митних органів, відповідальними за розслідування порушень митного законодавства [1]. Ще однією формою взаємної допомоги є транскордонне співробітництво між митними адміністраціями, яке передбачає допомогу шляхом направлення співробітників митних органів однієї держави до іншої та надання організаційної підтримки. Таке транскордонне співробітництво здійснюється для попередження, розслідування та покарання правопорушень, пов'язаних із: контрабандою наркотиків, психотропних речовин, зброї, військового спорядження, культурних цінностей, небезпечних та токсичних речовин, ядерних матеріалів тощо; контрабандою комерційних товарів та товарів заборонених до ввезення на митну територію Співтовариства. Кожен член ЄС може надавати допомогу іншим сторонам даної Конвенції або за власною ініціативою, або на прохання іншої сторони [1].

Для більшості сучасних країн характерним є те, що митні органи діють у структурі міністерства фінансів. Це підвищує ефективність діяльності митних органів та зменшує вплив на них з боку центральних органів державної влади. З митної практики цих країн Україні варто запозичити узаконення правоохоронного статусу митних органів, що дозволить упроваджувати розвідувальну та агентурну роботу. Цілком доречною вважається враховувати і запозичувати кращий досвід зарубіжних країн, оскільки це позитивно вплине на ефективність діяльності Державної митної служби України.

Порушення митних правил може слугувати як підстава при застосуванні не лише провадження у справах про порушення митних правил, адміністративних стягнень, а й інших заходів адміністративного примусу, у тому числі, одного з заходів припинення (оскільки застосовується за наявності факту правопорушення) – адміністративного затримання. На практиці воно виконує функції спеціальної і

загальної превенції (застереження скоєння нових правопорушень як самим порушником, так й іншими особами, які отримали інформацію про ефективну і законну діяльність правоохоронних органів). Розглянемо більш детально цей захід тому, що він має тісний зв'язок з іншими адміністративно-примусовими заходами, є доповненням й часто забезпечує можливість їх використання. Зокрема, за умов вчинення усіх правопорушень, до початку відповідних адміністративно-процесуальних дій (особистий огляд речей і документів, складання протоколу про адміністративне правопорушення, оформлення матеріалів про вилучення предметів тощо), компетентному органу або особі необхідно провести адміністративне затримання. Як самостійний захід адміністративного припинення адміністративне затримання припиняє протиправну поведінку, а також використовується для отримання інформації про особу правопорушника. Метою застосування даного заходу є припинення правопорушень та забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, а підставою – адміністративне правопорушення [2].

Митне обстеження – виходячи з аналізу законодавчих норм, може застосовуватись тільки щодо юридичних осіб. Така процесуальна дія має на меті виявлення товарів, що є безпосередніми предметами порушення митних правил, чи товарів із спеціально прилаштованими сховищами (тайниками), які вживались аби приховати безпосередні предмети порушення митних правил від митного контролю, транспортних засобів, що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України, та документів й інформації, зокрема, тієї, що має електронний вигляд, потрібних для розгляду справи про порушення митних правил і їх тимчасового вилучення. Митне обстеження може бути проведено тільки при достатніх підставах, що це є необхідними товарами, документами, інформацією, що розміщується в конкретному місці. Однак перелік зазначених підстав є розпливчастим і абстрактним. Зазначена процесуальна дія повинна відбуватись у присутності посадових осіб певної юридичної особи, понятих осіб, та фахівців, чий спеціальні знання можуть бути необхідними для її проведення. Митне обстеження супроводжується складенням певного протоколу, законодавчо встановленої форми [2].

Залежно від характеристики товарів, що переміщуються через митний кордон, простий огляд інколи не дає бажаних результатів, оскільки для того, аби побачити різницю між товарами, що декларуються, та товарами, що переміщуються фактично, необхідно мати певні технічні засоби, володіти технологією та навичками їх застосування, мати спеціальні знання. Якщо значна кількість індикаторів ризику вказує на високу ймовірність вчинення митного правопорушення у вигляді недекларування, простим оглядом не обмежуються. До огляду залучаються фахівці відділів технічних засобів митного контролю та використовуються належні технічні засоби.

З метою покращання якості протидії порушенням митних правил в Україні першочергова увага митниць має приділятися: посиленню контролю за достовірністю документів і відомостей, що надаються під час переміщення

товарів, транспортних засобів через митний кордон України та під час їх подальшого митного оформлення; за наявності обґрунтованих сумнівів у достовірності документів і відомостей, наданих під час переміщення товарів через митний кордон України та під час їх подальшого митного оформлення, направленню запитів до митних та інших органів іноземних держав; зіставленню статистичних даних Державної митної служби України з даними митної служби країни місцезнаходження відправника (одержувача) товарів про походження, кількість, вартість товарів, експортованих з України та імпортованих у неї; вдосконалення інформаційних технологій; налагодженню на регіональному рівні дієвої та ефективної взаємодії митниць із правоохоронними органами.

Список використаних джерел:

1. Інформація щодо співробітництва Державної фіскальної служби України з міжнародними організаціями. Станом на 16.02.2016 р. *Офіційний портал Державної фіскальної служби України*. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/informatsiya-schodo-spivrobotnitstva-mini/> (дата звернення: 30.09.2020).
2. Митний кодекс України: Закон України від 26.07.2017 р. № 4495-17. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012, № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552 (зі змінами).

Білоус Олександр Георгійович
студент гр. ФМСзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

На сьогоднішній день система державного управління не цілком відповідає потребам, зокрема що стосується ефективного розвитку інтеграційних процесів у напрямку Європейської інтеграції. Україна знаходиться низько у рейтингах щодо конкурентоспроможності та тих сферах, які є пов'язаними із державним управлінням.

Проте певні позитивні результати і спроби щодо ефективного державотворення все ж таки є. Зокрема, якщо глянути на рейтинги країн за конкурентоспроможністю, то згідно з показниками Індексу світової конкурентоспроможності Світового економічного форуму за 2015 р. Україна посідала 130 місце (серед 144 країн) в категорії «ефективність уряду», 103 місце в категорії «прозорість формування державної політики» та 115 місце в категорії «тягар державного регулювання» [1], то вже сьогодні за показником «ефективність уряду» Україна вже 110-а із 140 країн [2]. Проте цього недостатньо для того щоб догнати ефективні країни світу.

Вирішенням цієї важливої проблеми є інтенсивне впровадження в державне управління так званого електронного врядування. Сьогодні цій проблемі у нас в країні приділяється велика увага і вже зараз ми можемо спостерігати певні позитивні результати. Зокрема згідно із дослідженнями, проведеними ООН «United Nations E-government Survey», в цьому рейтингу Україна серед 193 країн світу посіла 62 місце [1].

Щоб вирішити проблеми в сфері державного управління, в Україні навіть затверджені були нормативні документи, серед яких «Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки» [3] та «Концепція розвитку електронного урядування в Україні» [4], які мали забезпечити модернізацію діяльності державних інституцій та органів місцевого самоврядування. Проте не все вдалося досягти, і Україна досі відчуває серйозні проблеми в сфері державного управління. Однак варто зазначити що державне управління об'єднує велику кількість секторів чи векторів реалізації. Одним із них є митна політика, яка також реалізується через виконання обов'язків митних органів.

Адже входження України до світового економічного й інформаційного простору передбачає розроблення чітко визначеної і зваженої державної зовнішньоекономічної політики, яка потребує принципово нових підходів до вдосконалення механізму митного регулювання зовнішньої торгівлі.

Процес оновлення і удосконалення роботи митниці є неперервним, а тому постійно удосконалюється і реалізовується в межах різних державних програм [5] та стратегій [6].

Сьогодні, основним завданням ДМС є швидкий і всеосяжний перехід

роботи органу в цифровий вимір, який полягає в повному переході до автоматизованих процесів митного адміністрування. В цьому напрямку, представниками митниці, суб'єктами ЗЕД постійно проводяться дискусії, однією з яких є необхідність запровадження «Смарт-митниці»). Така ініціатива вже знайшла своє схвалення серед представників ЗЕД [7]. Концепція імплементації проекту «Смарт-митниця» поєднує в собі ті процеси які вже були запроваджені і ті, що ще потребують запровадження, зокрема в сфері удосконалення процесу митного оформлення, митного контролю.

Проте процес технологічного удосконалення роботи митниць та митного адміністрування загалом є далеко не завершеним і тому потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Гапеев Л. Електронне урядування: проблеми, пріоритети, завдання. *Держслужбовець*. 2018. № 3. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2018/march/issue-3/article-34920.html>
2. Україна піднялася на шість пунктів у рейтингу конкурентоспроможності економік. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-pidnyalasya-na-shist-punktiv-u-reytingu-konkurento-spromozhnosti-ekonomik-291231_.html
3. Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 24.06.2016 р. № 474-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua.474-p>.
4. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua.649-p>.
5. Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДМС України на 2015– 2018 роки: Наказ Державної фіскальної служби України від 12.02.2016 р. № 80. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/DFS00530.html.
6. Стратегічні ініціативи розвитку ДМС до 2020 року. Прес-служба Державної фіскальної служби України від 12.01.2018 р. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/322784.html>.
7. У ДМС презентували громадськості «Смарт»-митницю. Державна фіскальна служба України: офіційний сайт. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/352064.html>.

Бойко Ірина Василівна

студентка гр. ФФзм-21, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Малиняк Б. С.

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Децентралізація влади суттєво внесла корективи у діяльність територіальних громад, що виявилось у передачі повноважень від органу виконавчої влади до територіальної громади та закріплення за ним фінансового забезпечення, а також чіткого розмежування повноважень між органами виконавчої влади та між рівнями органів місцевого самоврядування.

Управління територіальними громадами в умовах децентралізації спрямоване на ефективність його функціонування, тобто необхідно отримати максимальний результат з мінімальними витратами, при цьому діяльність територіальних громад має бути забезпечена різними ресурсами. Кінцевою метою управління розвитком територіальними громадами є благополуччя населення, яке проживає на ній. Спроможною територіальною громадою є та громада, яка має власні джерела бюджетування, розвинену інфраструктуру та людські ресурси достатні задля вирішення власних питань локального значення.

Вітчизняними науковцями такими, як С. Юрій, Т. Кізіма та Н. Злепко сутність фінансового забезпечення розкривається на основі «формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання» [6].

О. Щербакова в процесі розгляду сутності фінансового забезпечення увагу акцентує на «сукупності заходів, спрямованих на мобілізацію наявних та виявлення і залучення потенційних фінансових ресурсів суб'єктів управління розвитком міста, а також ресурсів зовнішніх інвесторів та формування шляхом їх об'єднання фінансової основи, яке відрізняється від існуючих акцентом на необхідності об'єднання коштів різного походження» [8].

На думку Н. Косаревич фінансове забезпечення територіальних громад слід розуміти як «складову міжбюджетних відносин, яка полягає у використанні сукупності інституційних засад формування місцевих бюджетів з врахуванням ступеню збалансованості фінансово-економічних відносин, що надасть можливість оптимізувати структуру бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, підвищити ефективність видатків бюджетів місцевого самоврядування, забезпечити якісний рівень бюджетного планування і прогнозування місцевих бюджетів як інструмента соціально-економічного розвитку територій» [4].

Основною метою системи фінансового забезпечення розвитку територіальних громад є забезпеченість соціально-економічного розвитку території, підвищення її самодостатності та задоволення потреб та зацікавлень її жителів, а також представників бізнесу. Досягнення означеної мети здійснюється на основі реалізації наступних завдань:

- формування власної матеріально-фінансової бази;

- розвиток джерел надходжень фінансових коштів до місцевого бюджету;
- створення спеціальних позабюджетних фондів з метою забезпеченості розвитку об'єктів, які розташовані на території громади;
- налагодження взаємовідносин суб'єктів територіальної громади [5].

Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад реалізується на загальних та спеціальних принципах, які визначають напрями, відповідно до яких здійснюється сам процес, а також служать як правила та критерії. Серед загальних принципів слід виділити: єдність системи, гласність та відкритість, ефективність, поєднання інтересів, справедливість, цілеспрямованість, рівність.

В процесі виділення принципів фінансового забезпечення М. Багмет і О. Євтушенко пропонують виділяти наступні принципи:

- принцип комплементарності передбачає рівний розподіл фінансових ресурсів між усіма зацікавленими суб'єктами;
- принцип субсидіарності окреслює вирішення завдань на рівні територіальних громад, а не на вищих рівнях;
- принцип демократизму передбачає залучення жителів територіальної громади до вирішення питань розвитку [1, с. 58].

Таким чином, збалансований розвиток територіальних громад формується на основі фінансового забезпечення, шляхом розподілу функцій, повноважень та відповідальності суб'єктів різних рівнів. Сформована система фінансового забезпечення розвитку територіальних громад сприятиме ефективному формуванню та розподілу фінансових ресурсів у громадах.

Список використаних джерел:

1. Багмет М. О., Євтушенко О. Н. Базові принципи діяльності територіальних інститутів управління в контексті Європейської хартії місцевого самоврядування. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. 2007. № 56. С. 56-60.
2. Джурик Х. Б. Формування раціональної організаційно-економічної структури управління ОТГ. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 82-86.
3. Кириленко О., Баранець Я. Досвід забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 54-68.
4. Косаревич Н. Б. Фінансове забезпечення територіальних громад у системі міжбюджетних відносин: (на прикл. Івано-Франків. обл.): автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2012. 19 с.
5. Сухарська Л. В. Базові принципи, форми і методи фінансового забезпечення розвитку територіальних громад. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 2 (50). С. 130-137.
6. Фінанси: Підручник / за заг. ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
7. Фінансове забезпечення регіонального розвитку в умовах децентралізаційних та євроінтеграційних процесів: колективна монографія / за

заг. ред. д.е.н., доц. В. І. Варцаби. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 431 с.

8. Щербакова О. Л. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку монофункціонального міста: автореф. дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.04. Запоріжжя, 2012. 20 с.

Бондаренко Євген Петрович

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Вільгуцька Віра Іванівна

студентка гр. ФМСЗм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ

Інформаційні системи й технології практично використовуються у всіх процесах на сучасному робочому місці в митній діяльності. Спектр імплементації інформаційних систем та технологій, фактично, необмежений: від автоматизації діловодства до використання Інтернету для публікації і поширення інформації, використання автоматизованих систем для формування декларацій, управління ризиками, проведення валідації та обробки, а також для видачі дозволів. В даний час митні інституції в Україні, не зважаючи на ризики воєнного часу, намагаються завершити процедури технологічної революції, що зачіпає як технічні засоби митного контролю, експертну діяльність, так і інформаційне забезпечення всієї діяльності митних органів.

У розвинених країнах світу митниця трансформувалася в одну з найбільш прогресивних державних служб. Так, якщо в інших сферах дані процеси тільки набирають обертів, то митниця вже стала цифровою. Цифрова митниця означає використання цифрових систем для збору і захисту митних зборів, контролю за потоками товарів, людей, транспортних засобів та грошей, а також для захисту транскордонної торгівлі від злочинності, включаючи міжнародний тероризм [1].

Новітні підходи до модернізації митної служби України необхідні для координування напрямів розвитку митних органів, які мають базуватися на інформаційних технологіях і переважно збігатися з принципами діяльності й механізмами реалізації митних служб провідних країн світу, ґрунтуватися на міжнародних конвенціях і рекомендаціях. Це також важливо для втілення в життя міжнародних стандартів якості, які є загальним еталоном для створення й оцінки систем якості, зокрема якості виконання митної справи.

Варто наголосити, що Всесвітня митна організація (WCO) активно допомагає країнам впроваджувати передові інформаційні системи та технології. На сьогодні розроблено та впроваджено програму для посилення можливостей митниці зі збору даних і аналізу ризиків. Однією з них є nCEN (управління інформацією), яка дає можливість митним структурам ефективно акумулювати, зберігати, аналізувати і поширювати дані правоохоронних органів на національному рівні з додатковою можливістю обміну цією інформацією на регіональному та міжнародному рівнях. Активна участь всіх країн в nCEN дозволить митним службам у всьому світі фіксувати кожну дію, пов'язану з незаконною торгівлею, незаконним обігом наркотиків, контрабандою тютюну або незаконною торгівлею контрафактними товарами, підробленими ліками,

забороненими хімічними речовинами, викраденими артефактами, товарами, що завдають шкоди навколишньому середовищу [2, с. 137].

На хвилі світових тенденцій розвивається й митна служба України. Діяльність митних органів націлена на одночасне забезпечення контрольної та правоохоронної діяльності, сприяння всім учасникам зовнішньоторговельної діяльності, спрощення та прискорення процесу надання митних послуг. Митна служба повинна мати такий набір інструментів та механізмів, який дозволив би змінювати акценти в діяльності митних органів в залежності від тих доручень, які ставить керівництво країни, в залежності від мінливої зовнішньої та внутрішньої кон'юнктури розвитку держави та інших факторів.

Після реформування фіскальних органів в Україні одним з основних завдань для новоствореної Державної митної служби України залишається поглиблення цифровізації митних процедур. Тому нині витримується курс на максимальну автоматизацію процесів митного контролю та митного оформлення.

Задля реалізації цих завдань здійснено низку заходів для репрезентації «Смарт-митниці, які вже позитивно оцінені суб'єктами ЗЕД [3]. Нині концепція розвитку проекту «Смарт-митниця» поєднує в собі всі інноваційні процеси, які вже функціонують на митницях та які ще планується запровадити. Ця концепція передбачає також постійне інноваційне вдосконалення процедур митного оформлення та митного контролю і є відкритою для внесення пропозицій щодо її поліпшення. З огляду на те, що для громадян, що перетинають митний кордон, ще не застосовуються можливості електронного декларування товарів та предметів, що переміщуються ними через кордон, необхідно вирішити цю проблему.

До повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну з використанням механізму «Єдиного вікна» проводилося біля 90% офіційних видів контролю. Нині в ДМС України працюють над створенням на базі автоматизованого програмного інформаційного комплексу «Інспектор-6» єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно міжнародної торгівлі», що передбачено чинним законодавством [4], якому немає аналогів в Україні. Цей веб-портал забезпечить надходження дозвільних документів в електронному вигляді від державних органів до співробітників митниць, що здійснюють митний контроль та митне оформлення. Таким чином, для суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності скасовується необхідність подання митниці паперових примірників дозвільних документів.

В рамках загальнонаціональної діджиталізації державного управління (електронного урядування), наприкінці 2019 року Державна митна служба України анонсувала додаток “e-Borders” – «Митниця в смартфоні». Зокрема, у Державній митній службі планується вже у 2020 році запустити мобільний додаток “e-Borders”, який дозволить через смартфон отримувати всі сервіси від митниці та слідкувати за ситуацією на кордоні онлайн. [5].

Отже, запровадження нових та удосконалення існуючих інформаційних систем та технологій виступає пріоритетним напрямком розвитку митної справи в Україні. Однак інноваційні технології в митному просторі повинні бути спрямовані на підвищення ефективності, на спрощення процедур торгівлі,

оптимальне використання ресурсів, а також забезпечення безпечного ланцюжка поставок.

Список використаних джерел:

1. Мацедонська Н. В., Коваленко В. В., Штефан Л. Б. Модернізація митної діяльності з використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/426>
2. Лузина Т. В., Молчанов Е. А. Регулирование таможенных операций в условиях цифровизации экономики. *Бизнес. Образование. Право*. 2019. № 3 (48). С. 131–139.
3. У ДМС презентували громадськості «Смарт»-митницю. Державна фіскальна служба України: офіційний сайт. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/352064.html>.
4. Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 р. № 364. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-%D0%BF>.
5. Митниця в смартфоні» – ДМС анонсувала додаток “e-Borders”. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/12/10/654703/>.

Бондаренко Євген Петрович

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Григус Тетяна Михайлівна

студентка гр. ФМСЗм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАПРЯМІВ ПРОТИДІЇ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Сьогодні таке явище, як порушення митних правил, набуло масштабних розмірів і розглядається не лише в межах конкретної держави чи певного регіону, а на світовому рівні, через свою притаманність майже всім країнам та регіонам світу. Для забезпечення дієвого механізму запобігання та протидії даному негативному явищу кожна держава докладає максимальних зусиль, розробляючи та реалізуючи ряд програм, завдань, вдосконалюючи своє законодавство в частині протидії митним правопорушенням. Світові тенденції розвитку міжнародної торгівлі зумовлюють необхідність зміцнення економічної безпеки держави під час забезпечення вільної торгівлі та правомірності зовнішньоекономічної діяльності. Основою забезпечення зовнішньоторговельного та митного складників економічної безпеки будь-якої держави є створення дієвої системи запобігання та протидії митним правопорушенням.

Для України проблематика протидії митним правопорушенням перебуває в площині напрацювання ефективних механізмів митного контролю, використання новітніх технічних та спеціальних засобів пошуку та ідентифікації предметів контрабанди, застосування мотиваційних механізмів для митних служб в частині мінімізації корупційних ризиків. Такі завдання можна втілити через імплементацію в національне правове поле стандартів та регламентів, які впродовж десятиліть відпрацьовувались та впроваджувались на рівні міжнародних конвенцій, декларацій, директив, регламентів, стандартів тощо [1, с. 143].

Порушення митних правил – комплекс адміністративних порушень, яке репрезентує собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законом порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими законом покладено на митні органи, і за які Митним кодексом України передбачена адміністративна відповідальність [2].

Митну злочинність та її зростання визначають такі особливості:

- недостатній контроль з боку правоохоронних відомств за походженням та рухом капіталів через митний кордон України;
- здійснення державою протекціоністської митної політики, яка проявляється введенням непомірно високих ставок ввізного мита;

- низький рівень поінформованості громадян про митні процедури та правила здійснення зовнішньоекономічних угод;
- широкі можливості для здійснення транзитних операцій, що виникли як наслідок краху системи соціалізму та кримінального правосуддя в країнах так званого «соціалістичного табору»;
- невизначений статус кордонів між державами, які входять до СНД, та країнами Європейського Союзу;
- масова інтеграція населення, яка створює прецедент для скоєння контрабанди та митних злочинів [3].

Основні чинники, які обумовлюють існування контрабандної діяльності:

- низький рівень забезпеченості населення;
- високий рівень контрабанди в прикордонних областях, де для значної частини мешканців вона перетворилася на основне джерело доходів;
- висока прибутковість цього виду злочинного бізнесу;
- недосконалість митного та податкового законодавства;
- недостатньо ефективний рівень митного та прикордонного контролю [4, с. 115].

Міжнародний правовий механізм протидії порушенням митним правопорушенням містить наступні елементи: норми адміністративного права; адміністративно-правові відносини; адміністративно-правові методи; процедури реалізації норм адміністративного та митного права. Підтримуємо позицію, що адміністративно-правовий механізм протидії митним правопорушенням – це динамічна сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих у певній послідовності адміністративно-правових заходів та засобів, з допомогою яких девіантна поведінка суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян приводиться у відповідність з вимогами законодавства. Це цілий процес і сукупність операцій, спрямованих на організацію дії та впливу норм адміністративного права на волю і поведінку суб'єктів відносин з приводу запобігання правопорушенням, за допомогою якого виникають відповідні правовідносини [5, с. 81].

Напрями запобігання та протидії конкретним типам та видам злочинності в митній сфері можна ідентифікувати наступним чином:

1) створення позитивної, соціально схвалюваної діяльності неповнолітньої особи, закладення до її свідомості вірної, суспільно сприйнятої системи розуміння того, що таке злочин та формування у особи нетерпимості до їх вчинення допоможе запобігти деформації підлітка та убезпечить його від долучення до злочинної діяльності, а також здійснення виховного впливу у разі якщо особа вже вчинила злочин;

2) загально-соціальне запобігання: комплекс заходів, що здійснюються державними органами, громадськими організаціями та іншими суб'єктами по відношенню до неповнолітніх осіб з метою зменшення протиріч і стабілізації соціально-економічних, політичних, морально-психологічних, правових відносин у державі і суспільстві;

3) спеціально-кримінальне запобігання: система спеціальних органів державної влади, які функціонують з метою здійснення впливу на криміногенні

фактори, а також встановлення причин та умов вчинення злочинів неповнолітніми та вжиття заходів щодо їх усунення [6, с. 73].

Також дієвим способом розвитку системи боротьби з митними злочинами, підвищенням ефективності роботи митних органів України є створення ефективного механізму обміну оперативною інформацією щодо злочинів, які готуються, вдосконалення ведення бази даних учасників ЗЕД групи ризику. Оскільки, наявний механізм протидії двох митних постів суміжних держав незаконному переміщенню, наприклад тютюнових виробів у великих розмірах, виявлення стійких каналів, не завжди дає позитивні результати.

Список використаних джерел:

1. Герчаківська О. Я. Протидія митним правопорушенням у міжнародному та українському нормативно-правовому полі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 141-146.
2. Митний кодекс України: кодекс від 13.03.2012 р. №495-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Дмитрів В. І. Вектори протидії митній злочинності в Україні й світі. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/63.pdf.
4. Рогатинська Н. Загальна характеристика злочинності у митній сфері. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1 (29). С. 113-118.
5. Переверзева Г. Г. Удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні. *Вісник КрНУ ім. М. Остроградського*. 2016. Вип. 4 (75). С. 79-82.
6. Черкаський Р. А. Напрямки запобігання та протидії злочинності органами державної митної служби. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 1 (18). С. 71-78.

Борисов Назарій Павлович

студент гр. ФФзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ У ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна бюджетна політика України спрямована на активізацію процесів підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. Її реалізація спрямована на розширення джерел та зміцнення доходної бази місцевих бюджетів, оскільки лише при наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів органи місцевої влади матимуть можливість виконувати їх функції і повноваження, котрі останніми роками суттєво розширилися.

Відповідно до Бюджетного кодексу України «доходи бюджетів класифікують на: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти» [1]. Аналіз динаміки та структури доходів місцевих бюджетів України за 2018–2021 рр. представлено у табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка, склад і структура доходів місцевих бюджетів України
у 2018–2021 рр.**

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %
Податкові надходження	232,6	41,4	270,5	48,3	285,6	60,6	346,7	59,7
Неподаткові надходження	28,0	5,0	26,1	4,7	21,5	4,6	27,2	4,7
Доходи від операцій з капіталом	2,1	0,4	2,9	0,5	3,5	0,7	3,5	0,6
Цільові фонди	0,8	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1
Офіційні трансферти	298,9	53,1	260,4	46,5	160,3	34,0	202,7	34,9
Всього доходів	562,4	100,0	560,5	100,0	471,5	100,0	580,7	100,0

Джерело: складено та розраховано автором за даними [2]

Аналіз показників наведених у табл. 1 свідчить, що у доходах місцевих бюджетів України впродовж 2018-2021 рр. найбільшою питомою вагою та зростанням як абсолютних, так і відносних показників вирізнялись податкові надходження. Так, у процесі дослідження їх динаміки виявлено тенденцію до зростання їх обсягу та частки у загальному обсязі доходів: від 232,6 млрд грн (або 41,4%) у 2018 р. до 346,7 млрд грн (або 59,7%) у 2021 р.

На другому місці серед доходів місцевих бюджетів за питомою вагою – офіційні трансферти, їх частка становила відповідно 53,1% у 2018 р.; 46,5% у 2019 р.; 34,0% у 2020 р.; 37,9% у 2021 р. (табл. 1). Як бачимо, у 2018–2020 рр. відбулось зниження їх частки: від 53,1% у 2018 р. до рівня 34,0% у 2020 р.

На третьому місці за питомою вагою – неподаткові доходи, їх питома вага коливалася від 4,6% до 5,0%. Найменшою питомою вагою у доходах місцевих бюджетів вирізняються доходи від операцій з капіталом (0,4–0,7%).

Війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 р., спричинила фінансові дисбаланси і у сфері місцевих фінансів, негативно вплинула на формування доходів бюджету. В межах країни відбулися зміни ділової активності по регіонах, що спричинило зниження доходів в областях у яких ведуться або велися бойові дії та приріст в областях, де прибула значна кількість внутрішньо переміщених осіб, куди перемістився бізнес [3].

Відміна акцизного податку на пальне зумовила втрату цього виду надходжень (у вересні відновлено сплату даного податку).

Значні втрати спостерігаються по платі за землю, зумовлені змінами до податкового законодавства відповідно до яких «на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком в якому припинено або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата) на територіях, де ведуться (велися) бойові дії» [4].

Обсяги надходження податку з доходів фізичних осіб характеризуються приростом (+41,1% або +7,1 млрд грн у порівнянні із серпнем 2021 р.), що пояснюється підвищенням грошових виплат військовослужбовцям, чисельність яких значно зросла.

Повномасштабні військові дії на території України показали стійкість місцевого самоврядування, яке здатне гідно протистояти росії та будь-яким іншим викликам, у тому числі і фінансовим. Органи місцевої влади з початку вторгнення росії активно підтримали діяльність підрозділів територіальної оборони, надавали і продовжують надавати матеріально-технічну допомогу ЗСУ, залучають допомогу іноземних партнерів. При цьому місцеві органи влади забезпечили фінансування усіх сфер життя громадян на місцевому рівні та продовжували надавати послуги на високому рівні (підтримка внутрішньо переміщених осіб, сприяння релокованому бізнесу, організація укриттів). Виконання всіх цих завдань стало можливим завдяки наявним фінансовим ресурсам, у першу чергу місцевим бюджетам.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-17 (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Бюджет для громадян: Місцеві бюджети. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
3. Онищу І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15570>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

Бугерчук Андріана Олександрівна
студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Валігура В. А.

КОНТРОЛЬ ЗА МИТНИМИ ЗАБОРОНАМИ І ОБМЕЖЕННЯМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Митні та інші органи Європейського Союзу здійснюють контроль на кордонах Співтовариства, щоб забезпечити дотримання багатьох різних вимог галузевої політики. Ці вимоги відомі як «заборони та обмеження». Відповідно до статей 134 і 267 Митного кодексу Європейського Союзу заборони та обмеження можуть накладатися на товари, якщо вони виправдані з підстав:

- суспільна мораль, державна політика чи громадська безпека;
- захист здоров'я та життя людей, тварин або рослин;
- захист навколишнього середовища;
- захист національних надбань, що мають художню, історичну чи археологічну цінність;
- захист приватної та комерційної власності.

Заходи щодо управління у сфері рибальства та заходи комерційної політики не є заборонами і обмеженнями, хоча їх впровадження є невід'ємною складовою митного нагляду, що також встановлено статтями 134 та 267 Митного кодексу Європейського Союзу.

Гармонізована реалізація прикордонного контролю вимагає злагодженої та тісної співпраці між країнами ЄС, а також між митними та іншими компетентними органами. Європейська комісія створила експертну групу, яка об'єднала експертів з митних органів держав-членів для роботи над захистом здоров'я, культурної спадщини, навколишнього середовища та природи й для контролю за безпекою та відповідністю продукції.

Головною метою Експертної групи є підвищення рівня безпеки та захисту громадян і навколишнього середовища. Її оперативна мета полягає в підтримці підготовки, узгодженого застосування та ефективного впровадження митними органами політики та законодавства Європейського Союзу, що встановлює заборони чи обмеження, які захищають здоров'я та життя людей, тварин, рослин або національного багатства.

Експертна група під керівництвом Європейської комісії об'єднує національних експертів у галузі митних питань у сфері заборон та обмежень. Усім службам Європейської комісії, відповідальним за законодавство, що регулює заходи на кордоні, пропонується повідомляти представникам митниці про останні події. Комісія також проводить консультації з представниками митниці з питань, пов'язаних із застосуванням митними органами заборон та обмежень, передбачених немитним законодавством.

Серед інших пріоритетів Експертна група сприяє [1]:

- підвищенню обізнаності митних органів щодо контролю за заборонами та обмеженнями;

- обміну думками, досвідом, знаннями та передовою практикою щодо практичної реалізації зазначених сфер політики;
- виробленню єдиних підходів до здійснення митного контролю в цих сферах;
- обміну досвідом, знаннями та найкращими практиками щодо координації між митними адміністраціями та між митними адміністраціями й компетентними національними органами, відповідальними за різні сфери політики, що розглядаються;
- розробці критеріїв ризику для здійснення митного контролю в цих зонах;
- наданню інформації для розробки керівних документів з метою надання допомоги митним адміністраціям у проведенні перевірок нефіскальних сфер;
- здатності негайно вирішувати кризові ситуації разом з митними експертами держав-членів, якщо це необхідно;
- наданню інформації на ранній стадії про майбутні законодавчі ініціативи від різних служб Європейської Комісії, які впливають на митницю.

Проводячи аналогію із українським митним законодавством, зазначимо, що Митним кодексом України передбачено заборону на ввезення окремих товарів на територію України. Зокрема це стосується контрабандних товарів. Однак їх перелік є сталий і не може змінюватись без внесення змін до митного кодексу. В світлі європейського досвіду та в умовах воєнного стану, пропонуємо створити окремий підрозділ в структурі митних органів України з повноваженнями формування заборон і обмежень на ввезення окремих товарів за чітко встановлених підстав.

Список використаних джерел:

1. Expert Group on Prohibitions and Restrictions. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/prohibitions-and-restrictions_en

Булавинець Вікторія Михайлівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, ЗУНУ

Кіт Наталія Володимирівна

студентка гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, ЗУНУ

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах прямих загроз національній безпеці України, надзвичайно важливим є забезпечення фінансової стабільності її економіки. Вирішення даного завдання, в значній мірі, залежить від дієвої системи державного фінансового контролю, який спрямований на запобігання нецільовому використанню бюджетних коштів. Тому необхідним є створення такої системи фінансового контролю, яка б відповідала обраному Україною курсу на євроінтеграцію і здатна була реагувати на сучасні виклики.

Окремі проблемні аспекти системи державного фінансового контролю досліджували у своїх працях: О. Барановський, В. Дяченко, Н. Залуцька, І. Микитюк, П. Петренко, Н. Погосян, В. Поліщук, С. Рябухін, С. Степашин, І. Стефанюк, А. Телепнева, А. Хмельков, В. Шевчук, С. Шохін, Т. Юнусова та інші вчені-економісти і фахівці. Незважаючи на те, що внесок зазначених дослідників у висвітлення загальних принципів і механізмів організації та функціонування державного фінансового контролю є досить вагомим, однак й донині існує ціла низка невирішених проблем у цій сфері. Важливим сьогодні є пошук шляхів ефективної взаємодії органів контролю різних рівнів на засадах системного підходу та формування відкритої, прозорої та більш гнучкої системи державного фінансового контролю в Україні.

Загалом, система державного фінансового контролю (ДФК) є складним механізмом правових, фінансових, економічних, організаційних й інших методів впливу держави, а також єдністю цілей, принципів і узгоджених дій в сфері фінансового контролю, покликаних забезпечувати достовірність фінансових операцій, їх законність та об'єктивну оцінку економічної ефективності і доцільності витрачання державних і муніципальних коштів [1].

Світова практика засвідчує, що запорукою міцної держави є ефективний фінансовий контроль, який забезпечує її поступальний соціально-економічний розвиток та базується на принципах: прозорості; економічної ефективності; якості інформаційного забезпечення; комплексності та пріоритетності; підконтрольності кожного суб'єкта господарювання; чіткої взаємодії та координації дій усіх підсистем; сумлінності та компетентності фахівців. Врахування зазначених принципів передбачає якісне виконання завдань державного фінансового контролю, які полягають у: забезпеченні фінансової безпеки держави; виявленні та попередженні правопорушень у фінансовій сфері; дотриманні законності використання коштів та майна, які належать державі; оцінці стану погашення державного боргу та раціональності витрачання державних фінансових ресурсів; аналізі виконання державного бюджету та виявленні відхилень і розробці

рекомендацій з їх усунення; контролі виконання державних міжнародних фінансових зобов'язань тощо.

Однак, нинішня нестабільна економічна та суспільно-політична ситуація в Україні, яка спричинена цілою низкою чинників (пандемією коронавірусу, зростанням тіньового сектору економіки, значним збільшення економічних правопорушень, виникненням новітніх схем економічних злочинів, повномасштабним вторгненням РФ тощо), унеможлиблює ефективне виконання вищеперелічених завдань, а тому існує потреба в удосконаленні діючої системи державного фінансового контролю (ДФК). Значне скорочення чисельності ревізорів (з 14 до 3 тис. осіб), та ліквідація відділів контрольно-ревізійної роботи у районах та містах в останні роки призвело до того, що перевірки охоплюється менше 10% бюджетних установ та підприємств комунального сектору. Тому в 2019 році лише у 90 із 8252 місцевих бюджетів органи Державної аудиторської служби України провели контрольні заходи, а 8162 з них – не були охоплені перевітками, що спричинило відсутність відповідальності керівників місцевого рівня за неефективні, а іноді й злочинні, управлінські рішення. Як наслідок, в серпні 2021 року працівниками органу державного фінансового контролю викрито схему привласнення бюджетних коштів в одному з комунальних некомерційних підприємств, яке надає медичні послуги населенню. Посадовими особами підприємства було перераховано кошти фізичним особам на суму 4,7 млн грн, за умов відсутності укладених договорів та актів здавання-приймання виконаних робіт (наданих послуг). Також були виявлені інші фінансові правопорушення на загальну суму більше 5 млн грн, а матеріали ревізії передано до правоохоронних органів [2].

Фахівцями Управління Західного офісу Держаудитслужби в Тернопільській області лише впродовж січня – жовтня 2022 року виявлено порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму 66,8 млн грн та забезпечено відшкодування втрат ресурсів на суму 34,2 млн грн. Розпочато 11 досудових розслідувань, вручено 5 письмових повідомлень про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, застосовано 27 фінансових санкцій до установ, які допустили порушення бюджетного законодавства. За вчинені порушення 33 посадові особи притягнуто до адміністративної, 6 – до дисциплінарної, 2 – до матеріальної відповідальності. Крім того, з початку року завершено 6 державних фінансових аудитів, під час яких виявлено фактів неефективних управлінських дій чи рішень та ризикових операцій на суму понад 454,4 млн грн. Від упровадження 27 пропозицій та рекомендацій заощаджено ресурсів та досягнуто економічного ефекту на суму 121,1 млн грн [3].

Такі факти розкрадання фінансових ресурсів, які виявляються посадовими особами Держаудитслужби та її міжрегіональними територіальними підрозділами, підтверджують нагальну потребу у системності та визначеній періодичності здійснення державного фінансового контролю в Україні. Адже, за наявної чисельності працівників Держаудитслужби для охоплення контролем усіх місцевих бюджетів (хоча б один раз на 3-5 років) потрібно буде щонайменше 90 років [2]. А подальше скорочення чисельності працівників Держаудитслужби

приведе до зростання зловживань у фінансовій сфері, розкрадання коштів і майна.

Як бачимо, вплив об'єктивних та суб'єктивних чинників призвів до появи цілої низки проблем та недоліків, які існують нині в діючій системі ДФК та потребують нагального вирішення:

- недовершеність інформаційно-методологічного забезпечення та недосконалість нормативно-правової бази;
- громіздкість та недієвість організаційно-функціональної структури;
- дублювання повноважень і паралелізм в роботі контролюючих органів та відсутність механізму їх ефективної взаємодії;
- неефективність системи внутрішнього фінансового контролю;
- незадовільний стан фінансово-бюджетної дисципліни;
- непрозорість діяльності контролюючих органів;
- неналежний рівень співпраці із європейськими органами протидії фінансово-економічним правопорушенням;
- низький рівень правової обізнаності посадових осіб контролюючих органів тощо.

Вважаємо, що підґрунтям для створення ефективною та раціональною системи державного фінансового контролю, здатної гарантувати попередження фінансових порушень і виявляти нецільове використання бюджетних коштів має стати Концепція розвитку цієї системи, яка була б теоретико-методологічною базою з чітким і однозначним визначенням понять. Вона повинна містити вимоги до фінансового законодавства та до державної політики у сфері фінансового контролю.

Дієвість та ефективність єдиної системи державного фінансового контролю залежить також від оптимальної будови її організаційної структури, яка об'єднує усі контролюючі органи та забезпечує функціональний розподіл завдань і співпрацю між ними.

Формування належного рівня фінансового контролю європейського зразка можливе за умов адаптації національної системи державного внутрішнього фінансового контролю до правил країн ЄС. Державний фінансовий контроль повинен відповідати принципам, визначеним ще у 1977 році Міжнародною організацією вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) у «Лімській декларації про керівні принципи фінансового контролю» та напрацьованим вітчизняною практикою [4].

Отже, побудова цілісної системи державного фінансового контролю в Україні потребує визначення його векторів розвитку з чіткими принципами взаємодії між органами зовнішнього і внутрішнього контролю, підвищення професійних якостей фахівців та уніфікації національного законодавства до єдиних міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Шевчук О. А. Сутність системи державного фінансового контролю. *Фінансовий простір*. 2015. № 1 (17). URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15soassd.pdf>
2. Державний фінансовий контроль – імунна система нашої держави. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/news/3945>.
3. Тернопільські аудитори за січень – жовтень 2022 року забезпечили відшкодування втрат на суму 34,2 млн грн. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/news/4512>.
4. Стрекаль О. О. Лімська декларація та її вплив на формування сучасних моделей державного фінансового контролю в країнах ЄС. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5159>

Булавинець Вікторія Михайлівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Крамарчук Юрій Віталійович

студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Практика розвинутих демократичних країн та вимоги часу засвідчують, що громадська участь є необхідним, корисним та дуже важливим механізмом позитивного впливу громадськості на діяльність органів влади в державі та на місцевому рівні в інтересах громадян. З другого боку, громадська участь – це джерело додаткового інтелектуального ресурсу для публічної влади, тому є корисною і потрібною для останньої. В Україні публічній владі та інститутам громадянського суспільства ще потрібно пройти непростий шлях усвідомленого запровадження ефективних механізмів громадської участі, які сприятимуть проведенню глибоких системних реформ в Україні на благо кожного громадянина, територіальних громад та держави загалом [3].

Вибір методів залучення громадськості до бюджетного процесу визначається метою, котру необхідно досягнути у результаті участі громадян. Громадяни можуть окремо або групами долучатися до розробки та прийняття бюджетних рішень задля підвищення ефективності управління бюджетом. Отже, до методів забезпечення прозорості бюджетного процесу доцільно віднести: громадські слухання; застосування сучасних інформаційних технологій; застосування друкованих засобів масової інформації; проведення заходів за участю експертів, депутатів, представників політичних партій та громадськості; організація діалогу «громадянин – влада»; інформаційно-просвітницькі послуги для громадян; комітет або комісії, робочі групи [1].

Забезпечення прозорості бюджету на місцевому рівні передбачає не тільки доступність до інформації про бюджет, але й функціонування елементів її досягнення з метою ефективного управління бюджетом на усіх рівнях бюджетної системи. Основними елементами забезпечення прозорості бюджетного процесу визначають наступні:

- законодавство про інформацію та її розкриття;
- бюджетний облік, облік урядових активів і зобов'язань, статистика державних фінансів;
- аналіз фінансової позиції уряду та податково-бюджетної політики;
- державний аудит та вжиті за його результатами заходи;
- технології розкриття інформації через ЗМІ та глобальну мережу Інтернет;
- розроблені механізми процедур ухвалення рішень;
- політичні наміри, цілі, завдання і прогнози;
- визначення функцій державних органів та чітке їх розмежування.

Важливим результатом залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні є оприлюднення інформації про ефективність використання бюджетних коштів, зокрема у сфері забезпечення суспільних благ і послуг, на найвищий рівень забезпечення котрих очікує кожен громадянин. Тому забезпечення прозорості бюджету повинно передбачати не тільки оприлюднення інформації, її своєчасність, надійність, зрозумілість, можливість порівняння з міжнародними показниками, але й ефективність управління бюджетним процесом.

Бюджетна реформа в Україні щодо модернізації функціонування місцевих бюджетів в контексті забезпечення їх прозорості передбачає застосування практики участі громадськості у розробці та прийнятті бюджетних рішень. Дослідження існуючих проблем та запровадження кращих практик забезпечення прозорості бюджету дозволять зміцнити демократичні й соціально-економічні засади функціонування місцевих бюджетів.

З метою підвищення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні важливого значення також набувають проблеми залучення громадськості до бюджетного процесу та напрями їх вирішення. Адже, громадяни є головною зацікавленою стороною ефективності управління місцевим бюджетом в контексті забезпечення його прозорості та визначення пріоритетних напрямів його функціонування. Найпоширенішими методами залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні визначають наступні [1]:

– методи, що безпосередньо спрямовані на залучення громадян до процесу прийняття рішень (бюджетні слухання, круглі столи, опитування громадської думки; діяльність дорадчих комітетів, комісій, громадських асоціацій тощо);

– методи, що передбачають навчання та інформування громадян (дні відкритих дверей, інформаційні послуги для громадян, навчальні програми, звітування перед громадою, функціонування Центру громадських зв'язків тощо).

Залучення громадськості до бюджетного процесу є надзвичайно важливим напрямом забезпечення прозорості бюджетного процесу. Важливим є не тільки залучення громадськості, але й використання способів їх участі у прийнятті бюджетних рішень, до яких можна віднести наступні [4]:

– особиста участь громадян, в основному через громадські слухання й представлення інтересів користувачів послуг;

– розкриття фактів порушення бюджетної дисципліни і громадський тиск через засоби масової інформації, публікації результатів опитувань громадської думки.

Розвиток у подальшому громадської участі у бюджетному процесі на місцевому рівні потребує структурної розбудови інституційних можливостей як по вертикалі між різними рівнями управління (розмежування повноважень органів державної і місцевої влади в сфері бюджетної компетенції), так і по горизонталі серед різних учасників на місцевому рівні (законодавчої та виконавчої влади, громадських організацій, об'єднань громадян, засобів масової інформації тощо). Запровадження удосконаленої доступної для громадськості інформаційно-статистичної бази показників місцевих бюджетів, поширення

практики залучення громадянськості до процедур бюджетного процесу, а також децентралізація в сфері прийняття бюджетних рішень є необхідними складовими подальшого удосконалення забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні [2].

Дослідження теоретико-практичних засад залучення громадськості до бюджетного процесу з метою забезпечення прозорості бюджету доводять необхідність подальшого розвитку цих процесів. Проте, незважаючи на достатність законодавчого регламентування забезпечення прозорості бюджету та участі громадськості у бюджетному процесі, бюджетна прозорість є досить обмеженою, що формулює необхідність подальшого впровадження практичних дій спрямованих на вирішення існуючих проблем. Зокрема, це стосується повноти бюджетної інформації з наданням порівняльних показників, поширення участі громадськості у розробці та прийнятті бюджетних рішень. В подальшому розвиток процесів підвищення прозорості бюджетного процесу та поширення участі громадськості у бюджетному процесі сприятиме сталому розвитку території та держави загалом.

Список використаних джерел:

1. Голинська О. Забезпечення участі громадян у бюджетному процесі засобами державного управління. *Ефективність державного управління*. 2008. Вип. 16/17. С. 305-315.
2. Гончаренко М. В. Механізми реалізації принципу публічності та прозорості бюджетної системи на місцевому рівні. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 1 (68). С. 161-168.
3. Громадська участь/залучення громадян: навчальний модуль. Київ, 2016. 92 с.
4. Куценко Т. Ф. Сучасний інструментарій забезпечення прозорості місцевих бюджетів в Україні: оглядовий аналіз. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 58-64.

Валігура Володимир Андрійович
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Дроць Марія Вікторівна
студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ

Відповідно до стандарту 6.3 переглянутої Кіотської конвенції (РКС) та відповідних Керівних принципів, управління ризиками визначається як систематичне застосування управлінських процедур і практик, які надають митниці необхідну інформацію для розгляду переміщень або партій, які становлять ризик. У преамбулі до РКС перераховано застосування управління ризиками як один із семи ключових принципів сприяння торгівлі, втілених у ній.

Існує п'ять основних етапів стандартного процесу управління митними ризиками, визначеного Всесвітньою митною організацією (рис. 1).

Рис. 1. Стандартний процес управління митними ризиками.

Джерело: Всесвітня митна організація

Будь-яка спроба управління ризиком повинна починатися з визначення того, чим потрібно керувати. Це відбувається на етапі встановлення контексту управління ризиком. Етап спрямований на чітке формулювання та роз'яснення цілей і ризиків, які досліджуються.

Ризики неможливо проаналізувати або керувати ними, доки вони не будуть ідентифіковані та описані зрозумілим способом. На етапі ідентифікації ризиків ідентифікуються та реєструються всі потенційні ризики за допомогою системного аналізу – процесу для визначення того, які ризики можуть виникнути, чому та як, формуючи таким чином основу для подальшого аналізу.

Аналіз ризику в основному пов'язаний з кількісним визначенням ризику та вимагає розгляду його джерел, ідентифікації ризиків, оцінки їх потенційних наслідків з точки зору досягнення цілей і суджень щодо ймовірності настання наслідків. Оцінка ризику може бути кількісною або якісною, або поєднувати ці два методи. Базуючись на оцінках толерантності з використанням матриці 3x3 (високий, середній, низький ступінь ймовірності), у табл. 1. наведено можливі описи та показники для оцінки ймовірності виникнення ризику.

Оцінка та пріоритетність ризиків передбачає порівняння оцінених ризиків із заздалегідь визначеним критерієм значущості. Враховуючи рівень настання

кожного з ризиків, можна оцінити та визначити пріоритетність ключових ризиків, які необхідно проаналізувати більш детально. Тоді це призведе до розгортання пропорційних ресурсів для підготовки до ризику, його запобігання або реагування на нього.

Таблиця 1

Приклад опису ризиків та показників для їх визначення

Ступінь ймовірності	Характеристика	Індикатор
Високий (ймовірний)	Ймовірність виникнення більш ніж 20%	Настав протягом останніх 12 місяців
Середній (можливий)	Може виникнути, але ймовірність виникнення менше 20%.	Настав від 1 року до 3 років або настав в іншій країні протягом останніх 2 років
Низький (віддалений)	Малоймовірний, і ймовірність виникнення менше 5%.	Не відбувався протягом останніх 3 років або більше. Не відбувався в іншій країні протягом останніх 2 років

Джерело: складено автором за: [1].

Обробка ризику стосується рішень або дій, вжитих у відповідь на ідентифікований ризик. У митному контексті можна застосувати три загальні типи відповідей: прийняти, ліквідувати, передати ризик.

Підводячи підсумки, зауважимо, що управління ризиками вимагає постійного моніторингу та перегляду з метою усунення хибно негативних, а також хибно позитивних оцінок ризиків. Протягом усього процесу належне документування, комунікації та консультації з усіма відповідними зацікавленими сторонами є ключовими, оскільки управління ризиками є корпоративним завданням, у якому бере участь уся організація, а не лише спеціальний підрозділ.

Список використаних джерел:

1. WCO Customs Risk Management Compendium. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/risk-management-and-intelligence/risk-management-compendium-volume-1.pdf?db=web>.

Вівчар Тетяна Ігорівна

студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Крисовата К. В.

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В сучасних умовах митне регулювання ЗЕД відіграє винятково важливу роль в організаційно-економічному державному механізмі, оскільки є інструментом захисту економіки, виконання міжнародних зобов'язань, підтримки стабільності міжнародної торгівлі. Ефективно діюча система митного регулювання є основною умовою для проведення Україною дієвої та цілісної митної політики, а також вирішення фіскальними органами завдань щодо забезпечення економічної безпеки.

Система міжнародної торгівлі та ЗЕД в межах світового господарства являє собою складну і суперечливу сукупність різних економічних систем, для яких останнім часом характерний вплив політичних, економічних та інших процесів, що відбуваються в світовому господарстві. Очевидно, що таким чином міжнародна торгівля пов'язана практично з усіма сторонами існування світової спільноти в цілому і окремих країн зокрема. За таких умов високої актуальності набувають питання необхідності формування нових підходів щодо забезпечення економічної безпеки в сфері ЗЕД відповідно до її особливостей.

Завдання митного регулювання в контексті забезпечення економічної безпеки України полягають у наступному:

- максимальне зменшення ступеня уразливості економіки держави, пов'язаної з впливом можливих негативних факторів, що виникають в геополітичному оточенні, забезпечення економічної незалежності і недопущення ізоляції України від світової економічної системи;

- підвищення ефективності державного регулювання економіки за допомогою вдосконалення митного адміністрування з метою скорочення витрат часу на митне оформлення;

- захист вітчизняних виробників, які здійснюють ЗЕД, шляхом вдосконалення міжнародного співробітництва в галузі митної справи;

- створення умов для модернізації та розвитку високотехнологічних галузей національної економіки шляхом застосування нульової ставки мита для обладнання, яке не виробляють в країні;

- поліпшення ділового клімату та створення сприятливого ділового середовища для учасників ЗЕД шляхом попереднього інформування про зміни в митному законодавстві та умовах митного оформлення;

- боротьба з контрабандою, незаконним валютними операціями, порушеннями митних правил, здійснення заходів державного регулювання щодо захисту економічних інтересів держави і вітчизняних суб'єктів ЗЕД входять в компетенцію митних органів;

- боротьба з тіньовою економікою на основі переходу до митного аудиту

після випуску товарів тощо.

На практиці забезпечення економічної безпеки країни здійснюється шляхом реалізації відповідної соціально-економічної, в тому числі митної політики. Митна політика як частина економічної політики держави дозволяє шляхом застосування митних інструментів регулювати обсяги, товарну і географічну структуру експорту і імпорту країни шляхом перерозподілу витрат економічних агентів в рамках здійснення зовнішньоекономічних операцій (рис. 1.).

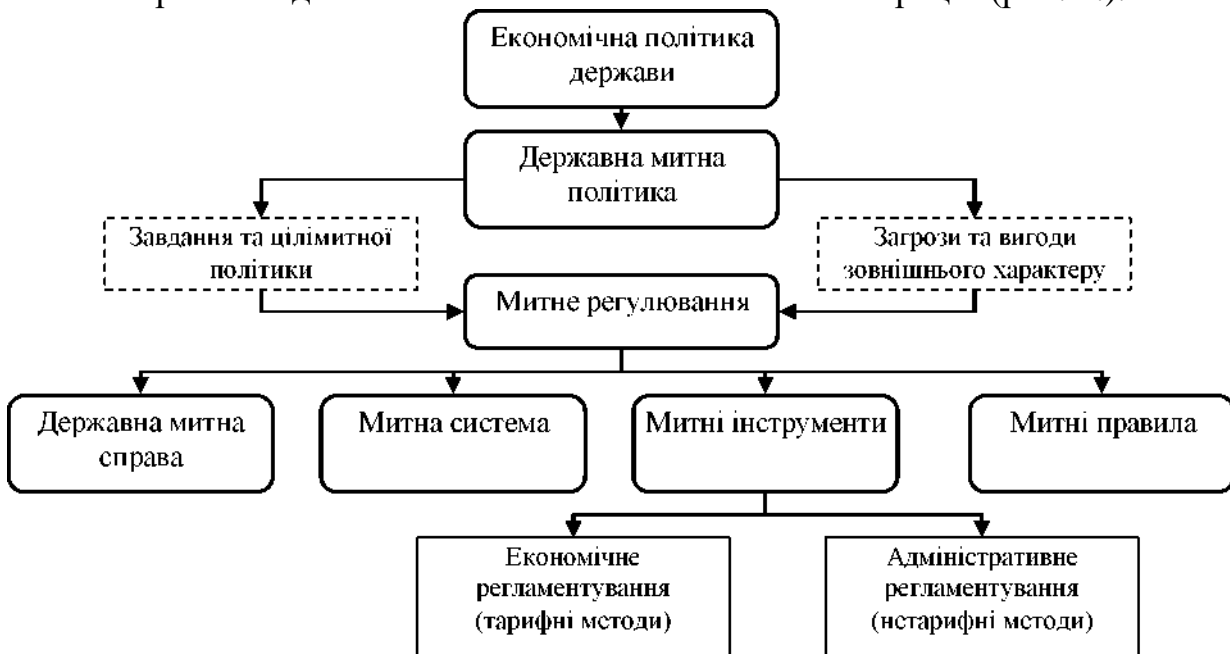

Рис. 1. Митне регулювання як складова економічної політики держави [2].

У свою чергу державна митна справа - «встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, справляння митних платежів, запобігання та протидія контрабанді, ведення української класифікації товарів ЗЕД, застосування заходів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи» [1].

сьогодні у світі, внаслідок суттєвих змін в середовищі міжнародної торгівлі, а саме істотної трансформації природи та динаміки загроз зовнішнього характеру, збільшення масштабів міжнародної торгівлі, відбувається переосмислення класичної ролі митниці та її функції, які були їй притаманні ще 20-30 років назад і полягали суто у здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів. Трансформація зовнішніх загроз змушує уряди багатьох країн «модернізувати» та розширювати функції працівників митниць з метою максимального виявлення будь-яких спроб порушення національного законодавства під час перетинання товарів, послуг та людей через державний кордон, що в свою чергу призводить до значного розширення сфери компетенції

працівників митниць.

Рівень захисту економічної безпеки в сфері ЗЕД України визначається та забезпечується здатністю інститутів влади створювати економічні, політичні, та інші механізми реалізації та захисту інтересів вітчизняної економіки з метою її сталого та збалансованого зростання. Таким чином, економічна безпека в сфері ЗЕД включає:

- здатність економіки підтримувати суверенітет країни та геополітичне становище в світі, самостійно визначати її зовнішньоторговельну політику та адаптуватися до нових умов розвитку;

- системну оцінку стану зовнішньої торгівлі з позиції захисту національних інтересів країни;

- готовність інститутів влади протистояти загрозам і викликам економічної безпеки в сфері ЗЕД шляхом підвищення ефективності та результативності в сфері управління;

- створення економічних та правових умов, виключаючих криміналізацію ЗЕД у контексті реалізації заходів, направлених на спрощення митних процедур.

Список використаних джерел:

3. Митний кодекс України від 26.07.2017 р. № 4495-17. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012, № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552 (зі змінами).

4. Бережнюк І. І. Місце митної системи в забезпеченні національної безпеки України. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку*: збірн. наук. праць Донецького державного університету управління. Серія «Економіка». Т. XVIII, Вип. 301. Маріуполь, ДонДУУ, 2017. С. 114-119.

Вітів Олександр Іванович

студент гр. ФПФм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н. Русін В. М.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розвиток пенсійної системи – одне з пріоритетних завдань соціальної політики держави, яке в розвинених країнах беззмінно знаходиться на пріоритетних позиціях державного управління. Важливість стану пенсійної системи полягає в соціальній, економічній і моральній відповідальності держави перед громадянами, які закінчили трудову діяльність у зв'язку зі своїм віком. У сучасних умовах формування оптимальної моделі пенсійної системи України, що враховує соціальні та економічні аспекти життя суспільства є важливим державним завданням.

Пенсійна система України в сучасних умовах не здатна протистояти економічним і демографічним викликам (значним обсягам тіньової зайнятості, браку кількості місць з гідною оплатою, впливом працюючого населення за кордон, дефіцитом бюджету Пенсійного фонду, який вимушено покривається з державного бюджету), а зростання надмірного розриву доходів працівників і пенсіонерів порушує принцип соціальної справедливості. Враховуючи головні завдання реформування пенсійної реформи, в Україні нагально потребує функціонування дієвої трирівневої пенсійної системи, до якої входить загальнообов'язкове державне пенсійне страхування і недержавне пенсійне забезпечення. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування у свою чергу складається з двох рівнів: реформована солідарна система і накопичувальна частина загальнообов'язкової системи.

Світовий досвід доводить, що вищепредставлене поєднання рівнів пенсійної системи є оптимальним, оскільки дозволяє забезпечити фінансову стабільність пенсійної системи та соціальні гарантії в державі. Важливо зазначити, що солідарна й накопичувальна системи залежні від різних ризиків: перша чутлива до демографічних ризиків і достатньо стійка до інфляційних процесів, а друга – навпаки. Також, доцільно звернути увагу, що реформована солідарна складова буде враховувати передусім інтереси малозабезпечених верств населення, а накопичувальна – буде стимулювати до пенсійних заощаджень усіх громадян, особливо із середнім та високим рівнями доходів.

З прийняттям законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1] і «Про недержавне пенсійне забезпечення» [2] розпочато впровадження пенсійної реформи, сутність якої полягає в переході до трирівневої пенсійної системи. Охарактеризуємо більш детально складові трирівневої пенсійної системи (рис. 1).

Перший рівень пенсійної системи – це діюча солідарна система, за рахунок якої виплачуються базові пенсії. Пенсії виплачуються пенсіонерам за рахунок внесків, що сплачуються нинішніми працюючими громадянами. Пенсійний фонд веде персоніфікований облік сплати внесків, накопичує внески на індивідуальних

рахунках, а також призначає та буде виплачувати пенсії. Доцільно зазначити, що розмір відрахувань окремого працівника не буде впливати на розмір його майбутньої пенсії. В цьому і криється основне протиріччя солідарної системи, коли працівники не мають зацікавленості в збільшенні розмірів внесків та систематичності їх сплати до Пенсійного фонду. Таким чином, солідарна система забезпечує лише мінімальні виплати пенсіонерам і вони, як правило, досягають не більше 30-35% від середнього доходу працівника, що він отримував до виходу на пенсію.

Перший рівень

- Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених законодавством.

Другий рівень

- Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування до вічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством.

Третій рівень

- Система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Рис. 1. Структура пенсійної системи України

Джерело: складено автором на основі [1; 2].

Другий рівень пенсійної системи – це накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що ґрунтується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом. Норми про впровадження другого рівня були викладені в Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», ухваленому ще у 2003 р., проте запуск другого рівня постійно відкладався. Запровадження цієї системи повинно встановити необхідну залежність розміру майбутньої пенсії від розміру сплачених за трудовий (страховий) стаж внесків. Базисом такої системи є

індивідуальні пенсійні рахунки громадян, на яких протягом їх трудової діяльності будуть акумулюватися пенсійні внески.

Третій рівень пенсійної системи – це система недержавного пенсійного забезпечення, що ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень задля отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та згідно порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення. Таким видом страхуванням можуть займатися недержавні пенсійні фонди, банки, страхові компанії та інші фінансові інститути.

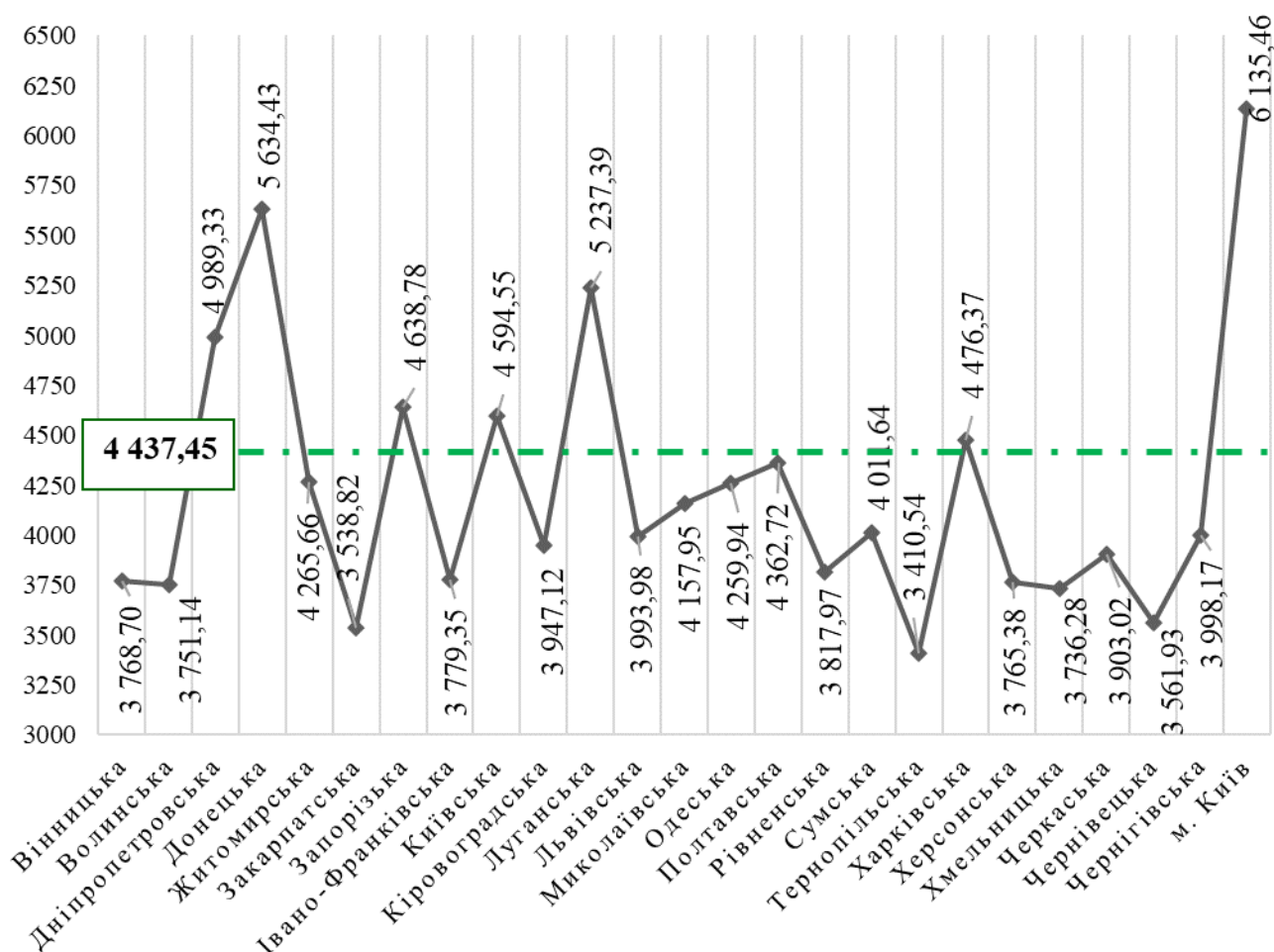
Отже, перший та другий рівні пенсійної системи в Україні формують систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий та третій рівні пенсійної системи відносяться до накопичувального пенсійного забезпечення. Громадяни України можуть приймати участь та отримувати пенсійні виплати водночас з різних рівнів системи. Обов'язковість або обмеження стосовно участі громадян у вищезазначених рівнях пенсійної системи в Україні та отримання пенсійних виплат встановлюються законами з питань пенсійного забезпечення.

Аналіз сучасного стану пенсійної системи України засвідчує, що станом на 01.07.2022 р. на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 10 775,4 тис. пенсіонерів, що на 65,7 тис. осіб менше у порівнянні з 01.01.2022 р. Із загальної чисельності пенсіонерів отримували пенсії 6 551,4 тис. жінок (60,8%) та 4 224,0 тис. чоловіків (39,2%). Середній розмір пенсії на 01.07.2022 р. становив 4 437,45 грн, що на 445,92 грн, або 11,2%, більше у порівнянні з 01.01.2022 р. На основі дослідження розміру пенсій визначено, що мінімальна пенсія за віком становила 2 027,00 грн на 01.07.2022 р., а середній розмір пенсії по регіонах України на 01.07.2022 р. становив від 3 410,54 грн у Тернопільській області до 6 135,46 грн у м. Київ (рис. 2). Доцільно зазначити, що обсяг пенсійних виплат через поточні рахунки в банках за 6 місяців 2022 р. становив 216,4 млрд грн (77,5% видатків на пенсійні виплати), що на 35,0 млрд грн більше до відповідного періоду 2021 р. [3].

В умовах воєнного стану органами Пенсійного фонду України продовжують надаватися послуги з пенсійних питань як в сервісних центрах, так і поза їх межами. За період воєнного стану надано 2585 тис. пенсійних послуг (станом на 30.06.2022 р.). Станом на 01.07.2022 р. стаціонарно прийом та обслуговування громадян здійснювали понад 500 сервісних центрів або близько 85% загальної кількості. Понад 15% сервісних центрів не мають можливості здійснювати стаціонарний прийом та обслуговування громадян, оскільки знаходяться на території, де ведуться активні бойові дії або на тимчасово окупованій території України [3].

Важливо відмітити, що до введення воєнного стану в Україні планувалося запровадження другого рівня пенсійної системи у 2023 р., який мав би складатися з кількох етапів. В контексті реалізації другого рівня пенсійної системи передбачалося, що на персональні пенсійні рахунки мало б здійснюватися відрахування від 2% від заробітної плати, поступово збільшуючи цю ставку до

7%, при цьому буде здійснений перерозподіл пенсійних внесків між роботодавцем і працівником.

Р

**ис. 2. Середній розмір пенсійних виплат
в розрізі по областях України станом на 01.07.2022 р., грн**

Джерело: складено автором за даними Пенсійного фонду України.

Доцільно зазначити, що окрім переваг накопичувальної системи, виокремлюють наступні її недоліки: зменшення надходжень до Пенсійного фонду України, знецінення заощаджень через інфляцію, відсутність гарантій збереження коштів та недостатня розвиненість вітчизняного фондового ринку.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 02.03.2015 р. № 213-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
3. Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України за I півріччя 2022 року. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2153737-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-i-pivrichchya-2022-roku/>

Вітківський Павло Андрійович

студент гр. ФПФМ-12, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Миколайчук Володимир Сергійович

студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Хом'як Василь Гайович

студент гр. ФПФМ-12, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Лободіна З. М.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Ефективність виконання функцій, які покладаються на органи місцевого самоврядування, значною мірою залежать від обсягу і видів належних їм бюджетних ресурсів, серед яких важливим видом є доходи місцевих бюджетів. Трансформаційні процеси бюджетної системи, викликані реалізацією адміністративно-територіальної реформи та реформи децентралізації, стали причиною змін в розподілі повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування та складу і розмежування доходів та видатків між бюджетами. Крім того, введення воєнного стану у зв'язку із початком повномасштабної війни Російською Федерацією в Україні суттєво вплинуло на формування доходів місцевих бюджетів. Зокрема, відбулися окремі зміни у механізмі нарахування і сплати єдиного податку, акцизного податку, плати за землю, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, видах міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам.

Проведемо моніторинг формування доходів місцевих бюджетів в Україні. Так, у місцевих бюджетах централізується близько 7% ВВП: найбільше значення цього показника спостерігалось у 2007 р. – 7,77%, а найнижче – у 2015 р. – 6,06% (рис. 1). Зниження частки ВВП, централізованого до місцевих бюджетів, є причиною зменшення абсолютного обсягу доходів місцевих бюджетів – до 580,79 млрд грн у 2021 р.

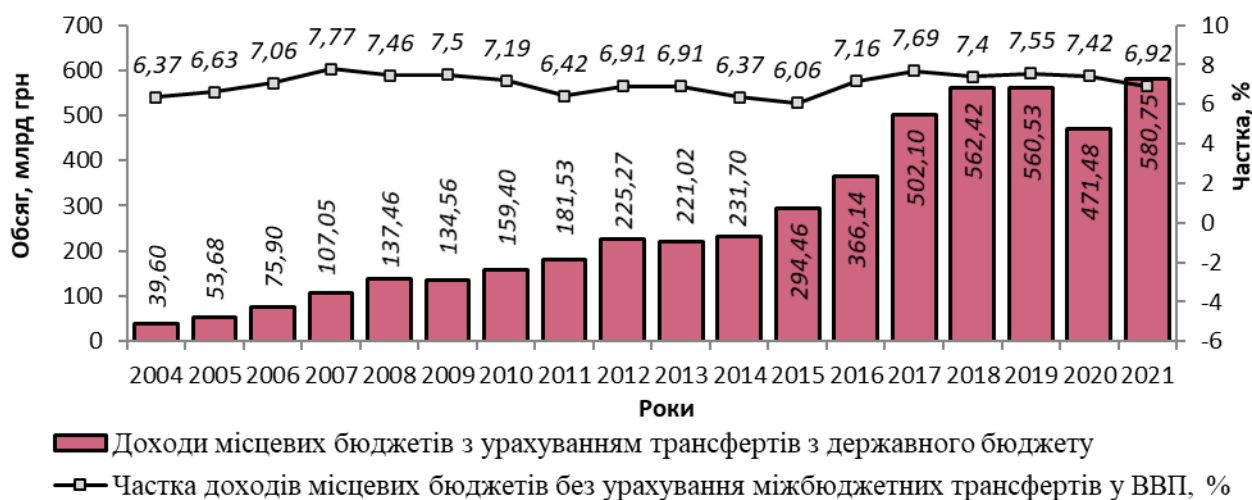

Рис. 1. Динаміка централізації ВВП у місцевих бюджетах України та доходів місцевих бюджетів України у 2004–2021 рр.

Джерело: складено на основі даних [4; 5].

Порівнюючи темпи приросту/зменшення доходів місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів і доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів у 2017 р. порівняно із 2016 р. – відповідно 37,1% і 34,4%, 2018 р. / 2017 р. – 12% і 14,8%, 2019 р. / 2018 р. – -0,3% і 13,9%, 2020 р. / 2019 р. – -15,9% і 3,7% і 2021 р. / 2020 р. – 21,8% і 21,4%, можна констатувати позитивну тенденцію зростання обсягу доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів.

Частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету знижувалася з 47,9% у 1991 р. до 29,1% у 2000 р. за винятком окремих років (рис. 2).

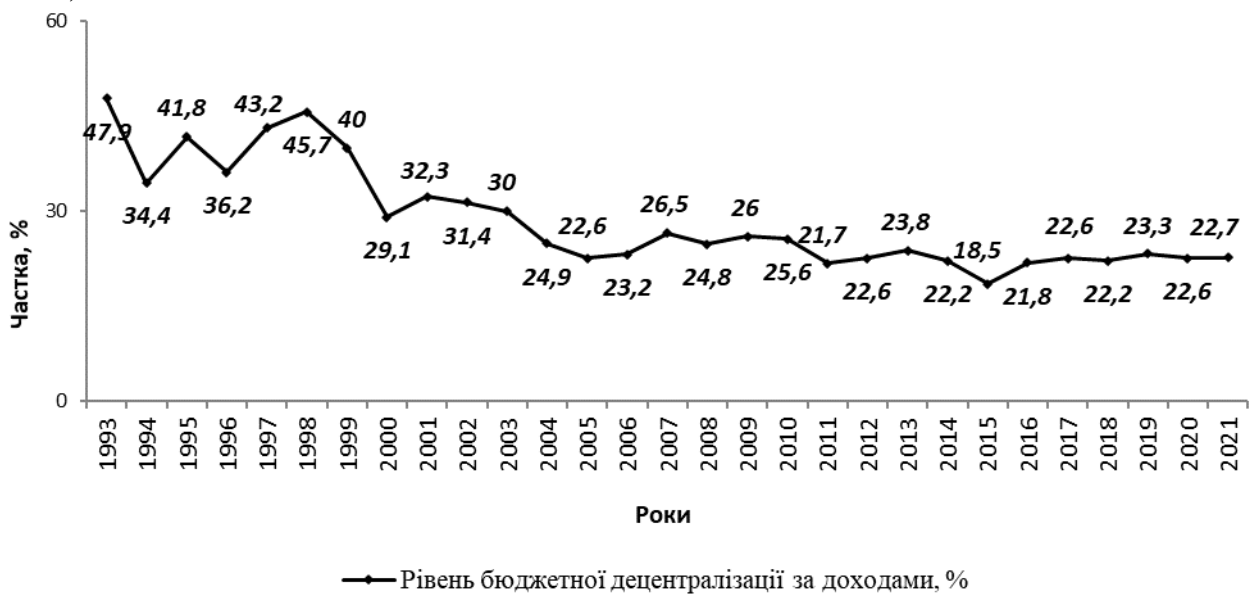

Рис. 2. Частка доходів місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету України у 1993–2021 рр., % [3]

У 2002 р. цей показник несуттєво зріс до 31,4% у 2002 р., проте, починаючи із 2003 р. поступово знижувався – до 21,7% у 2011 р. «Суттєво не змінилося значення цього показника і з початком реформи міжбюджетних відносин у напрямку бюджетної децентралізації (2015 р.). Питома вага доходів місцевих бюджетів у доходній частині Зведеного бюджету України у 2015 р. становила 18,5%. Інакше кажучи, від початку здійснення бюджетних реформ відбувалася планомірна централізація коштів. У 2016–2021 рр. ситуація дещо покращилась – рівень бюджетної децентралізації за доходами бюджетів підвищився на 4,1 в. п. до 22,7% у 2021 р.» [3].

Впродовж 2004–2020 рр. частка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у ВВП була значно меншою, ніж частка доходів державного бюджету у ВВП: у 2004 р. – у 3 рази, у 2005 р. – у 3,4 рази, у 2006 р. – у 3,3 рази, у 2007 р. – у 2,8 рази, у 2008 р. – у 3 рази, у 2009 р. – у 2,8 рази, у 2010 р. – у 2,9 рази, у 2011 р. – у 3,6 рази, у 2012 р. – у 3,4 рази, у 2013 р. – у 3,2 рази, у

2014 р. – у 3,5 разу, у 2015 р. – у 4,4 разу, у 2016 р. – у 3,6 разу, у 2017 р. – у 3,4 разу, у 2018 р. – у 3,5 разу, у 2019 р. – у 3,3 разу, у 2020 р. та 2021 р. – у 3,4 разу.

Структура доходів місцевих бюджетів характеризувалася зростанням питомої ваги міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів (з 31,2% у 2002 р. до 59,1% у 2015 р.) та зниження питомої ваги податкових надходжень (з 58,3% у 2002 р. до 33,4% у 2015 р.). Тільки з 2016 р. ситуація змінилася. Питома вага податкових надходжень у 2021 р. порівняно із 2015 р. збільшилась на 26,3%, а частка міжбюджетних трансфертів – зменшилась на 24,2%.

Абсолютний обсяг податкових надходжень у 2021 р. зріс порівняно з 2019 р. на 76,2 млрд грн або на 28,2% до 346,7 млрд грн. У складі податкових надходжень місцевих бюджетів найбільшою була частка податку на доходи фізичних осіб з тенденцією до підвищення – у 2018 р. – 59,44%, у 2019 р. – 61,17%, у 2020 р. – 62,25%, у 2021 р. – 61,21%. Причиною зменшення частки податку на доходи фізичних осіб, який зараховується до місцевих бюджетів, поряд із зміною нормативів його зарахування, є значний рівень безробіття населення, «тінізації» національної економіки, приховування громадянами своїх реальних доходів, поширення неофіційних трудових відносин та виплат заробітної плати. З огляду на те, що ПДФО є основним бюджетоутворюючим податком обласних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування, зниження його фіскальної ролі є причиною недостатнього фінансового забезпечення та можливого неналежного виконання органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади своїх повноважень, зокрема і в частині забезпечення регіонального розвитку.

Місцеві податки і збори також відіграють суттєву роль у формування доходів місцевих бюджетів: у 2018 р. їхня питома вага у складі податкових надходжень становила 26,25%, у 2019 р. – 27,20%, у 2020 р. – 26,51% та у 2021 р. – 25,93%. Абсолютний обсяг надходження єдиного податку як одного із найважливіших місцевих податків та його частки у податкових надходженнях місцевих бюджетів демонструє позитивний зростаючий тренд: відповідно на 31,16% до 46282,4 млн грн у 2021 р. порівняно з 2019 р. та з 13,04% у 2019 р. до 13,35% у 2021 р. Найбільше єдиного податку надійшло від фізичних осіб.

Важливими чинниками, які негативно вплинули на виконання дохідної частини місцевих бюджетів, були зниження економічної активності та обмежувальні заходи, пов'язані з подоланням негативних наслідків гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

У 2022 р., поряд із зазначеними факторами, військове вторгнення Російської Федерації на територію України та подальше розгортання бойових дій завдали серйозного удару українській економіці, що безумовно відобразилося на виконанні місцевих бюджетів за доходами поточного року.

Так, за 9 місяців 2022 р. до місцевих бюджетів надійшло 393,9 млрд грн або 67,48% до уточненого річного плану (583,67 млрд грн). Темп росту порівняно із аналогічним періодом 2021 р. становить 102%. Податкових надходжень надійшло 275,4 млрд грн, неподаткових надходжень – 14,2 млрд грн, доходів від операцій з

капіталом – 1,5 млрд грн, міжбюджетних трансфертів – 102,4 млрд грн, інших видів доходів – 0,5 млрд грн [2].

Прогнозний обсяг доходів місцевих бюджетів на 2023 р. Міністерством фінансів України розраховано у сумі 571,3 млрд грн, що на 43,2 млрд грн або 7% менше плану на 2022 р. Доходи місцевих бюджетів без трансфертів з державного бюджету розраховано у сумі 389,6 млрд грн або 6% ВВП, що на 14,8 млрд грн або 3,7% менше плану на 2022 р., їх частка в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів збільшиться на 2,4% – до 68,2%.

Прогнозується зменшення в 2023 р. порівняно з планом на 2022 р., зокрема, надходжень: ПДФО – на 19,8 млрд грн, або 8,1%; податку на майно – на 8,3 млрд грн, або 18,3%; акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального – на 2,3 млрд грн, або 29,9%; коштів від продажу землі – на 1,6 млрд грн, або 54,1%; екологічного податку – на 1,2 млрд грн, або 56,1%.

Водночас прогнозується зростання, зокрема: єдиного податку – на 10,1 млрд грн або 21,4%; власних надходжень бюджетних установ – на 3,7 млрд грн, або 22,7%; рентної плати за користування надрами загальнодержавного значення – на 3,1 млрд грн або 55,1%; акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів – на 2,4 млрд грн або 28%; податку на прибуток підприємств – на 1 млрд грн, або 7,5% [1].

Отже, доходи місцевих бюджетів є джерелом фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування та одним із інструментів бюджетного механізму й управління регіональним розвитком. З огляду на це, реалізація заходів, спрямованих на зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування, особливо в умовах воєнного стану, відіграє важливу роль.

Список використаних джерел:

1. Висновки Рахункової палати України за результатами експертизи проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2022/20-2_2022/Vysn_20-2_2022.pdf.
2. Інформація про виконання місцевих бюджетів України у 2022 р. Державний веб-портал бюджету для громадян «Open budget». URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=9&year=2022&budgetType=LOCAL>.
3. Лободіна З., Дем'янишин В., Кізима Т., Савчук С. Сучасні тенденції розвитку та наслідки трансформації бюджетної системи України в контексті реформування управління публічними фінансами. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 36–54.
4. Річна звітність Державної казначейської служби України про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2004–2021 рр. URL: <http://www.treasury.gov.ua>.
5. Статистична інформація Державної служби статистики України «ВВП (1999-2021 рр.)». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Войдило Станіслав Ігорович

студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гуцул І. А.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМІВ РЕФОРМУВАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

У сучасних умовах велике значення має розвиток підрозділів митних органів України, діяльність яких пов'язана з правоохоронними функціями. Нагальним питанням є необхідність визначення основних напрямів підвищення ефективності протидії контрабанді й порушенням митних правил. Методологічною засадою є системний підхід до вирішення завдань з протидії митним правопорушенням, який дозволяє поєднати специфічне правове, організаційне, кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове й інше забезпечення.

Сьогодні, маючи вагомі результати на напрямі протидії митним правопорушенням, в умовах, коли злочинна діяльність у сфері зовнішньоекономічної діяльності добре організована, митна служба стикається з низкою проблем, які знижують ефективність правоохоронної діяльності митних органів і потребують вирішення на державному рівні.

З огляду на євроінтеграційні процеси, питання здійснення митними органами оперативно-розшукової діяльності є загальносвітовою практикою.

Наприклад, у ряді випадків, при перевірці зовнішньоекономічної діяльності окремих суб'єктів господарювання, митна служба, маючи статус правоохоронної, могла б звернутись до Європолу з офіційним запитом. Нажаль, не маючи зараз таких повноважень, взагалі відсутня плідна співпраця з цією інституцією.

У той же час обмеженість повноважень митних органів України, відсутність права на проведення оперативно-розшукової діяльності ускладнює можливість повною мірою бути задіяними в системі проведення оперативних заходів, взаємодії та обміну інформацією, у тому числі з митними органами зарубіжних країн, що знижує ефективність боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, забезпечення безпеки держави.

Зокрема, інформаційна взаємодія з митними органами інших країн на сьогодні є чи не єдиною можливістю для Держмитслужби формувати доказову базу в кримінальних справах про контрабанду.

Завдяки налагодженню обміну інформацією з митними органами суміжних з Україною держав за матеріалами Держмитслужби порушується 20 % від загальної кількості кримінальні провадження, вартість предметів правопорушень у яких складає 56-87 % від загальної вартості предметів правопорушень.

Сьогодні у правоохоронній діяльності митних органів існує певна правова колізія та фактично митні органи позбавлені права на здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Отже, здійснювати дізнання в повному обсязі, як того вимагає закон, митні органи не можуть через відсутність необхідних повноважень на проведення

оперативно-розшукової діяльності.

Різниця в компетенції митних і правоохоронних органів негативно впливає на кінцевий результат.

Відповідно до законодавства, роль оперативних-розшукових підрозділів для митних органів повинні виконувати спеціальні підрозділи правоохоронних органів, надаючи попереджувальну інформацію про підготовку до скоєння правопорушення.

Однак орієнтування правоохоронних органів суттєво не впливають на загальні показники правоохоронної діяльності митних органів.

Практика показує, що саме реалізація попереджувальної інформації, отримання якої можливо за умови проведення оперативно-розшукової діяльності, дозволить підвищити ефективність боротьби з контрабандою:

- відійти від практики застосування методів поглибленого контролю, що дасть можливість створити сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності законослухняних суб'єктів;

- скоротити час на проведення митного контролю та митного оформлення.

З огляду на викладене, з метою принципового вдосконалення організації діяльності Держмитслужби в напрямі боротьби з контрабандою, приведення її структури у відповідність до європейських структур, пропонується в контексті реформування правоохоронних органів законодавчо визначити роль і місце підрозділів митних органів, на які покладено здійснення правоохоронних функцій, у загальнодержавній системі правоохоронних органів та надати їм право проводити оперативно-розшукову діяльність і досудове слідство.

Фахівці Державної митної служби України також дотримуються позиції, що статусу правоохоронного органу повинні набути лише окремі підрозділи митних органів, діяльність яких пов'язана з виконанням правоохоронних функцій. Виділимо два основні підходи[3]:

1. З метою реалізації зазначеного необхідно розробити проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (з питань боротьби з контрабандою), який передбачатиме надання права на проведення досудового слідства та на проведення оперативно-розшукових заходів митним органам України.

2. Ураховуючи сучасні тенденції щодо посилення економічних важелів впливу на осіб, винних у незаконному переміщенні товарів та предметів через митний кордон України, необхідно провести часткову декриміналізацію залежно від вартості предметів правопорушення статті 201 Кримінального кодексу України [2] шляхом розроблення проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України».

Вказані зміни призведуть до того, що переміщення через митний кордон поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів залежно від його вартості може кваліфікуватись як порушення митних правил і будуть розглядатись судами в адміністративному порядку, що значно спростить процедуру притягнення до відповідальності винних осіб та конфіскації предметів правопорушення в дохід держави, сприятимуть забезпеченню виконання

принципу невідворотності відповідальності осіб, винних у незаконному переміщенні предметів через митний кордон України.

До того ж, такі зміни дозволять зменшити витрати на проведення слідчих дій у рамках кримінальних проваджень, а також надасть можливість поповнити державний бюджет за рахунок надходження додаткових коштів від конфіскації предметів правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Уліцький А. Г. Шляхи удосконалення правоохоронного напряму діяльності Державної фіскальної служби України для ефективної протидії контрабанді та порушенням митних правил. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 2 (62). С. 90-96.

Горин Володимир Петрович

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Ковальчук Дмитро Ярославович

студент гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Сучасні умови господарювання роблять все більш актуальними питання, що стосуються урахування екологічної складової для розвитку регіону, як чинника, що має як позитивний, так і негативний вплив на процес регіонального розвитку. Регіональні переваги у відповідній мірі є залежними від з одного боку від діяльності держави у напрямі природо збереження та ефективного використання природних ресурсів, так і екологічної діяльності у регіоні. Дослідження існуючих наукових поглядів щодо розуміння поняття «регіональна екологія», його сутності, здійснення екологічної діяльності у регіоні та її вплив на соціально-економічний розвиток конкретної території. Обґрунтованою є думка С. Ковальчук про те, що «сучасний розвиток економіки позначається складним еколого-економічним взаємозв'язком, де необхідною умовою є узгоджена взаємозалежність економічних та екологічних інтересів для вирішення шляхів адаптації до нових умов господарювання» [4, с. 19].

Одним із найбільш актуальних питань сьогодення як для країни в цілому, так і для окремого регіону є проблематика економічної безпеки, важливою складовою якої є екологічна безпека. Це, у свою чергу, передбачає реалізацію права громадян на благополучне довкілля, прав прийдешніх поколінь на користування природними ресурсами, вирішення поточних соціально-економічних завдань у комплексі із здійсненням адекватних заходів щодо захисту і покращення довкілля на основі збереження і відновленню природних ресурсів регіону, як невід'ємної територіальної складової країни.

На думу В. Копанчук «екологічна безпека як досить складний та важливий інститут, незалежно від концепції, яка покладена в основу її теоретико-прикладного розуміння, забезпечує потенціал демократичного та соціального розвитку держави в контексті реалізації національної безпеки, а також дає змогу зберегти належний рівень функціонування країни на міжнародній арені» [5, с. 48]. Під екологічною безпекою доцільно, на нашу думку, розуміти елемент не тільки національної безпеки, який характеризує стан захищеності державних та суспільних інтересів, але визначається екологічною безпекою окремих регіонів, який забезпечується шляхом застосування різних методів в процесі здійснення державно-управлінської діяльності на різних її рівнях.

Особливе значення в екологічному розвитку регіону відіграє запровадження на всіх суб'єктах господарювання екологічного менеджменту. Він реалізується в рамках підприємства і формується, перш за все, на основі розвитку екологічного підприємництва: створення нових технологій і продукції, розв'язання проблем поховання відходів, раціонального використання природних ресурсів,

вдосконалення методів регулювання та контролю, компенсації екологічного збитку, забезпечення екологічної безпеки. Його основне завдання «створити теорію, на основі якої можна буде сформулювати основи наукової екологічної політики та запропонувати модель еколого-безпечного виробництва, розробити методiku формування «зеленого» бізнес-плану підприємства, організувати систему дієвого фінансово-екологічного контролю (екоаудит), екологічного моніторингу та екологічного страхування, надати рекомендації по формуванню екологічної культури та створення такої системи управління, яка, з одного боку, зменшувала вплив на навколишнє середовище технологічних процесів, а з іншого – збільшує ефективність виробництва» [1, с. 117].

У процесі удосконалення регіональної екологічної діяльності особливу увагу екологічній культурі населення. На думку В. Боронос, Ж. Пронікової та Н. Тарабан, «шлях до високої екологічної культури лежить через зміну людської свідомості та формування нового типу особистості – «людини екологічної» для якої характерні такі риси: перехід від антропоцентричного типу екологічної свідомості; нова філософія життя – визначення розумної межі задоволення власних потреб; принцип «випереджаючого відображення», згідно з яким у свідомості людини відбувається постійна оцінка можливих наслідків від її втручання у природу; розуміння того, що за власну екодеструктивну поведінку сьогодні будуть платити майбутні покоління» [2, с. 44].

Основною метою національної екологічної політики є «стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем» [7].

На основі проведеного дослідження, можна обґрунтовано стверджувати, що зміст регіональної екологічної політики доцільно розглядати з двох точок зору. По перше – як екологічна політика зі сторони держави по відношенню до регіонів (державна регіональна екологічна політика). Другий підхід – екологічна політика, що здійснюється регіонами. Перша політика реалізується у процесі діяльності органами центральної державної влади, друга – органами місцевого самоврядування та влади. Для успішної реалізації такого розподілу повноважень між різними гілками влади особливо важливу роль відіграє розмежування цих повноважень. На основі цього виникає потреба в уточненні та деталізації функцій та їх розподіл між спеціально уповноваженими органами влади різних рівнів у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища.

Екологічну діяльність в регіоні можна характеризувати як діяльність спрямовану на регулювання природоохоронної діяльності в рамках державної екологічної політики, яка передбачає удосконалення екологічної діяльності суб'єктів господарювання, розповсюдження екологічних знань серед населення на основі запровадження екологічного управління.

Регулювання екологічної діяльності у процесі розвитку регіонів повинно дотримуватися наступних принципів системного підходу:

– системного впливу на розвиток соціально-економічних процесів з урахуванням тісних взаємозв'язків сфер виробництва, фінансів, ринку праці на базі формування необхідних економічних регуляторів і нормативів, відповідної методичної бази;

– системного управління екологічною діяльністю суб'єктів господарювання та екологічною просвітницькою діяльністю з метою запровадження екологічної культури;

– відповідальності органів місцевого самоуправління та державної влади за отримані конкретних результатів.

Механізм регулювання екологічної діяльності повинен містити вбудовані методи та інструменти тому що «державна має розробляти загальнонаціональні програми, в тому числі інвестиційні, та планувати механізм мобілізації ресурсів, визначити комплексну інноваційно-інвестиційну стратегію розвитку національної економіки» [6].

Системи регулювання екологічної діяльності регіональної економіки проявляється у поєднанні таких основних підсистем:

1) структурної (вибір найбільш продуктивних заходів регулювання, забезпечення їх ефективності, диверсифікація заходів регулювання);

2) функціональної (виконання ряду специфічних функцій: діагностичної, контрольної, коригуючої, стабілізуючої, стимулюючої);

3) телеологічної (підпорядкованість всієї системи заходів регулювання єдиній меті – забезпечення екологічного зростання регіональних економік).

Екологічна діяльність регіону повинна здійснюватись на основі запровадження ефективної системи управління нею.

Умовами забезпечення системи екологічного розвитку регіону доцільно вважати:

1) впровадження системи регулювання екологічного розвитку в існуючу систему державного регулювання національного господарства;

2) збалансованість регіональних та галузевих пріоритетів в процесі здійснення регулювання;

3) узгодження економічного інструментарію з інструментарієм управління іншими об'єктами на регіональному та державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Антонов А. В. Екологічна складова забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Економіка та держава*. 2013. № 3. С. 124-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_3_35

2. Боронос В. Г., Пронікова Ж. С., Тарабан Н. В. Екологічна освіченість суспільства як необхідна складова забезпечення збалансованого еколого-економічного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2018_5-6_11

3. Горин В. П. Сутність соціальної безпеки: фінансові та організаційно-правові аспекти. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 5 (20). С. 53-57.

4. Ковальчук С. Я. Екологічна складова економічного зростання. *Агросвіт*. 2019. № 7. С. 17-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2019_7_4
5. Копанчук В. О. Екологічна безпека як складова національної безпеки України: сучасні концепції та підходи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Державне управління. 2020. № 2. С. 45-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2020_2_9
6. Поважний О. С., Пшенична В. П. Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України. *Держава та регіони*. 2009. № 3. С. 54-58.
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Горин Володимир Петрович

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Юзефович Сергій Богданович

студент гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ІНКЛЮЗИВНІ АСПЕКТИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я

Охорона здоров'я належить до числа найважливіших галузей економіки, адже її діяльність має вагомий вплив не тільки на забезпечення стабільності господарської діяльності, але й є одним з чинників, що формують якість життя населення. Функціонування охорони здоров'я спрямоване на попередження втрати здоров'я та працездатності населення, їх відновлення, поліпшення умов праці та загалом життєдіяльності різних верств суспільства. Завдяки турботі про здоров'я населення держави забезпечують його високу працездатність, а також стимулюють збільшення її тривалості (тобто збільшення часу, коли людина може продуктивно працювати), що позитивно впливає на забезпечення стійкого економічного зростання. Не менш вагомий вплив мають результати діяльності охорони здоров'я на особистий добробут працюючого населення, адже втрата працездатності означає не тільки втрату доходів, але й додаткові витрати на відновлення здоров'я. Таким чином, «реалізуючи важливу соціальну функцію, охорона здоров'я також має вагому економічну місію, будучи серед головних чинників формування економічної безпеки країни» [6, с. 216].

В сучасних умовах охорона здоров'я переживає етап глибокої реформи усіх аспектів її функціонування. Причини проведення цієї реформи полягають у перманентному кризовому стані, у якому галузь перебуває впродовж останніх десятиліть. В економічній науці такий стан охорони здоров'я в першу чергу пов'язують із нестачею необхідного фінансування, адже «видатки бюджетів на потреби галузі не покривають навіть мінімальних функціональних потреб, а дефіцит фінансування становить до 1/3 обсягу коштів, необхідних для того, щоб охорона здоров'я просто могла функціонувати» [5, с. 195]. Проте, причини незадовільного стану галузі не варто обмежувати виключно нестачею коштів, вони більш глибокі та, на наше переконання, пов'язані також з неефективністю управління медичними закладами, збереженням успадкованих з радянських часів управлінських підходів та прийомів. Між тим, інтелектуалізація факторів виробництва, широке впровадження інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя вимагають модернізації управління галуззю із залученням кращих зарубіжних практик. Не менш важливим є імплементація принципів сервісного підходу при наданні медичних послуг, що потребує впровадження на рівні закладів охорони здоров'я новітніх інформаційно-комунікативних технологій взаємодії із населенням.

Економічною наукою вироблено консенсусний підхід до тлумачення категорії «управління», під якою розуміють самостійний вид діяльності, що

забезпечує цілісність, дієвість та результативність функціонування організації. В понятійно-термінологічному словнику з менеджменту під управлінням розуміють «вплив на процес, об'єкт чи систему для збереження їх стійкості або переведення з одного стану в інший відповідно до визначених цілей» [10, с. 655]. Великий тлумачний словник української мови термін «управління» визначає як «дії щодо спрямування діяльності, роботи кого-небудь» [3, с. 1519]. При цьому різновидами управління є ситуаційне (коли управлінські рішення приймаються у міру виявлення потенційних проблем) та цільове (коли на певному етапі виокремлюють найважливіші на даний час завдання, на них спрямовуються головні зусилля керуючої організації).

Виокремлення цільового управління як якісного різновиду управлінської діяльності стало причиною введення у вітчизняний науковий обіг поняття менеджменту. Незважаючи на те, що при перекладі з англійської мови на українську «менеджмент» означає «управління», значна частина науковців розділяє їх змістовно. Під менеджментом розуміють науку про управління, а також процес найбільш ефективного та раціонального управління діяльністю організації [9]. На думку П. Друкера, менеджмент являє собою особливу функцію, спеціальний інструмент у розпорядженні організації, який дає змогу досягти необхідних результатів [8]. В. Мороз зазначає, що сфера менеджменту «об'єднує все те, що впливає на продуктивність та результативність діяльності організації» [12]. Проте, автори монографії з проблематики управління галуззю охорони здоров'я наділяють цими ознаками вихідне поняття «управління». За їх позицією, управління – це «цілеспрямований, організаційний і регуляторний, вплив населення на суспільну життєдіяльність, який можна забезпечити як безпосередньо, так і через спеціально створені органи і структури (державні органи, громадські організації, установи)» [7, с. 6].

У складі управління вчені виокремлюють традиційні елементи: цілі та завдання, функції, форми та методи управлінських дій. Однак, більший інтерес викликає думка щодо виокремлення понять «управління охороною здоров'я» та «управління в інтересах охорони здоров'я», що є наслідком імплементації ідей концепції інклюзивного розвитку в різні сегменти суспільного життя, в тому числі у сферу медицини. Перше поняття характеризує зміст управлінської діяльності у галузі охорони здоров'я, яку здійснюють органи публічної влади, адміністрація медичних закладів та установ. Натомість, в умовах впровадження принципів інклюзивного розвитку, демократизації суспільного управління відбувається процес децентралізації та деконцентрації управлінських процесів, залучення до них громадськості, бізнесу, медичної спільноти (лікарів та іншого медичного персоналу), страхових компаній, неурядових організацій та фондів, а також міжнародних партнерів (ЄС, Всесвітня організація охорони здоров'я ООН та ін.). Наслідком такої співпраці є «управління в інтересах охорони здоров'я» – продукт спільної діяльності усіх зацікавлених сторін, що враховує їхні інтереси, цілі та завдання.

Управління в інтересах охорони здоров'я має стратегічний характер. Якщо безпосередньо стратегічне управління галуззю охоплює такі напрями роботи, як

«формування стратегічних завдань, підготовку відповідних законів, норм, інструментів, моніторингу, контролю за їх виконанням, забезпечення підзвітності та прозорості результатів» [4, с. 40], то стратегічний характер управління в інтересах охорони здоров'я передбачає не тільки вироблення довгострокових перспектив розвитку галузі, але й пошук інноваційних підходів до колаборації інтересів та зусиль усіх стейкхолдерів. У зарубіжній економічній науці розглядають такі перспективні підходи до стратегічного управління в інтересах охорони здоров'я, як: «управління через співпрацю, через інклюзію громадян, через нові незалежні установи та експертні органи, поєднання регламентації та переконання, розробку «адаптивних стратегій» та ін.» [2]. Помітно, що кожен із вказаних підходів містить комунікативну та інклюзивну компоненту, що передбачає взаємодію суб'єктів прийняття управлінських рішень та узгодження їхніх інтересів у предметній сфері.

Екстраполюючи принцип стратегічності управління на мікрорівень, на думку Л. Стефанишин, він має передбачати використання системного підходу при прийнятті управлінських рішень стратегічного характеру, що забезпечить «збалансованість усіх елементів організації та формування єдиного напрямку розвитку з дотриманням спільних пріоритетів і критеріїв ефективності» [14]. Ця системність має передбачати вироблення управлінського рішення на основі оцінювання альтернатив, вибору механізму координації дій усіх сторін задля найбільш ефективної реалізації обраного вектору розвитку установи. Значний інтерес викликає позиція Л. Стефанишин, що заклад охорони здоров'я доцільно розглядати як системне утворення, яке об'єднує такі послідовні елементи: «вхід (формування та утримання інфраструктури основної діяльності), операційну діяльність (безпосереднє надання медичних послуг і обслуговування пацієнтів), вихід (характеристики наданих медичних послуг), зворотний зв'язок (репутація закладу, відгуки пацієнтів, скарги), відносини із зовнішнім середовищем (органами влади, постачальниками, іншими суб'єктами) [14, с. 78]. Відповідно, у розрізі цих складових доцільно виробити критерії ефективності діяльності закладу охорони здоров'я для його об'єктивного оцінювання.

У країнах з розвиненою системою охорони здоров'я управління галуззю побудоване за системно-функціональним підходом. На рівні медичних закладів вирішують питання щодо управління ресурсним забезпеченням (фінансовим, кадровим, матеріальним) та організації надання медичних послуг. Другий аспект управління охороною здоров'я передбачає проведення періодичного медичного інспектування вибраних медичних закладів щодо дотримання ними вимог щодо параметрів надання медичних послуг. Третій аспект управління охороною здоров'я передбачає координацію діяльності відокремлених закладів надання медичних послуг щодо їх включення у виконання регіональних і державних цільових програм у галузі охорони здоров'я [1]. Перший аспект управління охороною здоров'я реалізують керівні кадри конкретного медичного закладу, два інших аспекти є прерогативою органів публічної влади, відповідальних за стан справ у галузі. У процесі такого управління важливо забезпечити належну взаємодію та комунікацію між задіяними сторонами, щоб досягти якомога

ефективнішої діяльності медичних закладів та відповідності їхніх послуг запитам стейкхолдерів.

Забезпечення стратегічності управління закладом охорони здоров'я має передбачати не тільки постановку стратегічних цілей та їхнє досягнення, але й культивування стратегічного мислення у керівного апарату медичної установи. Будь-які управлінські дії мають суб'єктивний характер, адже їхню реалізацію здійснюють конкретні люди. В охороні здоров'я ефективність реформування організації управління в контексті посилення його стратегічного характеру значною мірою залежить від підтримки вищого лікарського складу, розуміння ним важливості змін та фокусування на досягненні спільних цілей. Формування та реалізація стратегічного підходу в управлінні закладом охорони здоров'я, на думку Ю. Сафонова та В. Борщ, неможливий без «забезпечення єдності та підпорядкованості, з одного боку, стратегічних, оперативних і тактичних цілей, а з іншого – інтересів керівників, структурних підрозділів та персоналу для досягнення загально-організаційної мети закладу» [13, с. 66]. Стратегічне мислення має передбачати не тільки чітке усвідомлення довгострокових цілей організації, але й усвідомлення її як системного утворення, що взаємодіє із зовнішнім середовищем (і врахування цього при виробленні стратегічних дій), проактивна позиція щодо нього (не реагування на зміни середовища, а пошук можливостей для стимулювання таких змін в інтересах організації), генерація нових ідей та управлінських технологій, що дадуть можливість підвищити ефективність управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Callie Malvik. What Is a Health Services Manager? A Look at the Pros Who Keep Healthcare Facilities Humming. URL: <https://www.rasmussen.edu/degrees/business/blog/what-is-health-services-manager/>
2. Cristensen T., Laegreid P. The Whole of Government Approach to Public Sector Reform. *Public Administration Review*. 2007. Vol. 32. P. 1059-1066.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Вороненко Ю. Стратегічне управління в охороні здоров'я: теоретичні та практичні аспекти. *Scientific Journal of the Ministry of Health of Ukraine*. 2014. № 1 (5). С. 39-46.
5. Горин В. Фінансові аспекти реформування охорони здоров'я у зарубіжних державах: висновки для України. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 1. С. 195-204.
6. Горин В. П. Формування фінансових ресурсів охорони здоров'я в контексті виконання критеріїв економічної безпеки. *Фінансова система України: збірник наукових праць НУ «Острозька академія»*. 2013. Вип. 23. С. 216-221.
7. Державне управління охороною здоров'я України: монографія / Лазоришинець В. В. та ін. К.: Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України, 2014. 312 с.

8. Друкер П. Менеджмент. Вызовы XXI века. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2012. 256 с.
9. Зельдович Б. З. Менеджмент: ученик. М.: Экзамен, 2007. 591 с.
10. Менеджмент: понятійно-термінологічний словник / За ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого, О. В. Антонюка, В. П. Сладкевича. К.: МАУП, 2007. 744 с.
11. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: Монографія / О. П. Кириленко та ін.; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. 376 с.
12. Мороз В. Діалектика зв'язку змісту категорій «управління» та «менеджмент» у межах науки «Державне управління». *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія: Державне управління. 2014. Вип. 1. С. 34-44.
13. Сафонов Ю., Борщ В. Стратегічний менеджмент закладів охорони здоров'я: загальні принципи та особливості застосування в галузі охорони здоров'я України. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 8 (218). С. 62-69.
14. Стефанишин Л. Теоретико-методичні основи стратегічного управління закладом охорони здоров'я. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 30. С. 77-83. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/30_2019_ukr/14.pdf

Гринчук Марія Василівна

студентка гр. ФФ-31, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ У СТИМУЛЮВАННІ РОЗВИТКУ ГРОМАД

В сучасних умовах інкорпорації демократичних принципів в публічне управління відбувається трансформація теоретичного базису розвитку громад через обґрунтування інструментів прямої участі населення у прийнятті рішень з важливих питань місцевого управління. В сучасних умовах у системі місцевого управління представники громади позиціонуються як партнери органів місцевого самоврядування, що дає можливість мешканцям усвідомити свою відповідальність за стан справ у населеному пункті та громаді загалом, стимулювати самоврядну активність у різних формах, забезпечити конструктивний діалог громадськості та органами місцевого самоврядування, підвищити ефективність вирішення питань місцевого розвитку.

Громадська участь у стратегічному управлінні – це безперервна робота громадськості у прийнятті управлінських рішень, процес взаємодії між населенням і органами влади, контроль за підготовкою і виконанням рішень. В рамках спільної роботи влади і громадськості приймаються важливі рішення, відбувається пошук найбільш прийнятних варіантів вирішення актуальних завдань, активізується громадська робота.

Залучення різних суб'єктів місцевого розвитку до процесу стратегічного планування структурує і організовує територіальну громаду. За нових умов нового бачення сталого розвитку громади докорінні позитивні зміни якості життя мешканців громад шляхом заміни системи управління, підвищення конкурентоспроможності економіки, інвестиційної привабливості, ефективного використання ресурсів, узгодження інтересів влади, громади та бізнесу, створення максимальної кількості робочих місць за рахунок реалізації переваг конкурентоспроможності громади у порівнянні з періодом до об'єднання стало реальним кроком до подолання таких явищ, як недовіра людей у можливість «спільної справи». Це все є серйозним внеском у підвищенні ролі людського потенціалу територіальної влади.

Часто залучення громадян до стратегічного планування стає ефективним методом знаходження і використання додаткових місцевих ресурсів. Саме обґрунтоване стратегічне планування дає можливість чиновникам, менеджерам і громадянам активно планувати майбутнє, а не просто реагувати на події, які вже наступили. Застосування стратегічного планування на місцевому рівні допомагає керівникам державного сектору бачити перспективу і управляти нею в суспільних інтересах. Це підвищує імідж влади в очах тих, кому вона служить [2].

Не зважаючи на те, що в Україні створено передумови для широкого залучення громадськості до вирішення місцевих справ, активність жителів громад на сьогодні нажалі на дуже низькому рівні. Основними причинами цього є:

недостатнє розуміння органами місцевої влади важливості участі громадськості в процесі економічного та соціального розвитку та яким чином можна залучати населення до цього процесу; інертність самих жителів громади; панування «споживацького підходу» у жителів громади (держава зобов'язана забезпечити усім); нерозуміння того, що жителі громади особисто можуть стати «генератором» і «реалізатором» змін у своїй громаді. Робота в територіальних громадах, як зазначає Н. Ільченко [5], показує, що причиною слабкої реалізації місцевих ініціатив щодо розвитку громад є сприйняття органами місцевої влади цих ініціатив як спробу перебрати на себе громадськими групами або інституціями владні повноваження, а не як можливість створення партнерських відносин і розв'язання місцевих проблем.

У контексті залучення громадськості до управління місцевим розвитком важливим питанням є активізація участі молоді в управлінських процесах. Вона не може зводитись тільки до голосування чи участі у виборчій кампанії. Участь молоді сприяє її соціальній інтеграції, стимулює утвердження у неї групової ідентичності, яка передбачає ототожнення людини з територіальною громадою. Як зазначає А. Токвіль, мешканець громади відчуває прив'язаність до неї не стільки через те, що народився у ній, скільки через те, що усвідомлює себе як частину певної корпоративної культури, яка заслуговує на те, щоб докласти зусиль для управління нею [8].

Організаційне оформлення участі молоді в процесах розвитку на рівні громади може отримати у вигляді молодіжного центру/простору, який би зосереджував необхідні для молоді послуги, можливості проведення часу та всебічного розвитку. Такий центр може функціонувати на базі молодіжної інфраструктури, у будь-яких наявних у громаді вільних приміщеннях, адже як свідчить практика, наявність окремого приміщення, яке розташоване у доступному і досяжному для молоді місці, є важливою умовою ефективності його роботи. Поряд із задоволенням потреб молоді, такий центр може стати первинним осередком громадянської активності молоді, зокрема через заснування молодіжного консультативно-дорадчого органу (молодіжна рада) громадських активістів, представників молодіжних громадських об'єднань.

Окремі перспективи участі громадськості в управлінні розвитком громад відкриваються із утвердженням в Україні сектору організацій громадянського суспільства. Ця участь не обмежується лише наданням послуг, але спрямована на посилення спроможності недержавних інституцій бути активно залученими до процесів публічного управління. Зокрема, громадські організації можуть потенційно сприяти розвитку територіальних громад, вирішувати соціальні проблеми у таких напрямках: покращення інвестиційного клімату для місцевого бізнесу; стимулювання розвитку підприємництва; надання соціальних послуг, реалізація цільових програм перекваліфікації; виконання програм реабілітації та соціальної підтримки.

Інноваційним методом залучення громадськості до реалізації проектів розвитку в територіальних громадах є громадське фінансування (краудфандинг), що передбачає мобілізацію приватних ресурсів для реалізації суспільно важливих

проектів. За експертними оцінками, щорічні вкладення у технологію краудфандингу до 2025 року сягнуть 100 млрд дол США щорічно [1]. В Україні технологія краудфандингу має обмежене застосування і не відіграє помітної ролі у фінансуванні суспільних потреб. Стимулювати розвиток краудфандингу в Україні можуть такі чинники, як: вироблення відповідної правової бази; розвиток комунікаційних технологій, швидкісного інтернету; проникнення краудфандингу в соціальні мережі та інтернет-додатки.

Важливим інструментом участі громадськості в управлінні розвитком територіальної громади є створення консультативно-дорадчих органів на зразок громадської ради. Такі інституції покликані реалізувати право громадян на участь в публічному управлінні, донести думку громадськості при формуванні та реалізації пріоритетів діяльності органу влади [7]. Консультації з громадськістю проводяться у різних формах: громадського обговорення, електронних консультацій, вивчення громадської думки. Такі форми співпраці влади з громадськістю як публічне обговорення чи електронні консультації мають обов'язковий характер при прийнятті правових актів, які стосуються питань розвитку: визначення стратегічних цілей, пріоритетів та завдань у певній сфері управління; інтересів територіальної громади при здійсненні делегованих повноважень; при розробці програм економічного, соціального і культурного розвитку; встановлення чи обмеження пільг для суб'єктів господарювання, інститутів громадянського суспільства; аналізу використання бюджетних коштів та ін.

Серед перспективних інструментів залучення мешканців територіальної громади до управління нею необхідно відзначити краудсорсинг. Необхідність інновацій в сфері місцевого розвитку розкривають перспективи застосування краудсорсингу як інструмента місцевого самоврядування. Якщо необхідно вирішити важливу проблему, то за допомогою можна звертатися не тільки до співробітників органу місцевого самоврядування, але й до мешканців, які можуть запропонувати нестандартні варіанти її вирішення.

Активне застосування в публічному секторі технології краудсорсингу пов'язане з розвитком сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, соціальних мереж і різних діалогових Інтернет-майданчиків. Краудсорсинг – це практика отримання необхідних послуг, ідей або контенту шляхом прохань про сприяння, звернених до великих груп людей, особливо – до онлайн-співтовариства на відміну від звичайних співробітників або постачальників.

Коли мова йде про запровадження краудсорсингу як інструменту управління розвитком територій, то додатковим бонусом буде формування спільноти активних членів громади, які, запропонувавши шляхи вирішення проблеми, будуть готові брати участь у їх реалізації. Краудсорсинг дозволяє органам публічної влади приймати ефективніші управлінські рішення з урахуванням думок, вимог, пропозицій населення через залучення до вирішення завдань, що зачіпають його інтереси, шляхом надання можливості висловлювати, обговорювати і оцінювати ці пропозиції.

Краудсорсинг може застосовуватись як на регіональному, так і на місцевому рівні. Під регіональним краудсорсингом розуміється технологія залучення споживачів державних, регіональних владних послуг (населення, бізнес та ін.) в процес соціальної взаємодії з органами управління і передача їм функцій співучасті в процесі розробки і ухвалення рішення, що відносяться до різних напрямів їх життєдіяльності. Під місцевим – технологія залучення мешканців громади до співучасті у розвитку території.

Краудсорсинг змінює підхід до рішення складних проблем. Він може виступати основним інструментом формування стратегій розвитку територій. Важливе завдання краудсорсингових проектів – це перевірка тих ідей, які закладаються в стратегії розвитку, на спроможність, визначення наскільки вона правильна (реальна) і буде реалізовуватися. Стратегія розвитку може обговорюватися широко у рамках дискусійних майданчиків, де учасники зможуть надати альтернативні сценарії розвитку.

Розглядаючи краудсорсинг як специфічну технологію управління соціально-економічним розвитком територій, необхідно виділити пріоритетні напрями його використання. До них відносяться:

- залучення інвестицій в місцеву економіку;
- розробка соціально-економічних стратегій розвитку;
- підтримка і розвиток малого бізнесу на території;
- створення нових високотехнологічних робочих місць.

Для впровадження технології краудсорсингу в практику управління розвитком територіальних громад доцільно здійснити наступні дії: прийняти єдині стандарти забезпечення відкритості для публічних органів усіх рівнів, включаючи прозорі процедури зворотного зв'язку і обліку (врахування) думки громадян при прийнятті рішень; стимулювати подальше створення громадських краудсорсингових проектів на основі відкритих даних і через запуск Інтернет-майданчиків для діалогу між владою і громадянами.

Список використаних джерел:

1. Crowdfunding's Potential for the Developing World. Washington: WorldBank, 2013. 104 p. URL: http://www.infodev.org/infodev-files/wb_crowdfundingreport-v12.pdf
2. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку: [практичний посібник]. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». DESPRO. Київ: Софія-А, 2012. 88 с.
3. Громадський бюджет – найефективніший інструмент електронної демократії в Україні – Катерина Борисенко, експертка з цифровізації. URL: <https://centreua.org/mistsevi-vibori-2020/gromadskij-byudzhet-najefektivnishij-instrument-elektronnoyi-demokratiyi-v-ukrayini-katerina-borisenko-ekspertka-z-cifrovizaciyi/>
4. Громадський бюджет Львова: як виправити хиби й досягти більшого? URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/gromadskyy_byudzhet_lvova_yak_vyprav_vyty_hyby_y_dosyagty_bilshogo_90207.html

5. Ільченко Н. В. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=156>
6. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: Монографія / О. П. Кириленко та ін.; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. 376 с.
7. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова КМУ від 3.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>
8. Токвиль А. Демократія в Америці: пер. с франц. М.: Прогресс, 1992. 554 с.

Грицяк Оксана Анатоліївна
студентка гр. ФФзм-21, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Одну із головних ролей у соціальному та економічному розвитку держави відіграють видатки бюджету держави. Адже лише наявність достатньої суми коштів дозволяє державі виконувати покладені на неї функції та завдання. Згідно з Бюджетним кодексом України видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Причому поняття видатки є вужчим, ніж витрати, оскільки витрати бюджету – це видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення коштів на депозитах, придбання цінних паперів [1].

Відомий економіст В. Опарін вважає, що видатки бюджетів є інструментом розподілу державних благ; зазначає, що «в основі сучасного розуміння сутності бюджетних видатків має бути суспільний вибір... Видатки бюджету є інструментом досягнення вищого критерію справедливості у розподілі державних благ з метою досягнення граничного рівня добробуту для кожного члена суспільства» [2].

Проаналізуємо виконання Державного бюджету в Україні у 2019-2021 роках за даними табл.1.

Таблиця 1

Видатки Державного бюджету України за функціональною класифікацією у 2019-2021 рр., млн грн

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Разом видатків	1 072 891,4	1 288 016,7	1 490 258,9
Загальнодержавні функції	168 206,5	163 849,3	206 643,1
Оборона	106 627,6	120 374,1	127 527,2
Громадський порядок, безпека та судова влада	140 151,2	157 672,4	174 409,5
Економічна діяльність	72 365,0	168 889,0	180 989,8
Охорона навколишнього природного середовища	6 316,2	6 636,8	8 200,2
Житлово-комунальне господарство	107,9	88,5	164,0
Охорона здоров'я	38 561,5	124 925,2	170 505,1
Духовний та фізичний розвиток	9 966,9	9 826,3	15 970,3
Освіта	51 657,5	52 857,3	63 837,1
Соціальний захист та забезпечення	218 628,5	322 720,3	339 278,8
Міжбюджетні трансферти	260 302,0	160 177,0	202 733,2

Джерело: складено автором за даними [3].

За даними ДКСУ, в 2019 році було здійснено видатків на суму 1 072 891,4 млн грн. За два роки видатки державному бюджету зросли на 417 367,5 млн грн. Аналізуючи видатки у розрізі функціональної класифікації, бачимо, що найбільшу частку протягом останніх 3-х років, займають видатки на соціальний захист та забезпечення. Це, зокрема, соціальний захист на випадок непрацевдатності, пенсії, соціальний захист ветеранів війни та праці та інші допомоги.

Друге місце займають видатки на загальнодержавні функції, у 2021 році вони становили 206 643,1 млн грн. Найменше коштів із державного бюджету витрачається на житлово-комунальне господарство, у 2021 році було витрачено 164,0 млн грн, що становить 0,01% від загальної суми витрат у цьому році. Справа в тому, що основна частина видатків на ЖКГ здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів.

На основі вивчення економічної літератури та сучасної бюджетної практики, можна узагальнити шляхи оптимізації державних видатків, це:

- у сфері національної оборони – збільшення фінансування військових видатків;

- у сфері економічної діяльності – забезпечення фінансування післявоєнного відновлення господарства, розвиток державного підприємництва, особливо у сфері сільського господарства, обробної промисловості та паливно-енергетичного комплексу;

- у соціальній сфері – збільшення фінансування соціальних закладів і заходів, підвищення мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, надання податкових пільг незахищеним групам громадян, підтримка постраждалих внаслідок військової агресії рф;

- у сфері управління – зменшення фінансування та оптимізація витрат на утримання прокуратури та органів державної влади.

Ми вважаємо, що завдяки зменшенню видатків державного бюджету на управління, можна збільшити фінансування сфери соціальної та економіки.

Так, як бюджетні ресурси є обмеженими, вирішити усі проблеми фінансування соціальної та економічної сфери майже не можливо. А отже, потрібно обирати більш важливі завдання, які необхідно вирішити першочергово, зокрема це стосується військових потреб. Одним із поширених джерел фінансування у розвинених країнах є меценатство та спонсорство; його можна розглядати як інвестування у соціальну сферу.

Для оптимізації виконання державного бюджету за видатками доцільно провести реформу системи державного контролю. Слід більш глибоко перевіряти чи якісно використовувалися бюджетні кошти за попередні роки.

Разом з цим, слід пам'ятати, що джерелом бюджетних видатків є доходи бюджету держави, тому необхідно їх постійно збільшувати. Але не завдяки адміністративному тиску на платників податків, а шляхом створення стимулів та посилення заінтересованості у повній і своєчасній сплаті податків.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система: підручник / за ред. д.е.н., проф. В. Г. Дем'янишина, д.е.н., проф. О. П. Кириленко та д.е.н., проф. З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с.

2. Бюджетний менеджмент: підручник / Федосов В. та ін.; за заг. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2004. 864 с.

3. Офіційний сайт Державного веб-порталу для громадян
URL:<https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>

Гупайло Арина Русланівна

студентка гр. ДСПУАзм-22, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УЧАСТІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

Важливим напрямком розвитку ефективної взаємодії держави та громадянського суспільства є використання інформаційних технологій, які дають можливість для налагодження комунікації інститутів громадянського суспільства з органами влади. Застосування інформаційних технологій для участі громадськості у вирішенні різноманітних суспільно-політичних завдань останнім часом набуло поширення спочатку в умовах карантинних обмежень у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби, а потім із початком бойових дій в Україні. Основною метою використання сучасних інформаційних інструментів для взаємодії суспільства та держави є формування довіри між владою та громадянським суспільством. Не зважаючи на те, що в Україні користувачами цифрових технологій є 94% населення [1] залучення суспільства у державотворчі процеси через електронні засоби залишається на низькому рівні та потребує удосконалення. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження застосування інформаційних технологій в процесі взаємодії влади та суспільства з метою залучення в нього більшої частини громадян та отримання ефективних результатів такої взаємодії.

Питання щодо впливу інформаційних технологій на взаємодію органів влади та суспільства досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, проблематику «мережевого суспільства», як фундаменту сучасної економіки, політики та культури розглядали Т. Краснопольська [2, с. 69], М. Кастельс [3], Н. Бондарчук [4, с. 37] та інші вчені.

Проте залишаються невирішеними питання щодо удосконалення процесу взаємодії органів влади та суспільства за допомогою інформаційних технологій. Цифрові технології поступово сприяють ефективності каналів просування громадянських ініціатив, інтересів. Водночас використання передових досягнень цифрової комунікації у політичній сфері розглядається як фактор становлення електронної демократії.

З розвитком інформаційних технологій для розширення можливостей участі громадян у процесі державотворення застосовуються інструменти електронної демократії відповідно до Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації [5].

Україна активно розвивається в напрямку цифровізації суспільства. В межах глобального дослідження готовності країн до запровадження електронного уряду формується рейтинг, в якому кожна країна має Індекс електронної участі ООН [6]. Місце країни в цьому рейтингу свідчить про рівень розвитку електронної демократії. Україна у 2016 році знаходилась на 86 місці в цьому рейтингу, у 2018

– на 75 місці, а у 2020 – вже на 46 місці. Отже, протягом 2016-2020 років покращила свій рейтинг на 40 позицій, що свідчить про позитивні результати застосування е-демократії.

Крім цього, Центр розвитку інновацій досліджує Індекс місцевої е-демократії в Україні. Пілотний експеримент, проведений у 2018 році охопив 10 міст, а у 2020 році дослідженню підлягали вже 31 місто України [6]. Для цього дослідження із рейтингу обрано 15 міст, які мають найбільший показник Індекс місцевої е-демократії та мешканці яких взяли найактивнішу участь в опитуванні щодо розвитку місцевої е-демократії (рис. 1). Як видно з рисунку, місто Тернопіль посідає 1 місце, а Львів 6-те місце.

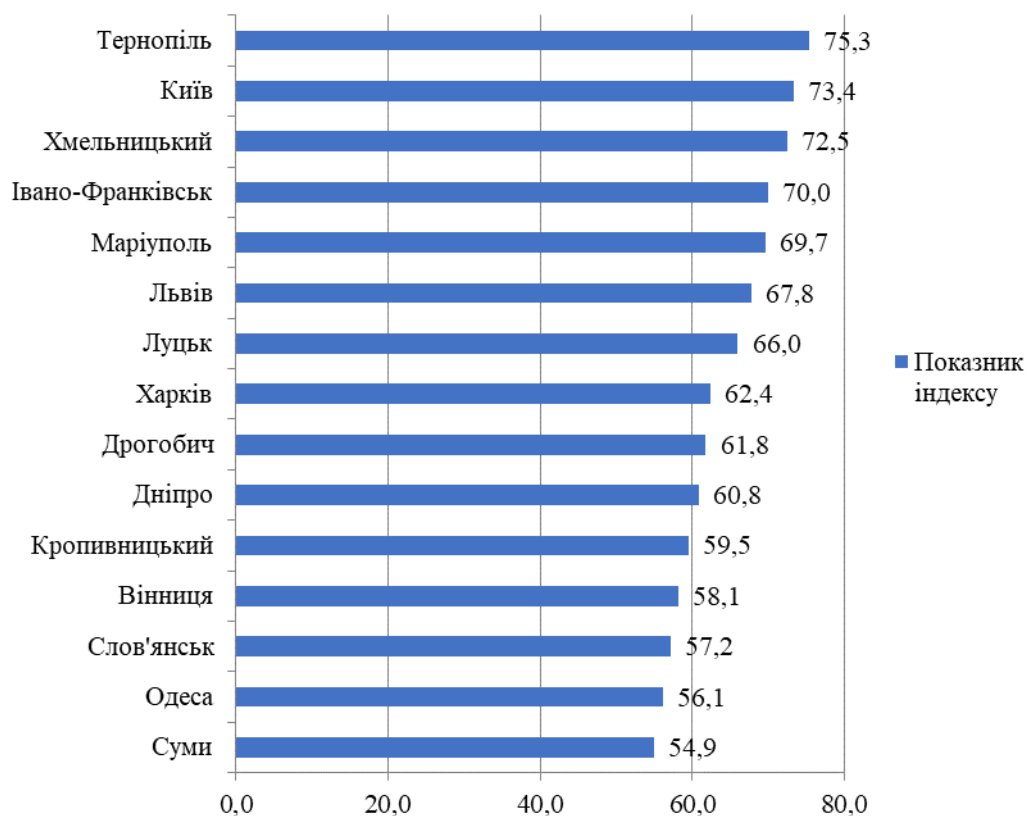

Рис. 1. Динаміка рейтингу за Індексом місцевої е-демократії

Джерело: складено на підставі даних [6].

З метою зниження рівня корупції в органах місцевої влади через підвищення рівня прозорості та підзвітності, щорічно формується рейтинг прозорості 100 найбільших міст України, який показує відкритість міських рад за 86 індикаторами у 14 сферах. За цим рейтингом Львів за прозорістю займає 2 місце із загальним балом 85,5, а за підзвітністю – 4 місце із загальним балом 33,3 [7].

За даними Державної служби статистики України про використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування доцільно проаналізувати динаміку показників за 2019–2020 роки. Використання інструментів електронної демократії можна представити за їх видами та в розрізі органів влади (табл. 1).

Таблиця 1

**Використання інструментів електронної демократії
за їх видами та органами влади**

Показник	Органи державної влади			Органи місцевого самоврядування		
	2019 рік	2020 рік	зміна, %	2019 рік	2020 рік	зміна, %
«Е-звернення»	1253	904	-27,9	1417	1026	-27,6
«Е-петиція»	-	-	-	659	451	-31,6
«Е-консультація»	145	101	-30,3	210	151	-28,1
«Бюджет участі» та інші інструменти	31	27	-12,9	385	314	-18,4

Джерело: складено на підставі даних [8].

Як видно з таблиці, негативна тенденція зменшення використання інструментів електронної демократії спостерігається за всіма їх видами, як у органів державної влади, так і місцевого самоврядування. Проте органи державної влади зменшили більш за все «е-консультації» (на 30,3%), а органи місцевого самоврядування – «е-петиції» (на 31,6%).

В рейтингу областей за кількістю інструментів електронної демократії за їх видами та органами влади Львівська область у 2020 році займала 5 місце із результатами: загальна кількість інструментів електронної демократії – 179 одиниць, в тому числі: органи державної влади – 72, органи місцевого самоврядування – 83, інші установи – 34.

За оцінкою Асоціації демократичного розвитку [6] найвищі показники результативності застосування інструментів е-демократії у 2020 році виявилися в таких містах: Хмельницький – 92%, Тернопіль – 86%, Івано-Франківськ – 81,9%, Луцьк – 77,3%. Найнижчі результати мають міста, які не ведуть статистики щодо результативності інструментів е-демократії або вона є фрагментарною, наприклад: Ірпінь – 22,7%, Одеса – 24,4%, Житомир і Черкаси – по 25%. Місто Львів в цьому рейтингу знаходиться на 20 місці, що вказує на недостатню результативність застосування інструментів е-демократії та потребує підвищення цього показника. Проте загальний показник результативності по країні підвищився на 12,7% у 2020 році порівняно з 2019 роком.

Так, одним із найпоширеніших інструментів застосування е-демократії є «Е-звернення», за допомогою якого реалізується право громадянина на звернення до органів влади з будь-яким питанням в електронному вигляді у відповідності до порядку, встановленого Законом України «Про звернення громадян».

На сьогоднішній день інформація про кількість звернень фіксується по кожній області України на вебсайті Урядового контактного центру [9]. Так, за даними Урядового контактного центру у 2021 році загальна кількість звернень по Україні склала 1780462, з яких відповідь отримали 1056671, тобто лише 59,3%. Зокрема, по Львівській області надійшло 63331 звернень, а відповідь отримали – 28947, тобто 45,7% [9]. Це свідчить про низький рівень реагування влади на звернення громадян, що негативно впливає на довіру до органів влади та ефективність управління.

Основними проблемами, які заважають на достатньому рівні розвивати е-демократію, залишається низький рівень готовності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб до запровадження електронної демократії. Крім цього, як показують результати опитування громадян Львівської області, більш проблематичними залишаються такі питання: на деяких державних сайтах не працює функція подання електронного звернення; відповіді органів влади, отримані на звернення, не є змістовними та зрозуміли, не задовольняють запит користувача.

З метою підвищення прозорості та ефективності взаємодії органів влади з громадянським суспільством, пропонуються наступні шляхи удосконалення у застосуванні інформаційних технологій:

- якщо у зверненні не містяться відомості, що не підлягають розголошенню, наприклад, звернення щодо застосування законодавства, то його зміст повинен оприлюднюватись. Це дозволить іншим користувачам знайти у відповіді корисну для себе інформацію та не звертатись повторно з аналогічним запитом;

- посилити вимоги щодо своєчасності й змістовності наданих органами влади відповідей.

У зв'язку з цим необхідним є внесення змін до Закону України «Про звернення громадян», зокрема, слід доповнити статтю 15 новим абзацом: «Відповіді за результатами розгляду заяв (клопотань) повинні оприлюднюватись із посиланням на запит, на який вони надаються. Відповідь має містити ґрунтовне пояснення питання, щодо якого було надано запит».

Отже, дослідження необхідності застосування інформаційних технологій для участі громадянського суспільства в державотворчих процесах показало, що в Україні протягом 2016-2021 років підвищився рівень розвитку е-демократії, проте оцінка цього показника за окремими містами свідчить про необхідність підвищення індексу місцевої е-демократії. Аналіз даних щодо застосування е-звернень показав, що відповіді на звернення забезпечуються не в повному обсязі та часто не задовольняють запитувачів. Тому запропоновано удосконалити законодавчі норми використання е-звернення шляхом внесення змін до Закону України «Про звернення громадян».

Список використаних джерел:

1. Internet Stats and Facebook Usage in Europe 2022 Mid-Year Statistics. URL: <https://www.internetworldstats.com/stats4.htm> (дата звернення: 09.11.2022).
2. Краснопольська Т. М. Цифрові технології в механізмі взаємодії громадянського суспільства та держави. *Актуальні проблеми політики*. 2021. № 67. С. 68-74.
3. Castells M. *Communication Power*. Oxford: OUP, 2013. 574 p.
4. Бондарчук Н. В. Взаємодія органів публічної влади та громадянського суспільства в умовах цифровізації. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 28. С. 36-39.
5. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження КМУ від 08.11.2017 р. № 797-р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

6. Ємельянова А., Лобойко С. Індекс місцевої електронної демократії в Україні. Київ: Центр розвитку інновацій. 2020. 40 с.

7. Рейтинг прозорості міст за 2021 рік. URL: <https://transparentcities.in.ua/city/lviv> (дата звернення: 09.11.2022).

8. Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування у 2019-2020 роках. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.11.2022).

9. Інформація про звернення громадян за 2021-2022 роки. URL: <https://uks.gov.ua/> (дата звернення: 09.11.2022).

Дем'янюк Никита Богданович
студент гр. ФПФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Савчук Вікторія Романівна
студентка гр. ФФ-42, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Савчук С. В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Виконання функцій держави можливе лише за наявності відповідних джерел доходів. Тому існує прямий зв'язок між обсягом функцій, які виконує держава, та обсягом коштів: збільшення функцій вимагає збільшення доходів, і навпаки, для того щоб зменшити потребу держави в доходах, необхідно зменшити обсяг функції, які вона виконує.

Вивчаючи сутність доходів бюджету, важливо розрізняти такі дефініції, як «державні доходи» та «доходи бюджету». Державні доходи – це економічна (фінансова) категорія, об'єктивне явище, а доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [1]. Отже, державні доходи – ширша дефініція, ніж доходи бюджету, тому що державні доходи включають як доходи бюджету, так і чисті доходи державних підприємств.

Державні доходи становлять частину фінансових відносин, які формуються в процесі вилучення частини вартості ВВП і формування централізованих фондів грошових коштів, їх розподілу та використання для здійснення видатків з метою виконання суспільних потреб і функцій держави. Державні доходи являють фінансову базу функціонування держави і є вагомим результатом її діяльності за відповідний період. Тим самим політична, економічна і соціальна діяльність держави вже передбачає державні доходи як об'єктивну необхідність і закономірну реальність.

Доцільно зазначити, що за порядком формування державні доходи поділяються на централізовані й децентралізовані. До централізованих державних доходів належать кошти державного та місцевих бюджетів, які призначені на формування централізованих грошових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та ін. Децентралізовані державні доходи – це чисті доходи державних підприємств, установ, організацій, що формуються переважно за рахунок їх прибутку [2]. Отже, державні доходи слід розглядати як сукупність різних видів грошових надходжень до держави, що використовуються нею для виконання своїх завдань і функцій.

Аналізуючи сучасну практику формування доходів Державного бюджету України, важливо звернути увагу на те, що через військове вторгнення 24 лютого 2022 року Російської Федерації на територію України та подальше розгортання

бойових дій було завдано серйозного удару вітчизняній економіці, що, безумовно, відобразилося на виконанні бюджетних показників поточного 2022 року. За даними Державної казначейської служби України, у жовтні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 72,8 млрд грн. Основні надходження були отримані за рахунок [3]:

- податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 26,0 млрд грн;
- податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів – 14,2 млрд грн (зібрано 25,1 млрд грн, відшкодовано – 10,9 млрд грн);
- податку на доходи фізичних осіб та військового збору – 12,8 млрд грн;
- акцизного податку – 7,4 млрд грн;
- рентної плати за користування надрами – 4,4 млрд грн;
- податку на прибуток підприємств – 3,2 млрд грн;
- ввізного та вивізного мита – 2,6 млрд грн.

Важливо наголосити, що 03 листопада 2022 року, Верховна Рада України схвалила проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» у другому читанні та в цілому. Таким чином, доходи проекту Державного бюджету України на 2023 рік передбачено у сумі 1 трлн 330 млрд грн, у тому числі доходи загального фонду – 1 трлн 173 млрд грн та доходи спеціального фонду – 156 млрд грн [4].

Доходи пропонується збільшити порівняно з першим читанням на 50 млрд грн, у тому числі за загальним фондом – на 26 млрд грн, а за спеціальним фондом – на 24 млрд грн. Основними факторами, які вплинули на перегляд прогнозу доходів до другого читання, є [4]:

- врахування пропозицій, наведених у Бюджетних висновках Верховної Ради України;
- норми закону щодо змін до Податкового кодексу України стосовно ставок акцизного податку на пальне, а також скоригованих макропоказників.

За загальним фондом передбачено збільшення за наступними джерелами доходів [4]:

- по податку та збору на доходи фізичних осіб на 15 млрд грн (за рахунок перегляду макропоказників та удосконалення підходів в прогнозуванні ПДФО);
- ПДВ із ввезених товарів на 27 млрд грн (за рахунок підвищення ставок в оподаткуванні пального з 7 % до 20 %);
- коштів, що перераховуються НБУ, на 35,5 млрд грн (у зв'язку із врахуванням уточненої інформації Національного банку про суму прибутку).

При цьому за загальним фондом планується зменшення за наступними джерелами доходів [4]:

- податку на прибуток на 21 млрд грн (через зменшення прибутку прибуткових підприємств);
- рентної плати за видобування природного газу на 23 млрд грн (у зв'язку із змінами в оподаткуванні природного газу щодо бази оподаткування);

– ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування на 6 млрд грн (за рахунок зміни макропоказників та зменшення споживчих витрат).

За спеціальним фондом передбачено збільшення за наступними джерелами доходів [4]:

– акцизного податку з пального на 7 млрд грн (за рахунок повернення довоєнних ставок оподаткування);

– коштів, що перераховуються НБУ, на 16 млрд грн;

– грантів на 442 млн грн (за програмами міжнародної підтримки для МОЗ та Мінреінтеграції).

Отже, своєчасне прийняття проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» у другому читанні та в цілому дозволяє Україні продовжити діалог з міжнародними партнерами щодо пошуку джерел фінансування дефіциту та підтримки у період воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2022)

2. Бюджетна система: підруч. / за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. К.: ЦУЛ; Тернопіль: Економічна думка, 2012. 871 с.

3. Мінфін: У жовтні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 72,8 млрд гривень. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_zhovtni_2022_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biudzhetu_nadiishlo_728_mlrd_griven-3696 (дата звернення: 05.11.2022).

4. Верховна Рада України ухвалила Держбюджет на 2023 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/verkhovna_rada_ukraini_ukhvalila_derzhbiudzheta_na_2023_rik-3700 (дата звернення: 05.11.2022).

Дмитрів Володимир Ігорович
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Лазарчук Наталія Анатоліївна
студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРАГМАТИЗМ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ПЕРЕВЕЗЕННІ ПАСАЖИРІВ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

Захист митних інтересів держави, зокрема ефективності процедур митного контролю та митних процедур щодо товарів та транспортних засобів, що перетинають митний кордон України, є актуальним завданням митних органів на даному етапі. Щороку в Україні робляться кроки щодо підвищення ефективності митного контролю за одночасного скорочення митних процедур. Тому необхідне ретельніше наукове дослідження для подальшого систематичного аналізу ефективності митного контролю в Україні, пошуку шляхів упорядкування митних процедур для транспортних засобів та способів зробити це у комплексі.

Митне адміністрування є одним із основних видів державного управління. Це пов'язано з тим, що постійне зростання зовнішньої торгівлі та міжнародних відносин потребує посилення контролю на наших кордонах. Система митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності призначена для забезпечення дотримання митних та нетарифних заходів, що вживаються державами для захисту життя та здоров'я населення, довкілля та захисту економічних інтересів. Водночас методи митного регулювання можуть самостійно стимулювати розвиток національної торгової співпраці та впливати на економічний розвиток [1].

У разі ввезення транспортного засобу на митну територію України власник або уповноважена особа передає транспортний засіб уповноваженій особі митних органів для митного огляду. У цій зоні немає частин, які перетинають український кордон. Якщо автомобіль ввозиться на митну територію України для вільного обігу, громадяни мають можливість зробити попереднє декларування на митниці за місцем проживання. Це означає зарахування коштів на відповідний митний рахунок задля забезпечення митних та інших платежів. Попередня декларація може бути оформлена за умови надання митними органами повної інформації про транспортний засіб: тип, модель та марка, колір, рік випуску та дата першої реєстрації, ідентифікаційний номер, номер кузова, шасі, двигун, об'єм двигуна.

Декларування товарів та ТЗ є важливим елементом митного права України, що визначає необхідність відображення відомостей, відомостей про товари, ТЗ та мету переміщення через митні кордони. Суть декларації полягає у наданні достовірних відомостей про товари, мету переміщення товарів через митний кордон України та необхідних відомостей для проведення митного контролю та оформлення у встановленій заяві. Форма (письмова, усна, акт). Під час подання заяви на паперову декларацію можна використовувати як електронні, так і паперові документи.

Товари, транспортні засоби та інші предмети переміщуються через митний кордон України під митним контролем та підлягають митному оформленню. Митний контроль здійснюється для забезпечення дотримання державними установами, підприємствами та їх посадовими особами, а також громадянами порядку переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України. Митне оформлення здійснюється посадовими особами митних органів для забезпечення застосування заходів митного контролю та державного контролю при ввезенні на митну територію України, транскордонному вивезенні, транзиті через територію України товарів та інших предметів. Митний контроль та митне оформлення здійснюються одночасно посадовими особами митних органів [2].

Таким чином, митні органи як головні агенти у проведенні митної політики країни уповноважені виконувати низку завдань, належне виконання яких залежить від використання ефективних засобів впливу як на громадян, так і на організації, і безпосередньо працівникам митних органів. Адже лише в умовах розумного поєднання внутрішніх та зовнішніх митних органів він може досягти своєї мети на високому рівні.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс Європейського союзу. URL: <http://kompmp.rada.gov.ua>.
2. Реун В. А. Проблемні питання визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України. Митна справа. 2013. № 5 (1). С. 87-92.

Дмитрів Володимир Ігорович
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Поврознік Катерина Михайлівна
студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ФІСКАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МИТА ДЛЯ БЮДЖЕТУ КРАЇНИ

Фіскальна функція полягає у використанні накопичення тарифних платежів для виконання покладених на нього країною функцій. Це зобов'язання має важливі фінансові наслідки у країнах із низьким рівнем соціально-економічного розвитку. У розвинутих країнах його частка у доходах бюджету незначна.

Спеціальні види зобов'язань, а саме антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні зобов'язання як підвиди зобов'язань також беруть участь у виконанні державного бюджету. Особливий вид тарифу іноді називають дискримінаційним. Це пов'язано з тим, що їхні рівні завжди набагато вищі, ніж зазвичай, і зазвичай використовуються для збільшення тарифного тиску на товари іноземного виробництва, щоб зробити їх менш конкурентоспроможними [1].

Дані види тарифних ставок використовуються не тільки для вирішення стратегічних завдань (захист внутрішнього ринку або накопичення грошових коштів), але й для погашення форс-мажорних ситуацій, тобто експансія дешевої та неякісної продукції на внутрішній ринок, відповідні дії країни проти економічної експансії інших держав.

До факторів, що впливають на розмір податкових надходжень до бюджету, відносяться макроекономічні фактори, що щорічно змінюються, такі як розмір ВВП, структура платіжного балансу, правова база. Крім того, на величину податкових надходжень до бюджету впливають мікроекономічні чинники. Вибір виду оподаткування підприємствами, наявність податкових пільг на підприємствах, рівень рентабельності суб'єктів господарювання, розмір сукупного доходу, витрати на оплату праці у складі собівартості продукції підприємств, середньооблікова чисельність працівників, ефективність податкового управління та ін.

Податкові надходження є важливою формою перерозподілу внутрішнього валового продукту. Вони забезпечують значну частину доходів Державного бюджету України. Розмір податкових надходжень до бюджету визначається станом економічного розвитку країни, кількістю суб'єктів господарювання та їх діяльністю. Відповідно до положень Національного закону про податки, суб'єкти господарювання зобов'язані проводити відрахування на такі переваги: Державні потреби для перерозподілу ВВП та фінансової підтримки держави та реалізації державних програм. Характер податкового відрахування визначає характер формування податкових надходжень до бюджету. Його формування здійснюється державою шляхом вилучення у платника податків частини доходів чи іншого майна виходячи з реалізації конституційних прав суверенітет. Податкові

надходження займають важливе місце серед різних способів мобілізації бюджетних ресурсів та коштів державного регулювання економіки та є найбільш адекватним та об'єктивним відображенням стану народного господарства (економічне зростання чи спад).

За аналізований період існує постійна динаміка до зростання фіскальних надходжень до бюджету ввізного мита протягом аналізованого періоду. На сьогодні в Україні існує низка проблем, які впливають на стан тарифного регулювання, що відповідно вплинуло на обсяги стягнення мита. До таких проблем можна віднести:

- наявність значної кількості пільг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- встановлення специфічних та комбінованих ставок ввізного мита без урахування специфіки поставок товару;
- відставання митного контролю від сучасних потреб пропускнуої здатності та світових стандартів контролю товарів;
- значна деталізація та надмірна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари;
- корупційні діяння в митних органах призводять до зменшення надходжень до державного бюджету;
- ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів і підходів щодо підготовки законодавчих актів з питань тарифного регулювання [2].

Отже, можна дійти невтішного висновку, що спеціальні види зобов'язань немає великого фінансового значення для формування дохідної частини бюджету. Вони становлять досить незначний відсоток податкових надходжень. Це тим, що особливий вид зобов'язання носить охоронний, а чи не фінансовий характер. Їхне запровадження значно скоротить імпорт певних товарів з окремих країн і, відповідно, скоротить доходи державного бюджету. Проте їх використання виправдане з погляду захисту виробників країни та збереження робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Дем'янюк О. Б. Спеціальні заходи у захисті національного товаровиробника на внутрішньому ринку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 8 (1). С. 164-169.
2. Жмурко Н. В., Купровська Л. Р. Мито в системі регулювання зовнішньоекономічних відносин України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 1. С. 114-117.

Дулиш Тетяна Василівна

студентка гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кізима Т. О.

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Можемо обґрунтовано стверджувати, що в сучасних реаліях існує низка перешкод для ефективної екологічної модернізації економіки. До таких відносимо: віддаленість екологічних проблем від основних завдань виробничого менеджменту; вузький спектр наукових та прагматичних поглядів на процес впровадження природоохоронного обладнання і технологій; ігнорування фактів позитивного впливу об'єктів виробництва на довкілля; пасивний підхід до формування екологічного іміджу об'єктів виробництва; невідповідність програм навчання спеціалістів у галузі екологічного менеджменту.

Тож, на думку А. Печенюк, з урахуванням цих проблем на практиці екологічна модернізація «повинна передбачати реалізацію низки заходів, з-поміж яких:

- розробку та впровадження технологій екологічно безпечного та чистого виробництва;
- впровадження та інтеграцію систем екологічного менеджменту та менеджменту якості (охорони праці та безпеки життєдіяльності, соціальної відповідальності тощо);
- екологічний аудит відповідності систем менеджменту вимогам міжнародних природоохоронних стандартів з наступним проведенням сертифікації;
- усвідомлене формування позитивного соціального та екологічного іміджу» [3, с. 123].

Відтак, відповідно до вищенаведених тверджень, існує гостра необхідність визначення основних напрямів екологічної модернізації української економіки.

Передусім зазначимо, що в сучасній вітчизняній економічній літературі означеним питанням приділяється недостатньо уваги. Скажімо, О. Сохацька вказує на основні напрямки запровадження зеленої економіки, з-поміж котрих «без вичерпних ресурсів: відновлювальні енергетичні ресурси; вторинне використання матеріалів; органічне землеробство, що витрачає мінімум енергії, не використовує штучних засобів захисту і живлення рослин, генетично модифікованих організмів; оптимізаційний напрям: енергоефективність виробництва та житла; скорочення використання автомобілів; скорочення калорійності продуктів; скорочення споживання води; відтворення лісів та заповідних територій; соціальний напрям: планування родини та виведення народжуваності на рівень відтворення; принцип рівності у розподілі обмежених ресурсів; система фінансового регулювання, що гарантує забезпечення базових потреб людей; управлінський напрям: зміна визначення виміру заможності та успіху держав показник ВВП має бути доповнений індикаторами природних послуг; введення податку на вуглецевий газ при імпорті продукції; інвестиції в

оптимізацію системи управління та прийняття рішень» [4, с. 228].

Для успішної реалізації напрямів екологічної модернізації економіки особливе значення має поведінка бізнесових структур, їх відповідальне ставлення до реалізації таких напрямів.

Серед важливих стимулів для активізації вищенаведених заходів варто відзначити наявність дієвих міжнародних стандартів екологічного менеджменту, за допомогою яких діяльність з охорони навколишнього середовища ставиться на системну основу. Впроваджуючи екологічний менеджмент у систему управління, компанії отримують інструмент для розроблення екологічної політики, а також визначення та планування завдань скорочення негативних впливів на навколишнє середовище за умови забезпечення дотримання нормативно-правових екологічних параметрів. Стратегічною метою екологічного менеджменту є стабілізація або зниження впливу на навколишнє середовище на тлі отримання еколого-економічних вигід за умови зниження рівня екологічного ризику.

У нинішніх умовах сталого розвитку екологічний менеджмент потребує проведення екологічної модернізації, тобто зміни технологій і галузевої структури, що спричиняють поєднання високого рівня економічного розвитку й низького рівня негативного впливу на навколишнє середовище.

Актуальною потребою в сучасних реаліях є також трансформація інституційних основ екологізації, котру слід здійснювати одночасно з масштабними змінами економічних відносин залежно від ринкового типу економічної системи. Адже будь-які перетворення чи трансформації у суспільстві повинні супроводжуватися формуванням відповідного інституціонального середовища з обов'язковим та цілеспрямованим урахуванням екологічного чинника в економічній діяльності, процесах, рішеннях, відносинах на основі впровадження нововведень у сфері інституційного будівництва і функціонування механізмів екологічної модернізації економіки.

Система інститутів дає змогу об'єднати шляхом координації взаємовідносин між людьми різні процеси перетворення економіки, сегменти ринку, окремих суб'єктів господарювання у визначеному напрямі.

Тож для досягнення екологічно збалансованого функціонування економіки у цілому необхідно сформуванню такої системи інститутів, яка спонукала б до реалізації екологічно результативних господарських та управлінських рішень, впровадження екологічних інновацій, екологічного маркетингу та менеджменту, підвищення ефективності природокористування та екологічної безпеки, екологічно орієнтованої структурної перебудови національної економіки загалом.

Відтак задля реалізації екологічної модернізації економіки необхідно побудувати відповідний економічний механізм.

У сучасній економічній літературі з тематики нашого дослідження в основному висвітлюються питання, що стосуються економічного механізму модернізації національної економіки загалом. Наприклад, пропонуються використовувати такі «механізми реалізації модернізаційних процесів:

1. Механізми планування і прогнозування.

2. Механізми координації і контролю за інвестиційно-інноваційною діяльністю.
3. Законодавчі та нормативно-правові механізми управління інноваціями.
4. Фінансово-бюджетні механізми управління інноваціями.
5. Інвестиційні (венчурні) та мотиваційні механізми управління інвестиційно-інноваційним розвитком.
6. Механізм державно-приватного партнерства у сфері інновацій.
7. Механізм взаємодії бізнесу, науки і влади.
8. Кластерний механізм організації інноваційної діяльності.
9. Механізми захисту прав інтелектуальної власності.
10. Механізми кадрового забезпечення інноваційного розвитку.
11. Механізми інформаційного забезпечення інноваційної діяльності» [2, с. 23].

Проте, на нашу думку, в процесі екологічної модернізації економіки перелічені вище механізми будуть дієвими лише в якості складових елементів загального економічного механізму економічної модернізації. Але в основі екологічної модернізації повинна перебувати модернізація механізму державного регулювання економіки України [1, с. 407]. Насамперед, це окреслення базових функцій (стратегічно-прогностичної, трансформаційно-адаптивної, функції рівноваги та нарощування людського капіталу) держави в економіці для досягнення мети такого регулювання – гарантування безпеки і стійкості соціально-економічної системи та створення передумов для економічного зростання і розвитку.

Список використаних джерел:

1. Пасінович І. І., Сич О. А. Модернізація механізмів державного регулювання економіки України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 398-408. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2018_1_49
2. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / Алимов О. М. та ін.; за заг. ред. В. І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. Запоріжжя: КПУ, 2014. 798 с.
3. Печенюк А. В., Печенюк А. П. Екологічна модернізація економіки як необхідна умова сталого розвитку суспільства. *Інноваційна економіка*. 2018. № 9-10. С. 120-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2018_9-10_19
4. Сохацька О. М., Микитюк М. В. Економічний розвиток країн Європи: екологічний аспект. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 3-4. С. 221-233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2016_3-4_25

Дячук Володимир Андрійович
студент гр. ФФАм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Валігура В. А.

ПОДАТКОВА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ У ПЕРІОД КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Починаючи з грудня 2019 року світова економіка вкотре потрапила у фінансову кризу, спровоковану важким інфекційним захворюванням COVID-19. Для зменшення розповсюдження захворювань вірусом COVID-19 уряди багатьох країн світу, в тому числі і уряд України, запровадили карантинні обмеження, що спровокувало перехід більшості підприємств на дистанційний режим роботи.

Починаючи з 2020 року урядом було затверджено та запроваджено низку програм стимулювання економіки. Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19)» [1], яким було введено в дію податкові преференції до закінчення карантину.

Малий бізнес небезпідставно вважається найбільш чутливим сегментом економіки. Одними з перших антикризових кроків у багатьох державах стали заходи, спрямовані саме на забезпечення виживання дрібного підприємництва. Одним із таких заходів є максимально можливе скорочення фінансових зобов'язань цієї ланки бізнесу перед державою і орендодавцями, а також унеможливлення штрафних санкцій за невиконання домовленостей із партнерами.

Також Верховною Радою України було ухвалено для малого й середнього бізнесу – зокрема, для ФОПів, низку законів з-поміж яких передбачені преференції:

1. Для 1-ї групи (ФОПи, які не залучають найманих працівників) ліміт річного доходу підвищили із 300 тисяч до 1 мільйона гривень;
2. Для 2-ї групи (ФОПи, на яких працюють не більше 10 найманих працівників) – з 1,5 до 5 мільйонів;
3. Для 3-ї групи (юридичні особи – невеликі суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми) – з 5 до 7 мільйонів [2].

З 1 березня до 30 квітня 2020 року фізичних осіб-підприємців звільняли від сплати ЄСВ. Бізнесу, який заздалегідь сплатив цей внесок за березень і квітень, ці кошти автоматично зарахували як сплату за наступні періоди.

Також звільнялися від нарахування та сплати ЄСВ за періоди з 01 березня до 30 квітня 2020 року такі групи підприємницької діяльності:

1. Фізичних осіб – підприємців;
2. Осіб, які проводять незалежну професійну діяльність (наукову, художню, освітню тощо, та отримують дохід з цієї діяльності);
3. Членів фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.

Таке звільнення від сплати ЄСВ поширюється також і на платників, якими не було отримано прибутку за звітній квартал чи в один із місяців звітного кварталу.

В грудні 2020 р. Верховна Рада ухвалила законопроект про підтримку бізнесу під час карантину, згідно з яким в 2020–2021 рр. держава зобов'язалася забезпечити виплати одноразової матеріальної допомоги по 8 тис. грн застрахованим особам, які втратили частину зарплати або доходу з введенням додаткових обмежувальних протиепідемічних заходів. Крім того передбачена виплата одноразової матеріальної допомоги бізнесу для збереження робочих місць найманих працівників. Цим законом передбачено, що під час дії карантинних норм а також протягом шести місяців після його закінчення, суб'єкти малого та середнього підприємництва сфери громадського харчування зможуть отримати державну підтримку [3].

Було відтерміновано граничні строки подання фізичними особами декларації про майновий стан і доходи та сплату податку до 1 липня та 1 жовтня відповідно. До Митного кодексу України від 13.03.2012 р. № 4495-VI внесено зміни, що передбачають звільнення від сплати ввізного мита операцій з імпорту товарів (у тому числі лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню пандемій COVID-19.

Незважаючи на низку реформ, ефективність є досить мізерною, в кінцевому результаті деякі з них призвели до ряду негативних економічних тенденцій. До таких можна віднести зниження рівня зайнятості, зростання інфляції, зниження підприємницької активності тощо. Разом із цим, хочемо відзначити, що з початком воєнного стану на території України проблематика податкового стимулювання бізнесу перейшла у площину усунення економічних наслідків війни, хоча актуальність COVID-19 не знизилась, про що свідчить продовження карантинних обмежень й у 2022 р.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 р. № 533-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text>.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо соціальної підтримки платників податків на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Закон України від 04.12.2020 р. №1072-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072-20#Text>.

3. Про соціальну підтримку застрахованих осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Закон України від 04.12.2020 р. № 1071-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-20#Text>.

Іванова Анна Миколаївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

Вацлавський Олег Іванович

к.е.н., доцент кафедри фінансових технологій
та банківського бізнесу
ЗУНУ, м. Тернопіль

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОПОДАТКУВАННІ

В сучасних умовах діджиталізації економіки значного значення набуває використання цифрових технологій в системі оподаткування. Показово, що у вітчизняному законодавстві відсутнє визначення цифрової економіки. Лише у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки [6] зазначено, що у класичному розумінні дефініції «цифрова економіка» трактує діяльність, в якій основними елементами виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані як числові, так і текстові.

Поряд з цими тенденціями цифрова революція ХХІ – сторіччя формує новий глобальний процес, який значним чином змінює не лише практичні аспекти оподаткування, а саму суть фінансово-економічної діяльності, структуру економік країн світу, поняття ціни та вартості, феномену дохідності і збагачення, суспільного блага і капіталу. Це явище діджиталізації, одна з ключових трендів теперішнього часу і довгострокової перспективи, принаймні в фінансово-економічному значенні цієї дефініції.

Президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, у Політичних рекомендаціях Єврокомісії 2019 – 2024 року акцентує увагу на те, що «цифрові технології, особливо штучний інтелект, змінюють світ з небаченою швидкістю, і їх використання допоможе знайти рішення суспільних проблем від здоров'я до виробництва та економіки» [9].

Доцільно зауважити, що, як вказує С. Чукут, цифрова демократія є ваговою складовою електронного урядування, оскільки її ключовою метою є задоволення потреб громадян, досягнення суспільних цінностей шляхом використання переваг діджиталізації суспільства, подолання таких негативних явищ як корупція, формалізація сучасного менеджменту [8, с. 141].

Популяризатор науки Мітіо Каку говорить про те, що «...процес розвитку цифрових технологій, які описується законом Мура, вже змінив феномен економічної діяльності та багатства до невпізнанності, але ще більші трансформації нас чекають попереду» [2]. Оскільки податки є похідними від економіки та соціуму, представляється надзвичайно важливим дослідити питання змін теорії і практики, елементів податків і процесу їх адміністрування в умовах застосування цифрових технологій, в сучасну епоху діджиталізації.

О. Дмитрик стверджує, що за останні декілька років суттєво зросла кількість послуг, які надаються в електронному варіанті (онлайн), зокрема, й у сфері

оподаткування. Приміром, створено Електронний кабінет платника податків, який становить собою новий електронний сервіс веб-порталу ДПС України, який за допомогою спеціального інструмента доступу (наприклад, електронної картки платника податків) з використанням електронно-цифрового підпису дозволить платнику податків працювати з органами податкової служби в режимі реального часу. Електронний кабінет платника податків є захищеним, персоналізованим та безпечним електронним сервісом, який надаватиме безконтактні способи взаємодії платників податків та ДПС з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [1, с. 73]. Наразі податкові органи поступово збільшують перелік електронних сервісів, чим створюють ще більше нових можливостей для реалізації принципу зручності при виконанні податкового обов'язку.

А. Пугачов та Л. Парфенова з певною обережністю наголошують: «Розвиток технологій сьогодні призводить у сфері оподаткування до двох взаємодоповнюючих, але протилежних за напрямком процесам: з одного боку, відбувається скорочення тіньового сектора за рахунок технологічного розвитку податкового контролю та податкового адміністрування, а з іншого – нарощування обсягів цього тіньового сектора в неконтрольованих або слабо контрольованих видах діяльності» [7].

Показово, що наразі Україна робить перші кроки, намагаючись урегулювати відносини оподаткування в умовах розбудови цифрової економіки. Зазначимо, що наразі вже функціонує Єдиний портал державних послуг – «Дія», у переліку яких є й ті, що прямо чи опосередковано пов'язані з оподаткуванням (реєстрація ФОП, надання одноразової допомоги ФОПам, довідки про доходи). Також у найближчому майбутньому планується запровадження електронного резиденства, становлення віртуальних активів, віртуальної економічної зони «Дія. Сіті» [4]. Так, Законі України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [5] пропонується створити правові засади функціонування «Дія. Сіті» – середовище (еко-систему), що стимулюватиме розвиток цифрової економіки, розробки в галузі передових технологій з високою доданою вартістю та формування економіки знань.

Активне формування цифрової системи оподаткування розпочалося з 2018 р., шляхом поетапного впровадження різних електронних сервісів, яких станом на початок 2020 р. діяло понад 55, це зокрема Електронний кабінет платника податків, інформаційний веб-портал «Єдине вікно», Електронний кабінет платника ПДВ, Е-РРО, Е-Акциз, Е-Чек, Е-Аудит, загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (ЗІР) та інші, що дозволяють швидко та зручно сплачувати податки.

Окрім того, цифрове суспільство формує і нові види економічної діяльності та нові виклики для роботи контролюючих органів. Це пов'язано із діяльністю яка здійснюється в цифровому вимірі та не має фізичного виміру (цифрові послуги, реклама в Інтернеті, тощо) та з існуванням крипто валют, які функціонують в цьому вимірі. Тому важливим є вчасне реагування держави на виклики, які формує цифрове суспільство. Так, в Україні, намагалися легалізували обіг крипто

валют, шляхом прийняття Закону України «Про віртуальні активи» [3], який би врегулював їх обіг на території України, як це існує в інших державах, таких як Японія, США, Німеччина, Люксембург, Сінгапур. Це дозволило б податковим органам певним чином здійснювати контроль над даним видом діяльності, який, як свідчить світова практика, не лише вирішує питання дохідної частини бюджету, але й ефективно запобігає незаконному обігу грошей.

Використання цифрових технологій в оподаткуванні – це революційна трансформація зміни взаємовідносин платників податків та держави, оскільки дозволяє віддалено працювати, формувати та подавати податкову звітність в контролюючі органи, без їх фізичного відвідування, що значно економить час працівників як державного сектору економіки, так і приватного. З іншого боку, цифрова економіка впливає на визначення форми об'єкта оподаткування, оскільки виникають абсолютно не стандартні види підприємницької діяльності, а разом з ними і нові, діджитал-продукти, які, наразі, є поза оподаткуванням.

Тому, очевидно, що діджиталізація сфери оподаткування дозволяє мінімізувати ухилення від сплати податків та покращує рівень зручності та простоти сплати податків. З іншого боку, успішне запровадження цифрових технологій в оподаткуванні залежить від рівня цифрової грамотності громадян, який можна покращити шляхом впровадження в освітні процеси цифрових компетентностей, та проведенням роз'яснювальної роботи з платниками податків.

Проте, цифровізація державних послуг супроводжується зростанням інтернет-шахрайства та кіберзлочинів, що потребують швидкого реагування і запобігання з боку держави.

З метою удосконалення процесу оподаткування в умовах використання цифрових технологій та мінімізації існуючих ризиків доцільно було б:

- покращити якість покриття та підвищити рівень доступності до мережі Інтернет у віддалених від великих міст громадах та селищах;
- підвищити рівень кібербезпеки та кіберзахисту персональних даних громадян в процесі оподаткування, з метою недопущення кіберзлочинів;
- забезпечити спрощення податкових процедур та додаткових витрат для платників податків.

Отже, ефективне використання цифрових технологій в оподаткуванні дозволяє стимулювати економічний розвиток в державі, який будується на побудові інформаційного суспільства. Цифровізація переформатовує процеси оподаткування шляхом доступності до податкової інформації підприємств, що дозволяє мінімізувати спроби ухилення від сплати податків. Водночас існує загроза «цифрового виключення», тобто відсутності доступу до технологій, яку варто враховувати при діджиталізації процесів оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Дмитрик О. О. Правове регулювання оподаткування в умовах розвитку цифрової економіки. Сучасні проблеми права та інноваційної економіки: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 3 за матер. Інт.-конф. (м. Харків, 26 бер. 2021 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 72–77.

2. Каку М. Фізика майбутнього. Львів: Літопис, 2013. 432 с.
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. №2074-XI (не набрав чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
4. Проєкти цифрової трансформації. URL: <https://plan2.diia.gov.ua/projects>.
5. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: проєкт Закону України від 02.11.2020 р. № 4303. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70298.
6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр. та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>
7. Пугачев А. А., Парфенова Л. Б. Налоги в цифровой экономике и цифровые технологии в налогообложении: дилемма или диалектика. URL: <http://philh.ru/index.php/arkhiv-materialov/teksty/317-a-a-pugachev-l-b-parfenova-nalogi-v-tsifrovoj-ekonomike-i-tsifrovye-tekhnologii-v-nalogooblozheniidilemma-ili-dialektika>.
8. Чукут С. А., Полярна В. Л. Кращі європейські практики впровадження електронного урядування: досвід Данії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 24. С. 140-145.
9. Political guidelines for the next European Commission 2019-2024 by Ursula von der Leyen URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_en.pdf (дата звернення: 03.02.2020).

Ільницька Іванна Ярославівна
студентка гр. ДСПУАзм-22, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коломийчук Н. М.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Сучасна державна політика соціального захисту населення має ґрунтуватися на ефективному використанні економічних та фінансових можливостей країни, узгодженні взятих зобов'язань та реальних можливостей їх виконання. Її вдосконалення пов'язане з розвитком правових засад, оптимізацією функціонування механізмів реалізації державної політики соціального захисту населення. Державне управління соціальним захистом населення доцільно розглядати як сферу державного управління, що складається з взаємозалежних та підлеглих систем управління, об'єднаних спільністю об'єктів управління, виконують спеціальні функції, цілі та завдання, що сприяють підтримці та забезпечення нормального життєвого рівня соціально незахищених верств населення.

Відповідно до статті 46 Конституції України «закріплено право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [2].

Вплив держави на соціальний захист здійснюється через соціальну політику. Соціальна політика розглядається як сукупність теоретичних принципів та практичних заходів, що виробляються та реалізуються державними та недержавними органами, організаціями та установами, спрямованими на створення необхідних умов життєдіяльності, задоволення соціальних потреб населення, створення у суспільстві сприятливого соціального клімату.

В свою чергу під поняттям «державна соціальна політика» вчені розуміють:

– «діяльність держави щодо підтримання відносин між соціальними групами; створення умов для забезпечення добробуту та прийняттого рівня життя членів суспільства; забезпечення соціальних гарантій» [5, с. 8];

– «сукупність рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, підприємств, установ і організацій, а також окремих індивідів, які прийняті з урахуванням суспільної думки та спрямовані на формування соціальної стратегії держави в цілях розвитку суспільства, створення суспільно прийнятних соціальних умов для реалізації можливостей та потреб членів суспільства, підвищення рівня та якості життя, а також заходів з практичного втілення цих рішень» [1, с. 46];

– «діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також діяльність партій, громадських об'єднань, державних установ і організацій, що регламентується відповідними законодавчими та нормативними актами, віддзеркалює суспільний устрій і регулює

взаємовідносини в суспільстві для забезпечення достойного рівня життя населення та визначається їх цілями та інтересами» [4].

На думку О. Миколайця «державна соціальна політика повинна будуватися з урахуванням того, щоб інтереси конкретної людини замикалися з інтересами всього людського роду, коли турботи і тривоги суспільства переростають в турботи і інтереси самої людини. Тільки в такому контексті взаємодії людини і суспільства можливе створення і функціонування цивілізованої держави, реалізація конституційних установок, соціальних гарантій» [6].

Сучасна соціальна політика майже завжди спрямована на підтримку економічної стабільності, але її кінцевою метою все одно є задоволення потреб населення. Завданнями соціальної політики виступають певні умови для раціонального забезпечення цих потреб за рахунок благ, що були створені суспільством на даний момент. Справа в тому, що суспільство складається не тільки з працюючих людей, є і ті, які або ще не працюють (діти, школярі, студенти), або ті, які не працюють (пенсіонери та інваліди). Такі категорії громадян потребують захисту, турботи та підтримки як з боку сім'ї, так і з боку держави. Найчастіше держава проводить соціальну політику через регіональні та місцеві рівні влади.

На державному рівні задаються стратегічні орієнтири соціальної політики країни, а на регіональному та місцевому рівнях здійснюється конкретна її реалізація, забезпечення функціонування більшої частини соціальної інфраструктури, безпосередня реалізація соціальних послуг населенню. Визначну роль у сфері соціального захисту населення відіграють органи місцевого самоврядування, реалізуючи свої функції через Управління соціального захисту.

Одним з основних завдань соціального захисту в Україні є забезпечення максимально можливої підтримки населення на тлі розгортання військового вторгнення на територію країни. Велика кількість населення опинилась на межі виживання, втративши будь які засоби існування. В даних умовах необхідним є ухвалення складних рішень в частині перегляду діючих державних програм соціального захисту населення, задля зниження рівня бідності.

З цією метою розроблено проект «Плану відновлення України за напрямком «Соціальний захист». Метою даного плану є «створення нової моделі соціальної політики України, яка відповідає принципам і стандартам соціальної політики ЄС, покращує якість людського життя, протистоїть демографічним змінам, посилює рівень соціального захисту, сприяє скороченню бідності, посилює соціальну єдність, допомагає подолати дискримінацію в усіх її формах та відповідає фінансовим можливостям держави» [7].

Тому сьогодні необхідно активізувати роль держави, шукати, розробляти та впроваджувати інноваційні механізми в системі галузей соціальної сфери, вивчати світовий позитивний досвід, працювати над створенням нової моделі соціальної політики, яка відповідала б нинішнім викликам часу. Реалізувати нову соціальну політику можна за допомогою впровадження принципів спільного та індивідуального соціального страхування, розвитку механізмів надання адресної соціальної допомоги, переходу на заявлений механізм надання соціальної

допомоги, враховуючи при цьому соціальну структуру, що склалася, і регіональні особливості країни. Також потрібні інституційні реформи для зниження диференціації населення за рівнем доходів, для підвищення рівня та якості життя.

Список використаних джерел:

1. Жуковська А. Ю. Соціальна і гуманітарна політика: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 250 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. Корецька Т. К. Сучасні напрями реалізаціях державного регулювання соціального захисту населення. *Вісник НУЦЗУ*. Серія: Державне управління. 2020. Вип. 5 (10). С. 141-153.
4. Лопушняк Г. С. Принципи формування та реалізації державної соціальної політики. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. № 1. С. 75-84. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/1/10.pdf>.
5. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні: Монографія. Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2015. 244 с.
6. Миколаєць О. О. Наукові теорії формування державної соціальної політики в умовах європейської інтеграції. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. Т. 31 (70). № 1. С. 1-5.
7. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Соціальний захист». Національна рада з відновлення України від наслідків війни, 2022. 32 с.

Канюк Олександр Васильович

студент гр. ФМСзмсв-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та набуття чинності економічної частини цієї угоди про зону вільної торгівлі призвели до активізації якісної роботи з трансформації української інфраструктури у 2014-2018 роках відповідно до чинних принципів, звичаїв та загальних правил Європейського Союзу (ЄС). Сьогодні, коли Україна вже набула статусу кандидата ЄС, виникає необхідність розгляду подальшої остаточної імплементації міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні.

Питання лібералізації зовнішньої торгівлі стало предметом уваги значної кількості вітчизняних та зарубіжних вчених, серед них і В. Стrojчук, теоретичні доробки якого полягли в основу цієї роботи. Джерелами дослідження також послуговували дані Державної служби статистики України і нормативно-правові акти Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Ще після вступу України до Світової організації торгівлі об'єктивно розпочався процес гармонізації, адаптації та впровадження міжнародних та європейських стандартів у вітчизняну практику. Однак цей процес відбувався повільно і безсистемно. Передові особи держави до повномасштабного вторгнення продовжували підтримувати тісні зв'язки з Росією, особливо в енергетичному секторі. Росія дотримувалася системи стандартизації ГОСТ і намагалася нав'язати її своїм торговим партнерам в рамках міжнародного співробітництва. Це уповільнювало процес приєднання України до міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні. Проте зараз, повністю відмовившись від будь-якої співпраці з Росією, виникає необхідність виявлення усіх бар'єрів у сфері імплементації міжнародних стандартів лібералізації зовнішньої торгівлі в Україні задля їх подальшого усунення.

Під лібералізацію зовнішньої торгівлі ми розуміємо розширення економічної свободи та зняття обмежень у міжнародній торгівлі для національних суб'єктів господарювання, а також полегшення доступу іноземних суб'єктів до внутрішнього ринку. Лібералізація зовнішньої торгівлі передбачає полегшення умов зовнішньої торгівлі, що виражається у зниженні тарифів, обмеженнях використання іноземної валюти [3, с. 80].

З 2014 року в структурі та характері міжнародної торгівлі України відбулися значні зміни. З цього моменту почалася трансформація інституційних засад, особливо після підписання асоціації з Європейським Союзом. До завдань України входила імплементація міжнародних стандартів світової торгівлі. На нашу думку, існує залежність від збільшення кількості затверджених та

гармонізованих нормативних документів з міжнародними та європейськими стандартами та збільшенням експорту (рис. 1).

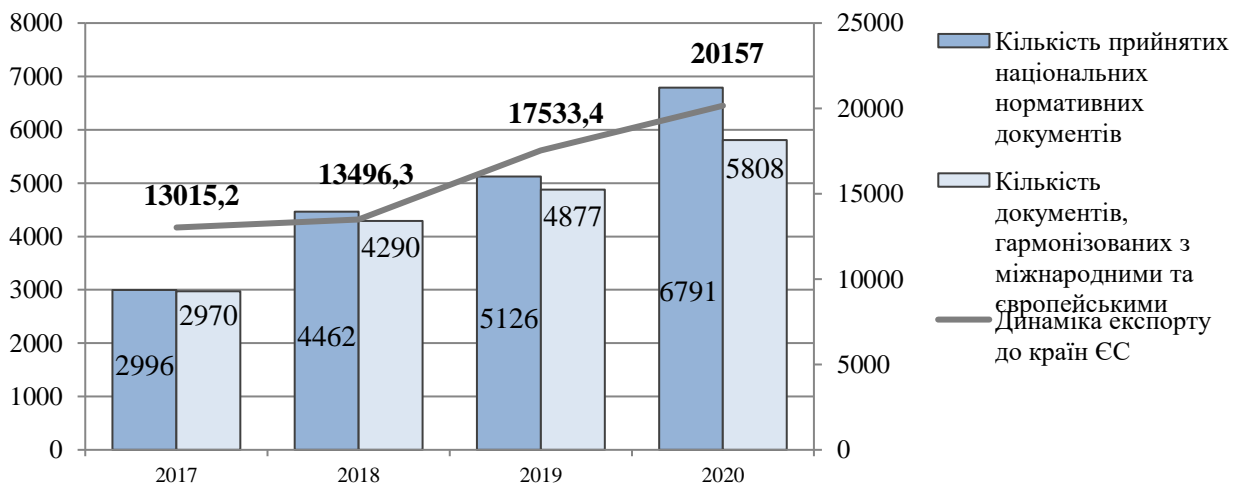

Рис. 1. Кількість прийнятих і гармонізованих нормативних документів України, а також динаміка експорту продукції до країн ЄС у 2017-2020 рр. [1; 2]

Одним із бар'єрів імплементації міжнародних стандартів в Україні є чинні радянські стандарти (ГОСТ), які часто не відповідають європейським, оскільки останні націлені на вищу якість і вимагають більше зусиль і ресурсів, ніж старі існуючі стандарти.

Ще однією перешкодою є технічні бар'єри між Україною та розвиненими країнами та дефіцит кваліфікованих кадрів у галузі стандартизації. Важливо звернути увагу, що подолання цього бар'єру вже розпочалося. Так, у рамках Східного партнерства, Україна отримала від ЄС значну технічну та фінансову підтримку, а навчальний заклад «Інститут підготовки фахівців» взявся за підготовку фахівців зі стандартизації з метою підвищення рівня їх компетенції.

Додатковим бар'єром також є недостатня підтримка від держави для малих та середніх підприємств, що мають експортний потенціал. У разі отримання державної підтримки для модернізації виробництва, такі підприємства матимуть змогу підвищити якість продукції задля задоволення потреб іноземних споживачів. Така раціональна реалізація та оптимізація дасть змогу створити сприятливі умови для збільшення експорту, зменшення залежності від імпорту та прискорення процесу євроінтеграції України.

Таким чином, усунення виявлених бар'єрів на шляху до імплементації нашою країною міжнародних та європейських стандартів митних аспектів зовнішньої торгівлі сприятиме інтеграції України у світову економіку, задоволенню вимог сучасної ринкової економіки, гарантії безпеки продукції, що надходить на ринок, а також реалізації ефективного регулювання та покращення бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Переліки національних стандартів під технічні регламенти. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&isSpecial=True&pageNumber=3&tag=PerelikiNatsionalnikhStandartivPidTekhnichniReglamenti>
3. Сторожчук В. М. Лібералізація митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження. *БізнесІнформ*. 2017. Вип. 3. С. 78-83

Кахнич Дмитро Ігорович
студент гр. ФФАм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Валігура В. А.

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень показує позитивний вплив фінансової децентралізації, яка почалася з 2020 р. коли Урядом було затверджено новий адміністративно-територіальний устрій України. Ціллю реформи децентралізації влади було створення місцевого самоврядування, здатного власними ресурсами самостійно вирішувати питання місцевого значення.

Починаючи з 2021 р. адміністративно-територіальний устрій України формують три рівні місцевого самоврядування: базовий рівень (сільські, селищні, міські ради) – 1470 територіальних громад; субрегіональний – 135 районів; регіональний (області, міста особливого статусу) – 24 області, Автономна республіка Крим, м. Київ і м. Севастополь [1].

За статистичними даними понад 95% всіх підприємств в Україні – це малі підприємства. Станом на 2021 р. в Україні офіційно було зареєстровано близько 2 млн суб'єктів підприємницької діяльності, більшість з яких обрали спрощену систему оподаткування. При цьому максимальна концентрація малих підприємств притаманна м. Києву (27% загальної кількості малих підприємств в Україні) та 6 областям України, де у сукупності зареєстровано 36% малих підприємств України, а саме: Дніпропетровській (8,2%), Запорізькій (4,1%), Київській (5,5%), Львівській (5,4%), Одеській (6,9%) та Харківській (6,6%) [2].

Економічна активність суб'єктів господарювання, а також їхній рівень доходу, що провадять свою діяльність у межах певних територій, безпосередньо впливають не тільки на темпи економічного розвитку цих територіальних громад, а й на рівень їхньої фінансової спроможності щодо реалізації програм розвитку та фінансування регіональних інвестиційних проектів. Таким чином, для того щоб оцінити роль суб'єктів малого підприємництва в забезпеченні фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ), доцільно проаналізувати рівень фінансового (податкового) потенціалу цих громад, враховуючи компонентну структуру податкових надходжень до місцевого бюджету, а також ступінь фінансової забезпеченості та спроможності місцевих бюджетів [3].

Фінансово-економічною базою територіальних громад є місцеві бюджети, які утворюються як за рахунок загальнодержавних податків, так і місцевих податків і зборів. Окрім того, значна частина загальнодержавних податків і зборів зараховується до місцевих бюджетів у встановлених пропорціях. Можна констатувати, що на формування доходів місцевих бюджетів у частині загальнодержавних податків і зборів місцева влада не має безпосереднього впливу. Мається на увазі, що такі елементи податків і зборів, як ставка, податкові пільги тощо, та пропорції розподілу надходжень закріплені

централізовано. Адже місцева влада має певну самостійність тільки в частині місцевих податків і зборів, тому, що установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом України, забороняється.

Розглянувши доходи місцевих бюджетів, бачимо тенденцію щодо їх зростання за останні 5 років, яке відбулося за рахунок збільшення обсягу податкових надходжень від процесів децентралізації в країні, передачі частини повноважень і можливостей щодо управління фінансовою спроможністю територіальних громад, органам місцевого самоврядування. Дані процеси нерозривно пов'язані із зростанням надходжень від єдиного податку, переважно за рахунок збільшення бази оподаткування.

Розглянемо питому вагу єдиного податку в доходах Зведеного та місцевих бюджетів України (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага єдиного податку серед доходів Зведеного та місцевих бюджетів України на 2017-2021 рр.

Показники	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Єдиний податок, млн. грн.	23388,30	29564,25	35270,21	38030,98	46282,99
Доходи Зведеного бюджету України, млн. грн.	1016969,51	1184290,77	1289849,17	1376673,76	1453804,07
Частка єдиного податку у доходах Зведеного бюджету України, %	2,30	2,50	2,73	2,76	3,18
Доходи місцевих бюджетів України, млн. грн.	502098,31	562421,81	560531,34	471481,87	580699,15
Частка єдиного податку у доходах місцевих бюджетів України, %	4,66	5,26	6,29	8,07	7,9

Джерело: складено на основі [4].

Як бачимо із табл. 1 питома вага єдиного податку характеризується позитивною тенденцією, збільшуючись в доходах зведеного бюджету з 2,3% до 3,18%. Хоча в доходах місцевих бюджетів з 2017 року по 2020 рік також в двічі зросла з 4,66% до 8,07%, але в 2021 р. питома вага зменшилась на 0,17%. На нашу думку, це пов'язано із карантинном Ковід-19, коли був накладений мораторій на діяльність малих підприємств.

Якщо розглядати фіскальну роль єдиного податку в структурі місцевих податків і зборів, то можна зауважити, що його питома вага за два останні роки стала домінуючою, випереджаючи податок на майно. Проте це відбувається не за рахунок кількісного збільшення чи кращої фінансової стійкості малого підприємництва, а виключно за рахунок збільшення єдиного податку відповідно до інфляційних процесів [5].

Проаналізувавши надходження до місцевих бюджетів єдиного податку, то можна відмітити, що якщо сукупно, то ці поступлення з року в рік зростали.

Назагал, це може свідчити про збільшення підприємців, які перейшли на спрощену систему оподаткування, а також тенденції до збільшення сум надходжень за рахунок зростання обсягів доходів по групах платників, можливо можна говорити і про збільшення надходжень від збільшення ставок податку за рахунок зростання мінімальної заробітної плати [6].

Держава може збільшувати обсяг надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів, шляхом регулювання факторів впливу на обсяги надходжень єдиного податку до бюджету. Для цього необхідно:

- для забезпечення зростання платоспроможності населення потрібно поступово підвищувати мінімальний розмір заробітної плати;
- рівень тіньової економіки максимально мінімізувати;
- створити умови для стабілізації національної валюти.

Для повного забезпечення працівника мінімальна заробітна плата має ґрунтуватися на державних соціальних стандартах. Адже жодна із соціальних гарантій: такі як мінімальна пенсія, прожитковий мінімум та мінімальна заробітна плата, не відповідає сьогоднішнім потребам населення. На даний час урядом зроблено певні кроки на курс до приведення таких показників до більш реальних потреб населення. Адже кожного року переглядається розмір мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, пенсій в сторону збільшення. Проте, це ніяк не позначається на зростанні платоспроможності населення. Сьогодення українського суспільства показує, що навіть незначне зростання цих соціальних гарантій призводить до значного зростання ринкових цін. Це свідчить про те, щоб забезпечити зростання платоспроможності населення державі необхідно контролювати рівень цін.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна сформулювати висновок, що оподаткування малого підприємництва відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні економічного розвитку територіальних громад та в наповненні місцевих бюджетів податками, сприяючи тим самим підвищенню фінансово- економічного потенціалу територій

Список використаних джерел:

1. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 р. № 807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
2. Регіональна статистика: Діяльність підприємств: офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Сушкова О., Осадчий Є. Оцінка впливу малого та середнього бізнесу на економічний розвиток та фінансову спроможність територіальних громад різних рівнів в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку економіки та управління*. 2021. № 2 (26). С. 141-154.
4. Доходи. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
5. Грановська І. В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. № 3 (120). С. 114-121.

б. Чижова Т. В. Єдиний податок та його роль в сучасному підприємницькому просторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 41. С. 131-136. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-24>

Квасниця Оксана Василівна

к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, ЗУНУ, м. Тернопіль

Драчук Надія Ігорівна

студентка гр. ФФзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Забезпечення стабільності та стійкого розвитку вітчизняної економіки залежить від об'єктивних тенденцій розвитку суспільства. Глобалізація та проникнення інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя спричиняють структурні трансформації в економіці, підвищують попит на фахівців нової генерації, які володіють інноваційними знаннями і навичками, спроможні вирішувати складні нестандартні завдання в умовах мінливого зовнішнього середовища. Це потребує адекватної реакції зі сторони системи освіти, яка має пристосовуватись до умов ринку праці, трансформувати зміст та умови підготовки фахівців різних професій.

Впродовж останнього часу у багатьох країнах світу започатковані реформи системи професійної освіти, покликані модернізувати зміст професійного навчання, а також запровадити інноваційні підходи до його фінансування. На теперішній час сучасна економіка вимагає фінансування освіти на рівні 5-6% від ВВП та провідної ролі бюджетних ресурсів у формуванні фінансового базису функціонування освітньої галузі. За цих обставин система освіти спроможна не тільки належно реагувати на зміни в економіці, але й забезпечувати якість та доступність освітніх послуг для широких верств населення.

В Україні система професійної освіти в останнє десятиліття зазнає значних змін, що пов'язані як із модернізацією змісту професійного навчання, так і зі зміною підходів до фінансування освітніх послуг. Проте, впроваджена в рамках інкорпорації ринкових елементів у процес фінансування освітніх послуг модель розподілу державного замовлення на підготовку фахівців у закладах професійно-технічної та вищої освіти все частіше оцінюється в експертному середовищі як вкрай руйнівна. На думку одних вчених, вона спрямована на руйнацію освітніх закладів регіонального масштабу, тоді як інші науковці зазначають, що вона консервує проблему безробіття молоді з числа соціально-вразливих верств населення, покликана підтримати життєдіяльність існуючої мережі закладів професійної освіти й забезпечити збереження їх кадрового складу, натомість потреби ринку праці так і залишаються неврахованими. Відірваність системи професійної підготовки від кон'юнктури ринку праці спричиняє численні негативні явища, такі як: неефективне використання бюджетних коштів на професійну освіту; безробіття випускників закладів професійної освіти на фоні незадоволеного попиту на кваліфіковані кадри робітничих професій; низька якість практичної підготовки професійних кадрів; слабка мотивація до праці; низька продуктивність праці в економіці; додаткові витрати на створення на рівні суб'єктів господарювання власних навчальних центрів, перепідготовку кадрів відповідно до

власних виробничих потреб; посилення міграційних процесів відтоку робочої сили за межі країни, що стримує економічне зростання та поглиблює соціальні проблеми вітчизняного суспільства.

Вирішити існуючі проблеми професійної освіти у контексті модернізації її змісту та організації у відповідності до сучасних тенденцій потребує втілення комплексної реформи, основними напрямками якої мають стати: вдосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів, модернізація механізму фінансування і оптимізація мережі закладів професійної освіти. Розглянемо їх більш детально.

Механізм державного замовлення на підготовку робітничих кадрів має дати відповідь на питання, скільки таких фахівців потрібно, хто повинен їх готувати за якими професіями та рівнями кваліфікації. На теперішній час таке державне замовлення формується на підставі середньострокових прогнозів потреби у кваліфікованих кадрах на ринку праці та обсягів видатків бюджету на фінансування їхньої підготовки. Проте, із зміною видаткових повноважень щодо фінансування професійної освіти на користь обласних бюджетів у питанні формування державного замовлення виникла правова колізія, оскільки діюче законодавство не містить положень щодо механізму формування регіонального замовлення на підготовку кадрів, неврегульованими залишаються питання взаємодії органів місцевої влади та місцевого самоврядування щодо розробки такого механізму.

В Україні напрацьовано певний досвід прогнозування потреби у кадрах на регіональному рівні, зокрема: міжгалузева макромодель «SONIA», призначена для прогнозування попиту на кваліфікованих робітників на основі прогнозів продуктивності праці у різних галузях економіки, її міжгалузевої структури та структури зайнятості, інших індикаторів [2]; методичні напрацювання окремих обласних адміністрацій на основі прогнозування тенденцій розвитку місцевої економіки, а також узагальнення он-лайн декларування потреби у кадрах від роботодавців; методичні розробки Державної служби зайнятості щодо аналізу динаміки і збалансованості ринку праці у професійно-кваліфікаційному ракурсі. Відтак, узагальнення наявних методик прогнозування потреби у кваліфікованих кадрах, вироблення єдиного алгоритму, який враховуватиме усі позитивні напрацювання дасть змогу більш об'єктивно планувати показники державного замовлення на підготовку робітничих кадрів.

Іншим напрямом модернізації системи професійної освіти є розвиток механізму її фінансування, адже сформована модель фінансового забезпечення закладів професійної освіти не спроможна задовольнити потребу в організації якісної підготовки кадрів робітничих професій, веде до марного витрачання обмежених бюджетних ресурсів. Шлях до вирішення цієї дилеми – пошук альтернативних джерел фінансування професійної освіти та пошук резервів економії коштів.

В умовах погіршення демографічної ситуації в країні розгалужена мережа закладів професійної освіти виявляється частково незадіяною, працює не в повну потужність, що веде до неефективного використання бюджетних коштів на

утримання зайвих виробничих потужностей професійної освіти. Проблеми спостерігається у питанні використання освітньої субвенції на фінансування послуг загальної середньої освіти у закладах професійної підготовки, оскільки обсяги цієї субвенції розпорошуються на фінансування оплати праці педагогів, які надають освітні послуги у недоукомплектованих класах загальноосвітніх шкіл і педагогічного колективу, який навчає недоукомплектовані групи у закладах професійної освіти. Внаслідок цього зростає питома вага витрат на оплату праці у структурі видатків на закладів професійної освіти, що відволікає обмежені бюджетні ресурси від фінансування зміцнення матеріальної бази закладів професійної освіти і впровадження інноваційних технологій навчання.

Як свідчать дані аналітичних досліджень з проблематики фінансування освіти в Україні [1], бюджетні витрати у розрахунку на одного учня у системі професійної освіти порівняні із відповідними подушними витратами у системі загальної середньої освіти. Проте, такі витрати включають також фінансування проживання студентів у гуртожитках, виплату академічних стипендій та інші витрати, які відсутні у загальноосвітніх школах. Відповідно, витрати на власне організацію навчального процесу в закладах професійної освіти значно нижчі, між у системі загальної середньої освіти, що спричиняє негативні наслідки для якості підготовки здобувачів.

Зважаючи на те, що завданням професійної освіти є підготовка кадрів для різних галузей економіки, вирішення проблеми нестачі фінансових ресурсів для забезпечення якісного професійного навчання лежить у площині залучення ресурсів потенційних роботодавців. На відміну від європейської практики, де кошти бізнесу можуть складати до 60% від сукупних обсягів фінансування професійної освіти, в Україні їх питома вага мізерна. За цих обставин одним із основних підходів до модернізації професійної освіти, що дасть можливість залучити для її потреб додаткові ресурси є впровадження дуального формату навчання. На сьогодні МОН України напрацьовано кілька варіантів щодо запровадження багатоканального фінансування професійної освіти:

– через галузеве замовлення на підготовку кваліфікованих робітників від суб'єктів господарювання державної та комунальної форми власності. При наявності потреби у таких кадрах для виконання крупних державних програм і проектів, суб'єкти господарювання суспільного сектору економіки фінансують підготовку необхідних спеціалістів, які будуть надалі задіяні на виконанні цих проектів (програм);

– через механізм міжтериторіального співробітництва із застосуванням цільових міжбюджетних трансфертів. Органи місцевого самоврядування, які мають у потребу у виробничих кадрах для розвитку місцевої економіки, беруть участь у фінансуванні їхньої підготовки через передання до обласного бюджету відповідного цільового трансферту, який надходить на фінансування закладів професійної освіти;

– через партнерство між установами професійної освіти та роботодавцями на підставі угод про надання освітніх послуг. Залучення роботодавців до процесу підготовки кваліфікованих кадрів може виявлятися у двох формах: у формі

професійного навчання за кошти роботодавця, коли індивіду здобуває професійну освіту безкоштовно, на підставі угоди, що передбачає зобов'язання роботодавця працевлаштувати цю особу після здобуття диплому, а здобувача – відпрацювати певний термін впродовж гарантованого строку; у формі дуальної освіти, коли роботодавець не тільки замовляє підготовку робітника, але й сам бере участь в освітньому процесі.

Запровадження у системі професійної освіти дуальної форми підготовки виробничих кадрів потребує певних передумов, а саме:

- розробки комплексу організаційно-фінансових стимулів для участі суб'єктів господарювання у підготовці кадрів на умовах дуальної освіти (у тому числі фіскальні пільги, відшкодування з бюджету сплачених зобов'язань з ЄСВ, маркетингова підтримка підприємств – учасників дуальної освіти з боку органів місцевої влади та місцевого самоврядування, залучення їх до вироблення пріоритетів розвитку регіонів та громад, напрямів модернізації освіти);

- нормативне регулювання відносин між учасниками процесу дуальної освіти, зокрема між закладом професійної освіти та підприємством, між ним та здобувачем професійної освіти; чітке нормативне врегулювання питань щодо джерел компенсації оплати праці здобувачів професійної освіти, які проходять підготовку в рамках дуальної форми навчання; правове врегулювання процедур розірвання угоди між закладом професійної освіти та підприємством щодо участі останнього у наданні освітніх послуг за дуальною формою навчання;

- залучення роботодавців до розробки навчальних планів та програм теоретичні і практичної підготовки в рамках освітнього процесу, вироблення стандартів підготовки викладачів та майстрів практичного навчання; участь представників підприємств, які є учасниками дуальної форми підготовки у проведенні державної атестації, кваліфікаційних іспитів при отриманні диплому про здобуття кваліфікації;

- налагодження системи комунікацій між закладами професійної освіти та потенційними роботодавцями, споживачами освітніх послуг, в тому числі механізму зворотного зв'язку про досвід працевлаштування випускників після проходження дуальної форми професійної підготовки;

- організаційна та маркетингова підтримка дуальної форми навчання з боку торгівельно-промислових палат, асоціацій підтримки бізнесу, формування позитивного образу цієї форми професійного навчання у свідомості суспільства; створення без даних щодо пропозиції навчальних місць в рамках дуальної форми підготовки на підприємствах регіону, переліку професій, за якими заплановане застосування цієї форми професійної підготовки та ін. Окрему увагу необхідно приділити використанню ІТ-технологій для маркетингового просування дуальної форми підготовки кваліфікованих робітничих кадрів.

Окрім запровадження дуальної форми професійної підготовки кадрів та врегулювання фінансових питань її функціонування, модернізація механізму фінансового забезпечення професійної освіти має передбачати реалізацію таких інших послідовних кроків:

– створення галузевих цільових фондів фінансування професійної освіти, внески до яких будуть здійснювати усі суб'єкти господарювання певної галузі, а отримувати кошти – учасники системи дуальної підготовки, які навчають учнів за певною робітничою спеціальністю для відшкодування витрат на оплату праці робітників, задіяних у підготовці кадрів за дуальною формою навчання. Інтерес роботодавців до участі у дуальній формі навчання полягатиме у тому, що воно зможе підібрати собі найбільш талановитих випускників для подальшого їх працевлаштування;

– оптимізація мережі закладів професійної освіти, оскільки це дасть змогу сконцентрувати бюджетні кошти на найбільш пріоритетних напрямках фахової підготовки, зменшити витрати бюджетних ресурсів на утримання надлишкових виробничих потужностей, вивільнити та репрофілювати зайві навчальні потужності (навчальні приміщення, майстерні та цехи) для їх більш ефективного використання;

– «оптимізувати бюджетні витрати на функціонування професійної освіти шляхом передачі у відання профільної школи навчання за обов'язковою програмою загальної середньої освіти. Завдяки цьому можна буде скоротити тривалість навчальних програм закладах професійної освіти, оптимізувати їх мережу, зменшити витрати на їх утримання за одночасного підвищення якості навчання й більш ґрунтовного засвоєння учнями закладів професійної освіти програми загальної освіти 11-12 класів» [1];

– забезпечити розвиток мережі профільних центрів для реалізації дієвої профорієнтаційної діяльності у закладах загальноосвітніх навчальних закладах ліцейного типу. Це дасть змогу випускникам старших класів загальноосвітніх шкіл більш виважено підійти до вибору майбутньої професії відповідно до їх інтересів та здібностей. Такі центри можуть реалізувати багатопрофільну роботу, крім обслуговування загальноосвітніх навчальних закладів вони можуть також надавати послуги професійної підготовки для дорослого населення. Джерелами фінансових ресурсів для створення відповідних центрів можуть бути, крім бюджетних коштів, кошти приватних донорів, а також ресурси, залучені від міжнародних благодійних фондів за відповідними освітніми програмами.

Список використаних джерел:

1. Кушнірецька О., Синюра-Ростун Н., Матійчук О., Тур О., Бек І. Три слони професійно-технічної освіти. Освітня політика: портал громадських експертів. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/1329-tri-slioni-profesijno-tekhnichnoji-osviti>

2. Проект «Розробка методології та математичної моделі для прогнозування перспективних потреб в освіченій та висококваліфікованій робочій силі в Україні». URL: http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.07.22_LMF_anticipation/Lisogor_Presentation_22_07_2015.pdf.

Кекіш Ігор Петрович

викладач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Фаль Андрій Русланович

студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРАГМАТИКА ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ЄС

Політика вільної торгівлі окреслила важливість ринку європейських країн для достатньо великої кількості товарів українського походження, та дозволила вітчизняним товаровиробникам реалізовувати продукцію на європейських ринках. Європейський Союз є ключовим ринком збуту з питомою вагою більш ніж 75% для експорту цілого ряду вітчизняних товарів. Разом з тим, Україна займає значні позиції в імпорті до ЄС продуктів рослинного і тваринного походження (соняшникової олії, зернових (кукурудза, ячмінь, пшениця), мед, оброблені томати), товарів деревообробної та паперової промисловості, металургійної промисловості, органічної продукції легкої промисловості, електрокабелів, побутової техніки, спортивного обладнання, меблів тощо (рис. 1).

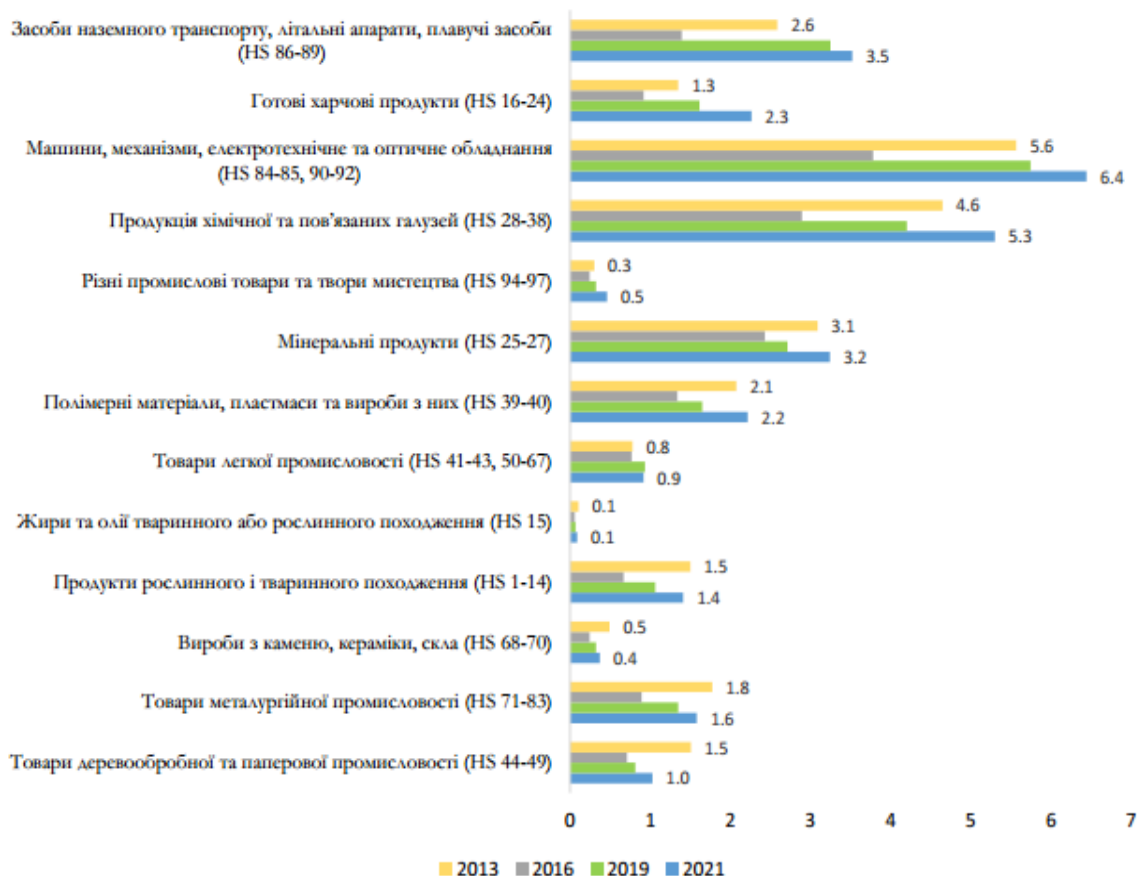
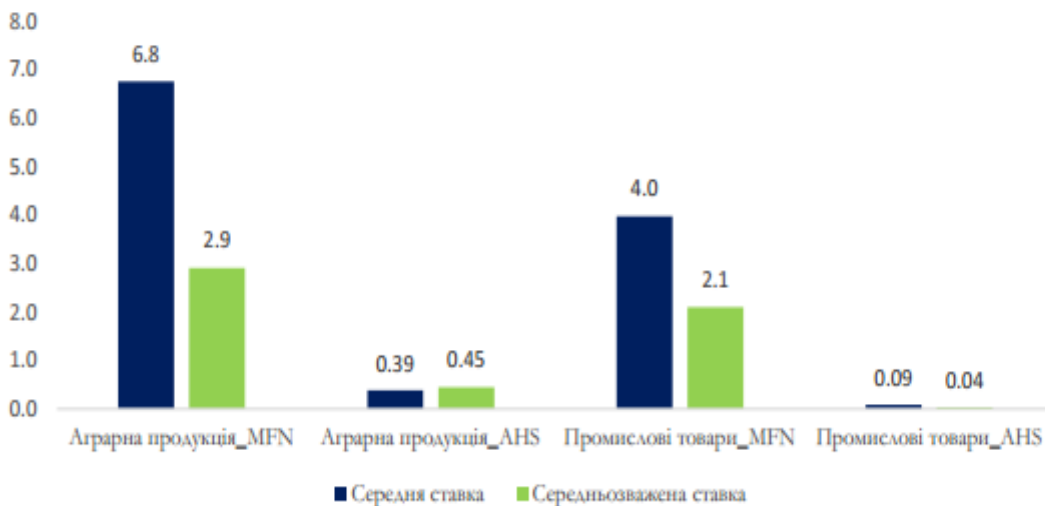

Рис. 1. Рівень імпорту товарів з ЄС-27 до України у 2013, 2016, 2019, 2021 роках, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики України

В результаті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, та розширення зони вільної торгівлі було відмінено більшість ввізних мит, що значно спростило для вітчизняних товаровиробників виходи на європейський ринок товарів і послуг. За інформацію світової організації торгівлі (СОТ), у Європейському Союзі у 2014 році застосовувались нульові ставки ввізних мит щодо товарів з України для близько 89% тарифних ліній. При цьому, більш ніж четвертина ставок MFN вже були нульовими, а 64% ставок країни Європейського Союзу скасували в якості автономних торговельних преференцій (АТП) з квітня 2014 року.

У відповідності до планових заходів, окреслених в Додатку I-A Угоди про асоціацію, процес тарифної лібералізації в рамках розширення зони вільної торгівлі має завершитися до кінця 2023 року для країн Європейського простору та до 2026 року для України. Передбачається, що до 2023 року загалом близько 95,8% тарифних позицій європейського Союзу будуть мати нульову ставку для продукції з України (див. рис. 2).

Джерело: WITS, TRAINS.

* Примітка: Чинні ставки ввізних мит АHS (Effectively applied tariffs) – визначаються як найнижчі доступні ставки і враховують преференційні мита. MFN (Most-favoured nation tariffs) – митні ставки в режимі найбільшого сприяння

Рис. 2. Митні ставки ЄС для товарів з України: діючі преференційні ставки (АHS)* та ставки MFN, у 2020 році

Підсумовуючи зазначимо, що лібералізація зовнішньої торгівлі та тарифів в рамках розширення зони вільної торгівлі сприяла значному скороченню кількості митних бар'єрів на шляху доступу українських товарів на ринки Європейського Союзу порівняно з іншими країнами світу, що не мають преференційних торговельних угод з ЄС і до яких застосовуються митні ставки в режимі найбільшого сприяння (MFN). Разом з тим, станом на кінець 2021 року залишається низка чутливих товарних позицій, які захищені митними ставками і тарифними квотами ЄС, наприклад, деякі сільськогосподарські продукти, продукти харчування, транспортні засоби, добрива, електричне обладнання тощо.

У минулому 2021 року Європейський Союз та Україна у відповідності до Угоди про асоціацію підписали низку регулятивних документів, які ініціювали прискорення та розширення зони вільної торгівлі і включали:

- продовження процесів лібералізації збільшення обсягів безмитної і безквотної торгівлі товарами з країнами Європейського Союзу на основі врахування реального потенціалу виробництва та експорту продукції України та попиту на неї в ЄС. Для досягнення цих завдань передбачалось продовження перегляду розмірів тарифних квот, скасування або зменшення ставок ввізного мита для певних груп товарів промислового та сільськогосподарського призначення, до яких встановлені певні ставки митах та сільськогосподарських позицій українського експорту до ЄС, до яких все ще застосовуються ненульові ставки;

- сприяння експорту на європейські ринки українських товарів з високим рівнем доданої вартості та складними технологічними процесами виробництва і переробки;

- забезпечення доступу та входження на європейський ринок товарів, у виробництві яких задіяна значна кількість суб'єктів малого бізнесу;

- забезпечення участі України в ланцюгах створення доданої вартості, наближення ланцюгів поставок товарів до європейських кордонів;

- збільшення частки органічного експорту в частині розширення регіональних ланцюгів створення доданої вартості при виробництві продукції органічного походження в межах реалізації програми розвитку Зеленого курсу Європейського Союзу.

В частині зниження тарифних і нетарифних бар'єрів з метою сприяння розширення зони вільної торгівлі в майбутньому очікується здійснення наступних заходів:

- в рамках статті 57 Угоди про асоціацію здійснення системи заходів щодо прийняття «промислового безвізу» шляхом забезпечення відповідності та прийнятності якості промислової продукції;

- пришвидшення визнання відповідності санітарних та фітосанітарних норм митного контролю та заходів для спрощення експорту в Європу товарів харчової та сільськогосподарської продукції та забезпечення її доступу на європейські ринки збуту;

- забезпечення визнання статусу АЕО для спрощення митних формальностей та процедур в процесі приєднання до процедури спільного транзиту;

- здійснення системи заходів для забезпечення здійснення процесів подальшої лібералізації зовнішньої торгівлі товарами та мінімізація перешкод для створення міждержавних суб'єктів бізнесу та транскордонного надання послуг;

- в межах процедури спільного транзиту врегулювання процесів лібералізації транспортних та вантажних міждержавних перевезень між Європейським Союзом та Україною шляхом прийняття спеціальних угод у сфері автомобільного, внутрішнього водного та залізничного транспорту;

– забезпечення поступового та взаємного відкриття ринків публічних закупівель завдяки приведенню положень українського законодавства до європейських норм.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (у змінній редакції), редакція від 26.06.1999 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643
2. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Кириленко Ольга Павлівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Шиндор Юрій Вікторович

студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ У БЮДЖЕТНОМУ ПЛАНУВАННІ

Одним з нових методів бюджетного планування є програмно-цільовий, основи якого закладені у Бюджетному кодексі України [1, ст. 20]. Даний прогресивний підхід застосовується в Україні з 2002 року, спочатку стосовно Державного бюджету України, а з 2017 року – для місцевих бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом [2, с. 3].

Визнано, що програмно-цільовий метод має безумовні переваги, до яких відносять:

- «встановлення системи планування та виконання бюджету, орієнтованої не на утримання бюджетних установ, а на досягнення стратегічних цілей у найбільш ефективніший спосіб;
- забезпечення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання;
- забезпечення можливості відстежити ефективність і результативність використання бюджетних коштів шляхом врахування інформації, що міститься у бюджетних запитах, паспортах бюджетних програм, звітах про їх виконання;
- наявність об'єктивної, прозорої інформації для прийняття виважених управлінських рішень» [2, с. 22].

Складовими елементами програмно-цільового методу виступають: бюджетні програми, відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм, результативні показники бюджетних програм.

Розглянемо елементи програмно-цільового методу на прикладі бюджетної програми Міністерства освіти і науки України «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики». Дана бюджетна програма належить до таких, які складаються щорічно і на її реалізацію виділяються великі обсяги фінансування [3, с. 28-29].

Найперший елемент кожної бюджетної програми – це її мета. В аналізованій програмі, на наш погляд, мета визначена некоректно, адже в ній констатується, що відповідно до Конституції України, громадяни мають право на безоплатну вищу освіту в державних закладах вищої освіти (ЗВО) на конкурсних засадах, а прийом до ЗВО проходить на основі державного замовлення. Після цього зазначаються завдання державного бюджету, а не Міністерства освіти і науки України, у сфері підготовки кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики.

Як завдання бюджетної програми, визначено:

- «– забезпечення виконання державного замовлення з підготовки фахівців, аспірантів та докторантів;
- забезпечення організації навчального процесу у закладів вищої освіти в умовах жорсткої фінансової політики та загального скорочення ресурсів;
- утримання закладів вищої освіти;
- забезпечення гарантованого державою соціального захисту учасників навчального процесу;
- забезпечення ефективної системи управління освітньою діяльністю» [3].

Така редакція завдань певною мірою не відповідає концептуальній ідеї програмно-цільового методу, адже містить, наприклад, одне із завдань – це утримання закладів вищої освіти. Ми вважаємо, що завдання повинні більш конкретно відображати цілі програми на певний бюджетний рік. Справа в тому, що в такій редакції ці завдання можуть бути представлені постійно з року в рік.

Результативні показники бюджетної програми поділяються на такі групи: затрат, продукту, ефективності і якості. До показників затрат віднесено, наприклад, кількість ЗВО, яких у 2022 році у нас 139; в них працює понад 180 тис. штатних одиниць персоналу; з них науково-педагогічного – понад 70 тис. чол.; середньорічна кількість аспірантів – майже 17 тис. чол., докторантів – 809 чол., студентів – 510 тис. чол. денної форми і 235 тис. чол. заочної та вечірньої форми навчання. Крім того, серед показників затрат є кількісні показники щодо дітей-сиріт на державному забезпеченні у ЗВО, іноземців та осіб без громадянства, які навчаються у підготовчих відділеннях ЗВО та розмірів одноразової грошової допомоги при працевлаштуванні та для придбання навчальної літератури дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування.

Показники продукту характеризують ступінь завершення надання освітніх послуг, а саме: випуск аспірантів і докторантів, в т. ч., які успішно завершили навчання; кількість вище зазначених соціально вразливих одержувачів освітніх послуг, яким виплачено передбачені програмою допомоги. Слід зазначити, що серед показників продукту чомусь відсутній випуск студентів.

Показники ефективності характеризують середні витрати, які несе держава у підготовці визначених категорій одержувачів освітніх послуг – студентів, аспірантів, докторантів, іноземців та осіб без громадянства. Так, у 2022 р. середні витрати на навчання одного студента складатимуть 73873,7 грн за рахунок загального фонду, 50229,3 грн – за рахунок спеціального фонду Державного бюджету України. таким чином, ми бачимо, що навчання студентів за державним замовленням є дорожчим порівняно з навчанням на умовах контракту. Така ситуація спостерігається відносно підготовки аспірантів і докторантів.

Показників якості у даній програмі лише два, це: питома вага студентів, які отримали відповідний документ про освіту у загальному обсязі випуску у ЗВО (100%) та питома вага аспірантів та докторантів, які успішно завершують навчання та захистять дисертації у загальному випуску (27,2%).

Підводячи підсумок, зазначимо, що прогресивний програмно-цільовий метод застосовується певною мірою формально і не може бути достатньо

ефективним тому на практиці потребує більш чіткого виконання його змістовних положень.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 1.09.2022).
2. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів / Міністерство фінансів України. ІБСЕД. 2016. 25 с.
3. Інформація про мету, завдання та результативні показники бюджетних програм (КВК 220). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/budzhet/2021/09/23/Inform.pro.metu.zavd.ta.rezult.pokazn.byudzh.prohr.2022-KVK.220.pdf> (дата звернення 1.09.2022).

Кізіма Тетяна Олексіївна

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Гайнацька Юлія Олександрівна

студентка гр. ДСПУАзм-24, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ВЕКТОРИ ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ВИТРАТ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

У нинішніх реаліях ведення повномасштабної війни в Україні спостерігаються певні тенденції у зміні споживчих настроїв вітчизняних домогосподарств, які почали демонструвати значно раціональнішу споживчу поведінку порівняно не лише з «доковідним» періодом, але й довоєнним.

Оскільки «основним видом витрат домогосподарств є витрати на придбання товарів та послуг, які визначаються як вартість продукції, придбаної населенням за рахунок власних коштів» [4, с. 127], проаналізуємо цей процес більш детально.

Українські експерти стверджують, що «головним рушієм змін купівельних звичок серед українців є фінансові труднощі, з якими більшості довелося стикнутись на тлі повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Через це люди стали ретельніше підходити до задоволення потреб і розраховувати свій бюджет» [1]. Так, близько половини наших співвітчизників (а саме 42%) (рис. 1) намагаються дуже чітко і суворо планувати власні споживчі витрати в умовах війни (а це «майже вдвічі більше, ніж під час кризи covid-19. Тоді купували за списком лише 24% опитаних» [1]). Відтак можемо припустити, що демонстрування раціональної споживчої поведінки нашими співгромадянами є своєрідним маркером ситуації, за якої вони чітко почали усвідомлювати, що сфера їхніх особистих фінансів потребуватиме довготривалої уваги і корекції ще тривалий час.

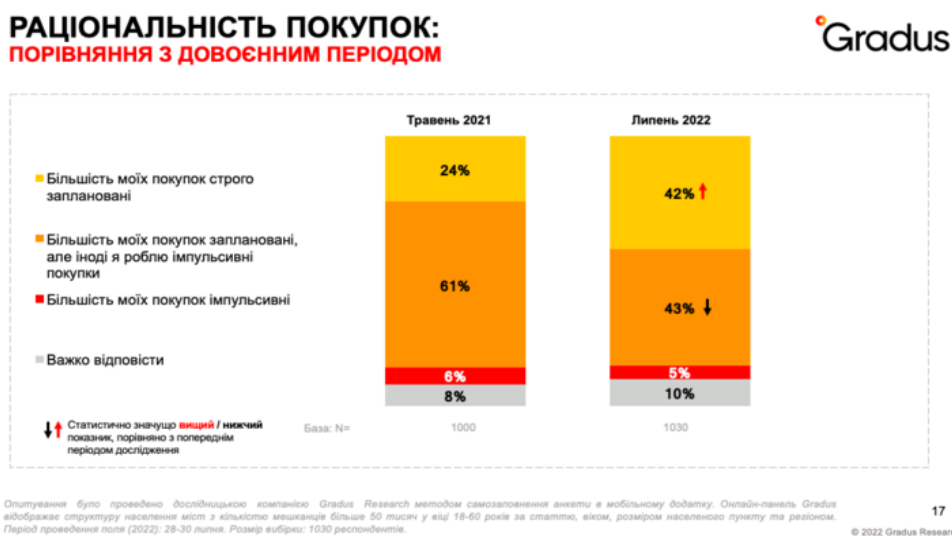

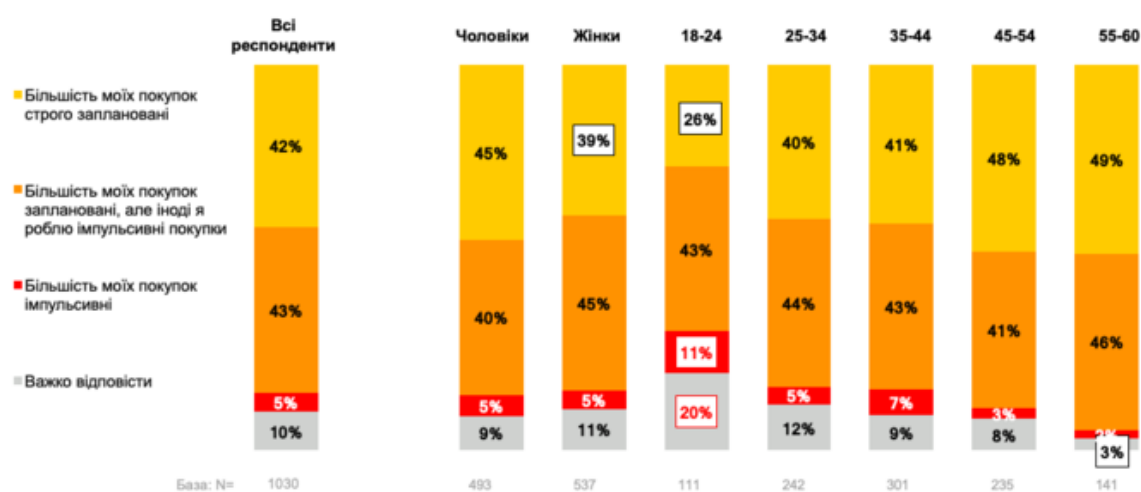
Рис. 1. Динаміка зростання раціональності споживчих витрат українців у травні 2021 року – липні 2022 року [1]

Проте заради справедливості слід акцентувати, що, попри певну раціональність, українці все ж не позбавлені й часткової імпульсивності при здійсненні різного роду покупок та отримання послуг. Причому ці тенденції спостерігаються практично в усіх групах населення, незалежно від статі чи віку.

Водночас слід зазначити, що у цьому процесі мають місце й певні відмінності. Скажімо, молодь віком від 18 до 24 років «найбільше серед інших вікових груп лишають простір для імпульсивних покупок, вірогідно, дозволяючи собі таким чином відволіктися від важкої реальності, знизити рівень стресу» [1] (рис. 2).

РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ПОКУПОК: у статево-віковому розрізі

Gradus

Опитування було проведено дослідницькою компанією Gradus Research методом самозаповнення анкети в мобільному додатку. Онлайн-панель Gradus відображає структуру населення міст з кількістю мешканців більше 50 тисяч у віці 18-60 років за статтю, віком, розміром населеного пункту та регіоном. Період проведення поля (2022): 29-30 липня. Розмір вибірки: 1030 респондентів.

18

© 2022 Gradus Research Plus

Рис. 2. Статево-віковий зріз раціональності покупок українців у липні 2022 року [1]

До того ж, у цій віковій групі найбільше молодих людей, яким доволі важко відповісти на запитання щодо імпульсивності покупок, що можна аргументувати надміру сильним почуттям невизначеності саме з-поміж представників покоління «Зет», які щойно починають доросле життя, та невизначеністю, притаманною цьому віку.

Також експертне дослідження споживчих настроїв українців довело, що жінки, на відміну від чоловіків, все ж таки більше схильні до імпульсивних покупок, що частково можна пояснити тим фактом, що «під час війни жінки (58%) більше, ніж чоловіки (39%) відчують втому, яка загалом є зараз головним станом українців» [1].

Також в умовах нинішньої повномасштабної війни цілком закономірною бачиться ситуація, за якої «люди переходять на дешевші бренди або товари-замінники (36%), і порівняно з травнем-2021 цей показник трохи збільшився – тоді так робили 31% опитаних» [1] (рис. 3).

ОСОБЛИВОСТІ КУПІВЕЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Gradus

Рис. 3. Динаміка економної споживчої поведінки українців у травні 2021 року – липні 2022 року [1]

При цьому «головним способом економії зараз, як і минулого року, залишається скорочення обсягу та кількості товарів загалом – це підтвердили 40% українців. При покупці повсякденних товарів наразі більшість (64%) віддають перевагу мейнстримним виробникам. Купувати ж товари преміального класу можуть собі дозволити 16% респондентів» [1].

Водночас слід акцентувати, що на зміну динаміки і структури споживчих витрат громадян України впливає не лише бажання економити, але й розвиток так званого «споживацького патріотизму» (зокрема, «при виборі як звичних для себе брендів, так і нових, мотивація «хочу підтримати українських виробників» посідає другу сходинку. При цьому 60% взагалі або частково відмовляються від купівлі продукції брендів, які мають бізнес у Росії» [1]) та стрімке зростання цін на товари і послуги насамперед першої необхідності.

Так, за даними Державної служби статистики України, з січня по липень 2022 року темпи зростання цін становили 18,2%, а упродовж 2022 року інфляція сягнула 22,2% [3]. Звичайно ж, «таке зростання темпів інфляції пов'язане, перш за все, з повномасштабною війною та тимчасовою окупацією окремих територій, що спричинило зміну логістичних ланцюжків. Крім того, зруйновано багато виробничих та інфраструктурних потужностей, посилилася міграція населення та зросли виробничі витрати. Також вплинуло підвищення НБУ офіційного курсу долара до гривні» [2].

За даними вітчизняних фахівців, найбільше з початку 2022 року зросли ціни на транспорт (40,4%). На другому місці – здорожчання продуктів харчування (28,9%), причому «овочі подорожчали на 101,6%, хліб та хлібопродукти – на 26,9%, риба та рибопродукти – на 32,5%, макаронні вироби – на 29%, олія – на

25,1%. Найменший рівень інфляції зафіксований у цінах на яйця (8,2%) та олію (8,1%)» [2]. Третє місце за темпами інфляції посіли алкогольні напої і тютюнові вироби (19,9%). Водночас, «найменше від інфляції постраждали тарифи – вартість житла та комунальних послуг загалом зросла лише на 3,6%. Цьому сприяла, зокрема, фіксація тарифів на газ, тепло та світло. Єдина категорія, в якій з початку року спостерігається зменшення цін – це одяг та взуття. Інфляція з початку року тут становить мінус 2,6%» [2].

Відтак, підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що сьогодні для держави, бізнесу та зрештою й самих громадян надзвичайно важливо зрозуміти, а відтак й передбачити новітні тренди, які формуються у споживчій поведінці українців, задля того, аби мати можливість прогнозувати і вибудовувати актуальну взаємодію між населенням, бізнесом та відповідними державними органами, які впливають на формування споживчих настроїв громадян. Адже у нинішні скрутні часи українці, як показало дослідження, продовжують планувати свої покупки, споживати товари і послуги (насамперед вітчизняні), причому не завжди за принципом «аби дешевше».

Список використаних джерел:

1. 42% українців суворо планують покупки: як війна змінила наших споживачів. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/09/13/92158212/>
2. Держстат показав, як в Україні подорожчали транспорт, продукти та алкоголь. URL: <https://hvylya.net/uk/news/257456-gosstat-pokazal-kak-v-ukraine-podorozhali-transport-produkty-i-alkogol>
3. Індекси цін в Україні у липні 2021 року – липні 2022 року: Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2022/08/11.pdf>
4. Кізима Т. О. Бюджет домогосподарства: теоретичні основи та прагматизм формування в сучасних умовах. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*: збірник наукових праць / гол. ред. П. П. Мазурок. Кривий Ріг, 2008. №3 (15). С. 123-129.

Коваль Світлана Любомирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Синишена Ганна Анатоліївна

студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ОЦІНКА ВИДАТКІВ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОГО СЕЛИЩНОГО БЮДЖЕТУ

Провідне місце в економічній системі держави належить місцевим бюджетам, оскільки вони є підґрунтям економічного розвитку і фінансової стабільності адміністративно-територіальних формувань. Місцеві бюджети впливають на соціально-економічний розвиток країни, адже за їх допомогою здійснюється процес перерозподілу фінансових ресурсів і проводиться фінансування повноважень та функцій місцевих органів влади. Місцеві бюджети значною мірою визначають обсяги суспільних послуг та є фінансовою базою розвитку регіонів та територіальних громад.

Чемеровецька територіальна громада, яка утворена у 2016 р. об'єднала 46 населених пунктів, які представлені 22 старостатами. Чемеровецький селищний бюджет є інструментом успішного розвитку території та підвищення рівня добробуту населення громади. Проаналізуємо структуру видатків бюджету Чемеровецького селищного бюджету за функціональною структурою (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка та структура видатків
Чемеровецького селищного бюджету за 2019–2021 рр.**

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	Обсяг, млн грн	Питома вага, %	Обсяг, млн грн	Питома вага, %	Обсяг, млн грн	Питома вага, %
Державне управління	21,0	12,1	23,3	14,8	26,7	12,3
Освіта	95,8	55,2	92,8	58,8	142,9	66,0
Охорона здоров'я	0	0,0	0	0,0	8,0	3,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	5,0	2,9	4,1	2,6	5,6	2,6
Культура і мистецтво	8,5	4,9	9	5,7	12,1	5,6
Фізична культура і спорт	1,4	0,8	2,2	1,4	2,3	1,1
Житлово-комунальне господарство	10,5	6,1	12,5	7,9	9,5	4,4
Економічна діяльність	14,0	8,0	8,7	5,5	8,3	3,9
Охорона навколишнього природного середовища	0,1	0,1	0	0,0	0,1	0,0
Інші видатки	17,1	9,9	5	3,2	0,8	0,4
Всього видатків	173,4	100,0	157,7	100,0	216,4	100,0

Джерело: складено та розраховано авторами на основі: [1]

Як видно із показників табл. 1, найбільшою питоною вагою серед видатків Чемеровецького селищного бюджету вирізняються видатки на освіту: у 2019 р. – 55,2%, у 2020 р. – 58,8%, у 2021 р. – 66,0%.

Видатки бюджету на економічну діяльність забезпечують реалізацію економічної функції органів влади та спрямовуються на розвиток пріоритетних та базових галузей, створення ринкового середовища тощо. Питома вага видатків на економічну діяльність Чемеровецького селищного бюджету у 2019 р. склала 8,0% від загальної суми видатків, у 2020 р. – 5,5%, у 2021 р. – 3,9% (див. табл. 1). Як бачимо частка даної групи видатків у бюджеті Чемеровецького селищного бюджету стабільно знижувалася, що є негативним явищем оскільки за рахунок цих видатків відбувається розвиток економіки на місцевому рівні.

Житлово-комунальне господарство є недостатньо технічно розвиненою сферою економіки. Така ситуація є наслідком застосування екстенсивних підходів та адміністративних методів господарювання. Питома вага видатків на житлово-комунальне господарство Чемеровецького селищного бюджету у 2019–2021 рр. коливалась в межах 4,4–7,9% від загально обсягу видатків (див. табл. 1). Видатки цієї групи спрямовувалися на фінансову підтримку комунального підприємства «Комунсеріс», зокрема на погашення заборгованості по оплаті праці працівникам, на капітальний та поточний ремонт житлового фонду, зокрема на заміну дахів багатоквартирних житлових будинків.

Оцінка структури видатків Чемеровецького селищного бюджету свідчить, що видатки на освіту складають 55,2–66,0% від загального обсягу видатків (див. табл. 1). На території Чемеровецької селищної ради функціонують заклади дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Видатки Чемеровецького селищного бюджету на фінансування закладів освіти спрямовувалися на: оплату праці працівників, енергоносії, продукти харчування, придбання матеріалів, оплату послуг, капітальний ремонт та реконструкцію закладів [2].

Духовний розвиток особистості належить пріоритетних напрямів розвитку соціально-орієнтованої демократичної держави. На фінансування закладів культури і мистецтва із Чемеровецького селищного бюджету спрямовано 4,9–5,7% від загального обсягу видатків, при цьому, абсолютний обсяг видатків на фінансування культури і мистецтва стабільно зростає.

За рахунок коштів Чемеровецького селищного бюджету фінансується діяльність дитячо-юнацької спортивної школи, де займається більш як 300 дітей. Видатки на фізичну культуру і спорт складають 0,8–1,4% від загального обсягу видатків бюджету.

Реалізація бюджетних програм у сфері соціального захисту і соціального забезпечення спрямовані на зниження рівня бідності, нівелювання нерівності доходів громадян та покращення якості їх життя, і як наслідок – зниження соціальної напруги у суспільстві. На території Чемеровецької громади за рахунок видатків бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення переважало фінансування програми спрямованої на соціальний захист пенсіонерів (89,3% від загального обсягу видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2021 р.) [2]. Крім того, упродовж аналізованого періоду реалізовувалися інші бюджетні програми спрямовані на підтримку сімей, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, малозабезпечених громадян, дітей-сиріт тощо [4].

Підсумовуючи зауважимо, що від обсягів бюджетного фінансування та ефективності реалізації політики місцевих органів влади залежить рівень задоволення потреб територіальної громади, а отже, і життєвий рівень населення. Саме тому, перед органами місцевої влади стоїть завдання оптимізації напрямків бюджетної політики, яка спрямована на задоволення соціально-економічних потреб територіальних громад. Успішна реалізація поставлених завдань органами місцевої влади дозволить досягнути як фінансово-економічної стабільності та забезпечити добробут населення, яке проживає на даній території.

Список використаних джерел:

1. Бюджет Чемеровецької селищної територіальної громади. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/22523000000/info/indicators?year=2019&month=12>
2. Територія обслуговування закладами загальної середньої освіти Чемеровецької селищної ради. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua/teritoriya-obslugovuvannya-za-zakladami-zagalnoi-serednoi-osviti-14-57-06-16-09-2022>.
3. Інформація про виконання селищного бюджету Чемеровецької селищної ради за 2019–2021 рр. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua/>
4. Інформація про хід виконання Комплексної програми соціального захисту населення Чемеровецької селищної ради на 2017–2022 рр. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua>.

Когут Віталій Вікторович

студент гр. ДСПУАзм-21, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Ткачик Ф. П.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ ЯК СКЛАДОВА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Сучасний стан фінансового забезпечення місцевого економічного розвитку доводить, що, фінансова міцність органів місцевого самоврядування, незважаючи на тривале реформування бюджетно-податкової сфери, певною мірою ще залишається декларативною. Однією з вагомих проблем фінансового забезпечення регіонів є залежність місцевих бюджетів від загальнодержавних трансфертів, тоді як досвід розвинених країн світу спонукає до посилення фіскальної спрямованості муніципальних бюджетів за рахунок адекватної податкової політики.

У системі фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування важливе місце відведено місцевим податкам і зборам. Економічний зміст та призначення місцевих податків і зборів полягає у фінансовому забезпеченні виконання державою своїх функцій на місцевому рівні. Місцевим податкам і зборам здебільшого притаманні ті ж самі характеристики, що й загальнодержавним, проте існують певні особливості, за котрими можна ідентифікувати виключно місцеві податки.

В перші роки після здобуття Україною незалежності формувалась вітчизняна податкова система. На першому етапі розвитку місцевого оподаткування в нашій державі існувала велика кількість місцевих податків і зборів, проте через фіскальну неефективність, вони були скасовані. Сьогодні місцеві податки і збори в Україні проходять найважливіший етап свого розвитку – гармонізація до законодавства ЄС, що передбачає розвиток фіскальної децентралізації.

Інституційне забезпечення справляння місцевих податків і зборів відіграє важливу роль у забезпеченні фіскальної ефективності, соціальної справедливості і ставлення платників до місцевого оподаткування. Інститути місцевого оподаткування поділяють на формальні й неформальні. До основних формальних інститутів відносять суб'єктів податкових відносин, що забезпечують справляння місцевих податків і зборів та чинні законодавчі акти. До неформальних належать «неписані» норми, що існують у вигляді суспільних домовленостей та загальноприйнятих правил.

Проведене дослідження зарубіжного досвіду справляння місцевих податків і зборів показало, що у розвинених демократичних державах саме місцеві податки і збори є основою дохідної частини місцевих бюджетів. Питома вага місцевих податкових платежів у світовій практиці сягає близько половини у загальній сумі доходів місцевих бюджетів. У більшості європейських країн справляння місцевих податків і зборів є злагодженим ефективним механізмом, який діє на основі визначених принципів та норм.

Вивчаючи можливості застосування зарубіжного досвіду справляння місцевих податкових платежів в Україні, ми дійшли висновку, що на локальному рівні найважливішими і найефективнішими є майнові податки, які за своєю сутністю є місцевими податками. Причому найкращим для нашої держави повинно бути врахування досвіду майнового оподаткування країн Вишеградської групи, зокрема Польщі, де податок на майно складає основу формування доходів місцевих бюджетів.

Одним із шляхів реформування місцевого оподаткування також визначено реальну переорієнтацію спрощеного оподаткування на підтримку та розвиток малого бізнесу в Україні. Щодо вітчизняних місцевих зборів, то через їх низьку фіскальну ефективність, пропонуємо їх впровадження лише у тих адміністративно-територіальних одиницях, де їх надходження будуть вагомими (наприклад, туристичний збір в Івано-Франківській обл.). Також до місцевих можна віднести акцизний збір на роздрібний продаж, який показав хорошу тенденцію до зростання надходжень у місцеві бюджети.

Аргументами на користь використання податкових інструментів фіскальної децентралізації у зміцненні фінансового потенціалу територіальних громад виступають аж ніяк не роздільні доміанти, а, навпаки, агломерація зусиль до розширення фінансових можливостей регіону на базі автономізації, податкової конкуренції, інвестиційної привабливості, стимулювання грантів та інноваційних проектів. Місцеві податки і збори у післявоєнний період відбудови економіки регіонів України повинні зайняти чільне місце у примноженні бюджетних ресурсів задля фінансування соціальних та інфраструктурних проектів територіальних громад.

Окрема увага у фіскальній практиці органів місцевого самоврядування повинна приділятися податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, процедури адміністрування якого зараз уніфіковано згідно умовам воєнного часу. Даному податку притаманні функціональні елементи, які в комплексі спроможні стати генератором відновлення та ефективної розбудови соціально-економічних процесів у територіальних громадах України, особливо в контексті оподаткування багатства та предметів розкоші.

Наявність достатніх фінансових ресурсів у місцевих бюджетах є свідченням того, що територіальна громада в змозі надавати якісні різноманітні послуги своїм жителям, започатковувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати відповідні умови для розвитку підприємництва та залучення інвестицій, реалізовувати програми розвитку місцевих громад та фінансувати заходи для покращення умов проживання їхніх жителів.

Коломийчук Наталія Михайлівна

к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Баран Вікторія Богданівна

студентка гр. ОО-22, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ВИДАТКИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

В умовах військового стану в нашій державі потребують гарантій соціального захисту усі прошарки населення України, особливо пільгові категорії громадян. На сьогоднішній день, коли значна кількість людей поставлена на межу виживання, виникає зростання потреби в ефективному соціальному захисті, викликаному погіршенням добробуту населення. Продовжують залишатись низькими рівень та якість життя. Пошук дієвих методів функціонування системи соціального захисту та ефективних механізмів його реалізації є актуальним практичним завданням в умовах сьогодення. Крім того за останні роки збільшилася майже вдвічі кількість пенсіонерів за віком, безпритульних і нужденних, що вимагає від держави забезпечення соціальних гарантій та організації ефективної соціальної підтримки цих верств. Через розбалансування можливостей задоволення основних соціальних потреб населення поглиблюється соціальне та майнове розшарування.

Відповідно до 46 статті Конституції України, громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Відповідно до основного Закону країни, пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [1].

У вересні 2022 року відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики. Народні депутати України заслухали доповіді центральних органів виконавчої влади щодо обсягу видатків на соціальну сферу, передбачених у проекті Закону про Державний бюджет України на 2023 рік.

У законопроекті максимально збережені видатки на соціальний захист та підтримку (зокрема, пенсії, субсидії, підтримку внутрішньо переміщених осіб та малозабезпечених), зарплати медичним працівникам та працівникам освіти, стипендії студентам. В 2023 році закладений практично аналогічний обсяг витрат на соціальну сферу, як це було у 2022 році. Однак Кабінет Міністрів планує скоротити витрати на Міністерство соціальної політики році до 405 млрд грн в

порівнянні з 425 млрд грн в поточному році. Скорочення планується за рахунок зменшення дотацій Пенсійному фонду. Згідно з документом, найбільші статті витрат через Міністерство соціальної політики передбачені на соціальний захист дітей та сім'ї – 27,3 млрд грн. На соціальний захист громадян, які потрапили в складні життєві обставини, планується витратити 66,6 млрд грн, на підтримку малозабезпечених сімей 72,9 млрд грн. На фінансування пенсій і покриття дефіциту Пенсійного фонду витратять 232,9 млрд грн (у 2022 році – 252,9 млрд грн). Крім того, в бюджеті не передбачені окремим рядком видатки на субсидії на оплату комунальних послуг [2].

Згідно з проектом держбюджету, загальні витрати у 2023 році складуть 2 трлн 514 млрд грн, що на 4,5% менше, ніж у 2022 році (2 трлн 633 млрд грн).

Також передбачена універсальна соціальна виплата, що дає можливість допомогти кожному українцю, який знаходиться в стані бідності, в той чи інший момент. Цю виплату Міністерство соціальної політики України планує запровадити з квітня 2023 року. Універсальна соціальна допомога, що адресно надаватиметься громадянам, які потрапили у складні життєві обставини внаслідок війни, виступатиме основним засобом подолання бідності та реагування на складні життєві обставини. Запровадження відповідної допомоги дозволить, зокрема, суттєво підвищити пенсії для понад 55% українських пенсіонерів.

Зазначалося, що однією із важливих складових Державного бюджету України на 2023 рік є визначення пріоритетів бюджетного фінансування, спрямованих на забезпечення обороноздатності держави (50% всіх видатків бюджету) та державних соціальних гарантій, соціальної підтримки населення. 35% видатків бюджету передбачені на соціальну сферу.

Тож, навіть в умовах війни вимоги конституційних засад функціонування України як соціальної держави дотримуються.

Варто зазначити, що Міністерство соціальної політики України об'єднало десятки бюджетних програм у соціальній сфері відповідно до цілей Міністерства на 2023 рік. «Це підтримка осіб похилого віку, підтримка людей, які опинилися в складних життєвих обставинах, підтримка малозабезпечених громадян, зокрема, захист від потрапляння в стан бідності, підтримка сімей та дітей, підтримка осіб з інвалідністю. Нова структура бюджетних видатків є прозорою. Соціальні програми структуровано за отримувачами, що дає розуміння, скільки коштів держава витрачає на кожну категорію [3].

Якщо зупинитися на державній політиці щодо соціального захисту дітей та сімей, то важливими напрямками в діяльності Міністерства соціальної політики України на 2023 рік є подолання демографічних викликів; стимулювання громадян до повернення з-за кордону; пошук нових родин для дітей, які втратили батьків у війні; реалізація проекту Є-усиновлення; влаштування дітей у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, малі групові будинки з метою деінституціоналізації; будівництво та ремонт приміщень для прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу.

Що стосується підтримки малозабезпечених родин, то проект Державного бюджету України на 2023 рік передбачає відповідні видатки, зокрема, на виплату

державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, а також на житлові субсидії та пільги.

У 2023 році діяльність Міністерства соціальної політики України також буде спрямована на спрощення отримання особами з інвалідністю додаткових допоміжних засобів реабілітації. Сума на це в бюджеті суттєво збільшується. Активно працюється з донорами, щоб максимально забезпечити нашим людям, які втратили кінцівки високотехнологічні якісні протези та ортези та інші допоміжні засоби реабілітації.

Завдяки передбаченим бюджетним видаткам продовжиться впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Це необхідно для максимального переведення процесу взаємодії громадян з державою щодо питань надання соціальних допомог та соціальних послуг в електронну форму, що, зокрема, спростить процеси адміністрування соціального захисту та прискорить призначення допомог.

Щодо соціального захисту осіб, які потрапили у складні життєві обставини, то планується розвиток та розширення надання соціальних послуг для цієї категорії громадян, зокрема, в частині супроводу у виведенні цієї категорії громадян на ринок праці.

Проект Державного бюджету України на 2023 рік серед іншого передбачає видатки на нову програму «Виплата одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Планується в повному обсязі також соціальна підтримка ветеранів війни у 2023 році. Зазначені державні кошти дозволять в наступному році забезпечити 2843 родини квартирами (безпосередньо з категорії учасники бойових дій, осіб з інвалідністю 1-2 групи і членів родин загиблих Захисників та Захисниць України). Також передбачені кошти для початок будівництва Національного меморіального військового кладовища.

Зважаючи на наслідки вторгнення росії на територію України, ринок праці в 2023 році буде відновлюватися повільно. Тому багато нашої політики буде побудовано на тому, щоб створити якомога кращі умови для бізнесу щодо збереження та створення нових робочих місць, а також стимулювання населення до самостійної економічної активності та сприяння продуктивній зайнятості населення [3].

Водночас варто зазначити, що в умовах широкомасштабної військової агресії росії проти України та окупації агресором промислових регіонів, відбулося скорочення економічної активності на ринку праці, тому у зв'язку зі зменшенням надходжень до Державного бюджету України гарантувати виконання норм Конституції України нашій державі допомагає та допомагатиме численна кількість міжнародних партнерів та донорів, які стоять пліч-о-пліч з нашою країною в складний період. Прогнозується надходження від міжнародних партнерів. Активно ведуться відповідні перемовини. Обговорюються прямі трансферти відповідних допомог в наш бюджет для покриття соціальних видатків, відповідно до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Витрати на Мінсоцполітику скоротять. *Дебет-Кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/society/community/78705-vitrati-na-minsocpolitiki-u-2023-roci-skorotyat>
3. Офіційний веб портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/228440.html>

Комаров Михайло Петрович

студент гр. ДСПУАзм-22, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Русін В. М.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Особливої уваги органами державної влади приділено відтворенню медичних кадрів за умов реалізації стратегії кадрової політики у системі охорони здоров'я. Цим продиктовано необхідність наукового обґрунтування напрямів та заходів щодо забезпечення системи охорони здоров'я медичними кадрами.

На думку Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Ю. Сурмін державну кадрову політику слід визначити, як «стратегічну діяльність держави, пов'язану з плануванням і прогнозуванням формування, професійного розвитку та раціонального використання кадрів, усіх трудових ресурсів України» [4].

Ряд вчених трактує державну кадрову політику «як державну стратегію, спрямовану на роботу з людськими ресурсами держави [2]; складову державної політики [5]; основу управлінської діяльності [3].

Е. Лібанова та Л. Лісогор подають ширше визначення сутності даного поняття зазначаючи, що «державна кадрова політика – підсистема державного управління і систему офіційно визначених цілей, завдань, пріоритетів і принципів організації та регулювання кадрових процесів і відносин у державному апараті [7].

Таким чином, державну кадрову політику у сфері охорони здоров'я слід розглядати як комплексну діяльність органів влади шляхом розроблення та впровадження заходів, програм щодо кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я задля ефективного управління даною сферою.

В сучасних умовах, забезпечення ефективності реалізації державної кадрової політики у сфері охорони здоров'я здійснюється на основі вирішення завдань щодо підвищення рівня планування підготовки та використання кадрових ресурсів у галузі.

Формування та реалізація державної кадрової політики «має здійснюватися на засадах системної діяльності, яка поєднує науково-методологічні, політико-правові, соціально-економічні, морально-психологічні, соціокультурні, управлінські та інноваційні аспекти» [6].

На думку М. Білинської «особливістю державної кадрової політики є те, що вона:

- формується на основі вивчення тенденцій соціального розвитку і представлена легітимним соціальним інститутом суспільства – державою;
- визначає найбільш загальні правові основи для розробки і реалізації кадрової політики для суспільства загалом і для всіх інших суб'єктів кадрової політики;
- об'єктами державної кадрової політики є весь кадровий потенціал суспільства, найбільш загальні принципи формування трудових і кадрових

відносин. Разом з тим об'єктом безпосереднього державного управління є кадри державної служби, які складають основу апаратів органів державної влади» [1].

Говорячи про механізми реалізації державної кадрової політики можна виділити кілька основних систем ефективного проведення та реалізації державної кадрової політики, серед них:

- механізм нормативно-правового забезпечення державної кадрової політики;
- механізм організаційного забезпечення державної кадрової політики;
- механізм науково-інформаційного забезпечення державної кадрової політики;
- механізм навчально-методичного забезпечення державної кадрової політики.

У Проєкті «Плану відновлення України. Охорона здоров'я» задекларовано, що сучасні підходи до госпітального планування визначають потребу та вимоги до кадрового забезпечення закладів охорони здоров'я» [7].

Відповідно до проєкту, до таких вимог запропоновано віднести:

- наявність інструменту для планування кількості кадрів на основі діяльності (activity-based planning), який було протестовано у сфері громадського здоров'я;
- висока мотивація рядових працівників змінювати/реформувати систему охорони здоров'я;
- залучення міжнародних експертів до відновлення системи охорони здоров'я;
- конкуренція між закладами за пацієнта;
- мотивація медичних працівників та фахівців з реабілітації розвиватися у сучасному контексті;
- широкі можливості навчатися за допомогою онлайн форматів [7].

Впровадження новітніх підходів у формуванні та реалізації державної кадрової політики у сфері охорони здоров'я відповідно до викликів сучасності, дасть змогу розвивати інноваційні напрями діяльності закладів охорони здоров'я, впроваджувати інноваційні методи у роботі з кадрами, що у свою чергу забезпечить дану сферу високопрофесійними, вмотивованими кадрами.

Список використаних джерел:

1. Білинська М. М. Стратегія державної кадрової політики України: цілі та шляхи реалізації: навчально-методичні матеріали. К.: НАДУ, 2013. 52 с.
2. Воронько О. Кадрова політика – універсальний важіль державного будівництва. *Вісник УАДУ*. 2004. № 2. С. 141-152.
3. Гончар С. В. Пропозиції модернізації механізмів реалізації державної кадрової політики в Україні. *Філософські обрії сьогодення*: зб. наук. праць. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. С. 283-290.
4. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / Ковбасюк Ю. В. та ін.; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна (кер. проєкту). К.: НАДУ, 2012. 72 с.

5. Жук Н. Б. Державна кадрова політика: творча робота. URL: <http://kds.org.ua/blog/zhuk-n-b-tvorcha-robot-a-derzhavna-kadrova-politika>.

6. Костенко О. О., Грущинська Н. М. Формування та реалізація кадрової політики в органах публічної влади: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економічний простір*. 2020. № 158. С. 77-82.

7. Науково-методичні засади формування та реалізації Стратегії державної кадрової політики. Методичні рекомендації / за ред. Е. М. Лібанової. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. 72 с.

8. Проект Плану відновлення України системи охорони здоров'я. Національна рада з відновлення України від наслідків війни, 2022. 143 с.

Котович Дмитро Михайлович
студент гр. ФФАМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Сідляр В. В.

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

В сучасних умовах економічного розвитку фінансова децентралізація займає провідне місце у розбудові бюджетної автономії органів місцевого самоврядування, оскільки це дозволяє раціоналізувати та оптимізувати витрати на надання суспільних послуг. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [2] в Україні впроваджуються засади фінансової децентралізації, основною метою якої є відхід від централізованої моделі управління публічними фінансами до побудови ефективної системи територіальної організації формування та використання фінансових ресурсів.

Реалізація фінансової децентралізації має відбуватися шляхом зростання частки місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету, однак, на практиці, спостерігаємо протилежну ситуацію (табл. 1).

Таблиця 1

**Роль місцевих бюджетів у формуванні Зведеного бюджету України
за 2017-2021 рр. [1]**

Показники	Рік	2017	2018	2019	2020	2021
	Доходи Зведеного бюджету, млрд грн		1016,8	1184,3	1289,8	1376,7
Доходи місцевих бюджетів, млрд грн		223,5	256,2	291,5	300,7	365,3
Частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті, %		21,98	21,63	22,60	21,84	21,98
Видатки Зведеного бюджету, млрд грн		1056,8	1250,2	1370,1	1595,3	1844,4
Видатки місцевих бюджетів, млрд грн		490,2	563,3	557,5	467,5	556,8
Частка видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті, %		46,39	45,06	40,69	29,30	30,19

Примітка: доходи вказані без урахування міжбюджетних трансфертів

З даних табл. 1 видно, що частка доходів місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету становить близько 22% і є відносно стабільним показником протягом аналізованого періоду. Однак, частка видатків у структурі зведеного бюджету характеризується спадною тенденцією, що свідчить про зростання ролі державного бюджету в структурі фінансування видатків. З іншого боку, відбувається часткове збалансування доходів місцевих бюджетів з їхніми видатками. Якщо у 2017 р. видатки місцевих бюджетів на 54,4% фінансувалися за рахунок міжбюджетних трансфертів і лише 45,6% за рахунок власних надходжень, то у 2021 р. лише 34,4% видатків місцевих бюджетів фінансувалися за рахунок міжбюджетних трансфертів і, відповідно, 65,6% – за рахунок власних надходжень (рис. 1).

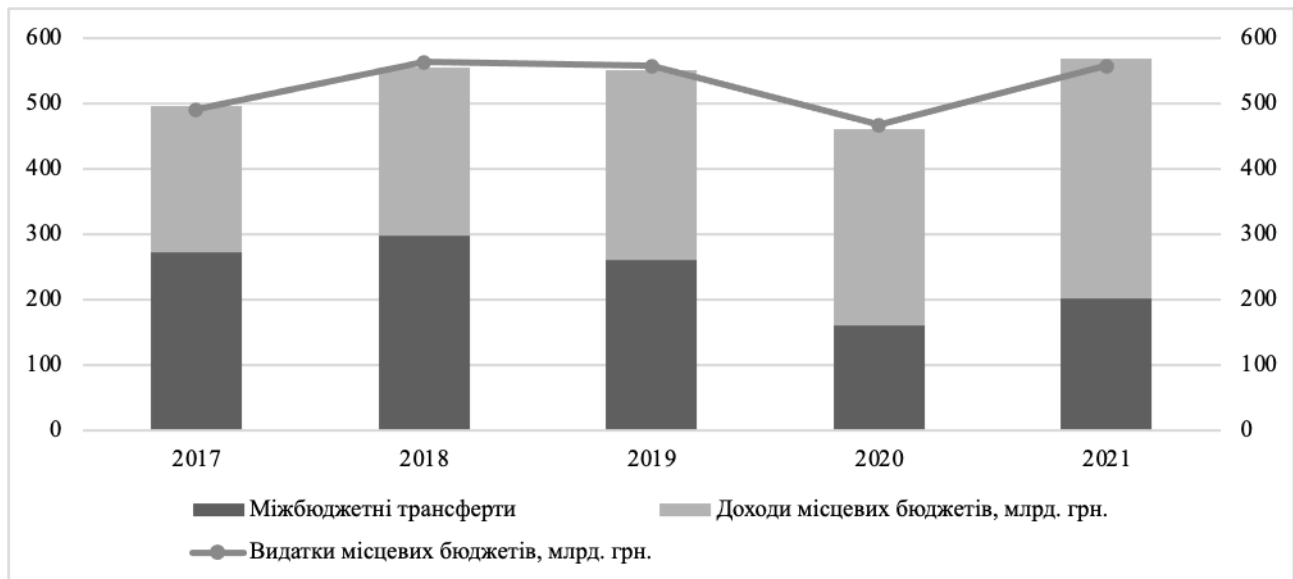

Рис. 1. Динаміка доходів та видатків місцевих бюджетів у 2017-2021 рр. [1]

Така ситуація свідчить про підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів та здатності профінансувати власні видатки. Однак, це не є свідченням високого рівня фіскальної децентралізації в Україні, оскільки спостерігаємо концентрацію як дохідних, так і видаткових повноважень на рівні держави (табл. 1).

Отже, можна вважати, що в Україні низький рівень фіскальної децентралізації, оскільки місцеві органи влади не спроможні повністю покрити покладені на них видатки без допомоги державного бюджету, тобто без надання міжбюджетних трансфертів. Саме тому, для успішної реалізації фіскальної децентралізації необхідно привезти у відповідність доходи місцевих бюджетів з їхніми видатками.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання Державного бюджету за 2017-2021 рр. (за даними Міністерства фінансів України). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/>
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

Кравчук Катерина Володимирівна

студентка гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ Е-ВРЯДУВАННЯ НА РІВНІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сучасний етап державотворення в Україні характеризується активною імплементацією цифрових технологій у роботу органів публічного управління. Однією із прогресивних новацій останнього часу є система е-урядування, яка зарекомендувала себе у багатьох зарубіжних країнах. Електронне урядування передбачає перехід до вироблення та прийняття урядових рішень, які базуються виключно на безпаперових технологіях та активному залученні громадськості до цього процесу, впровадження принципів сервісної держави при організації надання державних послуг, мінімізацію безпосереднього контакту споживача цих послуг з посадовими особами органів надання (деперсоніфікацію) [3]. Завдяки цьому можливо досягти кардинального підвищення якості урядових рішень, скорочення строків їх розробки та прийняття, що є одним із важливих завдань адміністративної реформи в Україні у контексті реалізації принципів транспарентності та інклюзивності публічного управління. Проте, впровадження е-урядування є достатньо складним процесом, що потребує ґрунтовних змін у технології підготовки та прийняття урядових рішень, значних матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів та вирішення комплексу, правових, організаційних і технологічних проблем.

Запровадження у сферу державного управління е-урядування дозволить кожному громадянину через інформаційно-комунікаційні засоби звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування для отримання необхідної інформації та для отримання адміністративних послуг. Фахівці впевнені, що впровадження інформаційних технологій в управління дозволить оптимізувати цей процес: зменшить витрати на утримання держави, прискорить взаємодію між органами влади і влади з громадянами [7]. Найважливішим наслідком впровадження е-урядування має стати прозорість та відкритість органів влади, перехід на новий рівень зворотного зв'язку як із громадянами, так і з бізнесом [2, с. 69].

У більшості країн сучасної Європи формування правового базису та основ організації е-урядування уже завершилось, тоді як у нашій країні цей процес перебуває на активній фазі реалізації. Це пов'язано із невизначеністю центра відповідальності за впровадження цієї прогресивної системи. Від 2014 року питання впровадження е-урядування в Україні належали до сфери компетенції Державного агентства з питань електронного урядування, яке було створене на базі Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації. Проте, з вересня 2019 року це Агентство було реорганізоване у Міністерство цифрової трансформації України, яке на теперішній час займається усім спектром питань, пов'язаних із розвитком системи е-урядування [6].

Електронний уряд – це єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування між собою, з громадянами та суб'єктами господарювання. Вона дозволить адаптувати систему державного управління до вимог часу та піднести її на новий рівень суспільного розвитку за рахунок інтерактивної взаємодії влади і громадян через стабільну систему зворотного зв'язку засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронне врядування має орієнтуватися передусім на інтереси громадян як споживачів послуг, платників податків, які визначають політику влади. За своєю структурою воно має бути простим, доступним і швидким у реалізації адміністративних послуг. Ефективність е-врядування також пов'язана із її низькою вартістю і доступністю як для громадян, так і для бізнес-структур, а також із високою якістю наданих послуг. Система е-врядування має також відповідати вимогам безпеки, ідентифікації інформації, сумісності, точності даних, швидкості операцій та ін.

Запровадження системи е-врядування на рівні місцевого самоврядування вимагає від них готовності швидко приєднатися й адаптувати роботу усіх структурних підрозділів до інформаційно-комунікаційної інфраструктури, яка забезпечить їх успішну роботу на користь громади [1]. Переваги запровадження системи електронного урядування полягають у тому, що громадяни зможуть одержувати послуги від органів влади через мережу Інтернет, протягом усього життя братимуть участь в управлінні державою.

Отже, електронний уряд – це концепція управління державою, що спирається на масштабне інформаційно-технологічне перетворення суспільства, яке змінить саму природу влади, зробить її більш прозорою та підконтрольною громадськості. Зарубіжний досвід показує, що е-врядування створює кращі умови для розвитку бізнесу, поліпшує інвестиційний клімат, сприяє зростанню економіки, забезпечує більш активну участь громадян у політичних процесах.

Список використаних джерел:

1. Веб-сторінка Прес-служби Львівської міської ради. URL: <http://city-adm.lviv.ua/lmr/authorities-the-city/structure-lmr/management/office-of-information-policy-and-external-relations/press>
2. Колодій А. Ф. Національний вимір суспільного буття. Львів: Астролябія, 2008. 368 с.
3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / Баранов О. А. та ін.; за ред. А. І. Семенченко. К., 2009. 16 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf
4. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. # аналізуєобюджет: доступно про головне: посібник / за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.
5. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.

6. Офіційна веб-сторінка Міністерства цифрової трансформації України.
URL: <https://thedigital.gov.ua/>
7. Юдашев О. Електронне урядування: проблеми і перспективи.
Персонал. 2007. № 10. URL: <http://www.personal.in.ua/article.php?ida=595>.

Крупа Тереза Михайлівна

студентка гр. ДСПУАзм-22, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

БЕЗСПІРНІ СПИСАННЯ КОШТІВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно з абзацом 1 пункту 2 Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 р. №845 (надалі – Порядок 845), «безспірні списання – операції з коштами державного та місцевих бюджетів, що здійснюються з метою виконання Казначейством та його територіальними органами рішень про стягнення коштів без згоди (подання) органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, боржників, органів місцевого самоврядування та/або державних органів на підставі виконавчих документів» [3].

Поняття виконавчого документа визначається Порядком 845, але не в повній версії, тому передбачена відсилочна норма на Закон України «Про виконавче провадження». Найбільш поширеними виконавчими документами, які надходять до управлінь казначейської служби до виконання, є виконавчі листи, судові накази та постанови державних виконавців щодо стягнення відповідних коштів. Проте не лише вони передбачені законом – це, зокрема, ухвали й постанови судів у цивільних, адміністративних чи господарських провадженнях, посвідчення комісій по трудових спорах, виконавчі написи нотаріусів, постанови органів чи посадових осіб, що мають право розглядати адміністративні справи (питання накладення штрафів), рішення суб'єктів державного фінансового моніторингу, рішення Національного банку України та рішення Європейського суду з прав людини.

Процес безспірного списання розпочинається, перш за все, з моменту надходження виконавчого документа до Управління, а саме коли стягувач подає заяву з вимогою стягнути кошти на його користь. Вимоги до поданих документів визначені пунктом 6 Порядку 845, який передбачає подачу оригіналу виконавчого документа, зазначає інформацію, яка повинна міститися у заяві з обов'язковим зазначенням банківських реквізитів для остаточного виконання судового рішення. Звісно стягувач має право подавати додаткові документи до заяви, які можуть допомогти у виконанні судового рішення. Проте з практики діяльності в органі казначейської служби можна виокремити єдиний додатковий документ, який може бути необхідним – це роздруківка довідки банківських реквізитів стягувача, адже подані заяви чи в друкованому чи в рукописному варіанті часто мають неточну інформацію щодо самого рахунку IBAN.

Наступним кроком є реєстрація заяви з доданими до неї документами в системі електронного документообігу для набуття офіційного статусу надходження документів від заявника на адресу Управління. Після реєстрації такі документи направляються в юридичний відділ чи до головних спеціалістів-юрисконсультів для ознайомлення та перевірки на відповідність чинному

законодавству. Якщо документи правильні та підлягають виконанню, спеціаліст-юрисконсульт казначейської служби складає внутрішній лист чи службову записку з повним описом документів та передає у відділ обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів, керівник якого ставить відмітку на другому екземплярі «супровідного» листа і приймає до виконання.

Якщо документи не підлягають виконанню у зв'язку із простроченням виконавчого документа чи на підставі виявлення помилок у виконавчому документі, спеціаліст-юрисконсульт управління зобов'язаний самостійно підготувати чітку та змістовну відповідь з роз'ясненням про подальший спосіб виконання і повернути таким чином виконавчий документ стягувачу без виконання.

Весь механізм виконання рішень про стягнення коштів передбачений Порядком 845, проте додаткові особливості - як і що має вчинити спеціаліст установи Казначейства під час здійснення безспірного списання визначені додатковим наказом Державної казначейської служби України. Саме ним було оновлено навіть вид документа після проведення правової експертизи (до 2021 року був передбачений внутрішнім порядком здійснення безспірного списання саме юридичний висновок).

З правил внутрішньої взаємодії між органами казначейської служби простежується правило про перенаправлення документів між установами, якщо вони повинні бути виконані саме в казначейській службі. Ця норма допомагає, перш за все, стягувачам, адже їм не потрібно повторно направляти свої документи у відповідну установу. А час, який затрачає спеціаліст на підготовку відповіді щодо повернення без виконання навіть більший, аніж на підготовку листа щодо перенаправлення документів іншому органу казначейства.

Отже, виконавчий документ пройшов правову експертизу, був переданий у відділ обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів на подальше опрацювання. Спеціалісти з даного відділу теж керуються внутрішнім порядком здійснення безспірного списання та Постановою 845. Будь-які інші дії є неможливими та неправомірними, якщо вони не передбачені.

Спеціаліст Казначейства протягом двох робочих днів з наступного робочого дня після надходження виконавчого документа до управління зобов'язаний направити повідомлення боржнику про наявний виконавчий документ на стягнення коштів, з визначенням коду класифікації видатків бюджету та рахунку, з якого будуть списані кошти. У відповідь до п'яти днів боржник має повідомити або про наявні обставини, які будуть підставою для зупинення виконання цього рішення, або ж про визначення іншого рахунку, або погодження на виконання. Тоді спеціаліст органу казначейської служби здійснює стягнення коштів, ставить відмітку про оплату, а саме штамп, дата, сума та підпис і повертає виконавчий документ до юридичного відділу або спеціаліста-юрисконсульта. У відповідності до Порядку 845, виконавчий документ з відміткою про виконання має бути повернутий до суду або до органу, який видав цей документ.

Зважаючи на те, що з 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан, кількість стягнень зменшилася, проте не набагато. Враховуючи положення

законодавства, що регулює діяльність служби в умовах воєнного стану, безспірні списання не проводиться і водночас не зупиняються операції з рахунків боржників, з яких здійснюються витрати на обороноздатність держави. Протягом 2022 року Управління державної казначейської служби України у м. Тернополі Тернопільської області фактично виконувало свої зобов'язання в процесі здійснення безспірних стягнень, адже відповідних обмежень щодо їх невиконання не було.

Як вважає П. Масалов, виконання судових рішень, за якими боржниками є державні органи, не є досконалим. Існує низка проблем, які потребують вирішення та більшої уваги з боку держави в контексті становлення України як правової держави. До них належать: затягування боржниками процесу виконання судового рішення, відсутність відкритих асигнувань (коштів на рахунках) або недостатність їх для виконання судового рішення в повному обсязі на місцях, а також відсутність дієвих механізмів впливу на боржників і неможливість виконання органами Казначейства деяких категорій рішень [1, с. 32].

Частково погоджуємось з В. Масаловим, проте лише в частині відсутності відкритих асигнувань. Жодні затягування боржниками процесу без належного підкріплення додатковими документами просто неможливо. З практики був випадок, коли установа повідомила, що звернулася до суду з позовом про скасування постанови про стягнення виконавчого збору і з вимогою зупинити виконання рішення, але на прохання надати ухвалу про відкриття провадження з приписом зупинити виконання цієї постанови державного виконавця, щодо якої начебто поданий позов – боржник не зумів надати. А тому стягнення відбулося згідно з Порядком 845.

П. Ожибко піднімав питання представництва фізичних осіб при виконанні судових рішень органами Казначейства. Зокрема, він детально розглядав, якими документами представник має володіти на момент представлення інтересів особи при поданні виконавчих документів до стягнення. В порівняльному аспекті звертав увагу як представляють юридичні особи. Проаналізував представництво фізичної особи на підставі довіреності, виданої нотаріусом, ордера адвоката, а також спеціальної довіреності, виданої іншими особами у місцях, де відсутній нотаріус [2].

Представники дійсно звертаються до установ казначейської служби для подання документів в інтересах інших осіб. Ці документи обов'язково долучаються до матеріалів справи, аби потім унеможливити підставу для повернення без виконання, тому що подано не тією особою. Це питання чітко врегульовано на даний момент, а тому надалі не повинно виникати жодних особливих нюансів при зверненні стягувачами чи їх представниками до органів Казначейства.

Загалом, можна впевнено сказати, що навіть запровадження воєнного стану на території України не порушило законних прав фізичних та юридичних осіб на виконання судових рішень в межах чинного законодавства. Вимог щодо заборони виконання таких виконавчих документів на період дії воєнного стану в Україні не

було закріплено в жодному законодавчому акті, а тому жодним чином не вплинув на діяльність всієї казначейської служби щодо виконань рішень судів.

Список використаних джерел:

1. Масалов П. Виконання судових рішень як реалізація правозахисної функції за сучасних умов державотворення в Україні. *Казна України*. 2017. № 7 (56). С. 31-32
2. Ожибко П. Представництво фізичних осіб при виконання судових рішень органами Казначейства. *Казна України*. 2019. № 7 (72). С. 35-38.
3. Порядок виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 р. № 845. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2011-п#Text>

Кругтін Володимир Сергійович
студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Герчаківський С. Д.

ФІСКАЛЬНА РОЛЬ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Перевезення товарів та транспортних засобів через митний кордон передбачає сплату митних платежів. В залежності від товару, який перетинає митний кордон декларанти сплачують ті чи інші платежі. В Україні до митних платежів належать податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів і послуг, акцизний податок з ввезених на територію України товарів та мито. Фіскальна роль перелічених платежів різна й залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників. У табл. 1. наведено динаміку надходження митних платежів до Державного бюджету України у 2014-2021 рр.

Таблиця 1

Надходження митних платежів до Державного бюджету України у 2014-2021 рр., млрд грн

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ПДВ з ввезених на територію України товарів і послуг	107,3	138,8	181,5	250,5	295,4	287,4	274,1	380,7
Акцизний податок з ввезених на територію України товарів	16,9	24,3	35,0	42,0	47,7	53,5	57,8	79,6
Мито	12,6	40,3	20,4	24,5	26,6	29,9	30,2	36,9
Всього	136,8	203,4	236,9	317,0	369,7	370,8	362,1	497,2

Джерело: складено автором за: [1].

Аналіз табл. 1 дає підстави стверджувати, що найбільшу фіскальну роль серед митних платежів відіграє податок на додану вартість. Його надходження з 2014 по 2020 рр. мали стійку зростаючу тенденцію. Натомість у 2019 та 2020 рр. надходження ПДВ знизились. На це вплинули наступні фактори:

- послаблення проти 2019 року середнього офіційного обмінного курсу гривні до долара США та євро відповідно на 4,3% та 6,3%, при цьому фактичний обмінний курс залишався міцнішим, ніж врахований в бюджеті;
- зменшення обсягів імпорту та експорту товарів за даними Національного банку України відповідно на 14,5% та на 2%.

Наступним за фіскальною роллю митним платежем є акцизний податок з ввезених на територію України товарів. Його надходження протягом аналізованого періоду постійно зростали з 16,9 млрд грн у 2014 р. до 79,6 млрд грн у 2021 р. Товарна структура надходжень акцизного податку у 2020 р. показує,

що 78,6% надходжень забезпечуються акцизним податком з пального та з тютюнових виробів [2].

Вагомий вплив на надходження акцизного податку з ввезених на територію України товарів у 2020 р. мали:

– збільшення імпорту тютюнових виробів для електричного нагрівання за допомогою підігрівача з електронним управлінням у 1,5 раза проти 2019 року;

– спрямування у 2020 році до спеціального фонду державного бюджету 100% акцизного податку з транспортних засобів, а також 86,56% акцизного податку з пального, у 2019 році до спеціального фонду державного бюджету зараховувалось 75% акцизного податку з пального та з транспортних засобів.

Третім з фіскальною роллю митним платежем є мито. Його надходження зросли з 12,6 млрд грн у 2014 р. до 36,9 млрд грн у 2021 р.

Порівнюючи надходження митних платежів із податковими надходженнями Державного бюджету України, можна стверджувати, що у 2021 р. їх співвідношення становило 44,9%. Це дає підстави для висновку про високу фіскальну роль митних платежів у доходах держави.

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання Державного бюджету України. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

2. Пояснювальна записка до Звіту про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік». URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information>

Курпель Олександр Васильович
студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к. е. н., доцент Булавинець В. М.

СУТНІСНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Одним із основних учасників економічної діяльності у суспільстві є домогосподарство. Згідно чинного законодавства, домогосподарством вважається особа або їх сукупність, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Крім того, члени домогосподарства можуть перебувати або не перебувати в родинних стосунках.

Формування доходів як складова управління фінансовими ресурсами є одним із найважливіших елементів фінансової діяльності домогосподарства. Рівень доходів домогосподарства є одним із показників його добробуту, визначаючи масштаби фінансового забезпечення матеріального та духовного життя членів домогосподарства.

Доходи домогосподарств представляють грошові та негрошові надходження, які вони отримують у процесі своєї економічної діяльності виконуючи функції постачальника факторів виробництва, споживання товарів і послуг і розміщення власних заощаджень на фінансовому ринку. Державна служба статистики України класифікує доходи домогосподарств на 4 групи: 1) заробітна плата; 2) прибуток та змішаний дохід; 3) одержаний дохід від власності; 4) соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти. Зазначена класифікація доходів домогосподарств найповнішою мірою дозволяє дослідити та проаналізувати практику їхнього формування в Україні.

Організаційний вплив на обсяг та склад доходів домогосподарств здійснюють роботодавці (суб'єкти господарювання, держава), Державна фіскальна служба України, Міністерство соціальної політики України, Національний банк України, Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку.

Дослідження практики формування доходів вітчизняних домогосподарств за період 2017–2021 рр. показало зростання як загальної величини доходів домогосподарств (від 2,65 млрд. грн. до 4,7 млрд. грн.), так і показників по всій їхній структурі. Водночас, темпи зростання кожного із видів доходів відрізнялися. Це призвело до того, що питома вага доходів від власності скоротилась (на 1%), питома вага доходів від підприємницької діяльності зросла (на 1%), питома вага заробітної плати зменшилась (на 2%) та питома вага соціальних трансфертів залишилась без змін. Описані тенденції по відношенню усіх видів доходів домогосподарств ми оцінюємо як негативні, окрім динаміки доходів від ведення підприємницької діяльності, яка, на нашу думку, є позитивною.

Вітчизняна практика формування доходів домогосподарств свідчить про наявність певних резервів щодо зростання їхнього обсягу по всьому складу, це:

зміна вартості робочої сили шляхом підвищення кваліфікації працездатних членів домогосподарства; зростання прибутковості суб'єктів господарювання; зміна підходів до «тіньових» доходів (у тому числі переказів трудових мігрантів) в сторону посилення їх обліку. Такими є резерви збільшення заробітної плати як найбільш важливої складової доходів домогосподарств. Необхідним є також посилення професійно орієнтованої роботи Державною службою зайнятості України для перекваліфікації непрацюючого населення за тими професіями, що користуються попитом на ринку праці. Це дозволить значно зменшити рівень безробіття та збільшити доходи непрацюючих домогосподарств.

Вирішення проблем фінансування соціальних допомог та пільг, на нашу думку, пов'язане із вирішенням проблеми заробітних плат працездатних членів домогосподарств, оскільки саме за їхні відрахування у фонди соціального характеру, забезпечується виконання програм соціального захисту населення. Крім того, запропоновано змінити соціальну політику виплати трансфертів працездатним членам домогосподарств на спрямування коштів для фінансування програм із створення ними власного бізнесу. Зміна грошових потоків із форми фінансування трансфертів до форми фінансування створення власної справи є резервом зростання загальної величини доходів домогосподарств.

Збільшення доходів від підприємницької діяльності залежить від законодавчої та податкової політики держави. Тому, резервом зростання таких доходів ми розглядаємо покращення економічного устрою в державі та проведення реформ у регуляторному законодавстві. Посилення економічної зацікавленості повинно здійснюватись за допомогою державних програм із розвитку, які передбачали б спрощення систем реєстрації, обліку та звітності фізичних осіб-підприємців членів домогосподарства; фінансової підтримки з боку держави за допомогою пільгового кредитування, партнерського фінансування проектів; організації навчання, тренінгів для підвищення професійних якостей домогосподарств-підприємців та підготовка нових підприємців з числа безробітних; посилення відповідальності державних службовців за порушення законів у сфері розвитку підприємництва.

Ще одним резервом зростання доходів домогосподарств від власності є трансформація неорганізованих заощаджень домогосподарств в організовані, або організованих заощаджень в інвестиції. Для досягнення зазначеної мети пропонується: підвищення рівня фінансової грамотності членів домогосподарств шляхом організації навчальних програм для вивчення методів власної діяльності на фондовому ринку країни; удосконалення нормативно-правової бази діяльності домогосподарств на фондовому ринку України безпосередньо, без фінансових посередників.

Запропоновані заходи дадуть можливість системі формування доходів домогосподарств набути більш керованої та чіткої побудови, а самим домогосподарствам забезпечити збільшення рівня їх фінансового благополуччя, гармонійного соціального та економічного розвитку.

Куцик Софія Сергіївна

студентка гр. ФМСЗМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Герчаківський С. Д.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

З поширенням використання інтернету, особливо у зв'язку зі збільшенням швидкості передачі даних, і розвитком безпечних платіжних засобів, міжнародна торгівля є свідком швидкого розширення продажів товарів і послуг через це середовище. Значна частина такої торгівлі складається з відправлень, що становлять невелику вартість, які доставляються поштою або експрес-кур'єрськими службами.

Збір усіх митних платежів на транскордонний імпорт вимагає простих, недорогих способів ідентифікації транзакцій, здійснення опису товарів, їх оцінки, визначення даних вантажовідправника й покупця та отримання визначених сум, які мають бути сплачені.

Окрім збору митних платежів, митниця також піклується про запобігання контрабанді та іншим забороненим предметам, які потрапляють до країни. У міжнародній пошті та експрес-доставці всі пакунки, незалежно від їхньої вартості, піддаються оцінці ризику та, за необхідності, перевіряються митницею в рамках більш широкого процесу управління ризиками на кордоні. Митна адміністрація зазвичай визначає, які предмети підлягають контролю, беручи до уваги національні митні правила та правила інших державних відомств, за які відповідає митниця.

Мінімальний поріг вартості, яка не підлягає митному оподаткуванню (*de minimis*) та метод його розрахунку є питанням національної компетенції. Органи влади деяких країн встановлюють різні порогові суми для митних зборів і внутрішніх податків, натомість окремі країни навіть мають інші порогові суми для особистих подарунків, які зазвичай вищі, ніж для інших товарів. Існує також кілька винятків із застосування правила *de minimis*, наприклад щодо книг, тютюнових та алкогольних виробів. У результаті в усьому світі існує широкий діапазон моделей і порогів для правила *de minimis*.

У зв'язку зі швидким зростанням відправлень низької вартості поштою та експрес-індустрії часто стверджують, що вищі рівні *de minimis* сприятимуть транскордонній електронній торгівлі, збільшать торгівлю та стимулюватимуть економічне зростання і зайнятість. Крім того, витрати як для урядів, так і для підприємств на обробку партій невеликої вартості можуть бути більшими, ніж загальний дохід, отриманий від цих партій.

З точки зору митниці, збільшення імпорту партій з вартістю нижче рівня *de minimis* може негативно вплинути на збір митних платежів. Деякі митні адміністрації стають свідками дедалі більшого зловживання механізмом *de minimis* шляхом розподілу постачальниками та/або заниження вартості партій

товарів з метою ухилення від сплати податків, щоб утримувати вартість окремої партії нижче встановленого порогу.

Для виправлення ситуації, Всесвітня митна організація (ВМО) та Світовий поштовий союз (СПС) спільно розробили електронні повідомлення для попереднього інформування та розмитнення поштових відправлень. Крім того, СПС нещодавно створив правову основу для надання попередніх електронних даних шляхом внесення змін до статті 9 Конвенції Союзу. Ця поправка набула чинності 1 січня 2014 року, а положення щодо впровадження завершуються [1].

Крім того, Центр поштових технологій СПС розробив електронну систему митного декларування (ЕСМД) на основі спільного повідомлення електронного обміну даними митної пошти ВМО/СПС. Це дозволяє клієнтам вводити дані про відправлення в Інтернеті, а поштові служби надають митниці попередні дані про поштове відправлення. Це також дозволяє митним адміністраціям інформувати пошту про дії, які необхідно вжити щодо будь-якого конкретного предмета. Зараз ЕСМД використовується/пілотується деякими поштовими операторами спільно з митними адміністраціями.

Паралельно з удосконаленням традиційної моделі збору митних платежів при поштових експрес-відправленнях фахівці ВМО розробляють альтернативні:

1. Модель колекції постачальника. За цією моделлю постачальники-нерезиденти повинні будуть зареєструватися в країні-імпортері та сплачувати мита та податки в цю країну. Тут найбільша проблема полягає у створенні системи, яка забезпечує достатні стимули для фірм добровільно збирати та перераховувати податки від імені безлічі країн. Відповідність буде полегшена та заохочена шляхом спрощення процедур і надання додаткових стимулів для сумісних постачальників, таких як прискорена обробка імпортних товарів.

2. Модель посередницького збору. За цією моделлю постачальники покладаються на посередника, який сплачує мита та податки від їх імені. Збір може здійснюватися: поштовими операторами, вантажними перевізниками, платформами електронної комерції (eBay, Amazon, Facebook тощо), фінансовими посередниками (Visa, MasterCard, American Express, PayPal тощо).

На нашу думку, на даному етапі в Україні доцільно розвивати модель посередницького збору, адже вона є більш простою у механізмі застосування й дасть змогу збільшити фіскальну роль митних платежів у процесі міжнародної електронної комерції.

Список використаних джерел:

1. E-commerce and revenue collection. URL:
<https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-78/e-commerce-and-revenue-collection/>

Лепех-Давидович Софія Степанівна
студентка гр. ДСПУАзм-22, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Савчук С. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Відкритість і прозорість діяльності владних інститутів – важливий аспект демократизації системи публічного управління в Україні через створення певних умов з метою надання вільного доступу до суспільно важливої інформації, яка покликана гарантувати ефективність публічного управління, вільний розвиток суспільних відносин й загалом державотворення.

Засоби масової комунікації (далі – ЗМК) у розвинених країнах є вагомим посередником в обговоренні та аналізі важливих політичних і державно-управлінських рішень. Рівень довіри суспільства до органів публічного управління залежить від висвітлення їх діяльності ЗМК. Забезпечення вільного доступу громадян до інформаційних джерел і реалізації принципів свободи слова є головним вектором здійснення державної інформаційної політики України. У свою чергу, ефективна взаємодія органів публічного управління із ЗМК та, відповідно, створення сприятливих умов налагоджують цю взаємодію.

Мета співпраці публічного управління і ЗМІ (далі – ЗМІ) відображається в обґрунтуванні актуалізації та легітимності своїх цілей за допомогою отримання громадської підтримки. Для досягнення мети органи публічного управління залучають інструменти опосередкованого впливу на суспільство, якими і є ЗМІ. Перебуваючи у взаємодії з органами публічного управління, ЗМІ сприяють задоволенню потреб в інформації як суспільства загалом, так і його окремих елементів.

Для забезпечення взаємодії та єдності політичної й економічної влади, політичного й економічного управління суспільством та органами публічного управління до ключових засобів зараховуються інформаційний менеджмент та інформаційно-політичне управління медіаринком [1].

Тому інформаційна політика прирівнюється до політичної й економічної влади. За умови побудови і трансформації інформаційного суспільства зазначений процес є закономірним. Співпраця засобів масової інформації з політичним режимом є кооперацією зусиль і має бути спрямована на встановлення й підтримку співпраці ЗМІ з органами публічного управління та влади із засобами мас-медіа. Йдеться про необхідність налагодження відносин соціального партнерства й розвитку діалогових інформаційних технологій замість маніпуляційних і тоталітарних.

У моделях взаємодії ЗМК й органів публічного управління проявляється значний вплив на свідомість громадськості, оскільки ставлення до влади формується під впливом мас-медіа. Спільною рисою моделей є наявність комунікатора та реципієнта, відповідно відмінність полягає у проміжній ланці, тобто способі й учасниках передачі повідомлення. Основна роль у формуванні

думки спільноти саме стосовно ЗМК, що вимагає від них відповідальності, професійності й компетентності, відводиться теорії «соціальної відповідальності», «залежності», «використання та задоволення».

Проблема публічної комунікації є актуальною для місцевих органів влади. Теоретично вона спричинена нестачею належних матеріальних і людських ресурсів, а, головне, відсутністю розуміння більшістю посадових осіб важливості комунікації для забезпечення громадської підтримки не лише своїх рішень, а й легітимності влади загалом [2].

Легітимаційний потенціал ЗМК відображається насамперед у їхній природі та місії: можливості одночасного охоплення великої частини суспільства, обов'язку доводити до громадян об'єктивну, достовірну, неупереджену інформацію за процеси, що відбуваються в суспільстві та впливають на його розвиток.

ЗМІ можуть використовувати або безпосередньо використовуватися як для досягнення консенсусу, що є необхідною умовою легітимації, так і для роз'єднання, поділу суспільства щодо певних подій. Вони формують думку і настрої суспільства, використовуючи технології маніпуляції.

Для ефективної реалізації комунікативної політики науковцями розроблено моделі формування громадської думки, які становлять основу технологій легітимації влади [3].

Організація форм взаємодії зі ЗМК має свою специфіку на центральному та місцевому рівнях. Про це свідчить практика проведення щотижневих прес-конференцій представників місцевих органів державної влади й місцевого самоврядування, під час яких вони висвітлюють важливі події, що відбулися та анонсують події поточного тижня, відповідають на запитання журналістів. Так забезпечується подання усіма ЗМК офіційного погляду на події, що відбуваються на певній території. Виділяються найважливіші акценти, які можуть публікуватися у розширених матеріалах. У межах моделі порядку денного є можливість реалізувати й такий варіант технології легітимації влади, як відволікання уваги від гострих невігідних тем, пропонуючи журналістам інформацію про нейтральні події чи реалізовані успішні проекти [4].

Характерною формою роботи органів влади й аудіовізуальних ЗМК місцевого рівня є зустрічі в прямому ефірі з керівниками органів публічної влади. Особливістю таких передач є можливість присутнім та зацікавленим особам отримати відповіді на проблемні питання. Варто зазначити, що такий вид комунікації є досить популярним серед громадян, адже не кожен має змогу потрапити на прийом до посадової особи, крім того, ефект публічно поставленого запитання й отриманої відповіді надає впевненості у вирішенні проблеми. Це дає змогу отримати зворотний зв'язок і врахувати думки та пропозиції громадян під час прийняття рішень, зменшити навантаження на працівників відділів, які працюють зі зверненнями громадян. Специфіка соціально-політичної ситуації кожного населеного пункту визначає вибір і змістове наповнення форм роботи органів влади зі ЗМІ. Зустрічі відбуваються, щоб наочно продемонструвати результати діяльності або ж привернути увагу до нагальних проблем [5].

Для аналізу громадської думки органами публічного управління передбачені відповідна адміністративна структура (Національний інститут стратегічних досліджень) і відповідні суб'єкти, що обираються державним замовником. Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» в 1997 р. № 539/97-ВР передбачено, що аналіз взаємодії суспільства з органами публічного управління всіх рівнів повинен здійснюватися відповідними відділами зі звернення громадян, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету.

Специфіка зв'язків із громадськістю в управлінні суспільними процесами дає відповідні підстави до розгляду їх як тривалого, планового та свідомого впливу на створення певного внутрішнього й зовнішнього соціального, політичного та психологічного середовища, яке має сприяти формуванню позитивного іміджу суб'єктів публічного управління та викликати позитивний, довірливий настрій зазначеного оточення щодо органів публічного управління.

За умови розвитку сучасного інформаційного суспільства та його характеру PR-діяльність набуває зовсім іншої якості під впливом того, що держава виступає як відповідна структура, а головною метою є влада, а управління – контроль упорядкування економічних, політичних, соціальних та інших відносин суспільства, через що стратегія комунікацій держави й суспільства ґрунтується, відповідно, на новому за своїм принципом понятті «взаємодія».

У широкому розумінні взаємодію суспільних структур із державою розкрито через підтримку, врахування пропозицій і думок, право на інформацію, залучення до участі під час підготовки рішень, наділення контрольними повноваженнями, залучення до роботи в державних органах. Інститути відкритої демократії, зокрема: суспільні палати й ради, погоджувальні комісії, слухання з різних проблем функціонують як закріплені на законодавчому рівні форми. Крім того, існують різноманітні технології та механізми зв'язків із громадськістю, необхідні для органів публічної влади і громадських організацій.

Зв'язки з громадськістю в публічному управлінні сприяють державі у прийнятті управлінських рішень. У результаті такої взаємодії змінюється стан не тільки об'єкта, а й суб'єкта такої взаємодії. Дана модель є оптимальною в управлінні складними процесами комунікацій, що створюються при відповідних умовах взаємодії держави та суспільства [6].

Ефективний діалог із суспільством, відкритість і прозорість, налагодження системи відносин між органами публічного управління на всіх рівнях та суспільством – це сучасне інформаційне суспільство, а прозорість, відкритість, наявність зворотного зв'язку та поінформованість вимагається від органів публічної влади.

Через залучення різних технологій і напрямів реалізації інформаційної взаємодії з громадськістю відбувається демократизація державного управління, зокрема, і на самоврядному рівні; посилюється розвиток громадянського суспільства; активізується участь громадян у державному управлінні.

Ефективність взаємодії органів публічної влади та ЗМК залежить від стабільності й послідовності методів і заходів їх співпраці, що за наявності концептуальних підходів до комунікаційної та інформаційної державної політики є ключовим. Від рівня стабільності цих концептуальних підходів залежить можливість зміни напрямів взаємодії органів публічної влади та ЗМК, використання нецивілізованих підходів, зміщення демократичного розвитку процесів державотворення. Україна досі не вичерпала всіх підходів, засобів і можливостей стосовно вдосконалення взаємодії органів публічного управління й ЗМК, проте напрацьований досвід такої взаємодії у зарубіжних країнах становить неабиякий інтерес для України й потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова КМУ від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>.
2. Горбата Л. П. Удосконалення механізму інформаційної відкритості діяльності органів публічної влади в Україні. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 5. С. 60-69. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/95?fbclid=IwAR2eNlPbmiHtRkkNnUR8sJOnfXLzcXGJKLRIqZC6bVTwSV0vs-gcekjzubI>.
3. Пашина Н. П. Роль засобів масової комунікації в процесі політичної ідентифікації соціальний суб'єктів. URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/900/1/Пашина.pdf>.
4. Висоцький О. Ю. Громадська думка як головний об'єкт впливу легітимаційних технологій. *Гілея*. 2012. Вип. 57. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya,2012_57/Gileya57/P14_doc.pdf.
5. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ. ун-т ім. Тараса Шевченка [2-ге вид., допов.]. К.: ВЦ «Київ», 2009. 307 с.
6. Горбата Л. П. Актуальні питання імплементації принципів Міжнародної хартії відкритих даних в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 4. С. 109-115. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2021/20.pdf.

Лесьний Віталій Андрійович

студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Крисовата К. В.

СВІТОВИЙ ДОСВІД МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

У різних країнах світу існують окремі загрози митній безпеці. В одних країнах загрозою є контрабанда наркотиків і зброї, нелегальна міграція (як соціально небезпечна, так і сприяюча терористичній загрозі), а в інших – так звана економічна або «товарна» контрабанда (фактичне ухилення від сплати податків). Крім того, загрозою митній безпеці деяких країн світу може бути незаконне переміщення через митний кордон контрафактної продукції, товарів, що підлягають оподаткуванню акцизом (особливо сигарет і автомобілів), грошових і культурних цінностей.

Зазвичай, у більшості країн світу митною безпекою займаються не лише митні органи, а й деякі інші державні та правоохоронні органи. У кожній країні ступінь відповідальності за митну безпеку суб'єкта митної безпеки визначається державою, виходячи з різних економічних, політичних та міжнародних факторів. У кожній конкретній країні суб'єкти забезпечення митної безпеки мають різне правове положення. Його правосуб'єктність конфігурується відповідно до завдань, покладених на ці органи, та виконуваних ними функцій.

Організаційну структуру митної системи Польщі становлять Департамент акцизного та митного податку, Департамент митної служби, Департамент митної політики, Департамент митного й акцизного контролю, що є структурними елементами Міністерства фінансів Республіки Польща. До завдань Митної служби Республіки Польща входить реалізація державної митної політики, а також виконання інших завдань, а саме: контроль за дотриманням митного законодавства, а також інших нормативно-правових актів, пов'язаних з переміщенням товарів через кордон; стягнення митних зборів та інших платежів, пов'язаних з переміщенням товарів; фіскальний контроль, стягнення спеціальних податків; співробітництво в реалізації спільної європейської політики; Ведення статистики внутрішньої торгівлі між країнами-членами ЄС; запобігання незаконному вивезенню культурних цінностей.

У Німеччині з 1 січня 2016 року була введена нова модель митного адміністрування, яку очолює Generallzolldirektion як вищий федеральний орган. З метою забезпечення митної безпеки федеральний закон накладає на німецькі митні органи широкі повноваження. Крім стягнення митних платежів та контролю за переміщенням товарів через кордон, до повноважень митних органів входить боротьба з контрабандою наркотиків, тютюну та алкоголю, зброї та боєприпасів, а також недопущення фінансування та припинення фінансування тероризму.

Багато органів влади в Сполучених Штатах займаються питаннями митної безпеки, але після терористичних атак 11 вересня 2001 року уряд зосередився на захисті американського народу від терористичних атак на кордоні. Саме тому більшість служб та організацій, які забезпечують митну безпеку, входять до складу Міністерства внутрішньої безпеки США, основними завданнями якого є запобігання тероризму, безпека кордонів, управління імміграцією, координаційні агентства в надзвичайних ситуаціях тощо.

У США основною функцією суб'єктів забезпечення митної безпеки є правоохоронна, основним завданням – захист громадян від зовнішніх протиправних дій, а основною ціллю є забезпечення безпеки громадян [1].

Також у сучасних умовах Важливе значення має діяльність Всесвітньої митної організації у сфері митної безпеки, формування стандартів митної діяльності та впровадження сучасних методів митного контролю, оскільки зі зростанням взаємозалежності країн та посиленням економічних зв'язків між ними митниця процес безпеки стає складнішим.

Проведений аналіз дозволив дійти деяких висновків та узагальнень. У провідних країнах світу правоохоронні та митні органи виконують такі основні функції у сфері забезпечення митної безпеки: фіскальну, безпекову (правоохоронну), інформаційну.

Наступним фактором, який необхідно враховувати при побудові моделі митної безпеки, можна назвати організаційним, враховуючи необхідність прогнозування найбільш ефективної та ефективної організаційної структури суб'єктів безпеки, у тому числі взаємовідносин між ними, зміст і характер яких будуть формуватися. на основі перспективного світового досвіду України та особливостей функціонування системи митної безпеки в Україні.

З огляду на те, що рівень зовнішніх загроз на сьогодні для наших громадян є високим, роботу правоохоронних і митних органів України, які відповідають за забезпечення митної безпеки країни, необхідно зосередити саме на безпековій функції.

Окрім того, необхідним є розширення повноважень щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності митними органами й уніфікація митного та кримінального процесуального законодавства України в частині, про забезпечення дієвих механізмів здійснення митними органами оперативно-розшукових заходів щодо злочинів, ознаки яких можуть бути виявлені під час митного контролю.

Пріоритетними напрямками митної безпеки відповідно до світових тенденцій розвитку митниці мають бути [2]:

- удосконалення митного регулювання як ефективного інструменту митної політики та забезпечення митної безпеки;
- забезпечити цілісність доходів Державного бюджету шляхом контролю за дотриманням митного законодавства України на основі методів післяаудиту митниці та обміну інформацією з іншими країнами про комерційні операції та іншими контролюючими органами всередині країни щодо збору податки;

– продовження курсу на лібералізацію державної регуляторної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням економічних інтересів на основі використання податкових коштів для підтримки національних товаровиробників, розбудови інституційної інфраструктури для стимулювання експорту та активізації механізмів СОТ для захисту національної економіки;

– посилити митний контроль товарів, що перетинають митний кордон України, з метою запобігання порушенням митних правил та ухилення від сплати податків шляхом покращення технічного забезпечення в пунктах пропуску;

Із формуванням ринкових відносин митна політика поступово стає інструментом і засобом вирішення внутрішніх економічних проблем: вона покликана стимулювати всебічний розвиток національної економіки, надавати їй нового імпульсу, захищати її від стихій. руйнівний вплив. Вплив Європейської спільноти в Україні з кожним роком зростає.

Основними характеристиками міждержавного комерційного конфлікту є симетричність сторін; взаємне запровадження санкційних прав; наявність прихованих політичних та економічних мотивів; відчутна шкода для обох сторін конфлікту та світової економіки; наявність ліквідаційних перспектив. Потенціал розв'язання конфлікту полягає в рівні взаємних поступок його сторін, за відсутності яких існує загроза переростання на арену справжньої торгової війни, що завдасть значних втрат як сторонам конфлікту, так і сторонам конфлікту. світова економіка в цілому.

Розглядаючи проблему відновлення національних економічних інтересів у випадках комерційних конфліктів в експортно-імпортних операціях при ефективному використанні економічної дипломатії для подолання конфлікту інтересів, слід згадати про небезпечну практику використання комерційних інструментів як окремих країн, так і їх регіональних об'єднань: економічний вплив на конкурентів.

У галузевому розрізі та у складі груп основних продуктів експортно-імпортних операцій предметом торговельних суперечок за час існування ГАТТ-СОТ періодично є: бензин та нафтопродукти; металеві вироби та окремі види гарячекатаних сталевих виробів; напівпровідники та окремі види комп'ютерної техніки; свіже та заморожене м'ясо та м'ясні продукти; риба, креветки та інші молюски та продукти з них; кавові зерна та алкогольні напої; текстильні вироби, одяг, взуття; фармацевтична та агрохімічна продукція; порушення авторських прав та інтелектуальної власності.

За останні 15 років найбільша кількість протиріч спостерігається в торгівлі металургійною продукцією та гарячекатаною сталевією продукцією. Наступними за кількістю скарг, товарними групами, є сільськогосподарська та текстильна продукція. Згідно з оглядом СОТ щодо режиму ліцензування імпорту, основними темами, які обговорювались у заявці на отримання ліцензії, були такі групи товарів, як транспортні засоби, сільськогосподарська продукція, взуття, іграшки, сталь, залізна руда та мідь, а також режими ліцензування загалом [2].

Не можна залишити поза увагою економічні відносини між США та Китаєм, тому що торговельно-економічні відносини між ними послуговували основою

глобального економічного зростання протягом останніх двох десятиліть, а їх погіршення може істотно вплинути на динаміку світової економіки. Нині ці відносини дали тріщину з ініціативи США. Слід зауважити, що претензії США до Китаю виправдані: з 2003 р. Китай є членом СОТ з багатьма преференціями як країна на той час бідна, але яка хоче розвиватися, і світове суспільство пішло назустріч. Китай максимально використав їх і перетворився в одного з лідерів світової економіки. А тому сьогодні слід переглянути дещо у відносинах не тільки Китаю зі США, але й з іншими країнами. Основним, фактором що зумовив США звернутися до перегляду торговельних відносин з КНР – надмірний дефіцит торговельного балансу США з ним – 375 млрд дол. США у 2017 р. Невдоволення США пояснюється такими причинами [3]:

- завищеним середньозваженим митом Китаю: для довідки (2017 р.): середньозважене мито США: загальний рівень – 3,3%; аграрний сектор – 5,2%; неаграрний сектор – 3,2%; автомобілі – 2,5. Китай відповідно: 9,9%; 15,5; 9,0 та 25,0%;

- несанкціонованим використанням інтелектуальної власності США та інших країн (за оцінками Комісії з крадіжок інтелектуальної власності, втрати американської економіки від вкрадених технологій оцінюються у 300 млрд дол. США, де частка Китаю становить від 50% (150 млрд) до 80% (240 млрд) цих втрат) [2];

- утриманням низького курсу юаня відносно долара;

- поширеною державною підтримкою національних виробників та інвесторів, так як більшість великих компаній Китаю належать державі.

Загалом, заходи, які втілюються китайською владою, дають певні можливості для маневру китайським виробникам, оскільки 93% китайських компаній, згідно з опитуванням Baker McKenzie, мають наміри скоригувати ланцюги поставок задля уникнення тарифних обмежень. Крім того, враховуючи ємність локального ринку Китаю та жорстку модель управління державою, є підстави вважати, що технологічне протистояння з США у близькій перспективі не завершиться.

Слід зазначити, що зниження темпів приросту ВВП США та Китаю не слід розглядати як виключно наслідок торговельного протистояння держав. Наданий Міжнародним валютним фондом прогноз свідчить про сповільнення економічного зростання держав безвідносно до їх конфлікту.

Хоча сповільнення економічного зростання не можна чітко асоціювати із зовнішньоторговельним конфліктом держав, його ескалація, безумовно, збільшить їх матеріальні втрати та вплине на стан світової економіки. Така ситуація свідчить на користь перспектив урегулювання конфлікту та досягнення певного компромісу у вигляді взаємоприйнятних умов зовнішньої торгівлі. Про прагнення сторін знизити рівень міждержавної торговельної напруги свідчить початок у січні 2019 р. перемовин щодо послаблення торговельного конфлікту та досягнення нової торговельної угоди між США та Китаєм. Звичайно, це може виявитися не останньою спробою врегулювання ситуації, адже вирішення конфлікту вимагатиме від обох його сторін обопільних поступок.

У зв'язку з відсутністю системного та цілісного підходу до реалізації митної політики, доцільне подальше вдосконалення нормативно-правової бази як ефективного інституціонального механізму регулювання митної системи, а саме: концептуальне визначення складових митної безпеки та розробка механізму її забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Неліпович О. В. Особливості застосування автоматизованих систем управління митними ризиками: європейський досвід. *Modern Economics*. 2019. № 17. С. 177-182.

2. Дьяченко О. В., Вишинська Т. Л., Литвин С. М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 2. Т. 1. С. 218-227.

3. Разумова О. Поняття митної безпеки в контексті забезпечення національної безпеки України. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 3. С. 165-168.

Лисак Роман Юрійович

студент гр. ФМСм-22, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

МИТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ І РЕГІОНІВ

Важливим видом діяльності будь-якої держави, зокрема й України, є формування дохідної частини бюджету. Сьогодні податки є не лише основним джерелом наповнення державного бюджету, але і виконують роль фінансового регулятора виробництва. Для України актуальним є розвиток системи митного оподаткування, яка б передбачала розгалужену систему митних платежів, адже, крім фіскальної функції, вони виконують економічну – регулювання експортно-імпортних операцій та забезпечення економічної безпеки держави. Визначення ефективних напрямків модернізації системи адміністрування митних платежів опосередковано пов'язано із достатньо високим відсотком (близько 45%) митних платежів у структурі податкових надходжень Державного бюджету України.

В умовах сучасної ринкової економіки в Україні особлива увага приділяється питанням державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), а саме митним зборам, які є важливим інструментом фінансового регулювання.

Державні доходи – це всі ті фінансові кошти, за допомогою яких держава задовольняє потреби громадськості та виконує її функції. Таким чином, вони являють собою всі доходи або кошти, які спрямовуються до державного бюджету.

Митні платежі опосередковано входять до державного бюджету України з якого іде виділення коштів в бюджети на місцевості. Митний платіж – це різновид обов'язкових платежів, що справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи. Податковий кодекс України визначає митні платежі як податки, що відповідно до Податкового Кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України контроль за справлянням яких покладено на митні органи [1].

Там, де існують обмеження, встановлені державою щодо власника товару, завжди буде існувати бажання обійти закон, порушити заборони. Тому там, де існує митна служба – існує контрабанда та інші порушення митних правил. Від ефективності боротьби з цими негативними явищами залежить виконання формування дохідної частини основного фінансового закону країни – державного бюджету.

Економічні показники та розвиток країни багато в чому залежать від державних доходів. Вони являють собою сукупність різних податків, зборів, внесків та будь-яких інших фінансових доходів. Державні доходи та державні витрати разом складають державний бюджет.

Сьогодні питання боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил світове економічне співтовариство визнає одним із найактуальніших. На жаль, Україна не є винятком: високі темпи контрабанди негативно впливають на фінансово-економічну безпеку держави та завдають значних збитків державному бюджету.

На цьому етапі актуальними є питання посилення позицій нашої держави у забезпеченні прозорості зовнішньоекономічних відносин митного простору, використання засобів захисту незаконного переміщення товарів і предметів через митний кордон України, а також створення ефективного механізму обмін оперативною інформацією між країнами щодо запобігання ухиленням від митних платежів та іншим порушенням митного режиму.

Питання місцевих бюджетів набуває особливої актуальності на шляху євроінтеграції України. Становлення місцевих бюджетів багато в чому залежить від правильності, повноти та оптимальності застосування положень Бюджетного кодексу. Крім того, місцеві бюджети стали більш стабільними й передбачуваними, оскільки зменшилася кількість не профінансованих повноважень. Економічний та соціальний розвиток будь-якої країни значною мірою залежить від розвитку її територій. Це своєю чергою, потребує відповідного фінансового забезпечення, що реалізується через формування місцевих бюджетів.

До основних джерел доходів місцевих бюджетів належать податкові надходження (загальнодержавні податки, які, згідно із законодавством, закріплені за місцевими бюджетами, місцеві податки та збори, а також відрахування від загальнодержавних податків), кошти, отримані від власних засобів муніципального утворення, які створюються за рахунок діяльності підприємств та організацій, що знаходяться у власності територіальних громад, та оплата за послуги, які надають органи місцевого самоврядування, а також місцеві позики.

Співвідношення цих основних джерел у структурі місцевих фінансів визначає ступінь самостійності місцевих бюджетів. Однак протягом багатьох років в Україні існують проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів, серед них – брак коштів органів місцевої влади та нестабільність надходжень. Постійна нестача фінансових ресурсів у органів місцевого самоврядування та нестабільність їхніх доходних джерел стали проблемою справді загальнодержавної ваги. Як наслідок, на місцях не вирішуються першочергові проблеми громадян, не забезпечується належне фінансування економічного й соціального розвитку відповідних територій, їх благоустрій, управління комунальним господарством освіти, охорони здоров'я, погіршується стан доріг тощо [2].

Статистичне дослідження показало, що державний бюджет отримує лише 30% митних та 70% податкових надходжень відносно рівня до повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Протягом січня-серпня 2022 р. митниці Державної митної служби України виявили 7793 порушення митних правил на суму 2,2 млрд грн. Вилучено предметів правопорушень на суму понад 495 млн грн. Зокрема: промислових

товарів – на суму 316,8 млн грн; продовольчих товарів та сільгосппродукції – на понад 16 млн грн; валюти – на 127 млн грн; транспортних засобів – на майже 35 млн грн. Безпосередньо митниці розглянули 7 851 справу про порушення митних правил. Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму майже 324 млн грн. На розгляд до суду митниці передали 4 033 справи про порушення митних правил на суму 2,4 млрд грн. За результатами розгляду справ суди наклали стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму понад 1,1 млрд грн [4].

Контрабанда – це нелегальне перевезення товарів через митний кордон, без оплати митних зборів та платежів. Можемо взяти за приклад, контрабанду алкоголю в Україну.

Відповідно до звіту розрахункової палати, через контрабанду тільки алкоголю та неналежну роботи держорганів, держава не доотримує протягом року 9 млрд грн [4]. В розрізі державного бюджету це колосальні кошти які можуть іти перш за все в державний бюджет України та розподілятися на бюджети на місцях.

Місцеві бюджети тісно пов'язані з державним бюджетом, якщо фінансування в державний бюджет зменшується у зв'язку з військовою агресією та порушенням митних процедур, та допущенням митних правопорушень, то доходи місцевих бюджетів також зменшуються. В даному випадку фінансовий інструмент, а саме податки в державний і місцеві бюджети зменшуються і це негативно впливає на бюджети на місцях.

Враховуючи все вищевказане, значимість проблеми митних правопорушень, очевидно, що підхід до вирішення цієї проблеми має бути комплексним, тобто складатися не лише з посилення контролю на митниці і кордоні, а й включати в себе закриття прогалів на внутрішньому ринку, що дають життя контрабандним схемам, технічне переоснащення і цифровізацію роботи митниць, подолання корупційних схем, реформування судів, прокуратури та СБУ для належного виконання ними службових обов'язків (зокрема, в частині розгляду і вирішення справ щодо порушень митного законодавства), організацію належного обміну інформацією із суміжними країнами щодо взаємних поставок товарів через кордон.

Покращення контролю на митниці та використання засобів вказаних вище, має допомогти розвитку країни, в такий нелегкий час, та збільшити надходження до державного та місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років. Галузевий моніторинг. 2012. № 9. URL: <http://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf>.
2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (за період 01.09-30.09.2022). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-5>

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Офіційна веб-сторінка Рахункової палати України. URL:
<https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1321>

Лозовицька Надія Сергіївна
студентка гр.ДСПУАзм-14, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ПО ПИТАННЯХ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА ЗАХИСТУ СПОЖИВАЧІВ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Науково-технічний прогрес, темпи якого пришвидшуються із кожним роком, супроводжуються із щорічним зростанням процесів споживання матеріальних благ та природних ресурсів. У таких умовах зростає негативний вплив на навколишнє природне середовище. Саме тому, перед державою постають нові завдання у сфері державного контролю за суб'єктами, діяльність котрих стосується виробництва, виконання робіт та послуг в галузі харчування та тваринництва. Актуальність вищевказаних завдань підсилюється тим, що державами Європейського Союзу встановлено обов'язкові вимоги (стандарти) до продукції, в межах яких здійснюється жорсткий контроль відповідності цим вимогам для запобігання виробництву та розміщенню на ринку небезпечної для життя і здоров'я громадян продукції та охорони навколишнього середовища.

Держпродспоживслужба була утворена у 2014 р. шляхом реорганізації (рис. 1).

Рис. 1. Процес утворення Держпродспоживслужби

Джерело: побудовано автором за [1]

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України [1] на новоутворену Державну службу України по питаннях безпеки харчових продуктів і захисту споживачів покладено функції органів, котрі припинили діяльність.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України [1] на новоутворену Державну службу України по питаннях безпеки харчових продуктів і захисту споживачів покладено функції органів, котрі припинили діяльність.

Держпродспоживслужба належить до центральних органів виконавчої влади і її діяльність координується безпосередньо Кабінетом Міністрів України. До завдань Держпродспоживслужби належить реалізація державної політики у сфері ветеринарної медицини, карантину і захисту рослин, якості харчових

продуктів, ідентифікації і реєстрації тварин, санітарної і епідемічної безпеки громадян, гігієни праці (в тому числі дозиметричного контролю на робочих місцях та рівня опромінення працівників) [2].

Крім того, Держпродспоживслужба здійснює контроль за цінами, реалізує заходи, спрямовані на попередження та зниження шкідливого впливу на здоров'я громадян тютюнових виробів.

До функцій державного контролю, які виконує Держпродспоживслужба належить контроль: за дотриманням чинного законодавства у сфері захисту прав споживачів та реклами, за якістю зерна та продукції із його переробки, за рівнем радіоактивного забруднення продуктів харчування та продукції сільського господарства.

До функцій державного контролю, які виконує Держпродспоживслужба належить контроль: за дотриманням чинного законодавства у сфері захисту прав споживачів та реклами, за якістю зерна та продукції із його переробки, за рівнем радіоактивного забруднення продуктів харчування та продукції сільського господарства.

Головне управління Держпродспоживслужби у Волинській області є територіальним органом Держпродспоживслужби та підпорядковується їй. Відповідно до «Положення про Головне управління Держпродспоживслужби у Волинській області» [2] установа реалізує державну політику виконуючи покладені на неї завдання.

Для виконання покладених завдань у складі Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області функціонують управління, відділи та сектори, діяльність котрих забезпечує виконання покладених повноважень (рис. 2).

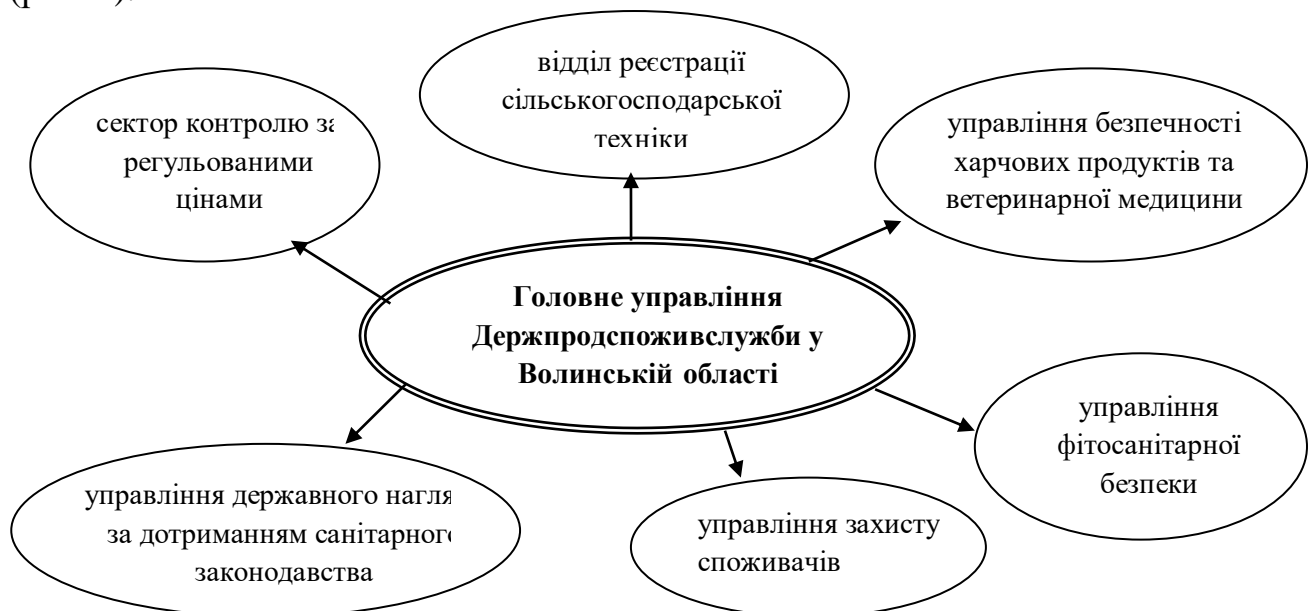

Рис. 2. Структура Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області

Джерело: узагальнено та побудовано автором за [3]

Як самостійний структурний підрозділ Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області функціонує управління безпечності продуктів харчування і ветеринарної медицини, котрий включає відділи: безпечності продуктів харчування, організації протиепізоотичної роботи тв. відділ державного контролю [3]. Важливість діяльності складно переоцінити, оскільки до повноважень належать: захист населення від хвороб, котрими хворіють як тварини, так і люди, ветеринарно-санітарний нагляд за здоров'ям тварин, за показниками якості продуктів харчування, кормів, охорона території нашої держави від занесення збудників небезпечних хвороб з території інших держав чи зон карантину. До важливих функцій управління належать заходи дезінсекції, дезінфекції та дератизації обладнання, яке використовують у процесі виробництва, переробки, зберігання та транспортування харчових продуктів, ветеринарних препаратів, кормів, а також тварин, засобів ветеринарної медицини та догляду за тваринами.

При загрозі особливо небезпечних хвороб управління безпечності продуктів харчування і ветеринарної медицини запроваджує карантин, організовує здійснення карантинних чи інших ветеринарно-санітарних заходів.

Основними завданнями управління фітосанітарної безпеки у сфері захисту рослин, насінництва, а також розсадництва є:

- охорона території нашої держави від занесення шкідливих організмів, шляхом виявлення та їх ліквідації;
- контроль за зберіганням, транспортуванням, торгівлею та використанням засобів захисту рослин;
- недопущення масового розмноження та поширення шкідливих організмів;
- здійснення профілактичних заходів та боротьби із шкідниками у місцях, де зберігається продукція рослинного походження.

Діяльність управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Волинській області спрямована «додержанням підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами державних санітарних норм і правил, гігієнічних нормативів і регламентів безпечного виробництва, транспортування зберігання, застосування пестицидів і агрохімікатів у харчових продуктах та продовольчій сировині, зокрема імпортованих лікарських травах, водних об'єктах; воді, що використовується для господарсько-питного постачання, купання, спортивних занять, організованого відпочинку та з лікувальною метою; лікувальних грязях, ґрунтах, на землях населених пунктів, оздоровчого та рекреаційного призначення» [4]. Важливим напрямом діяльності управління є спрямування на зменшення та попередження вживання громадянами тютюнових виробів та зниження їх шкідливого впливу на здоров'я.

До складу управління по захисту споживачів Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області входять два відділи: відділ контролю за сферою захисту споживачів, реклами, дотримання антитютюнового законодавства та відділ ринкового та метрологічного нагляду. Основними

завданнями управління є: державний нагляд за виконанням законодавства стосовно захисту прав споживачів, реклами, у сфері туризму та курортів, антитютюнового законодавства.

Функції у сфері технічно-інженерного забезпечення агропромислового комплексу, зокрема, щодо технічного стану машин та їх експлуатації, обліку і реєстрації, оформлення та видачі посвідчення тракториста-машиніста, покладено на Держпродспоживслужби, зокрема в Головному управлінні Держпродспоживслужби у Волинській області функціонує відділ реєстрації сільськогосподарської техніки.

Нагляд за дотриманням чинного законодавства за сферою запровадження державних регульованих цін у Волинській області, забезпечує сектор контролю за регульованими цінами Головного управління Держпродспоживслужби на території Волинської області.

Підсумовуючи зауважимо, що однією із функцій держави є захист інтересів та прав громадян. Для цього держава утворює відповідні органи і служби, котрі забезпечують захист таких прав. Так, функціонування Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області спрямоване на розв'язання проблем у сфері безпеки продуктів харчування та захисту споживачів. Разом з тим, виконання завдань та функцій потребує певних фінансових ресурсів, які виступають фінансовою базою та запорукою успішної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>
2. Положення про Головне управління Держпродспоживслужби у Волинській області: затв. наказом Держпродспоживслужби від 24.02.2020 р. № 146. URL: <http://voldpss.gov.ua>.
3. Структура Головного управління Держпродспоживслужби у Волинській області. URL: <http://voldpss.gov.ua/files/file/2021>.
4. Положення про управління державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства Головного управління Держпродспоживслужби в Волинській області. URL: <http://voldpss.gov.ua>.

Магалецька Владислава Валеріївна
студентка гр. ДСПУАзм-22, ЗУНУ, м. Тернопіль
Рогальський Ігор Олегович
студент гр. ДСПУАзм-22, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Іващук О.Т.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Питання продовольчої безпеки, її теоретичні підвалини та практичні кроки по забезпеченню вивчаються зарубіжними та вітчизняними науковцями, аналізуються міжнародними організаціями, що відображається в наукових публікаціях та аналітичних доповідях й звітах. Разом з тим, незважаючи на такий інтерес до продовольчої безпеки, події останніх років внесли суттєві зміни у процеси її досягнення, тому поглибленого дослідження потребує питання удосконалення механізмів забезпечення продовольчої безпеки.

Аналізуючи стан дослідження питань проблем продовольчої безпеки у зарубіжних виданнях, можна окреслити наступні тенденції: за останнє десятиліття відбулося зростання кількості публікацій з даної тематики, але якщо дивитися у регіональному розрізі, то опубліковані були у країнах Європи та Америки. Впродовж останніх десятиліть завдяки зусиллям міжнародної спільноти змінюється просторовий вектор дослідження, бо значна увага приділяється країнам, що розвиваються, в тому числі африканським та азійським країнам, які мають суттєві проблеми щодо соціального розвитку та забезпечення продовольчої безпеки, проте не мають достатніх ресурсів для її вирішення, в тому числі й через демографічні чинники.

Досліджуючи сутність продовольчої безпеки, Г. Колісник пропонує розглядати її на двох рівнях: «продовольча безпека країни на макроекономічному рівні – це гарантоване забезпечення суспільства, незалежно від обставин, що можуть скластися, повним необхідним набором повноцінних продуктів харчування. На мікроекономічному рівні – це впевненість окремо взятої особи в можливості задовольнити, з доступних джерел, свої фізіологічні потреби і своєї сім'ї в продуктах харчування» [3].

Тому погоджуємося з дослідниками, що на макроекономічному рівні продовольча безпека це «стан економіки, за якого незалежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на всій території держави забезпечується постійна фізична, соціальна та економічна доступність продуктів харчування в кількості, необхідній для ведення активного та здорового способу життя» [4].

Разом з тим, виходячи з того, що «продовольча безпека впливає на добробут нації, досягнення стратегічних цілей розвитку економіки, в тому числі і продовольчої незалежності» [2], аналіз наукових досліджень показує, що у більшості наукових праць зроблено акцент на окремих сегментах продовольчої безпеки, тоді як процес її забезпечення можливий при комплексному підході, який поєднуватиме правове закріплення, інституційне регулювання на усіх

рівнях, причому механізми регулювання будуть узгоджені між собою, не залишатиме поза увагою питання продовольчої безпеки домогосподарств, враховуватиме короткострокові ефекти та довгострокові наслідки.

Оцінка продовольчої безпеки передбачає використання різних індикаторів, які дозволяють оцінити не лише сучасний стан, а й проаналізувати ризики у різних вимірах. Слід враховувати, що існують потенційні відмінності між членами домогосподарств, тому моніторинг та вимірювання продовольчої безпеки вразливих осіб може відрізнитися від моніторингу безпеки сімей.

При оцінці стану безпеки потрібно враховувати період визначення її наслідків. Як правило, у світовій науковій літературі більшість досліджень гуртуються на визначенні короткострокового періоду і довгострокових наслідків, відсутності продовольчої безпеки та стратегії подолання.

Враховуючи, що продовольча безпека є багатофакторним явищем, адже катастрофи та кризові явища, такі як зміна клімату, землекористування, загрози навколишньому середовищу та біорізноманіттю, хвороби, включаючи пандемію COVID-19, впливають на різні її аспекти, ці фактори мають бути враховані у механізмах забезпечення та при оцінці майбутнього постачання продовольства. Наприклад, COVID-19 не вплинув на безпеку харчових продуктів, проте суттєво порушив питання продовольчої політики та управління процесами постачання продуктів харчування.

До уваги слід приймати пріоритетні аспекти з позицій продовольчої безпеки для різних сфер. Наприклад, дослідники, які оцінюють продовольчу безпеку та стан харчування з позицій медичних характеристик як індикатори беруть, наприклад, дефіцит мікроелементів та їх вплив на здоров'я організму людини.

Якщо стан продовольчої безпеки оцінюють економісти, то для них в пріоритеті політика постачання продовольства, його розподіл, процеси ціноутворення на ринку продовольства, кон'юнктура світових ринків та ін. Тому оцінка продовольчої безпеки та управління її забезпеченням має мати системний характер, ґрунтуватися на всебічних аспектах та поєднувати компоненти, пов'язані з продовольчою безпекою, в тому числі й місцева система постачання продуктів харчування, спосіб життя на певних територіях, культура харчування, тощо. Це є важливим базисом для розробки довгострокової стратегії.

Незважаючи на прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку та зменшення глобального голоду, у світі не сформувалося стійких тенденцій формування продовольчої безпеки та забезпечення харчування для населення. Гострими для багатьох людей продовжують залишатися проблема недоїдання та нестачі поживних речовин, тоді як значна кількість людей страждає від ожиріння та надмірної ваги через неправильне харчування. У дослідженнях можна зустріти порівняння цих проблем із потрійним тягарем недоїдання, адже він не лише порушує її фізичний стан, а й провокує численні захворювання.

У цьому контексті вбачаємо необхідність країн активно втручатися не лише в політику продовольчої безпеки, а й в політику харчування. Формування політики харчування це не лише питання однієї людини, в умовах зростаючої глобалізації вона потребує підтримки і на державному рівні, врахування

глобальних мега трендів, які впливають на попит та споживання продуктів харчування.

Список використаних джерел:

1. Бабич М. М. Формування системи продовольчої безпеки: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв: Вид. відділ МНАУ. 2018. 360 с.
2. Іващук І. О., Карп І. М. Дивергентні зміни в продовольчому секторі. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3-4. С. 5-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2021_3-4_2.
3. Колісник Г. М. Продовольча безпека України та особливості її розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 5. С. 72-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_5_19.
4. Шишлюк В. Р., Самокиш В. П. Правове забезпечення продовольчої безпеки України: сучасний стан та перспективи. *Право і суспільство*. 2020. Вип. 1 (1). С. 133-136.

Мойсей Андрій Віталійович

студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Базовим завданням діяльності Державної митної служби є протидія контрабанді товарів та порушенню митних правил з узгодженою координаційною взаємодією роботи функціональних підрозділів в процесі протидії митним правопорушенням. В контексті виконання визначених завдань на постійній основі для ідентифікації, нейтралізації загроз та припинення незаконних переміщень громадян, транспортних засобів та вантажів через митний кордон держави органами управління здійснюється моніторинг митного оформлення, а також сукупність заходів на митному кордоні та в зонах митного оформлення.

Наслідком реалізації оперативної та розшукової діяльності митних органів функціональними підрозділами митних органів України було виявлено 28 128 порушень митного законодавства в частині порушень митних правил з загальною вартістю предметів правопорушень в обсязі 2,8 млрд грн. В результаті ефективно здійснюваної діяльності по даному спектру завдань вартісний показник підвищився на 4%, а загальне число складених протоколів склало вдвічі більше рівня 2020 року.

На сьогоднішній день ефективність здійснення митного контролю в значній мірі залежить від рівня співпраці та обміну інформацією з митними органами іноземних держав-партнерів в контексті взаємної інформаційної та адміністративної допомоги, що забезпечує протидію митним правопорушенням, виявленні незаконних операцій переміщення митного кордону держави. В цьому плані проводиться якісна співпраця між функціональними органами ДМС України та компетентними митними та правоохоронними органами іноземних держав.

За підсумками 2021 року внаслідок такої взаємодії було ініційовано відкриття 713 справ про порушення митних правил загальним обсягом більш ніж 983 млн грн, виявлено випадків несплати обов'язкових митних платежів на суму більш ніж 6,64 млн грн. За минулий рік за підсумками розгляду справ про порушення митних правил митними органами було розглянуто 12582 справ про порушення митних правил та застосовано 489 млн грн адміністративних штрафів.

Ще одним напрямом контрольної діяльності митних органів є здійснення перевірки відповідності та обґрунтованості прийнятих рішень структурними підрозділами митниць. В цьому контексті, ДМС України на основі статті 530 Митного Кодексу України було ініційовано здійснення перевірок законності та обґрунтованості постанов митниць щодо порушення митних правил загальним обсягом 48 постанов, за результатами розгляду яких залишено без коригування 25 постанов, скасовано 9 постанов а 14 постанов про порушення митних правил спрямовано на повторний розгляд за нововиявленими обставинами.

У відповідності до інформації ДМС України, впродовж 2019-2020 рр. та першого півріччя 2021 року структурними підрозділами митних органів було ініційовано розгляд 23029 справ про ймовірні факти порушення митних правил, в результаті яких сума штрафних стягнень склала 1,2 млрд грн.

У 2020, порівняно з 2019 роком році, більш ніж у 1,8 рази мало місце різке підвищення кількості справ щодо виявлених фактів порушення митних правил. Поряд з цим, спостерігалось зменшення сум штрафів за здійснення митних злочинів на 10% у 2020 році, порівняно з 2019 роком, при цьому показник адміністративних стягнень за перші два квартали 2021 року сягнув 13% рівня штрафних стягнень 2020 року, що відповідним чином підтвердилось і за показником прийнятих за відкритими справами про митні злочини рішень судових органів (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка порушень митних правил у 2019-2020 рр. та I півріччі 2021 року та здійснених заходів щодо їх вирішення

Показник		2019	2020	I кв. 2021	Всього
Складено протоколів про ПМП	кількість	17808	23235	5999	47042
	на суму	1800	2000	497,5	4297,5
Тимчасово вилучено предмети правопорушень	справ	8531	7952	1970	18453
	на суму	646,5	628	131,2	1405,7
Розглянуто митницями справ про ПМП		7004	12839	3186	23029
Застосовано митницями адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму		615,6	556	73,0	1244,6
Передано справ про ПМП до суду	кількість	9711	8828	1976	20515
	на суму	1770	1900	480	4150
Прийнято рішення судом	конфіскація предметів правопорушень на суму	898,5	357	90,7	1346,2
	накладено штрафів на суму	830	302	85	1217
Сума стягнутих штрафів	накладених митницями	20,4	31,3	9,8	61,5
	за рішенням суду	18,6	18,2	5,5	42,3

Джерело: складено за даними ДМС України

Доволі значне підвищення кількості розглянутих протоколів про порушення митних правил та застосованих адміністративних стягнень спостерігалось впродовж 2019-2020 рр. внаслідок зростання кількості виявлених фактів порушень порядку транзиту та тимчасового ввезення транспортних засобів резидентами, у відповідності до статті 470 Митного кодексу України. Так, більш ніж у 2,4 була збільшена кількість складаних протоколів у 2020 році порівняно з 2019 роком.

В загальному, за підсумками аналітичної та контрольної-перевірочної роботи, яку проводили митні органи за період 2019-2020 рр. та перших шести місяців 2021 року було встановлено 50458 фактів порушень митних правил що в сумі склало 6,3 млрд грн.

По 14075 справах про порушення митних правил було призначено тимчасове вилучення транспортних засобів на загальну вартість 2,2 млрд грн, що становило 34,7 % від показника сумарної кількості виявлених порушень митних правил (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка відкриття та розгляду справ про порушення митних правил у 2019-2020 рр та I півріччі 2021 року

Показник	2019 р.	2020 р.	Відхилення		I півріччя 2021 р.	Всього	
			2020 р. до 2019 р. +/-	+/-			
Всього виявлено ПМП, кількість	29 328	14 147	-15 181	-51,8	6 983	50 458	
Сума, млн грн	2 200,0	2 600	400	18,2	1 500	6 300	
Кількість справ про ПМП, за якими тимчасово вилучено ПП*	6 479	5 091	-1 388	-21,4	2 505	14 075	
<i>відс. справ про ПМП, за якими тимчасово вилучено ПП</i>	22,1	36,0	<i>X</i>	<i>X</i>	35,9	27,9	
Вартість тимчасово вилучених ПП, млн грн	631,3	1000,3	369	58,5	557,0	2 188,6	
<i>відс. вартості тимчасово вилучених ПП</i>	28,7	38,5	<i>X</i>	<i>X</i>	37,1	34,7	
з них:							
- промислові товари	384,6	686,3	301,7	78,5	372,6	1 443,5	
- продовольчі товари та с/г продукція	153,0	149,0	-4,0	-2,6	112,8	414,8	
- валюта	41,7	80,0	38,3	91,9	24,0	145,7	
- транспортні засоби	52,0	85,0	33,0	63,5	47,0	184,0	
Розглянуто справи по ПМП	21 375	3 997	-17 378	-81,3	1 768	27 140	
Штрафи за ПМП	застосовано, млн грн	670,7	178,4	-492,3	-73,4	85,0	934,1
	стягнуто, млн грн	104,0	45,0	-59,0	-56,7	15,0	164,0
	<i>відс. стягнутих штрафів</i>	15,5	25,2	<i>X</i>	<i>X</i>	17,7	17,6
Передано до суду справ про ПМП	кількість	8 372	10 916	2 544	30,4	4 386	23 674
	сума, млн грн**	2 800,0	2 400,0	-400,0	-14,3	1 400,0	6 600,0
Рішення суду на користь митниць, млн грн	770,0	1 100,0	330,0	42,9	750,0	2 620,0	
<i>відс. рішень на користь митниць</i>	27,5	45,8	<i>X</i>	<i>X</i>	53,6	39,7	

Примітка: ПП – предмети правопорушень.

Щодо тимчасово вилучених товарів, то в їх структурі найбільшу частку, а саме 67% становлять товари промисловості, загальною вартістю понад 1,4 млрд грн.

Загалом, за період 2019-2020 рр. та першого півріччя 2021 року митними органами держави було ініційовано відкриття 27140 справ щодо порушень митних правил, за результатами розгляду яких більш ніж на 934,1 млн грн було призначено сплату адміністративних стягнень. Однак, негативним моментом в діяльності митних органів вбачаємо в низькій результативності контролю за сплатою сум штрафних санкцій до бюджету, який коливався від 15,5% у 2019 до 25,2% у 2020 році. Як наслідок, сума стягнень до бюджету за рахунок сплати адміністративних штрафів впродовж означеного часу становила лише 17,6% від загальної суми призначених сум обов'язкових сплат. Загалом, на розгляд до

судових органів спрямовано 9046 справ про здійснення митних правопорушень у вигляді порушень митних правил загальною сумою 2,8 млрд грн.

Внаслідок розгляду, судовими органами держави накладено штрафних санкцій у вигляді штрафів та конфіскації предметів правопорушень на 40% більше, ніж за аналогічний період 2020 року, а стягнень загальним обсягом 1,7 млрд грн.

Більш ніж 147 млн грн у 2021 році, що на 32% більше аналогічного періоду 2020 року (49 млн грн було перераховано до Державного бюджету України у вигляді стягнутих штрафів, за результатами судових розглядів справ про порушення митних правил та контрабанду товарів в частині реалізації конфіскованого майна.

За інформацією ДМС України, обсяги контрабандних поступлень в Україну впродовж 2013-2018 рр. щорічно складала коло 10,7 млрд дол., що становить більш ніж 8,8% ВВП. Ця негативна тенденція має позитивну динаміку і продовжується на віть у 2022 році (за прогностичними даними, розрахованими фахівцями на основі регресійного аналізу щодо обсягів поступлень контрабанди за підсумками 2022 року).

Негативним суспільним наслідком контрабандних поступлень є переміщення поза зонами розміщення митного контролю продуктових та промислових товарів, товарів підакцизної групи, комп'ютерної техніки, культурних, історичних та валютних цінностей, ювелірних виробів тощо.

Як засвідчує практика, на сьогоднішній день товарними групами, що характеризуються найвищим ризиком є: продукція хімічного виробництва, машини та електроніка, транспортні товари, продукти харчування, сільськогосподарська продукція. Однак, негативним наслідком контрабанди є значне скорочення собівартості продукції, що імпортується в Україну шляхом уникнення сплати мита, ПДВ та інших платежів, та непоступлення коштів в бюджет держави.

Проте, як би не дивно це звучало, означена проблема має суспільну підтримку, оскільки населення усвідомлює, що сплата митних платежів збільшить вартість імпортованих товарів в середньому на 18-20%, не дивлячись на те, що сплата частини суми митних платежів за імпорт товарів осідає в країні.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495- VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

2. Офіційна веб-сторінка Державної митної служби України. URL: <http://customs.gov.ua>

Мудрик Альона Миколаївна
студентка гр. ФФАМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

МЕТОДИ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

Несплата громадянами і підприємствами податків і зборів порушує стійкість бюджетної політики, спричиняє виникнення бюджетного дефіциту, відтік капіталу за кордон, обмежує можливість фінансування соціальних програм.

Ухилення від сплати податків обумовлює виникнення значних негативних наслідків у державі. Першочергово, бюджет не отримує достатню кількість фінансових надходжень, що призводить до зменшення його доходів, утворення бюджетного дефіциту, скорочення його видаткової частини чи навіть застосування процедури секвестру, і в результаті – недофінансування соціальної сфери, закриття державних соціальних програм, затримка виплат працівникам бюджетної сфери тощо.

Методи незаконного звільнення від платежів в Україні майже не відрізняються від методів інших країн. До них відносяться операції з контрабандою, порушення митного законодавства, фіктивні установи та компанії, незаконне повернення ПДВ, підробка продукції, наявність офшорних центрів, тіньова заробітна плата, заниження продажів, прибутку, незареєстрована, неформальна діяльність та зловживання пільгами.

Розглянемо сутність та наслідки для економіки таких схем.

1. Дуже популярним способом ухилення від оподаткування є використання «податкових гаваней», центрів «офшор», «сховищ». «Tax Haven» – це територія, на якій проводиться політика щодо залучення закордонних позик, надаючи такі пільги, зокрема і податкові. Центр «офшор» є різновидом «податкової гавані».

Офшорними центрами надаються податкові пільги іноземним нерезидентам в іноземній валюті. Таким чином, звільняючи від експортного та валютного контролю, вони залучають іноземний капітал.

Як відомо, одним із популярних центрів «офшор» є Британські Віргінські острови. Всім офшорним компаніям та їхнім співробітникам закон цієї офшорної зони надає такі переваги:

- преференційний податок на прибуток;
- нульовий податок на відсотки, дивіденди, гонорари;
- звільнення від валютного контролю;
- преференційна ставка податку на прибуток для іноземних працівників;
- безмитний імпорт товарів.

Таке переміщення коштів щороку здійснюється в обсягах близько 150-200 млрд грн. Як наслідок – державний бюджет недоотримує податкових надходжень у розмірі до 40 млрд грн. Такі схеми потребують значного фінансування, тому насамперед здійснюються крупними, заможними компаніями.

За даними ДПС більша кількість експортних операцій в останні роки здійснювалась через посередників Кіпру, Швейцарії, Нідерландів та Люксембургу.

Внаслідок цього, втрати податкових надходжень до бюджету щороку становлять близько 21,7 млрд грн.

2. Ухилення від сплати ПДВ.

Побудована в Україні система адміністрування ПДВ є однією з найбільш обтяжливих для платників податків у світі. Це обумовлено важкою системою електронного декларування податку, недосконалість системи реєстрації накладних в Єдиному реєстрі та законодавства в цілому.

За даними Державної податкової служби обсяги незаконного відшкодування з бюджету щорічно складають більше 300 млн грн.

3. Створення фіктивних підприємств.

Фіктивна підприємницька діяльність у податковому розумінні означає керувати суб'єктом господарювання для вжиття заходів, спрямованих на ухилення або мінімізації податків, таких як ПДВ, придбання грошових коштів, маніпулювання фінансовою звітністю та первинною звітністю.

4. VAT compliance gap

Непрямим методом оцінки недонаходжень до бюджету внаслідок застосування схеми ухилення від ПДВ, порушення митних правил, та неправомірного відшкодування ПДВ, є різниця між надходженнями, які мали б надійти до бюджету (оціненими за допомогою макроекономічної статистики) та реальними, з урахуванням наданих законом пільг – так званій VAT compliance gap (ПДВ-розрив).

5. Контрабанда та порушення митних правил

Найбільш поширеними проявами контрабанди є: викривлене декларування (митне оформлення із заниженим розміром податкового навантаження, зміна опису товару, обсягу, ваги); подвійна контрабанда (незаконний перетин кордону поза митними постами двох країн); зловживання пільгами; схема перерваного транзиту. Щорічні обсяги контрабанди оцінюються до 250 млрд грн, а втрати для бюджету оцінюють на суму до 80 млрд грн.

6. Конвертаційні центри.

Конвертаційними центрами (КЦ) є підприємства, які надають послуги відмивання грошей. КЦ створюють так звані «фірми-одноденки». Для їх реєстрації та відкриття рахунків в банку використовуються втрачені документи громадян України, жителів окупованих територій, паспорти осіб, які померли та ін. Втрати для бюджету становлять близько 15 млрд грн.

7. Контрафакт – це підробка, новий продукт, створений на основі вже існуючого, з порушення прав інтелектуальної власності. До контрафакту відносять піратство, використання чужого логотипу, зміну зовнішнього оформлення продукції. За розрахунками, втрати від такого ухилення сплати податків сягають 10 млрд на рік. Дані міжнародних організацій Euromonitor і KPMG показують, що рівень контрабанди сигарет в Україні є одним з найбільших в світі.

8. Виплати працівникам у «конвертах».

Однією з найбільш поширених форм уникнення оподаткування є нелегальне працевлаштування. Працівників або неофіційно влаштовують на роботу, повністю позбавившись сплати єдиного соціального внеску, податку з доходів фізичних осіб та військового збору. Також на практиці часто працівники оформляються під мінімальну заробітну плату, а решту отримують неофіційно. За приблизними розрахунками майже 1 млн осіб в Україні отримують доплати у «конвертах». Не задекларована наймана праця найчастіше використовується в сфері надання готельно-ресторанних послуг.

Втрати бюджету становлять до 30 млрд грн щорічно.

Заходи проти ухилення від сплати податків, розроблені міжнародною спільнотою, вже застосовуються у багатьох розвинених країнах. Україна продовжує працювати в цьому напрямку з деякими імплементаціями національного законодавства, що відповідає певним стандартам ОЕСР.

На даний момент необхідно вжити відповідних заходів для зменшення ухилення від сплати податків:

- використовувати міжнародний досвід для поступового зменшення податкового навантаження та адаптації його до особливостей розвитку нашої країни;
- створити умови, коли майже неможливо уникнути сплати податкового боргу. Це поступово збільшуватиме доходи державного бюджету;
- слідкувати за тим, щоб податкові надходження розподілялися розумно. Максимізувати добровільну сплату податків, чому має сприяти інформаційна просвіта серед населення;
- посилити реакцію громадськості проти корупціонерів, підвищити громадський контроль за роботою правоохоронних органів та підвищити ефективність боротьби з корупцією в державних установах.

Список використаних джерел:

1. Баранов С. О. Ухилення від сплати податків як основний чинник тіньової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 12. С. 102-106.
2. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>
3. Харазішвілі Ю. М. Світло і тінь економіки України: резерви зростання та модернізації. *Економіка України*. 2017. № 4. С. 22-45.
4. Єніна А. О. Аналіз причин, що впливають на ухилення від сплати податків. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. № 31. С. 119-125.

Надеїна Наталія Андріївна

студентка гр. ФФ-41, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н. Русін В. М.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ТА БЮДЖЕТНОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНИ

В умовах теперішньої глобалізації світової економіки виникає багато можливостей для розширення рамок міжнародного співробітництва, збільшення кількості шляхів для залучення іноземного капіталу, зовнішньоекономічних операцій. Безперечно гармонізація звітності призведе і до того, що Україна в очах іноземних корпорацій та підприємств, інвесторів стане більш привабливою, оскільки це полегшить розуміння ними фінансових результатів, покращить порівняння підприємств, оцінку привабливості тих чи інших інвестицій, для бюджетного сектору це подання точніших даних в фінансових звітах до органів казначейства. Окрім цього, 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, тому питання приведення бюджетної та фінансової звітності відповідно до європейського законодавства стає досить гостро і поза попередніми причинами. Гармонізація законодавства, фінансової та бюджетної звітності – це і є приведення її відповідно до європейського законодавства, законодавства країн-членів Європейського Союзу.

Варто зазначити, що гармонізація фінансової та бюджетної звітності розпочалася задовго до цього часу. Ще в 1998 році почало відбуватися наближення української системи обліку до МСФЗ, коли Урядом було ухвалено Програму реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням МСБО. А вже в 1999 році було Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». В його першій статті дано таке визначення: «Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, який визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам» [1].

Так, коли 16 вересня 2014 року було ратифіковано Україною Угоду про асоціацію України та Європейського Союзу, відповідно до додатку XXXV цієї угоди, було домовлено між обома сторонами про поступове впровадження певних міжнародних стандартів щодо аудиту та бухгалтерського обліку, а також про поступове наближення до європейського права в цих же сферах.

Вже в 2017 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень». Саме зміни, які були прийнято згідно з цим законом, сприяли гармонізації бюджетного обліку та аудиту з міжнародними стандартами МСФЗ та також законодавством Європейського Союзу.

В 2022 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Так підприємства, окрім тих випадків коли застосування МСФЗ є обов'язковим, вільні

самостійно обирати добровільне застосування МСФЗ, також визначено що на національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку і національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі не поширюється дія законодавства щодо здійснення державної регуляторної політики та регуляторної діяльності [2].

Станом на 2022 рік фінансову та фінансову консолідовану звітність згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» складають підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, материнські підприємства груп, у складі яких є підприємства, що становлять суспільний інтерес, материнські підприємства великої групи, які не належать до категорії великих підприємств, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [1]. Як вже написано вище, всі інші підприємства самостійно обирають використовувати МСФЗ чи НП(С)БО.

Фінансова звітність за національним стандартом зараз складається з шести форм якщо це повний комплект, а якщо неповний то тільки двох. МСФС складається з чотирьох або п'яти форм та детальних приміток.

Замість річного балансу за міжнародними стандартами є звіт про фінансовий стан на кінець періоду, а вже замість звіту про власний капітал, який подається за національними стандартами – звіт про зміни у власному капіталі за період. Однаковими є звіти про рух грошових коштів за обома стандартами, а ось звіти про фінансові результати може замінитися двома варіантами звітності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Комплекти фінансової звітності

НП(С)БО	МСФЗ
Річний баланс	Звіт про фінансовий стан на кінець періоду
Звіт про фінансові результати	Звіт про сукупний дохід за період (або два звіти про інший сукупний дохід та звіт про прибутки та збитки)
Звіт про рух грошових коштів	Звіт про зміни у власному капіталі за період
Звіт про власний капітал	Звіт про рух грошових коштів за період
Примітки до фінансової звітності	Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення
Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами»	Звіт про фінансовий стан на початок найбільш давнього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей своєї фінансової звітності, або коли він перекласифікує статті своєї фінансової звітності

Безперечно наближення і уніфікованої системи облік до МСФЗ є великим кроком для України, проте варто зазначити що на даний момент повний перехід на ці стандарти є неможливим, оскільки потребується багато роботи з законодавством. Також важливим моментом є нестача кваліфікованих кадрів для ведення обліку за МСФЗ. До проблем також відноситься і те що органи

казначейства не можуть на даний момент проводити та визначати свою облікову політику, що могло б призвести до покращення надання додаткової інформації в фінансовій звітності як це відбувається в звітності, яка повністю відповідає МСФЗ.

Сьогодні наближення економічного законодавства України до європейського, продовження гармонізації звітності як фінансової так і бухгалтерської, а потім і доведення її до міжнародних стандартів є важливим як і того, що це буде наближувати Україну до цілі з вступу до Європейського Союзу, а також це може збільшити зацікавленість інвесторів в українських підприємствах, надати більше можливостей для підприємств щодо співпраці на міжнародному ринку, підвищить якість прогнозування фінансових результатів, забезпечить подання точнішої звітності від установ що отримують кошти від бюджетів до органів казначейства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (станом на 10 серп. 2022 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: Закон України від 19.07.2022 р. № 2435-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2435-20#Text>

Ониськів Інна Василівна

студентка гр. ДСПУАзм-22, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Герчаківський С. Д.

ІНСТИТУЦІЙНА ПІДТРИМКА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасному світі молодіжну політику слід розглядати як інструмент стратегічного розвитку держави, що забезпечує конкурентоспроможність країни, сприяє перспективному розвитку суспільства та місцевих громад. Ефективність молодіжної політики в Україні в умовах війни значною мірою залежить лише від єдності та спільних дій виконавчої влади, місцевого самоврядування і молодіжного представництва. Реалізація даної політики на місцевому рівні зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика інтегрує в собі усі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіту, працевлаштування, культурний та спортивний розвиток, соціальний захист.

Інституційна підтримка молодіжної політики здійснюється із державного бюджету України, а також із спеціальних статей місцевих бюджетів. Законом дозволено отримувати спонсорську та меценатську допомогу в межах, незаборонених законами України. Фінансова підтримка молодіжних проєктів суб'єктів молодіжної роботи здійснюється в рамках виконання завдань державних цільових, регіональних та місцевих програм у сфері молодіжної політики, інших державних цільових, регіональних та місцевих програм з питань, що стосуються молоді, у вигляді грантів [2].

Основною інституційною підтримкою реалізації молодіжної політики на місцевому рівні є програми підтримки та розвитку молодіжної політики. Пріоритетом місцевої політики має стати створення умов для розвитку економічної та соціальної активності молоді, включення її до процесу вирішення власних проблем і проблем регіону в якому вони проживають. Розглянути фінансування можемо на прикладі Тернопільської міської територіальної громади в якій функціонує «Програма підтримки сім'ї, та розвитку молодіжної політики Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2022 роки». Метою даної програми є створення належних умов для всебічного розвитку молоді Тернопільської міської територіальної громади з урахуванням думки молоді, її вікових, індивідуальних, соціальних, творчих, інтелектуальних потреб та запитів [3]. Основними напрямками фінансування в умовах війни є: організація змістовного дозвілля молоді та системи підтримки громадянської активності молоді, розвиток неформальної освіти, розвиток пластового та волонтерського руху, підтримка заходів молодіжних організацій та Молодіжною міською радою, забезпечення якості професійного орієнтування та професійної підготовки молоді, залучення молоді до національно-патріотичних заходів.

Однією з форм інституційної підтримки в умовах війни є співпраця у сфері реалізації державної молодіжної політики з міжнародними фондами. Здійснення міжнародного молодіжного співробітництва, сприяння інтеграції молоді у світову

та європейську молодіжну спільноту, взаємодію з українською молоддю діаспори, впровадження найкращих міжнародних практик та інструментів у роботі з молоддю, співпраця з міжнародними та зарубіжними партнерами є одним із напрямків Державної цільової соціальної програми «Молодь України» [1].

Дитячий Фонд ООН (ЮНІСЕФ) активізував впровадження в Україні ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді». Ініціатива ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді» об'єднує місцеву владу, громадянське суспільство та бізнес задля спільної мети – створення комфортного для дітей та молоді середовища, де кожен може реалізувати свій потенціал. Ключова відповідальність за динаміку розвитку належить місцевій владі міст, які приєдналися до ініціативи. В умовах війни саме цей фонд допоміг молодим українцям не припиняти розвиток молодіжної політики у регіонах, об'єднавши їх всіх підтримці соціальної сфери та виділивши 50 тисяч доларів США на обладнання для організації освітнього процесу облаштування молодіжних та дитячих просторів, місць для відпочинку, ігор та спорту. Завдяки активній співпраці молоді з міжнародною організацією, громади отримали комплекти для навчання та розвитку молоді, до них увійшли приладдя для малювання, настільні ігри, м'які іграшки, спортивні м'ячі та інші корисні речі, які можна використати і для організації дозвілля під час перебування в укритті.

Інституційне забезпечення в державі повинно бути спрямоване, окрім просування молодіжних програм, заходів і вирішення проблем, ще й на забезпечення здобуття неформальної освіти, знань, вмінь, навичок та компетентностей, які сформуєть конкурентні переваги у людини та створять додаткові можливості для пошуку бажаного місця роботи на ринку праці та саморозвитку. Встановлено, що європейські країни мають у сфері молодіжної політики різні підходи як до процесу створення провладних структур, так і до визначення пріоритетних напрямів розвитку цієї сфери.

Вважаємо, що інституційне забезпечення молодіжної політики також характеризується постійними трансформаціями у відповідності до змін потреб молоді, розгалуженістю систем спеціалізованих на молодіжній політиці органів і в включенням цього сектору суміжних сфер: освіта, спорт, соціальна сфера тощо. Водночас органам місцевого самоврядування притаманні і спільні риси, що реалізуються ними в даній галузі, вони включають: активне залучення молоді до всіх процесів, що відбуваються в країнах, приділяється особлива увага соціально вразливим категоріям молоді, здійснюється захист прав та свобод молодих людей шляхом просвітницької діяльності та створення відповідних інституцій.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 02.06.2021 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.09.2022).

2. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 23.09.2022).

3. Програма підтримки сім'ї та розвитку молодіжної політики Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2022 роки: Рішення Тернопільської міської ради від 06.12.2019 р. № 7/41/29. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/rishennya-sesii/35097.html> (дата звернення: 23.09.2022).

Павловський Дмитро Миколайович
студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кириленко О. П.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Державний бюджет є фундаментальною складовою бюджетної системи нашої держави. Він є своєрідною фінансовою основою, що забезпечує діяльність як державних органів, так і органів місцевого самоврядування. Формування, розгляд, а також затвердження та виконання власне бюджету є діяльністю держави, що має назву «бюджетний процес». Бюджетний кодекс України, п. 10 ст. 2, трактує, що «бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства» [3].

Бюджетне планування є важливим елементом бюджетного процесу та має неабияке значення при підготовці плану формування, а також використання фінансових ресурсів задля забезпечення завдань та функцій, здійснюваними органами державної влади. Від того наскільки правильно визначено бюджетні показники безпосередньо залежить якість виконання бюджету. Бюджетне планування впливає на безліч явищ, серед яких: створення необхідних умов для ефективної структурної перебудови економіки з врахуванням ендогенних та екзогенних факторів, розвиток людського капіталу, національну оборону, тощо.

В законодавстві не зустрічається визначення «бюджетного планування», проте питання теоретичних аспектів бюджетного планування досліджували безліч вітчизняних науковців, серед яких В. Дем'янишин, М. Зварич, О. Кириленко, Л. Клець, З. Лободіна, М. Панасюк, М. Тарасюк, І. Чугунов та ін.

У Словнику бюджетної термінології дефініція планування трактується як «визначення загальної мети, способів її досягнення, обсягу потрібних коштів» [7].

Бюджетне планування – це визначення необхідних обсягів коштів та елементів формування бюджетних ресурсів держави, а також напрямів їх використання, з метою забезпечити постійний соціально-економічний розвиток суспільства, за допомогою методологічних, організаційно-технічних та методичних заходів у бюджетному процесі, зокрема на стадіях складання, розгляду і затвердження бюджету.

У працях науковців ми не знайшли єдиного підходу до трактування сутності терміну «бюджетне планування». Найбільш значимими є розуміння бюджетного планування як процесу (М. Тарасюк [8, с. 24]); як діяльності (В. Дем'янишин, О. Кириленко, З. Лободіна [2, с. 51]); як інструменту володіння бюджетними коштами (С. Базика [1, с. 115]).

У підручнику «Бюджетна система сформульовано дефініцію бюджетного планування В. Дем'янишином, О. Кириленко та З. Лободіною, котрі трактують бюджетне планування як «діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших

учасників бюджетного процесу щодо конкретизації частки централізації ВВП, обсягів, джерел формування і напрямів використання бюджетних ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку держави» [2, с. 51].

Вважаю це визначення найбільш точним, проте пропоную доповнити його наступним « ... , котра характеризується розробленням і подальшим складанням проекту бюджету, а також гарантує збалансоване співвідношення між бюджетними доходами та видатками».

Різноманітність підходів до визначення сутності бюджетного планування дає можливість охарактеризувати його багатогранність як окремого явища. Особливостями бюджетного планування є:

- 1) це інструмент стратегічного фінансового управління;
- 2) об'єкт – бюджетні ресурси держави (державний бюджет, місцеві бюджети);
- 3) суб'єкти – органи державної влади та органи місцевого самоврядування; установи, посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями;
- 4) інструменти – механізм та методи бюджетного планування;
- 5) мета – складання бюджету з ціллю фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства (пріоритетів бюджетної політики).

До завдань бюджетного планування належать: 1) визначення джерел, а також достовірних обсягів доходів бюджету; 2) забезпечення збалансованості доходів та видатків; 3) ефективний, доцільний розподіл доходів та видатків; 4) формування бюджетних резервів.

Аналізуючи Бюджетний кодекс України, п. 1 ст. 19 [3], можна виділити такі стадії бюджетного планування:

- 1) складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них;
- 2) складання проектів бюджетів;
- 3) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);

Державний бюджет України здійснює різносторонній перерозподіл фінансових ресурсів. Від того як ведеться фінансова політика держави залежить добробут населення і, що важливо, фінансова стабільність. Таким чином, виявлення проблем та недоліків у плануванні державного бюджету є надважливим задля з'ясування слабких місць функціонування в загальному фінансової системи України.

Серед проблем та недоліків бюджетного планування в Україні можна виділити три основні: 1) неточність прогнозу; 2) проблема прозорості розрахунків прогнозу; 3) відсутність обґрунтованих методів оцінювання ризиків.

Щодо неточності прогнозу, то слід зазначити, що ще у 2018 році Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України [4, с. 21] виявив факт вагомих похибок, що стосувалися прогнозування непрямих податків. Наявність таких похибок було обґрунтовано використанням застарілих методик прогнозування.

Проблема відсутності обґрунтованих методів оцінювання ризиків є взаємопов'язаною із проблемою точності прогнозу. Важливим у точності прогнозу є і врахування інфляції, зміни курсу гривні щодо долара США. Коли курс, наданий в прогнозі, стабільно вищий від фактичного, то він впливає на постійне невиконання доходів за залежними від курсу категоріями. До прикладу, у 2019 році зміцнилася гривня, в свою чергу, у еквіваленті національної валюти імпортні товари подешевшали, як наслідок, податки, котрі були на них нараховані, знизилися, через що вийти на заплановані дохідні показники надходжень податків не вдалося [6].

Рівень прозорості та достовірності бюджетного процесу далеко не ідеальний. У вільному доступі є лише Методика прогнозування надходжень податку на додану вартість № 1202/9801, інших методик прогнозування, даних за якими здійснюється прогнозування у відкритому доступі немає, що в свою чергу не забезпечує максимальної прозорості та достовірності.

У 2022 році з початком війни із рф Державний бюджет України було переорієнтовано на військові цілі. Сьогодні, у зв'язку із збройною агресією рф, прогнозування бюджету відбувається у режимі реального часу. Змінено традиційні підходи та форми до процесу аналізу, а також прогнозування економічно-соціального розвитку України. Як зазначено в Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік», причиною цього є «Відсутність повної поточної статистичної інформації та додаткові джерела невизначеності – тривалість та наслідки бойових дій – фактично унеможливили процес прогнозування у традиційній до війни формі та розрізі показників» [5, с. 6].

Отже, у працях науковців не спостерігається єдине трактування бюджетного планування, що свідчить про багатогранність його як явища. Бюджетне планування характеризується особливим суб'єктом, об'єктом, метою, інструментами. Бюджетне планування є інструментом стратегічного фінансового управління та елементом бюджетного процесу, з чітко визначеними стадіями. Завдяки якісному бюджетному плануванню відбувається якісне виконання бюджету, тому неабияк важливо ліквідувати проблеми та недоліки, притаманні цьому явищу, адже їх наявність призводить до негативних наслідків та стримування соціально-економічного розвитку, що впливає на зменшення обсягів виконання державних програм.

Список використаних джерел:

1. Базика С. К. Бюджетне планування як інструмент фінансового стратегічного управління. *Державне управління*. 2018. № 18. С. 114-118. URL: http://investplan.com.ua/pdf/18_2018/23.pdf (дата звернення 06.10.2022).
2. Бюджетна система: підручник / Дем'янишин В. Г. та ін.; за ред. В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко, З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 06.10.2022).

4. Козоріз Л. О. Аналіз методик прогнозування основних бюджетоутворюючих податків. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/2018-10-23-analysis-of-theforecasting-methodology-of-main-budget-forming-taxes.pdf> (дата звернення 06.10.2022).

5. Про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2019 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/602/e70/9da/602e709dae01f830118968.pdf> (дата звернення 06.10.2022).

6. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Проект Закону України від 14.09.2022 р. № 8000. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472> (дата звернення 06.10.2022).

7. Словник бюджетної термінології. URL: <http://slovopectia.org.ua/50/53407/362595.html>

8. Тарасюк М. Бюджетне планування в Україні. *Фінансова та банківська справа*. 2018. № 2. С. 19-31. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2018/02/3.pdf> (дата звернення 06.10.2022).

Павлюк Марія Михайлівна

студентка гр. МЕНМ-41, ННІМВ ім. Б. Д. Гаврилишина,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Сохацька О. М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ Ф'ЮЧЕРСНИХ КОНТРАКТІВ З ФОНДОВИМИ ІНДЕКСАМИ ДЛЯ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ ПОРТФЕЛЯ АКЦІЙ

Ігноруючи поширену думку про біржу як уособлення ризику і азарту, припустимо, що величезна частка ринкових операцій покликана навпаки зменшити ризики коливання ціни. Дана течія біржової діяльності має назву хеджування і є технологією, за допомогою якої ціновий ризик у фізичному контракті може бути компенсований шляхом відкриття контр-позиції у фінансовому похідному інструменті.

Серед найбільш популярних типів хеджування можна виділити наступні:

- хеджування деривативами (ф'ючерсами, опціонами, форвардами);
- торгівля парами – найбільш поширений метод хеджування, що полягає у відкритті «довгої» і «короткої» позицій на цінні папери, що мають позитивну кореляцію;
- торгівля безпечними активами (золото, державні облігації, валюта високорозвинених країн - це ті активи, що рідко знецінюються);
- розподіл активів або диверсифікація портфеля (60% акцій, 40% облігацій);
- сучасна теорія портфеля – це ширша форма стратегії диверсифікації портфеля, що передбачає складання портфеля активів таким чином, щоб очікуваний дохід був максимальним для даного рівня ризику.

До цілковито іновативних стратегій хеджування належать стратегії, розроблені окремими хедж-фондами, такі як паритет ризику, All weather чи tail risk- стратегії.

Рухаючись в контексті хеджування портфеля акцій необхідно зачепити ринкові індекси. Це показники, що в своїй оцінці охоплюють певну частку фондового ринку і періодично відстежує його ефективність. Головним їх завданням є якнайточніше вловити цінові зміни на портфелі акцій або інші активи. Це дає можливість інвесторам тверезо оцінити доцільність чи недоречність інвестицій, а компаніям вказує на рух ринку, його силу чи слабкість. До найпопулярніших індексів сьогодні належать S&P500, Nasdaq Composite, FTSE100, Dow Jones.

Попри свою неоднозначність, індекси виконують низку корисних функцій: вони є незамінним орієнтиром для інвесторів, які використовують індекси для спостереження за фінансовими ринками та управління портфелями активів, для практики пасивного інвестування тощо. Ще однією функцією індексів є зниження ризиків через диверсифікацію портфеля акцій. За таких умов інвестори все менше

практикують індивідуальне тримання акцій, віддаючи перевагу інвестуванню в різні індекси, а отже в різні компанії та сектори.

Страхування портфеля акцій через укладання контрактів на індексні ф'ючерси є доволі складним процесом, тому найефективніше розглядати його на прикладі інвестора, який вкладає свої інвестиції у різного розміру технологічні компанії Сполучених Штатів і все частіше задумується над тим, як перестрахуватись від цінових ризиків.

Оскільки сфера його вкладень обмежується технологічним сектором США, найдоречніше, обрати індекс Nasdaq Composite. Визначившись з індексом інвестор повинен зрозуміти, скільки ф'ючерсних контрактів потрібно відкрити. Для цього він повинен поділити загальну вартість портфеля акцій (припустимо це 430 000\$) на умовну вартість ф'ючерсу E-mini Nasdaq-100. Визначити цю вартість можна помноживши поточне значення базового індексу на розмір контракту. Станом на 18:00, 04.11 поточне значення E-mini Nasdaq-100 було 10 729 за індексний пункт, а розмір контракту 20\$, тож вартість даного ф'ючерсу становить 214 580\$ (10729*20). На основі найпростіших обчислень інвестор визначив, що для хеджування його портфеля акцій знадобиться всього два ф'ючерсних контракти E-mini Nasdaq-100.

Останнім і найголовнішим кроком є заключити ф'ючерсні контракти в тій позиції, що буде протилежна напрямку руху базового індексу. Це передбачає наступне: якщо ринок йтиме вниз, то втрати інвестора на ринку акцій будуть компенсовані виграшем за рахунок успішно відкритої позиції Short. Проте варто пам'ятати, що головним завданням хеджування є зменшення ризиків, що подекуди призводить до зменшення прибутків.

Наявність різного роду стратегій страхування ризиків, зокрема на ринку акцій, це, безперечно, неабияка перевага для інвесторів, проте, завжди варто керуватись правилом: «Гірше, ніж бути нехеджованим, – неправильно хеджувати».

Список використаних джерел:

1. Ahmad D., Z., Azhar M. The Quarterly Review of Economics and Finance; Cross hedging with stock index futures. 2021. Nov., P. 128-144.
2. Caplinger D. What Is a Stock Market Index? *The Motley Fool*. 2020. Jan. 18.
3. Schramm M. What Is Passive Investing? *Morningstar, Inc*. 2019. Sept. 27.

Пасько Олексій Андрійович

студент гр. ФФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н. Русін В. М.

РОЛЬ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ У ВИКОНАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Гарантією сталого розвитку країни загалом та регіонів зокрема, його регулюючим важелем є ефективна і збалансована система міжбюджетних відносин, що являється важливим інструментом забезпечення грошово-економічних відносин між усіма ланками бюджетної системи країни. Дієва система міжбюджетних відносин допомагає досягненню соціально-економічних цілей, а саме таких, як: забезпечення стійкого економічного зростання кожного з регіонів шляхом оптимального використання бюджетно-податкового потенціалу; зростання якості життя громадян; покращення соціального захисту та результативності функціонування інституту місцевого самоврядування [5].

Міжбюджетні трансферти в якості форми реалізації основ міжбюджетного регулювання являються інструментом формування бюджетної політики та організації бюджетного процесу в Україні в контексті передачі повноважень щодо використання ресурсів бюджетів усіх рівнів бюджетної системи. Необхідність міжбюджетних трансфертів пояснюється потребою у додаткових коштах, що передаються із державного до місцевих бюджетів, та виникає через невідповідність між розподілом повноважень між органами управління та розподілом дохідних джерел бюджетів на їх виконання [3].

На місцевому рівні завдяки міжбюджетним трансфертам вирішуються питання компенсації витрат на виконання делегованих повноважень, обсяги яких перевищують бюджетні можливості місцевих органів влади, а також вирішуються проблеми, зумовлені нерівномірністю у мобілізації доходів бюджетів, та соціальні проблеми, що пов'язані з особливостями розвитку регіонів і їх економічною спроможністю [4].

Відповідно до Бюджетного кодексу України, міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого; при цьому трансферти трактуються як кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі. Доцільно зазначити, що трансферти, які передаються з державного до місцевих бюджетів та залежно від цільового спрямування коштів поділяються на дотації (не мають цільового спрямування коштів) та субвенції (надаються на конкретно визначені цілі) [2].

Досліджуючи роль міжбюджетних трансфертів у виконанні місцевих бюджетів України, встановлено, що станом на 1 листопада 2022 року Уряд України згідно з бюджетним законодавством забезпечив перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 112,6 млрд грн, що становить 78,5% від передбачених розписом асигнувань, зокрема [1]:

– базову дотацію перераховано в сумі 13,6 млрд грн, або 100% до розпису асигнувань;

– освітню субвенцію перераховано в сумі 81,5 млрд грн, або 100% до розпису.

У жовтні 2022 року місцеві бюджети отримали 9,9 млрд грн трансфертів.

Також в умовах воєнного часу у розпорядженні органів місцевого самоврядування щомісячно залишається реверсна дотація в сумі 899 млн грн, яка не перераховується до державного бюджету.

Залишки коштів на рахунках місцевих бюджетів та бюджетних установ за загальним і спеціальним фондами за січень – жовтень 2022 р. збільшились на 83,4 млрд грн і станом на 01.11.2022 р. становили 141,8 млрд гривень [1].

Отже, повномасштабна війна, яка зараз триває в Україні, засвідчує, наскільки стійким є вітчизняне місцеве самоврядування, яке здатне гідно протистояти будь-яким викликам, зокрема і у фінансових питаннях. Адже організація та забезпечення діяльності тероборони, матеріально-технічна допомога ЗСУ, залучення допомоги іноземних партнерів – це ті питання, які органи місцевого самоврядування почали вирішувати із самого початку війни, забезпечуючи при цьому функціонування всіх сфер життєдіяльності громадян підвідомчих територій.

Список використаних джерел:

5. Аналіз виконання державного та місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15748> (дата звернення: 5.11.2022).

6. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 10.10.2022).

7. Лисенко О. Ю. Міжбюджетні відносини в Україні: особливості розвитку та шляхи удосконалення. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України*. 2011. № 1. С. 1-8.

8. Маршук Л. М., Любчак І. С. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1099-1104.

9. Рябушка Л. Б. Міжбюджетні відносини у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58471/7/Riabushka_Mizhbiudzhetni_vidnosyny.pdf;jsessionid=0B0D9A09BA0C22D871EF8751FBE422E3 (дата звернення: 10.10.2022).

Потапчук Павло Юрійович

студент гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює їх активне використання у різних сферах життя, у тому числі у сфері надання адміністративних послуг. Саме тому, актуальним завданням сучасного етапу розвитку держави є створення умов при яких громадяни України матимуть спрощений та зручний доступ до якісних адміністративних послуг, при цьому уникаючи корупційні ризики. Спрощення процесу надання послуг шляхом їх оцифрування повністю змінює форму та можливості отримання послуг, допомагає зробити їх більш зручними, прозорими та зрозумілими. Підвищення якості адміністративних послуг та розвиток мережі інтегрованих центрів, які надають адміністративні послуги є пріоритетним напрямом у сфері реформування та вдосконалення публічного управління в Україні.

Питання цифрової трансформації є одним із пріоритетів у діяльності Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів влади. Цифровізація передбачає розроблення та функціонування численних спеціальних додатків та програм, котрі спрямовані на полегшення та спрощення процесу отримання адміністративних послуг, що позитивно впливає на імідж держави як на світовій арені, так і в очах її громадян. Проявом цифрової трансформації адміністративних послуг є впровадження процесу електронного урядування, яке є вимогою сучасності. Перевагами цифрової трансформації процесу надання адміністративних послуг є: економія часу, зручність при отриманні послуг в режимі онлайн.

Процес цифровізації адміністративних послуг супроводжується проблемами, які пов'язані із так званою «цифровою нерівністю». Так, для використання інтернет-технологій особа має мати певні знання та навички, однак не всі громадяни мають достатній рівень цифрової грамотності, який дозволить скористатися інноваційним способом отримання адміністративних послуг. Відповідно до даних Міністерства цифрових трансформації України рівень цифрової грамотності серед українців є нижчим за середній [1, с. 333]. Також існує різниця у рівні цифрової грамотності між сільськими та міськими жителями – близько 35–40%. «Наразі у стані цифрової нерівності перебувають близько 8 мільйонів українців» [1, с. 333]. Вважаємо, що проблеми цифрової нерівності є тими проблемами, які необхідно вирішити, щоб забезпечити процес до цифровізації.

Впровадженню інноваційних технологій у сферу надання адміністративних послуг перешкоджає також відсутність тісної взаємодії в обміні документами та інформацією між установами і підрозділами, які надають адміністративні послуги. Закон України «Про адміністративні послуги» [2] забороняє вимагати від

осіб, котрі звертаються за отриманням послуги, інформацію чи дані, до яких мають доступ інші органи влади. Відсутність механізму обміну інформацією зумовлює труднощі для користувачів послуг, які повинні зібрати і представити пакет документів для отримання тої чи іншої послуги.

Ще однією проблемою цифровізації адміністративних послуг є відсутність надійних способів та засобів захисту безпечного обміну даними у сфері ідентифікації юридичних осіб та фізичних в інформаційних системах органів державної влади. Дослідники Н. Петренко та Л. Машковська стверджують, що «із ростом популярності надання адміністративних послуг через мережу Інтернет зростає рівень використання технічно несумісних механізмів, алгоритмів і протоколів електронної ідентифікації та ідентифікації в реєстраційних системах та системах доступу до інформаційних систем» [3, с. 117]. Також, активне застосування інтернет-технологій та програмних продуктів загострює проблему протидії кіберзлочинності, котра є загрозою персональним даним користувачів послуг.

Цифровізація адміністративних послуг, як перспективний напрям удосконалення процесу їх надання дасть можливість користуватися безпечними сервісами, які надаватимуть доступ як до детальної інформації про послугу, так і можливість вносити інформацію шляхом заповнення даних у відповідних формах, завантажувати необхідні документи. Крім того, отримувачі послуг зможуть відстежувати інформацію про стан розгляду їх запити, матимуть можливість здійснити онлайн оплату послуги. На сьогодні, такий механізм в Україні не досконалий, що ускладнює отримання адміністративних послуг при використанні сучасних інноваційних технологій.

Сервісні центри МВС України також активно працюють у сфері спрощення надання адміністративних послуг шляхом впровадження у діяльність цифрових технологій. Пріоритетними напрямками удосконалення діяльності сервісних центрів МВС України є переведення максимальної кількості послуг в онлайн, мінімізація кількості часу, яку витрачає отримувач послуг, розробка інтернет сервісів, які дозволять максимально зручно та дистанційно презентувати послуги.

Список використаних джерел:

1. Краковська А. Є., Бабик М. К. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. № 70. С. 329–335.
2. Про адміністративні послуги: Закон України від 6.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
3. Петренко Н., Машковська Л. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правові аспекти. *Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики*. 2020. № 2. С. 112–119.

Продан Крістіна Сергіївна
студентка гр. ДСПУАзм-22, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кізіма Т. О.

ВЕКТОРИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Насамперед зазначимо, що в сучасних умовах в Україні чисельність центрів надання адміністративних послуг продовжує розширюватись та зростати, впроваджується надання адміністративних послуг в електронному форматі. Тож з прийняттям Закону України від 3 листопада 2020 року № 943-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі та функціонування центрів надання адміністративних послуг та удосконалення доступу до адміністративних послуг, які надаються в електронній формі» в усіх територіальних громадах України мають бути обов'язково створені ЦНАП до кінця 2023 року.

Зважаючи на визначені загальні напрямки розвитку мережі ЦНАП, в Україні було сформовано концепцію розвитку мережі ЦНАП, яка визначає пріоритети державної й міжнародної технічної підтримки, що представлено на рис. 1.

Принцип 1. Підтримка	<ul style="list-style-type: none">Підтримки потребує як створення нових ЦНАП, так і модернізація (розвиток) існуючих, в тому числі в інституційній частині.
Принцип 2. Дотримання вимог до проектів	<ul style="list-style-type: none">Проекти на створення / модернізацію ЦНАП повинні бути раціональними, економними, екологічними, енергоефективними, сталими.
Принцип 3. Державна фінансова підтримка та міжнародна технічна допомога	<ul style="list-style-type: none">Її потребують, насамперед, новоутворені ОТГ з підтвердженою спроможністю, а також - ОМС – територіальні громади розташовані в районних центрах (як перспективні центри ОТГ).
Принцип 4. Інституційний розвиток	<ul style="list-style-type: none">Потрібно враховувати, що великі міста мають достатні ресурси, в т.ч. від плати за адміністративні послуги, для реалізації проектів створення / модернізації ЦНАП з власних джерел. Водночас держава і проекти МТД повинні надавати всебічну підтримку інституційному розвитку таких великих ЦНАП.
Принцип 5. Відсутність дублювання	<ul style="list-style-type: none">Проекти МТД та державні ресурси повинні уникати дублювання діяльності та нерівномірного розподілу ресурсів щодо окремих громад та/або регіонів, в тому числі надлишкових витрат в окремі громади.
Принцип 6. Інтегрований офіс	<ul style="list-style-type: none">Проекти МТД та державні ресурси повинні бути націлені на створення в ОМС інтегрованого офісу надання адміністративних послуг - єдиного центру надання адмінпослуг.

Рис. 1. Характеристика принципів Концепції розвитку мережі ЦНАП [4]

Слід акцентувати, що Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади від 15.02.2006 № 90-р. [2] формує правове поле для концептуального розуміння сутності публічних послуг. Так, до сфери публічних послуг віднесено весь спектр послуг, що надаються

органами державної влади, самоврядування, підприємствами та іншими організаціями. У залежності від суб'єкта такі послуги можуть мати державний чи муніципальний характер, важливою складовою яких виступає адміністративна послуга (рис. 2).

Рис. 2. Концептуальний зміст поняття адміністративна послуга [2]

Принагідно зазначимо, що електронні сервіси є пріоритетними напрямками розвитку державної політики надання адміністративних послуг в рамках реформи державного управління. Чимало важливих змін, необхідних для економічного розвитку, інвестицій та створення робочих місць по всій країні, залежить від здатності держави розробляти та впроваджувати ефективну державну політику. А сучасне державне управління також є ключовим елементом у зміцненні довіри до уряду через надання доступних якісних державних послуг, відкритості та підзвітності державних установ.

Варто наголосити, що упродовж 2021 року відбувалося поетапне збільшення кількості точок мережі. Загалом кількість точок на кінець 2-го кварталу 2022 року склала 3110. У той же час із врахування наслідків війни, кількість діючих відділень має інші числові значення та негативний характер (рис. 3).

У контексті реформування державного управління одним із ключових напрямків є надання зручних послуг населенню, що передбачає розвиток адміністративних послуг стосовно їх якості та доступності. В рамках цієї реформи відбувається цифровізація адміністративних послуг. Головними завданнями запровадження електронних адміністративних послуг є забезпечення їх

логічності, зручності та зрозумілості. Мінцифри запущено Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Портал Дія» та мобільний додаток «Дія». Електронні сервіси є пріоритетними напрямками розвитку державної політики.

Рис. 3. Поквартальна динаміка розвитку мережі ЦНАП в Україні у 2020-2022 роках з урахуванням змін через воєнний стан [3]

Дія Центр – це сучасний державний сервіс, який дозволяє надавати та отримувати адміністративні послуги у кожному куточку України. Особливості Дія Центрів полягають у тому, що вони організовано як one-stop shop із комплексом усіх необхідних послуг для громадян. В Дія Центрах запроваджені єдині стандарти щодо якості надання послуг за напрямками зручно, швидко, просто та людяно.

Важливе місце у системі реформування державної політики у сфері надання адміністративних послуг є досвід європейських країн у створенні та реформуванні механізмів надання адміністративних послуг є дуже цінним і може бути запозичений для України. Адже країни Європейського Союзу мають багатий досвід у цій сфері. У сучасному просторі надання адміністративних послуг також важливі оперативність та створення хороших комунікаційних каналів. На жаль, у сучасних умовах розвитку України й досі не розроблено чітких стандартів надання адміністративних послуг громадянам, отже, недостатньо механізмів реалізації взаємодії населення з органами влади та самоврядування.

На нашу думку, стратегічним вектором має стати розвиток спроможної сервісної та цифрової держави в Україні із забезпеченням прав громадян, базуючись на європейських стандартах та практиках.

Насамкінець зазначимо, що державна політика надання адміністративних послуг в Україні наразі формується у контексті реформи державного управління для побудови сучасної цифрової сервіс-орієнтованої держави. У зазначеному

аспекті одним із ключових напрямків є надання зручних послуг населенню, що передбачає розвиток адміністративних послуг щодо їх якості та доступності. І в рамках цієї реформи забезпечується розвиток мережі ЦНАП та розширюється перелік послуг, які надаються центрами, а також відбувається цифровізація адміністративних послуг. Відтак головним завданням запровадження електронних адміністративних послуг є забезпечення їх логічності, зручності та зрозумілості.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Перелік від 16.05.2014 р. № 523-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.11.2022).

2. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 15.02.2006 р. № 90-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.11.2022).

3. Результати моніторингу мережі Центрів. URL: <https://center.diia.gov.ua/rezultati-monitoringu-merezi-centriv-2> (дата звернення: 14.11.2022).

4. Фахівці розробили концепцію розвитку мережі ЦНАП. 17.05.2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11037> (дата звернення: 14.11.2022).

Репецька Вікторія Вікторівна
студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Гуцул І. А.

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ

В Україні акцизне оподаткування є загальнодержавним – обов’язковим на території всієї країни. Акцизом оподатковуються операції з реалізації підакцизної продукції, яка не пов’язана з товарами першої необхідності, має достатньо високий рівень рентабельності та ліквідності та такої продукції, що шкодить здоров’ю людей. Так, до переліку підакцизних товарів відносяться спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ; а також автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли. За останні двадцять років відбулися суттєві зміни переліку підакцизних товарів у бік його зменшення.

З точки зору додержання принципу соціальної справедливості, акцизний податок має певні переваги перед ПДВ. Шляхом підвищення ціни на товар відбувається корегування попиту та пропонування підакцизних товарів, таким чином втілюється регулююча функція акцизного оподаткування. Через те, що акцизом оподатковуються тільки окремі види продукції, а не всі, як при оподаткуванні ПДВ, акцизний податок не має такого сильного впливу на загальні процеси ціноутворення та рівень цін; проте диференціація ставок акцизного податку, на відміну від уніфікованих ставок ПДВ, що робить ПДВ більш нейтральним з точки зору механізмів ціноутворення, суттєво впливає на структуру ринкових цін по окремих групах товарів, що призводить до зміни преференцій у споживанні цих товарів і, таким чином, до зміни рівня і структури споживання. Тому при оптимізації акцизного оподаткування слід обов’язково враховувати купівельну платоспроможність споживачів підакцизної продукції [1].

Акцизний податок в Україні – це непрямий податок, надходження від якого поступають до державного бюджету. Будучи гарантованим джерелом поповнення державного бюджету, акцизний податок займає провідне місце серед основних податкових платежів: він займає третє місце серед податків, що є основним джерелом надходжень до державного бюджету (після ПДВ, податку на прибуток підприємств) та четверте місце серед податків, що є основним джерелом надходжень до Зведеного бюджету України.

В розрізі видів підакцизної продукції понад половину сукупних обсягів надходжень до бюджету забезпечує оподаткування тютюнових виробів, майже 40% припадає на спирт та різні групи алкогольних напоїв (рис. 1).

Отож, можна відмітити немаловажну роль акцизного оподаткування в податковій системі України: незважаючи на незначні обсяги надходжень цього податку серед основних бюджетоутворюючих податків, акцизний податок виконує дуже важливі функції, а саме: є стабільним джерелом наповнення бюджету країни, оскільки процес споживання товарів є безперервним; регулює

(стримує) обсяги споживання потенційно небезпечної продукції, використання якої може завдати шкоди здоров'ю(тютюн, алкоголь) чи має негативні побічні явища (бензин, інше пальне), та товарів, що є високорентабельними та купуються заможної частиною населення; захищає вітчизняних товаровиробників; виконує функції контролю за доходами монопольних підприємств з виробництва підакцизної продукції та перерозподілу доходів споживачів різних верств населення.

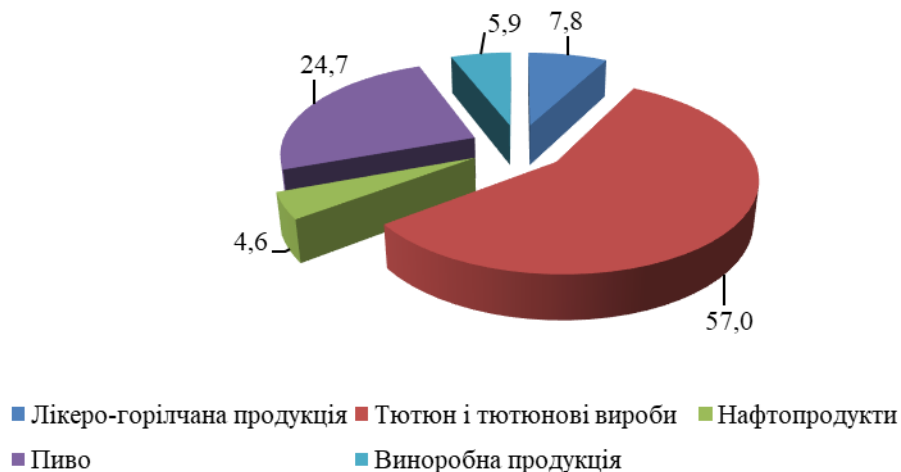

Рис. 1. Структура надходжень акцизного податку за видами підакцизних товарів

Джерело: побудовано автором за [2].

Через диспропорції у акцизному оподаткуванні тютюнових виробів в Україні та інших країнах на територію України ввозяться великі обсяги тютюнових виробів, з яких більше 75% – нелегально. Тому наразі основними стратегічними напрямками удосконалення акцизного оподаткування є поступове наближення ставок акцизного збору до ставок, прийнятих в країнах ЄС, гармонізація податкового законодавства в цій сфері.

Проте непродумана податкова політика з різкого підняття ставок акцизного податку може спричинити збільшення обсягів контрабандної продукції (в разі більш високих акцизних ставок, ніж у сусідських країнах) та нелегального виробництва, яке може нанести більшу шкоду здоров'ю людини, ніж споживання сертифікованих товарів.

Список використаних джерел:

1. Податкова система: навч. посіб. / Іванов Ю. Б. та ін. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 408 с.
2. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <http://tax.gov.ua>.

Рудик Володимир Миколайович

студент гр. ДСПУАзм-22, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ТА ПОСЛУГИ У ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

МВС України у своїй діяльності досить активно використовує електронні сервіси у сфері надання адміністративних послуг шляхом їх постійного оновлення та представлення он-лайн через офіційні сторінки МВС та суміжних органів. За останні роки в діяльності МВС було розроблено та впроваджено ряд е-сервісів і е-послуг, які дозволяють отримувати необхідні документи та інформацію з електронних реєстрів цілодобово.

Основним офіційним документом, у якому викладено стратегію впровадження електронного урядування, а саме: мету, проблеми, напрями, заходи, очікувані результати у сфері публічного адміністрування, наступного його удосконалення, організації діяльності публічних органів у контексті громадської, міжвідомчої та бізнесової координації дій, є Концепція розвитку електронного урядування в Україні.

У Концепції розвитку електронного урядування в Україні визначено першочергові проблеми, які потребують вирішення, а саме: «...недостатня координація, контроль та взаємодія замовників завдань та проектів у сфері інформатизації і розвитку електронного урядування; значний вплив економічна кризи на обсяг фінансування проектів у сфері електронного урядування; доволі низька якість, а також рівень ефективності і результативності реалізації проектів у відповідній сфері; недосконалість нормативно-правового забезпечення щодо впровадження електронного урядування; низька якість управлінської діяльності за процесами розробки, впровадження, підтримки розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем, а саме: баз даних, реєстрів та ресурсів органів державної влади; відсутність автоматизованого обміну даними між інформаційно-телекомунікаційними системами в органах державної влади» [3].

Сьогодні на Урядовому веб-порталі, який здійснює свою роботу як «Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України», в розділі «Послуги» можна вибрати і скористатися рядом електронних послуг, які є систематизованими за відповідними категоріями чи сферами публічного адміністрування, зокрема такими як: охорона здоров'я та освіта; фінанси та податки; транспорт; безпека та суд; підприємництво; будівництво та нерухомість; громадянство та міграція; соціальний захист; земля та екологія.

Важливе місце в організаційному плані щодо надання адміністративних послуг, зокрема е-послуг, в діяльності МВС України займають сервісні центри МВС України, а саме головний, регіональні та територіальні.

Сайт Головного сервісного центру МВС України представлений різними розділами, такими як: «Послуги», «Кабінет водія», які функціонують як електронні сервіси, де можна отримати низку послуг в он-лайн-режимі, себто е-послуги. Так, наприклад, із грудня 2018 р. запрацював презентований ГСЦ МВС України он-

лайн-сервіс «Електронний кабінет водія», за допомогою якого передбачається можливість «...забезпечити розвиток системи електронних послуг в Україні шляхом спрощення процедури отримання адміністративних та інших платних послуг, організація надання яких належить до компетенції МВС України (його територіальних органів), задля підвищення прозорості та зменшення можливих корупційних ризиків шляхом трансформації таких послуг в електронну форму» [2]. Електронний кабінет водія є он-лайн сервісом, де можна отримати необхідну інформацію про особисті транспортні засоби, а також є можливість отримати необхідні послуги сервісних центрів МВС України в он-лайн режимі.

Он-лайн-сервіс доступний на веб-сайті ГСЦ МВС України за посиланням: <https://e-driver.hsc.gov.ua> та на Урядовому порталі: <https://kmu.gov.ua> у розділі «Електронні послуги». Доступ до «Електронного кабінету водія» здійснюється за допомогою електронного цифрового підпису, Bank ID або Mobile ID.

Окрім того, можна отримати новий он-лайн-сервіс «Перевірка свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу» на веб-сайті ГСЦ МВС України на предмет легітимності свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу за його номерним знаком та серією. Для здійснення цієї перевірки дані є доступними з ЄДР МВС стосовно свідоцтв про реєстрацію транспортних засобів, які видавалися з 2013 року. Оновлення такої інформації буде здійснюватися кожного місяця. Такий сервіс дозволяє ефективно використовувати механізм упередження шахрайства щодо транспортних засобів.

Підрозділ веб-сайту МВС України «Організація з оцінки відповідності переобладнаних транспортних засобів» розміщує «...перелік підприємств, які мають сертифікат відповідності державної системи сертифікації УкрСЕПРО з установлення відповідності конструкції транспортного засобу, що переобладнаний, умовам (вимогам), викладеним у документі про погодження переобладнання відповідно до інформації органів сертифікації, якими видано відповідні сертифікати; посилання на перелік лабораторій із зазначенням сфери акредитації, який розміщено на сайті Національного агентства з акредитації України; посилання на перелік органів сертифікації, розміщений на сайті Міністерства інфраструктури України. Зазначена інформація інтегрована в інформаційні бокси, розміщені у ТСЦ МВС України нового зразка» [1].

У межах реалізації проекту МТД «Покращення врядування та реалізація стратегії в секторі цивільної безпеки України» наказом ГСЦ МВС України від 12.09.2018 № 172 впроваджено систему самостійного оцінювання на основі моделі «Загальна система оцінювання» (CAF) для державних органів. Водночас, з метою підвищення комунікаційних стандартів ГСЦ МВС України розроблено «...спеціальну навчальну програму тренінгу «Методологія і інструменти для впровадження комунікаційних стандартів у територіальних сервісних центрах МВС». Підготовлені тренери проводять аналогічні навчальні тренінги для всіх працівників ТСЦ МВС України свого регіону. У 2020 р. таке навчання пройшли 1300 працівників сервісних центрів МВС України» [2].

На сайті сервісних центрів МВС України можна користуватися безкоштовними сервісами, які можуть надавати доступ до наступних «е-послуг:

- замовлення довідки про відсутність/наявність судимості в он-лайн-режимі;
- перевірки документів для виїзду за кордон на транспортний засіб;
- тестування на он-лайн-тренажері з перевірки знань правил дорожнього руху» [1].

Таким чином, використовуючи пропоновані послуги на веб-сайті МВС України, можна отримати доступ до ряду е-послуг, зокрема таких як: «Сервіс перевірки документів для виїзду за кордон на транспортний засіб», «Електронний кабінет водія», «Сервіс перевірки свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу», «Он-лайн-тренажер з перевірки знань правил дорожнього руху».

Відтак, правова основа і стратегія розвитку електронного урядування в Україні передбачає проведення ряду реформ з приводу покращення якості надання адміністративних послуг населенню. Проведений аналіз вітчизняної практики щодо надання електронних послуг МВСУ можна зробити наступний висновок:

- по-перше, електронне урядування в Україні проходить з метою інформатизації суспільства, вдосконалення механізму надання адміністративних послуг громадянам, уникнення бюрократичної та корупційної складових і передбачає застосування інформаційних технологій щодо організації роботи органів публічного адміністрування;

- по-друге, МВС України виступає одним із органів влади, яка активно впроваджує е-технології в процеси надання публічних послуг населенню сервісними центрами через застосування розробок он-лайн-сервісів з надання е-послуг;

- по-третє, надання е-послуг через е-сервіси сприяє отриманню потрібної інформації та документаційних матеріалів, зокрема з реєстрів, цілодобово.

Сучасним інноваційним інструментом, який дозволяє забезпечити прозорість в діяльності органів влади є відкрита база даних, які виступають трендом стратегічного розвитку країни та концепції відкритої держави, перспективними способами комунікації органів державної влади та суспільства. Відкриті дані спонукають до розвитку цифровізації (діджиталізації), а також доброчесності в діяльності публічної влади. Основним джерелом інформації відкритих даних є портали міжнародних організацій, портали громадських організацій, офіційні державні портали.

На сьогоднішній день все більш популярними в Україні та у світі є використання цифрових технологій для підтримки високого рівня конкурентоспроможності послуги та її високої якості. Якщо громадяни втрачають довіру до традиційних інститутів держави, цифрові технології та дані дозволяють уряду сприяти трансформації внутрішніх процесів, відповідати реальним потребам громадян.

Цифрові технології включають: «... ІКТ, Інтернет, мобільні технології та пристрої, а також аналітику даних, що використовується для поліпшення генерації, збору, обміну, агрегації, комбінування, аналізу, доступу, пошуку та презентації цифрового контенту, у тому числі для розвитку послуг та програм. Суспільна цінність полягає в перевагах, які можуть відрізнятися залежно від точки зору чи учасників, включаючи наступні:

- 1) товари чи послуги, що задовольняють бажання громадян та клієнтів;
- 2) вибір виробництва, який відповідає очікуванням громадян щодо прозорості, ефективності та результативності;
- 3) належним чином спрощені та продуктивні державні установи, що відображають бажання та уподобання громадян;
- 4) справедливість розподілу;
- 5) законність використання ресурсів для досягнення суспільних цілей» [4].

Оцінка сприйняття суспільством електронних послуг передбачає більш широке їх впровадження, розвиток нових технологій, створення комфортного середовища поширення сприятиме успішному їх впровадженню, свідчить про готовність до цього процесу як державних органів влади, так споживачами послуг. впровадження цифрового публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Звіт щодо виконання Головним сервісним центром МВС завдань з реформування в сфері внутрішніх справ та розвитку системи МВС (2019-2021 роки). URL: <https://mvs.gov.ua/ua/infographic/2021/COVV/> (дата звернення: 08.10.2022)
2. Інформація щодо виконання Головним сервісним центром МВС завдань з реформування в сфері внутрішніх справ та розвитку системи МВС (2019-2021 роки). URL: <https://mvs.gov.ua/ua/infographic/2021/COVV/> (дата звернення: 08.10.2022)
3. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (дата звернення: 02.10.2022)
4. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження КМУ від 15.02.2006 р. № 90-р. *Офіц. вісн. України*. 2006. № 7. С.376.

Русин Грета-Надія Олександрівна

студентка гр. ФМСзмсв-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

ФІСКАЛЬНІ ТА РЕГУЛЮЮЧІ ПРОТИРІЧЧЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Суперечка між фіскальною необхідністю і потребою економічного розвитку є чи не найсильнішою в сучасних умовах розвитку України. З однієї сторони нам треба забезпечувати доходи держави, а з іншої сприяти і здійснювати заходи у напрямку розвитку економіки.

Варто зазначити, що якщо ми говоримо про Митний тариф України, то на нього покладено функцію виключно фіскальну. Тоді як розвиток міжнародної торгівлі, посилення ефективності митно-тарифного регулювання, використання митного тарифу видаються такими, які не є пріоритетними.

Для того, щоб переламати цю парадигму, з переходом митного тарифу на здійснення регулюючої та захисної функцій, потрібна змінити стратегію по відношенню до розробки митно-тарифної політики, яка поєднувала б якісне співвідношення між фіскальними, регулюючими та захисними елементами цієї політики.

В напрямку збалансованості фіскальної та регулюючої компонент митно-тарифного регулювання Україна зробила вже достатньо кроків. Зокрема прийнятий у 2019 році Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» (набрав чинності на весні 2020 року) повинен привести до оптимізації митних процедур та сприяти їхній прозорості відповідно до європейської практики.

А приєднання нашої країни до New Computerised Transit System забезпечило Україну усією необхідною інформацією з 35 країнами Євросоюзу в режимі реального часу.

Тоді як процес справляння митних платежів, ПДВ, акцизу є частиною цілісного процесу митного оформлення товарів під час переміщення через митний кордон. У свою чергу простота справляння податків при митному оформленні товарів призводить до прискореного надходження податків до Державного бюджету, зменшує адміністративні витрати бізнесу та економить їх час.

Також необхідно зазначити, що митно-тарифна політика є інструментом забезпечення не лише економічної безпеки, а й економічної. Економічна ж політика полягає у досягненні конкурентоспроможності, соціально орієнтованої економіки і повинні дбати за розвиток важливих галузей, збільшення національного багатства, підвищення добробуту громадян.

Тому забезпечення прозорих і ефективних процесів в сфері митно-тарифного регулювання, зміщення векторів із суто фіскальних на регулюючі є запорукою побудови конкурентоздатного середовища в сфері глобальних торговельних відносин.

Русін Віктор Миколайович

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Головій Тетяна Василівна

студентка гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВАРТИ НА ПРИКЛАДІ ДЕПАРТАМЕНТУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВАРТИ ЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Незважаючи на те, що в Україні досі відсутнє повноцінне нормативне регулювання діяльності та існування муніципальної варти, у багатьох містах утворена муніципальна варта. Досвід її функціонування демонструє ряд переваг та одночасно недоліків. Тому, виникає потреба усунення проблем організації діяльності муніципальної варти. Вважаємо за доцільне з'ясувати шляхи вдосконалення організації діяльності муніципальної варти, зокрема на прикладі департаменту муніципальної варти Луцької міської ради.

Робота щодо дотримання благоустрою, чистоти та порядку в громаді становить левову частку в роботі департаменту муніципальної варти Луцької міської ради. Уже давно назріла необхідність розробки та прийняття нової редакції Правил благоустрою, так як викладені в них норми є доволі застарілими. Крім того, уже з'явилося багато напрацювань, виявлено недоліків, які не можна повноцінно застосовувати в роботі, та неможливо притягнути до відповідальності за порушення, які мають значний вплив на естетичний та санітарний стан об'єктів благоустрою. До прикладу, це клаптикові зміни фасадів – коли утеплення, фарбування та інші роботи проводять лише на певних житлових чи нежитлових приміщеннях, що псує як зовнішній вигляд багатоквартирних будинків, так і може викликати їх руйнування.

Також, дані правила не можна повноцінно застосовувати у ново приєднаних населених пунктах. Найгострішою проблемою є відсутність можливості притягнути до відповідальності за спалювання листя, зілля, сухої рослинності, інших відходів, адже в осінній та весняний період дане порушення здійснюється масово, що має небезпечний вплив на довкілля та здоров'я людей. Варто врахувати, що в сільській місцевості необхідно застосовувати інший підхід до роботи у зв'язку з великою кількістю спірних земельних питань, наявністю городів, пасовищ, свійських тварин тощо.

Вдосконалення Правил благоустрою Луцької міської територіальної громади дозволить врегулювати спірні питання та врахує нові напрацювання з питань благоустрою, чистоти, порядку, санітарного стану та естетичного вигляду міст та сіл громади.

Велику роль в наш час для покращення безпеки, зниження рівня злочинності, збереження комунального майна, запобігання та виявлення адміністративних правопорушень, пошкодження комунального майна, виявлення підозрілих осіб тощо відіграє сучасна і досконала система відеоспостереження. На

території Луцької міської територіальної громади уже встановлено 352 камери, з яких 6 роботизованих, 223 оглядових, 92 з можливістю розпізнавання державних номерних знаків транспортних засобів, а також 31 розміщена на смарт-зупинках. Проте, цього недостатньо, адже камери встановлені лише на в центрі міста, на в'їздах у місто та виїздах із міста, на основних перехрестях та деяких спальних районах. Так як у зв'язку з карантинном, а потім початком повномасштабної війни заплановані роботи не були виконані, нагальною необхідністю є реалізація розроблених раніше проєктів – продовження будівництва волоконно-оптичних ліній зв'язку на основних вулицях Луцька і сіл громади, взяття під відеоспостереження медичних закладів, навчальних закладів, паркувальних майданчиків, пішохідних переходів, парків та скверів, закладів відпочинку тощо. Це дасть можливість диспетчерам пильно стежити та миттєво приймати рішення по усуненню псування комунального майна та тих об'єктів інфраструктури, що будуть встановлені.

На базі департаменту муніципальної варти Луцької міської ради, а саме відділу «Центр безпеки міста Луцьк» уже функціонує ситуаційний центр та встановлена одна з найкращих та найсучасніших в Україні відеостіна, проте для ефективного та оперативного аналізу відеоконтенту системи, нагальною є потреба у придбанні аналітичного програмного забезпечення та серверного обладнання для створення сучасної інтегрованої системи відеоспостереження та відеоаналітики.

На департамент муніципальної варти Луцької міської ради покладено значна кількість завдань та функцій, які його працівники досить результативно виконують. Проте, відповідно до штатного розпису, муніципальна варта Луцька налічує лише 49 працівників. З моменту отримання нових повноважень, зокрема виконанням функцій інспекторів з паркуванням, відкриттям Центру безпеки міста Луцьк кількість працівників департаменту не збільшилась. Крім того, з утворенням Луцької міської територіальної громади було приєднано 32 села та 1 селище міського типу, населення громади обласного центру збільшилось на 11 %, а територія втричі. Тому, зрозуміло, що навантаження на існуючу кількість працівників суттєво зросло. Відповідно до цього, гостро постає потреба збільшення штату департаменту муніципальної варти та прийняття на роботу нових інспекторів, адже велика кількість завдань, яку неможливо виконати, може спричинити плинність кадрів та звільнення досвідчених працівників.

Під час пошуку шляхів вдосконалення організації роботи муніципальної варти важливим також є питання ставлення мешканців громади до її діяльності. Через виконання деяких покладених завдань, доручень керівництва (наприклад, протидія стихійній торгівлі, демонтажі незаконних споруд, винесення постанов за паркування тощо), часто працівники муніципальної варти Луцька піддаються значній критиці громадян, особливо у соціальних мережах. Це явище негативно впливає на моральний стан працівників, ставлення оточуючих та спричиняє демотивацію.

На нашу думку, варто збільшувати кількість соціальних проєктів та залучати до них працівників муніципальної варти, як, до прикладу, реалізація

Програми по протидії наркоманії, нічних патрулювань задля спокою мешканців, проведення екологічних тощо, які підвищують авторитет муніципальної варти в очах громади. Також, доцільно ввести посаду прес-секретаря, який би широко популяризував роботу працівників муніципальної варти серед населення та висвітлював важливість їх роботи.

Внаслідок утворення Луцької міської територіальної громади повноваження муніципальної варти поширились на територію, що втричі перевищує площу міста Луцьк. Тому, постає необхідність закупівлі додаткового автомобіля для службових потреб департаменту, адже повноцінно працювати в селах громади та місті неможливо – відсутня можливість вчасно реагувати на термінові звернення та надзвичайні ситуації та одночасно працювати у віддалених населених пунктах.

З метою оперативного реагування на звернення громадян, в департаменті у 2017 році було створено відділ «Група швидкого реагування». Інспектори відділу забезпечують охорону публічного порядку на території громади, патрулювання парків та центральних вулиць, з метою виявлення правопорушень, оперативно реагують на звернення громадян. Інспектори виявляють безліч порушень та вживають оперативних заходів як самотужки, так і шляхом повідомлення відповідних комунальних служб щодо швидкого відновлення благоустрою парку. Під час патрулювання, інспектори постійно проводять профілактично-роз'яснювальні бесіди щодо заборони здійснення риболовлі, недопущення розпивання спиртних напоїв, спалювання та розведення багаття, дотримання громадянами «Правил утримання тварин у місті Луцьку».

Проте, до роботи у складі «Групи швидкого реагування» залучаються працівники усіх відділів, а в щоденній роботі виконують ті ж самі завдання. На нашу думку, в умовах недостатньої кількості працівників у інших відділах для забезпечення ефективної роботи є доцільним ліквідувати відділ «Група швидкого реагування» або реорганізувати у відділ по роботі в територіальній громаді, так як роботі в селах в умовах нестачі персоналу приділяється недостатня увага.

Останнім, проте найбільш важливим аспектом в організації роботи муніципальної варти загалом є відсутність належного законодавчого забезпечення. Проект закону «Про муніципальну варту» був прийнятий Верховною радою у першому читанні, проте був відправлений на доопрацювання, а зрештою у 2019 році взагалі відкликаний. І фактично муніципальна варта в Україні залишається хоч і потрібним, але напівзаконним органом, повноваженнями якого органи місцевої влади наділяють на власний розсуд.

Тому, дуже важливим є доопрацювання проекту Закону України «Про муніципальну варту» з врахуванням усіх зауважень, зарубіжного досвіду, проте за участі громадськості та Асоціації міст України.

На нашу думку, недоцільно наділяти муніципальну варту функціями охорони приватного майна та фізичних осіб. Так як у багатьох містах України рівень дотримання законодавства про благоустрій та відходи, особливо суб'єктами господарювання та громадянами є дуже низьким. Тому, важливо більше акцентувати увагу на виконання муніципальною вартою функцій інспекції з благоустрою.

Отже, дослідивши основні аспекти роботи департаменту муніципальної варту Луцької міської ради, можна виокремити такі основні проблеми її функціонування, як: необхідність розробки нової редакції Правил благоустрою Луцької територіальної громади; продовження роботи по будівництву волоконно-оптичних ліній зв'язку та встановлення камер відеоспостереження Безпечного міста, що були призупинені; збільшення штату для розвантаження працівників та збільшення ефективності роботи; введення посади прес-секретаря; купівля додаткового автомобіля для службових потреб та реорганізація одного з відділів.

Русін Віктор Миколайович

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Дрилінська Ольга Анатоліївна

студентка гр. ДСПУАзм-21, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Одним із головних чинників підвищення продуктивності праці державного службовця є розмір його заробітної плати, який забезпечує належний рівень життя посадовця та його сім'ї. Важливим елементом мотивації державного службовця є заробітна плата.

Однією з головних проблем державної служби є оплата праці державних службовців. Її низький рівень, а отже, неспроможність заробітної плати в державному секторі конкурувати із заробітною платою в приватному секторі, призводить до відтоку кваліфікованих кадрів за кордон, «міграції» кадрів між органами державної влади з однаковим правовим статусом та рівнем юрисдикції через суттєву різницю в оплаті праці на рівнозначній посаді, а також не приваблює до роботи у державних органах молодих спеціалістів, що в свою чергу збільшує корупційні ризики. Слід зауважити, що недостатній рівень оплати праці впливає не тільки на трудовий потенціал працівника, ефективність його праці, рівень життя його та його сім'ї, а й безпосередньо впливає на рівень розвитку суспільства, відтворення вартості трудових ресурсів, призводить до деградації соціально-економічної ситуації в державі, руйнує процеси економічного зростання держави.

Державна політика оплати праці реалізується механізмом її регулювання, а саме визначенням рівня мінімальної заробітної плати, рівня оподаткування доходів працівників, міжгалузевих співвідношень в частині оплати праці в бюджетних організаціях і установах.

Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану місячну (годинну) норму праці. Станом на 01.10.2022 року її розмір становить 6700,00 грн.

Проблема оплати праці чиновників є, мабуть, найбільш обговорюваною проблемою сьогодні, яка виникає у функціонуванні державної служби, у здійсненні соціального захисту державних службовців, є найважливішою гарантією їх соціального захисту та є вирішальним фактором матеріального забезпечення державних службовців. Слід зауважити, що сьогодні рівень оплати праці державних службовців є вкрай низьким, деякі соціальні гарантії, передбачені чинним законодавством про оплату праці, залишаються нестабільними, а сама оплата праці дуже часто не відповідає вимогам щодо освіти працівника, рівня його професійної компетенції, характеру виконуваної роботи, ступеню відповідальності, ступеню ризику покладеного на державного службовця тощо. Варто також зазначити, що заробітна плата для державного службовця є

фактично єдиним джерелом доходу, оскільки Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. №889-VIII та «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII встановлено ряд обмежень для державних службовців щодо зайняття підприємницькою діяльністю, бізнесом та іншою оплачуваною роботою, яка може приносити додатковий дохід для задоволення особистих потреб. Беручи до уваги законодавчі заборони діяльності державних службовців, можна зробити висновок, що гарантувати працівникам гідне життя, а отже й стабільну та гідну винагороду, – це обов'язок держави. Заробітна плата повинна виконувати свою забезпечувальну функцію, а також функцію відтворення робочої сили, стимулювання до праці.

Відповідно до статті 50 Закону України «Про державну службу», держава гарантує державним службовцям належний рівень оплати праці за професійне виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи. Заробітна плата державних службовців включає в себе такі складові заробітної плати як: «посадовий оклад, надбавку за вислугу років, надбавку за ранг державного службовця, премії (у разі встановлення)» [2].

За результатами роботи та щорічної оцінки службової діяльності державним службовцям можуть встановлюватися премії. До премій державного службовця належать: «премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності, місячна або квартальна премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу, місячна або квартальна премія за належне виконання умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення)» [2]. При цьому загальний розмір премій, яку може отримати державний службовець за рік не може перевищувати 30% фонду його посадового окладу за рік. Це обмеження стосується державних службовців, віднесених до категорій «Б» і «В», що ж стосується державних службовців, які обіймають посади категорії «А», то пунктом 7 статті 52 Закону України «Про державну службу» зазначається, що: «премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності та місячна або квартальна премія встановлюються суб'єктом призначення» [2]. Тому її розмір може сягати 100% посадового окладу, при цьому не визначено критеріїв згідно яких визначається розмір премії.

Тому необхідно реформувати систему оплати праці державних органів, і насамперед забезпечити прозорість оплати праці, реалізувавши принцип рівної оплати за рівну працю, усунути дискримінацію за міжвідомчим і територіальним принципами, а також суб'єктивний підхід керівника при розподіленні стимулюючих виплат. Оплата праці посадових осіб має забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання службових обов'язків, укомплектовувати державні органи компетентними та досвідченими працівниками, заохочувати до роботи молодих спеціалістів, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю.

Список використаних джерел:

1. Олійник В. С. Оплата праці в державному секторі: термінологічний аспект. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 3 (7). С. 56-65.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Соколова О. А. Оплата праці державних службовців як вид запобігання проявам корупції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Серія: Право. Вип. 42. С. 142-145.

Саноцька Катерина Петрівна
студентка гр. ФФзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Валігура В. А.

ОПТИМІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КАЗНАЧЕЙСТВА НА СТАДІЯХ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

Бюджет виступає одним із невід'ємних атрибутів життєдіяльності держави. Світовий досвід переконливо доводить, що динамічний розвиток держав, регіонів та громад у з погляду на довгострокову перспективу неможливо забезпечити без функціонування дієвої системи ефективного управління бюджетними коштами та бюджетним процесом загалом. Через зведений бюджет в країнах розподіляється та перерозподіляється валовий внутрішній продукт із залучення до цього процесу досить широкого кола учасників бюджетного процесу. Одна із важливих ролей у бюджетному процесі відводиться найбільш тривалій стадії – виконання бюджету. Основною метою виконання будь-якого бюджету є необхідність забезпечення надходження доходів та фінансування видатків у рамках затверджених нормами бюджетного кодексу України чітко встановлених повноважень органів влади, що задіяні до процесу виконання державного та місцевих бюджетів. Одну із провідних ролей у цьому процесі виконання бюджетів відіграють органи Казначейства.

Органи казначейства пройшли досить тривалий історичний період свого розвитку та становлення. На ДКСУ покладається досить широкий спектр повноважень у бюджетному процесі. На сьогоднішній день сформована досить дієва та ефективна система казначейського обслуговування бюджетних коштів. У системі органів ДКСУ функціонує сучасна інформаційна система, яка здатна забезпечити усі технологічні потреби існуючої системи казначейського обслуговування бюджетів усіх рівнів як за доходами так і за видатками.

Однак на практиці, все ще існують певні проблемні аспекти в діяльності органів ДКСУ. Найявні проблем казначейського обслуговування бюджетних коштів, які виникають на різних стадіях бюджетного процесу можемо згрупувати у наступні групи, а саме:

1. проблеми, які пов'язані з організаційним забезпеченням діяльності органів ДКСУ та інших органів що залучені до бюджетного процесу;
2. проблеми, які пов'язані із ресурсним забезпеченням діяльності органів ДКСУ;
3. проблеми, які пов'язані використання програмного забезпечення органів ДКСУ;
4. проблеми, які пов'язані із проведенням касових операцій в системі казначейства.
5. проблеми, які пов'язані із взаємодією із іншими учасниками бюджетного процесу;
6. інші проблеми.

Державна казначейська служба України на сьогоднішній день має організаційну структуру, яка не відповідає адміністративно-територіальному устрою. Тому, доцільно реформувати організаційну структуру органів ДКСУ.

Характерною ознакою кадрової ситуації в органах ДКСУ є те, що впродовж останніх років спостерігається плінність кадрів на рівні 10-11%. Як правило, з казначейства йдуть найбільш кваліфіковані працівники, які здобули хороший досвід, та через низькі розміри оплати праці вимушені шукати біль високооплачувану роботу. Для зменшення показника плінності кадрів у органах ДКСУ необхідно забезпечити гідні умови оплати праці.

Інформаційні технології постійно розвиваються. З кожним роком в органах ДКСУ постійно зростає кількість оброблюваних документів. Попри те, що органи ДКСУ забезпечені сучасним серверним обладнанням та засобами комунікації, частина комп'ютерного обладнання на низових ланках організаційної структури органів казначейства потребує оновлення. Тому варто покращувати технічні характеристики обладнання в системі казначейства.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку казначейської системи та бюджетної системи в цілому є удосконалення процесів ефективного використання бюджетних коштів. Особливо актуальним в умовах війни є ефективне управління єдиним казначейським рахунком.

Для дієвого контролю за дотриманням учасниками бюджетного процесу бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, взятті зобов'язань та проведенні платежів доцільно запровадити посади державних бухгалтерів. Ця ідея уже впродовж багатьох років обговорюється казначеями, однак не реалізовується на практиці.

Отже, подальший розвиток процесів казначейського обслуговування бюджетів доцільно пов'язувати із удосконаленням наявних та утворенням нових механізмів у таких напрямках:

- 1) зосередження та централізація фінансових ресурсів держави в системі органів Казначейства;
- 2) посилення контрольних повноважень з боку органів державної влади за своєчасним і повним надходженням фінансових ресурсів до бюджетів;
- 3) врегулювання законодавчих актів, що регламентують виконання державного бюджетів до відповідних вимог часу.

Список використаних джерел:

3. Казначейська система: підручник / за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого, д.е.н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.

4. Публічний звіт голови Казначейства Тетяни Слюз про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2021 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit2021-derjkazna.pdf>.

5. Стоян В. І., Русін В. М. Казначейська система виконання бюджету: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2015. 372 с.

Серховець Валерій Миколайович
студент гр. ФФмз-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н. Квасниця О. В.

РОЗВИТОК БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ефективність формування, використання та управління фінансами держави залежить від чимало чинників. Однак в період настання нових загроз питання результативності та ефективності управління фінансовими ресурсами держави постає особливо гостро. В 2022 році Україна зустрілась з викликами, котрі надзвичайно важко було прогнозувати, а ще важче – мінімізувати їх наслідки. Війна, яка відбувається в країні через вторгнення РФ, істотно вплинула на всі гілки державної влади та на ті державотворчі процеси, котрі відбуваються. Однак якщо попри всі умови, в яких опинилась економіка України, ми не маємо змоги передбачувати впливати на результат та наслідки військових дій агресора, то управління державними фінансами навіть в таких складних умовах лишається повністю нашою прерогативою. Звісно, ті зміни, які викликала повномасштабна війна, зовсім не скоро будуть нівельовані довоєнними темпами розвитку України як держави. Допомога іноземних партнерів, перехід економіки в «військовий» або наближений до нього режим, мобілізація та надзвичайно великий обсяг втрат людей, ресурсів і можливостей радикально змінив представлення про державне управління, бюджетну політику та фінансову систему взагалі.

Всі ці виклики змінюють сам принцип управління бюджетом. В довоєнні часи одним з основних інструментів контролю ефективності формування бюджету, а також політики контролю бюджетних ризиків було нормативне порівняння та аналіз показників виконання бюджету в часовій, галузевій чи іншій площині. Але в теперішній час таких підхід, хоч і має економічне та фінансове підґрунтя, проте не може вважатись максимально ефективним та достеменно точним. Переважна більшість загроз, що спричинила війна, мають надзвичайно різні по своєму впливу на фінансову систему властивості. Прогнозування економічного ефекту від тих чи інших загроз викликає певні труднощі, оскільки передусім не може спиратись на теоретичну базу серед інших країн. Війна, що відбувається в Україні в наш час є явищем унікальним, як по територіальній ознаці, так і по масштабам сторін, котрі так чи інакше мають до неї відношення. Дана ситуація не має жодних приблизно подібних до неї прикладів, котрі були б релевантні ситуації в Україні – ні територіально, ні в часовому проміжку ні кількістю ресурсів, що були залучені, а також в поєднанні цих факторів.

Зміни та тенденції в бюджетній політиці будуть продиктовані, передусім, тривалістю військових дій, рівнем ураження інфраструктури та іншими, пов'язаними з цим явищами. Серед тих сфер, які в першу чергу зазнали скорочення видатків на їх підтримку – це соціальний захист, культура та мистецтво, а також дослідження та наука. Негативні наслідки такої політики мають довготривалий ефект, подолання якого вимагатиме значно більших

інвестицій та витрат ніж ті кошти, котрі держава змогла акумулювати, скоротивши фінансування цих галузей. Надлишкове скорочення видатків бюджету вірогідно може привести до істотного зменшення темпів післявоєнного відновлення.

Виклики, пов'язані із війною, потребують негайного перегляду підходів до управління державними і місцевими фінансами з метою максимально більш ефективного управління ними та контролю за можливими ризиками. При цьому необхідно виправити ті помилки, котрі мають вагомий вплив на ефективність використання бюджетних коштів вже сьогодні – податкові пільги, внутрішні грантові програми, тощо.

В умовах воєнного стану першочерговими завданнями місцевих органів влади стали різноманітні аспекти сприяння обороноздатності країни, формування територіальної оборони громад, забезпечення життєздатності населення та функціонування критичної інфраструктури. Таким чином, виникли нові цілі бюджетної політики, а також і особливості проходження бюджетного процесу на місцевому рівні. Надзвичайної ваги набуло забезпечення оперативного, стабільного та сталого виконання місцевих бюджетів.

Підводячи підсумок, зазначимо, що війна, а також негативні наслідки дій агресора, спричинені цим колосальні матеріальні, фінансові, природні, людські втрати вимагають проведення державою і органами місцевої влади особливої бюджетної політики, спрямованої на мобілізацію бюджетних ресурсів для цілей оборони, відновлення господарства, соціальної підтримки населення.

Сидор Ірина Петрівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Осадчук Тетяна Василівна

студентка гр. ФФзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

Бюджетна політика входить до складу економічної і фінансової політики держави та виступає вагомим інструментом сприяння соціально-економічного розвитку держави. В основу формування бюджетної політики покладено стратегію соціально-економічного розвитку країни згідно завдань, які стоять перед суспільством.

Зміст державної політики в соціальній сфері доцільно розглядати як складову фінансової політики держави щодо забезпечення соціальної функції держави. Ефективна бюджетна політика базується на науково обґрунтованих підходах та узгоджена з бюджетною доктриною держави, стратегією соціально-економічного розвитку. На практиці забезпеченню ефективності бюджетної політики сприяє відповідний механізм з використання методів, інструментів та важелів.

До складу методів механізму бюджетної політики у соціальній сфері відносять: бюджетне планування і прогнозування, оперативне управління, бюджетний контроль і бюджетна звітність. До складу важелів доцільно віднести видатки, бюджетні асигнування, дотації, субсидії і субвенції. Відповідно формами даного механізму реалізації бюджетної політики є постатейне фінансування, фінансування за програмно-цільовим методом, бюджетні інвестиції (тобто кошти бюджету розвитку). Інструментами виступають: норми і нормативи, коригуючі коефіцієнти, державні соціальні стандарти, державні соціальні гарантії. Бюджетна політика у соціальній сфері держави здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів.

Бюджетне фінансування соціальної сфери здійснюється як за рахунок коштів державного, так і місцевих бюджетів. Співвідношення частки державного і місцевих бюджетів у фінансуванні соціальної сфери вказує на домінуюче становище у 2018-2019 роках видатків місцевих бюджетів, частка яких становила більше 65%. А у 2020-2021 роках ситуація істотним чином змінилася на користь видатків державного бюджету. Зокрема, у 2021 році частка видатків соціального спрямування, фінансування яких забезпечив державний бюджет становила 63,6%.

Причиною такої ситуації стала зміна механізму надання у 2020 році пільг та житлових субсидій населенню, тобто їх фінансування здійснювалося із державного бюджету без передавання делегованих повноважень на низовий рівень, а також за рахунок зміни механізму фінансування сфери охорони здоров'я. Зокрема, у 2020 році було створено Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, відтак фінансування програм медичного обслуговування

населення здійснювалося за рахунок цього Фонду, який було включено до складу державного бюджету [2].

Серед бюджетних видатків соціального призначення видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення майже на 93% фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, що у 2021 р. становило 339,3 млрд грн. З даної суми 92% видатків займали видатки на соціальний захист пенсіонерів.

Щодо видатків на охорону здоров'я, то в останні два роки вони фінансуються здебільшого за рахунок коштів державного бюджету також. Так, питома вага видатків державного бюджету на охорону здоров'я у 2021 році становила 83,9% або 171 млрд грн. Такі видатки соціального спрямування як освіта, духовний і фізичний розвиток більше як на 60% забезпечуються за рахунок коштів місцевих бюджетів. Так, серед видатків на соціальну сферу, які фінансуються з місцевих бюджетів, більше як 73% припадає на освіту, а саме загальну середню освіту та дошкільну. Загальний обсяг фінансування освіти за рахунок коштів місцевих бюджетів становив 249,1 млрд грн у 2021 р. Водночас, серед видатків державного бюджету на освітню галузь припадає близько 27% (63,8 млрд грн у 2021 р.). Серед видатків на освіту за рахунок коштів державного бюджету більше 82% становить фінансування вищої освіти [1].

Бюджетними інвестиціями соціального спрямування є видатки з державного та місцевих бюджетів, які спрямовуються на фінансування державних цільових програм соціального розвитку держави загалом, окремих регіонів, галузей та сфер соціального призначення. Державні цільові програми, джерелами фінансування яких є кошти державного і місцевих бюджетів, іменуються бюджетними програмами і реалізуються вони за допомогою програмно-цільового методу бюджетування. Відтак, зважаючи на обмеженість бюджетних інвестицій необхідно, першочергово визначити пріоритетні напрями реалізації програм і заходів інвестиційної політики, провести інвентаризацію діючих на сьогодні бюджетних програм та проектів, оцінити їх економічний та соціальний ефект на перспективу, в контексті визначення реального потенціалу та ефективності реалізації бюджетних інвестицій.

У нашій державі щорічно більше 20% видатків державного бюджету спрямовується на фінансування програми «Соціальний захист та соціальне забезпечення в Україні», однак діюча система соціального захисту, і насамперед надання пільг та субсидій, не забезпечують належного рівня підтримки найбільш незахищених груп населення, незважаючи на стрімке зростання частки видатків бюджету на ці потреби. Постійна нестача фінансового забезпечення програм із соціального захисту і соціального забезпечення населення пояснюється, передусім, тим, що діюча система пільг є необґрунтованою і потребує перегляду, адже не захищає від бідності. Відсутність необхідного обсягу фінансування та вади методології розробки і обґрунтування показників ефективності є ще однією причиною невиконання державних цільових програм соціальної підтримки населення. Відтак, діючі програми та реальний порядок їх фінансового забезпечення не виконують в повній мірі функцій раціонального підвищення ефективності державних видатків.

Аналіз та оцінка показників бюджетного забезпечення соціальної сфери та порівняння їх в динаміці засвідчили збільшення навантаження на державні соціальні видатки. При цьому бюджетне фінансування соціальної сфери має переважно споживацький характер і характеризується зростанням обсягів бюджетних правопорушень та неефективного використання коштів.

Визначаючи пріоритети у сфері забезпечення соціальних видатків слід відмітити першочергову необхідність ґрунтовного реформування державної політики при наданні соціально-культурних послуг з урахуванням можливостей удосконалення системи їх бюджетного фінансування. При цьому необхідно наростити обсяги фінансових ресурсів, спрямованих на фінансування соціально-культурних послуг, та підвищити ефективність їх використання шляхом запровадження нових методів перерозподілу бюджетних ресурсів. На нашу думку, доцільно:

1) провести комплексний аналіз результатів підвищення розміру та обсягів соціальних виплат, їх обґрунтування з позиції впливу на реальні демографічні і економічні передумови. Зменшення обсягу видатків бюджетів різних рівнів галузі соціальної сфери, які найбільше впливають на розвиток людського капіталу, можуть обумовити загальне зниження рівня соціальних стандартів в країні;

2) переформатувати механізм реалізації соціальної політики держави та сприяти її переходу від політики простого нарощування обсягів видатків соціального спрямування до конструктивних реформ в соціальній сфері, які передбачають перенесення акцентів з процедури постійної підтримки нужденного населення до створення передумов забезпечення зайнятості населення та гідних умов праці. Зазначене сприятиме підвищенню рівня життя громадян та сприятиме скороченню їх майнового розшарування та формування значного прошарку середнього класу;

3) акцентувати увагу та діяльність з управління бюджетними ресурсами (їх формування і використання) на управління, зосереджене на кінцеві результатами через підвищення відповідальності і самостійності учасників бюджетного процесу, а також головних розпорядників бюджетних ресурсів. У зв'язку з цим актуальними є завдання щодо удосконалення програмно-цільових методів бюджетного планування і прогнозування, адже цілі та очікувані результати цільових програм сформульовано без визначення критеріїв і індикаторів їх оцінки, відсутні чіткі процедури фінансування проектів і програм, недосконалим є механізм відповідальності за реалізацію бюджетної програми відповідними особами [3];

4) вбачаємо необхідним законодавче закріплення у бюджетному законодавстві соціальних індикаторів, найважливішими з яких є: вартість споживчого кошика; допустимі рівні бідності та безробіття населення; мінімального розміру заробітної плати, пенсій, допомог, який би був економічно обґрунтованим та відповідав реаліям часу; перелік основних суспільних послуг для населення, які надаються державними і місцевими органами влади на безоплатній основі; базові стандарти, норми забезпечення надання соціальних послуг та ін.

5) реформування діючої системи соціального захисту населення, що передбачає впорядкування переліку пільг, обліку пільгових категорій громадян, які мають право отримувати пільги, забезпечення адресності надання державної соціальної допомоги.

Соціальні видатки держави мають розглядатися державою не як видатки, спрямовані на «утримання» соціальної сфери або вразливих верств населення (видатки проїдання), а як інвестиції в розвиток людського капіталу, які матимуть реальний соціально-економічний ефект в перспективі. Державні соціальні видатки повинні спрямовуватися на посилення соціальної орієнтації економіки країни, зокрема щодо: справедливого розподілу суспільних благ, стимулювання зростання економіки країни, забезпечення гідного рівня життя населення, забезпечення гарантованого мінімуму освітніх та медичних послуг, соціального захисту населення та розвитку ринку праці, досягнення сталого розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання Державного і місцевих бюджетів України у період 2018-2021 рр. URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information> (дата звернення: 10.09.2022)
2. Пояснювальна записка до звіту про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2020-2021 рр.». URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information> (дата доступу: 10.09.2022)
3. Сидор І. П. Бюджетна політика у функціонуванні соціальної сфери: проблеми визначення ефективності. *Світ фінансів*. 2016. Випуск 3. С. 7-17.

Сидорович Олена Юріївна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Шпирна Вікторія Ігорівна

студентка гр. ФМСЗм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Надзвичайно швидке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери функціонування суспільства актуалізували гостру необхідність переведення в електронну площину усіх взаємовідносин, що мають місце між державою, платниками податків, суб'єктами господарювання та отримувачами суспільних благ і послуг. Впродовж останніх років ми стали свідками формування нового світогляду, так би мовити нової філософії державного управління, ключовими поняттями в якій з одного боку, та індикаторами ефективності функціонування держави та державного управління з іншого, стали такі терміни як «електронна держава», «електронне урядування», «електронний уряд» тощо. Безумовно, якісне та ефективне електронне адміністрування на усіх рівнях функціонування держави зумовлює необхідність введення в дію дієвих, швидкодіючих та результативних інформаційних систем, та систем комунікації на всіх рівнях вертикалі державного управління, в усіх сферах та структурах, у тому числі і в митній сфері.

Важливою сферою функціонування економічної системи держави є її митна складова, тому забезпечення високого рівня ефективності електронного адміністрування у митних органах зумовлює гостру необхідність, актуалізовану чітко означеним інтеграційним курсом розвитку нашої держави. Приєднання України до низки міжнародних угод та конвенцій, її членство у ряді авторитетних міжнародних інституцій та організацій означає окреслення відповідних пріоритетів розвитку митної справи держави, ефективних передумов передачі інформації, її акумулювання, обробки та аналізу для забезпечення високоефективних інформаційних технологій для розвитку економіки, активізації зовнішньо-економічної діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення економічної та фіскальної безпеки держави з дотриманням її конкурентних позицій в міжнародному вимірі.

До слова відмітимо, що впровадження інформаційних технологій у митну сферу України та формування інформаційно-комунікаційного середовища почалося у далекому 1992 р., ознаменоване становленням ДМСУ та введенням в дію Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМСУ (далі – ЄАІС). При цьому, ЄАІС в загальному є багатофункціональною інтегрованою автоматизованою інформаційною системою, що уможливорює інформаційне сприяння, підтримку та супровід митних процесів та уособлює собою сукупність декількох відповідно взаємопов'язаних інформаційних систем та програмно-інформаційних комплексів [6].

Формування та створення умов для функціонування ЄАІС як втілення на практиці пріоритетів забезпечення безпаперового електронного обміну між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митницями було започатковано Концепцією створення багатофункціональної комплексної інформаційної системи «Електронна митниця», однією з первинних складових якої було запровадження модулю електронного декларування.

Зазначимо, що на ранніх етапах незалежності України питання аналізу безпекових характеристик впровадження і використання інформаційних технологій в митній сфері не ставились, оскільки домінуючу роль в цьому відводилось завданням захисту та зберігання інформації. Однак, з часом, виникло чітке розуміння тісного зв'язку між ефективністю інформаційно-комунікаційних систем митних органів, введенням в дію новітніх розробок в інформаційній сфері та рівнем захисту і забезпечення економічної безпеки держави. Дане усвідомлення сформувалося як на основі практичних передумов функціонування інформаційних технологій та систем у митній сфері, зокрема формування та створення комплексної системи на базі ЄАІС, так і науковими розробками вітчизняних та зарубіжних теоретиків, фахівців митної справи, які теоретично вибудовували та обґрунтовували концепцію «митної безпеки» [1].

Проте, завдання забезпечення економічної та митної безпеки України у контексті запровадження міжнародних стандартів митної справи, спрощення митних процедур, впровадження електронного управління як необхідна складова інтеграційних процесів поступу досі залишається недостатньо висвітленою і зумовлює здійснення додаткових теоретичних досліджень, зокрема, в частині імплементації методів та засобів інформаційного управління у митній сфері в контексті забезпечення митної безпеки держави, спрощення митних формальностей та процедур а також підвищення ефективності функціонування митних інституцій, забезпечення безпеки держави та спрощення митних процедур шляхом застосування новітніх інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій.

Пунктом 3 Положення про ДМСУ, затверджену Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 227 визначено, що «основними завданнями Держмитслужби є: забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі» [2].

Законодавчо встановлено, що митні органи України здійснюють розвиток, введення в дію і технічний супровід інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-комунікаційних технологій і систем, забезпечують автоматизацію митних формальностей і процедур, як для здійснення митного нагляду та контролю держави, так і для впровадження електронних сервісів для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Разом з тим, стаття 31 Митного кодексу України визначає, що «митна справа здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних

інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні» [5].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у митній сфері України здійснюється на основі відповідних рамкових вимог міжнародної митної спільноти, що окреслені в Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [3], Рамкових стандартах безпеки та спрощення торгівлі (Рамкові стандарти) [4] та низці інших знакових документів міжнародного рівня у митній сфері.

З метою наближення безпекових параметрів здійснення митної справи в нашій країні було здійснено низку заходів, зокрема започатковано імплементацію в національне митне законодавство положень оновленої Кіотської конвенції, а також запроваджено ряду норм нормативно-правового законодавства, положення якого спрямовані на запровадження норм конвенції у практичну роботу митних інституцій України. Означені заходи щодо запровадженню норм Кіотської конвенції у митне законодавство України сприяло створенню передумов для уможливлення запровадження в практичну діяльність новітніх митних інформаційних систем і технологій, зокрема введення в дію електронного декларування.

Крім того, знаковим документом для розвитку інформаційних та комунікаційних технологій та систем стала Резолюція Ради митного співробітництва, що була прийнята Всесвітньою митною організацією, і якою було окреслено запровадження Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі. Рамкові стандарти запроваджували необхідність укладання угод між митними адміністраціями на основі яких ініціювалися паритетні відносини між митними інституціями країн світу і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Означена взаємодія, безумовно ґрунтувалась на ефективному інформаційно-комунікаційному обміні та новітніх інформаційних технологіях.

ДМСУ, як митна інституція країни-учасниці Всесвітньої митної організації долучилась до підписання Декларації про наміри щодо імплементації Рамкових стандартів, у відповідності з якими Україна започаткувала процеси імплементації означених міжнародних норм взаємодії у митній сфері. Положення Кіотської Конвенції, Рамкові стандарти та інші важливі міжнародні норми у сфері митної взаємодії повною мірою втілені в статтях Митного Кодексу України, окремими положеннями якого регулюються використання інформаційних технологій та систем, в тому числі як важливий інструмент забезпечення економічної безпеки держави. Зокрема, глава 5 Митного кодексу України «Інформаційні технології та електронні інформаційні ресурси у митній справі» [5] визначає, що «митна справа здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні».

Отже, підсумовуючи, відмітимо, що здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів тощо відбувається на основі

використання інформаційних технологій, що поєднані у інформаційно-комунікаційні системи, і засоби їх забезпечення, існування яких забезпечує належну якість митного адміністрування, покращує алгоритми митного регулювання, та формує надійні інформаційні передумови для забезпечення економічних інтересів держави.

Список використаних джерел:

1. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. Одеса: Пласке, 2009. 628 с.
2. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text>.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
4. Framework of standards to secure and facilitate global trade (June 2005). URL: www.nuczu.edu.ua 297 URL: <https://www.wcoomd.org>.
5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція): Міжнародний документ від 18.05.1973 р. № 995-643 (ред. від 26.06.1999 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text

Сідляр Вікторія Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

Бутенко Вікторія Олегівна

студентка гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПОСЕРЕДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНОГО БРОКЕРА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Набуття Україною статусу країни-кандидата у члени ЄС суттєво впливає на пришвидшення процесів інтеграції у європейський торговий простір. Саме тому особлива увага в сфері митної справи повинна бути зосереджена на діяльності митних посередників, так як вони відіграють важливу роль в процесах імпорту та експорту товарів та транспортних засобів. З пришвидшенням темпів асиміляції торгових зв'язків України з країнами Європи, митні посередники також повинні оптимізувати свою діяльність і інтегруватись у сферу європейського митного посередництва.

В Україні внаслідок євроінтеграції стає можливим проведення реформ, які за своїми механізмами митного регулювання та оформлення будуть подібні до європейських. Це сприятиме підвищенню ефективності роботи митних органів, та відповідно на результатах діяльності суб'єктів зовнішньої торгівлі, що, своєю чергою, визначає конкурентні переваги національної економіки.

В процесі провадження діяльності митні брокери представляють інтереси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, співпрацюючи з державними митними органами. Під час проведення митного оформлення та декларування товарів та транспортних засобів, митний брокер виступає посередником, що проводить операції з консультування та супроводу митних формальностей.

Згідно зі ст. 416 МКУ «митний брокер – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України» [1].

Сьогодні митні брокери здійснюють свою діяльність на підставі норм Митного кодексу України, наказу Міністерства фінансів України від 27.09.2021 р. № з1672-21 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності» та інших нормативно-правових актів.

Митним кодексом України (ст. 404) передбачено, що митна брокерська діяльність є одним з видів діяльності, контроль за провадженням яких здійснюється митними органами [1].

Основним завданням митного брокера є заповнення та подача митної декларації та виконання, пов'язаних з цим процесом, функцій. Водночас, митний брокер може надавати й інші послуги, як-от: надання консультацій з питань митного законодавства, здійснення юридичної підтримки при укладенні зовнішньоекономічних договорів, виконання розпоряджень щодо організації перевезення товарів тощо.

В ЄС створено інститут представництва у вигляді митних агентів, якими можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. У Митному кодексі ЄС зазначається, що митним представником є будь-яка особа, «...яку призначила інша особа для виконання дій і формальностей, необхідних згідно з митним законодавством у її відносинах з митними органами» [2].

Митний агент в ЄС може бути прямим або опосередкованим представником. Пряме представництво полягає в діяльності агента від імені і за дорученням довірителя, непряме – за дорученням довірителя, але від свого імені. Вимоги до митних посередників законодавством ЄС не прописані, тому відповідальність за кваліфікацію працівника повністю несе керівник даного агента [3, с. 228].

Загалом, проаналізувавши особливості нормативно-правового регламентування діяльності митних агентів Європейського союзу, можна прийти до висновку, що законодавство ЄС має загальний характер з огляду на те, що кожна держава-член ЄС може мати окремі вимоги до функціонування митних посередників, оскільки митні операції проводяться безпосередньо всередині окремої країни, а відтак регулюються її законодавством.

На національному рівні в умовах євроінтеграції вимоги до митних посередників та правила провадження ними митної брокерської діяльності потребують адаптації до правил ЄС, що сприятиме підвищенню рівня надання ними посередницьких послуг та зростанню конкурентоспроможності.

Сьогодні в Україні діяльність митних брокерів ускладнюється змінами у митному просторі, що зумовлено впровадженням в національну практику міжнародних норм та конвенцій. Митні посередники повинні динамічно адаптуватися до трансформацій, що відбуваються, та відповідати на виклики глобалізаційних та інтеграційних процесів. Водночас, діяльність митних посередників, зокрема й митних брокерів, підлягає контролю з боку митних органів і митні посередники несуть відповідальність за результати своєї діяльності. Тому вкрай важливо, щоб нормативно-правовий базис функціонування суб'єктів господарювання у сфері митного посередництва був чітким, зрозумілим та прозорим, щоб з одного боку забезпечити їх ефективну роботу, з урахуванням змін, що відбуваються, а з іншого – створити дієві механізми контролю за діяльністю митних посередників.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. Про встановлення Митного кодексу Союзу. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) від 09.10.2013 р. № 952/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13.
3. Шутяк Д. С. Особливості цивільно-правового статусу митного посередника за законодавством України та ЄС. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3-4 (75-76). С. 226-233.

Сідляр Вікторія Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

Калюта Назар Федорович

студент гр. ФФАм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОТИДІЯ РОЗМИВАННЮ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

В умовах обмеженості фінансових ресурсів та зростання потреб суспільства вагомим напрямом роботи податкових органів є збільшення джерел фінансових ресурсів бюджету шляхом розширення бази оподаткування внаслідок детінізації економіки. Дана проблема набуває світових масштабів через те, що багатонаціональні компанії, використовуючи прогалини та неузгодженості податкових систем різних країн, зменшують або уникають зобов'язань зі сплати податків. Таким чином, через розмивання податкової бази та виведення прибутку з під оподаткування країни втрачають надходження у бюджет.

Більша залежність країн, що розвиваються, від податку на прибуток корпорацій означає, що вони непропорційно страждають від розмивання податкової бази й виведення прибутку з під оподаткування (від англ. Base Erosion and Profit Shifting – BEPS). За даними ОЕСР, практика BEPS обходиться країнам в 100-240 млрд дол. США щорічно втрачених доходів. Сьогодні понад 135 країн та юрисдикцій разом співпрацюють в реалізації 15 заходів у боротьбі з ухиленням від сплати податків, підвищення узгодженості міжнародних податкових правил і забезпечення прозорішого податкового середовища в рамках Програми розширеного співробітництва (Inclusive Framework OECD / G20) з BEPS [1].

Це глобальний проект протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку в країни з низьким рівнем оподаткування, який передбачає системні заходи, що спрямовані, зокрема, на боротьбу зі зловживаннями, пов'язаними з використанням спеціальних режимів оподаткування, та застосуванням конвенцій про уникнення подвійного оподаткування. План заходів має на меті змусити компанії оподатковувати прибуток там, де створюється додана вартість, та безпосередньо здійснюється економічна діяльність, а не за місцем реєстрації компанії.

З 1 січня 2017 року Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва в рамках ОЕСР й узяла на себе зобов'язання імплементувати Мінімальний стандарт Плану дій BEPS, що передбачає обов'язкові чотири заходи із п'ятнадцяти запропонованих [2].

Сьогодні Україна спільно з іншими країнами працює над впровадженням міжнародних норм у сфері боротьби з ухиленням від оподаткування та над розробкою нових правил оподаткування цифрової економіки.

У жовтні 2021 року після тривалих переговорів 137 країн та юрисдикцій (серед них і Україна), які представляють 94% світового ВВП, досягли важливої угоди, що заснована на двокомпонентному (Pillar 1 та Pillar 2) плані щодо

реформування міжнародних правил оподаткування та забезпечення справедливого оподаткування багатонаціональних компаній [3].

Згідно Pillar 1 передбачено зміну підходу до розподілу прав на оподаткування прибутків найбільших транснаціональних компаній між країнами. Правила будуть застосовуватися лише до груп компаній зі світовим доходом понад 20 млрд євро та прибутковістю до оподаткування понад 10%. Кожна юрисдикція матиме право на оподаткування прибутку міжнародної компанії за умови, що така компанія отримує з цієї юрисдикції дохід у сумі щонайменше 1 млн євро на рік, незалежно від наявності бізнес-одиниці в цій країні. Для юрисдикцій з обсягом ВВП менше ніж 40 млрд євро, поріг наявності сталого зв'язку буде встановлено на рівні 250 тис. євро. Таким чином, транскордонний бізнес оподатковуватиметься незалежно від наявності класичного постійного представництва. Також Pillar 1 передбачає наявність механізму запобігання та вирішення спорів щодо подвійного оподаткування [4].

Заходи Pillar 2 спрямовані на обмеження податкової конкуренції шляхом запровадження глобальної мінімальної ставки корпоративного податку, яку країни можуть використовувати для захисту своїх податкових баз. Правила будуть застосовуватися до міжнародних груп компаній, у яких з консолідований прибуток становитиме понад 750 млн євро в рік [4].

Враховуючи вищезазначене, можна резюмувати, що сьогодні дії світової спільноти спрямовані на суттєве обмеження використання бізнесом країн та юрисдикцій з низьким рівнем оподаткування, а також на розробку нових правил оподаткування діджиталізації світової економіки. Подальшого дослідження потребують питання потенційних можливостей розширення бази оподаткування з податку на прибуток внаслідок участі України в цих заходах.

Список використаних джерел:

1. What is BEPS? Inclusive Framework on BEPS. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/about/>
2. BEPS. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249982923>
3. Meeting of the OECD Global Parliamentary Network. URL: <https://www.oecd.org/parliamentarians/meetings/gpn-meeting-march-2022/>
4. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS. Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy: OECD, 2021. 20 p. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/brochure-two-pillar-solution-to-address-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-october-2021.pdf>

Сідляр Вікторія Володимирівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

Мартинюк Софія Леонідівна

студентка гр. ФМСЗм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ

Зростання товаропотоків через державні кордони, збільшення кількості експортно-імпортних операцій створює постійні виклики для митних органів щодо організації ефективного контролю за такими процесами, щоб не створювати бар'єри для легального бізнесу й одночасно – забезпечити митну безпеку та повноту сплати митних платежів до бюджету.

Митний контроль, базований на системі управління ризиками, відповідає міжнародній практиці здійснення митної справи. Ризикоорієнтовані технології впроваджує переважна більшість митних адміністрацій країн світу. Україна в процесі міжнародного митного співробітництва приєдналась до низки міжнародних митних документів, що передбачають застосування методу управління ризиками.

МКУ визначено, що «форми та обсяги митного контролю обираються посадовими особами митних органів на підставі результатів застосування СУР та/або АСУР» [1].

Відповідно до національного митного законодавства «автоматизована система аналізу та управління ризиками (далі – АСАУР) – сукупність програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи управління ризиками (далі – СУР) під час митного контролю та/або митного оформлення товарів, транспортних засобів» [2].

У положенні «Про Державну митну службу» (пп. 50 п. 4) зазначено, що Держмитслужба, відповідно до покладених на неї завдань «проводить аналіз та здійснює управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю, забезпечує проведення моніторингу ризикових зовнішньоекономічних операцій з метою управління ризиками, у тому числі шляхом таргетингу, та ініціювання проведення додаткових заходів щодо митного контролю із залученням мобільних груп, до складу яких входять посадові особи та працівники апарату Держмитслужби та її територіальних органів» [3].

Зазначимо, що 2 квітня 2021 року набрав чинності наказ Міністерства фінансів від 22 січня 2021 р. № 32 «Про внесення змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю» [4]. До цього часу, попри проведену реструктуризацію, митні органи у своїй роботі керувалися старим порядком та відповідними методичними рекомендаціями, що не відповідало чинній структурі митних органів, що негативно відбивалося на ефективності митного контролю.

За результатами аудиту результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, проведеним Рахунковою палатою, встановлено зокрема скорочення кількості митних декларацій, щодо яких встановлено необхідність проведення митних формальностей за результатами застосування АСАУР і СУР (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги митних декларацій, щодо яких встановлено необхідність проведення митних формальностей за результатами застосування АСАУР і СУР у 2019-2021 рр.

Показники	2019	2020	I півріччя 2021 р.
Експорт	227 446	73 831	67 018
Імпорт	1 089 241	731 645	387 768
Транзит	31 490	12 182	10 703
Разом	1 348 177	817 658	465 489

Джерело: складено автором на основі [5].

Як видно за даних табл. 1, у 2020 р. порівняно з попереднім роком кількість виявлених випадків щодо необхідності застосування додаткових митних формальностей зменшилася на 39,4 % або на 530,5 тис. митних декларацій. Зауважимо, що 83,9 % випадків застосування додаткових митних формальностей здійснено у режимі імпорту.

За даними Держмитслужби, таке зменшення обсягів виявлених випадків застосування додаткових митних формальностей відбулося через низку факторів. Зокрема, відбулося призупинення дії профілів ризику, що стосувалися контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності, внаслідок змін, внесених до МКУ Законом «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» від 17 жовтня 2019 № 202, та відсутності нових підзаконних нормативно-правових актів, які б урегульовували особливості здійснення митного контролю й оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України із порушенням прав інтелектуальної власності. Крім того, негативно на динаміку кількості митних декларацій, щодо яких встановлено необхідність застосування додаткових митних формальностей, вплинуло впровадження суб'єктоорієнтованих критеріїв для автоматизованої оцінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності залежно від їхніх характеристик, що відбулося відповідно до змін, внесених наказом Міністерства фінансів від 8 квітня 2019 № 146 «Про затвердження Змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю» [5].

Таким чином, однією з причин неефективності застосування системи управління ризиками в митному контролі є недосконалість нормативно-правового характеру, що потребує відповідного реагування державних органів управління.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>
3. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n209>
4. Про внесення змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 22.01.2021 р. № 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0378-21#Text>
5. Звіт про результати аудиту ефективності планування та результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції: Рішення Рахункової палати від 14.09.2021 р. № 20-2. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/20-2_2021/Zvit_20-2_2021.pdf.

Смоляк Олександр Вадимович
студент гр. ДСПУАзм-22, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Савчук С. В.

АНАЛІЗ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ГРОМАДИ

В умовах бюджетної децентралізації актуальним питанням є збільшення власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Місцева влада отримала право розпоряджатися та розвивати сферу культури на благо народу, який проживає на цій території, а також з метою залучення іншого населення через туризм. Проте заклади культури мають певні проблеми, пов'язані переважно із недостатнім фінансуванням навіть не зважаючи на передачу фінансових повноважень до органів місцевої влади.

З метою аналізу рівня фінансового забезпечення закладів культури необхідним є дослідження обсягів бюджетних доходів, які отримує ця сфера, та напрямів її видатків.

Для аналізу забезпеченості фінансовими ресурсами закладів культури й туризму та на підставі даних Законів України «Про Державний бюджет України» на 2019-2021 роки [1-3] слід дослідити обсяги видатків, які виділяються з державного бюджету для фінансування цих сфер.

Обсяги затверджених у Державному бюджеті України видатків для Міністерства культури України у 2019 році становили 7013,2 млн грн, у 2020 році – 8260,9 млн грн, а у 2021 – 12274,7 млн грн. Водночас фінансова підтримка розвитку туризму у 2019 році склала 17866 тис. грн, у 2020 році на розкриття туристичного потенціалу в Україні не виділено абсолютно нічого, а у 2021 – 85 000 тис. грн [1-3].

Визначити яке місце займають видатки на культуру та мистецтво у загальній сумі видатків на освіту можна за допомогою їх співставлення (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зміни частки видатків зведеного бюджету на культуру у загальній сумі видатків за 2019–2021 роки, млрд грн

Показник	Роки		
	2019	2020	2021
Загальний обсяг видатків зведеного бюджету	1372,4	1595,3	1844,4
Видатки на культуру та мистецтво	19,6	19,3	23,9
Частина у загальній сумі видатків, %	1,43	1,21	1,3

Джерело: складено на основі даних [4].

Як видно з табл. 1, частина видатків на культуру та мистецтво у загальній їх сумі мала тенденцію до зниження протягом аналізованого періоду, яке склало 10%. Стосовно видатків на сферу туризму то в інформації про виконання державного та місцевих бюджетів відсутня окрема інформація про обсяги цих видатків.

Серед культурних центрів України варто звернути увагу на розвиток культури й туризму Хмельницької області, зокрема Чемеровецької селищної громади, яка знаходиться в Кам'янець-Подільському районі Хмельницької області. Програма розвитку галузі культури Чемеровецької селищної ради на 2019-2023 роки передбачає підтримку закладів культури клубного типу, поповнення бібліотечних фондів та реалізацію бібліотечних проектів, підтримку дитячих музичної та художньої шкіл, музеїв, реалізації заходів охорони культурної спадщини. Джерелами фінансування програми можуть бути бюджетні, проектні, спонсорські кошти. Орієнтовний обсяг фінансування програми на 5 років становить 15 млн 917 тис. грн [5].

Аналіз розподілу доходів та видатків на утримання закладів культури можна здійснити на підставі даних про виконання бюджетів Чемеровецької селищної ради (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка доходів та видатків закладів культури
Чемеровецької селищної ради за 2019–2021 роки, тис. грн**

Показник	Роки		
	2019	2020	2021
Надходження	12783,9	13943,3	17548,6
– бюджетних коштів	12126,8	13224,6	17023,1
– бюджет розвитку	-	131,5	-
– спонсорських внесків	175,9	219,5	436,9
– коштів від платних послуг	481,2	367,7	88,6
Видатки	12670,3	13383,4	17455,6
– на оплату праці	10863,5	12133,3	15559,4
– на оплату енергоносіїв	518,0	501,2	744,7
– на придбання матеріалів для проведення поточних ремонтів у закладах	375,3	47,4	199,0
– заміну вікон та дверей	172,6	-	82,3
– ремонт сходів будинку культури	-	10,1	-
– перекриття дахів	417,9	374,3	34,2
– придбання: музичних інструментів	159,2	71,5	122,6
оргтехніки	99,2	54,9	24,7
сценічних костюмів	-	24,6	6,6
читальних столів для центральної бібліотеки	17,8	-	-
господарських товарів та канцелярії	-	89,7	72,6
– поповнення бібліотечних фондів	46,8	76,4	48,0

Джерело: складено на підставі даних [6].

Як видно з даних таблиці, у структурі доходів найбільша частина належить надходженням з бюджету – близько 97%, проте спостерігається тенденція до зростання частини спонсорських внесків протягом 2019-2021 років на 1,1% (з 1,4% до 2,5%). У структурі видатків закладів культури переважна частина належить видаткам на оплату праці (близько 90%). Серед видатків, що спрямовуються на розвиток закладів культури надається перевага поповненню бібліотечних фондів (0,3%) та придбанню музичних інструментів (0,7%). Значні

суми витрачаються на проведення поточних ремонтів закладів культури, що свідчить про незадовільний стан їх приміщень.

В цілому аналіз доходів і видатків закладів культури й туризму Чемеровецької селищної ради свідчить, що значна частина їх надходжень витрачається на утримання і лише 8-10% на розвиток. Це вказує на необхідність пошуків шляхів збільшення фінансового забезпечення для цих закладів задля вкладання цих коштів у розвиток культури й туризму регіону.

Список використаних джерел:

1. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text>
2. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України 14.11.2019 р. № 294-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>
3. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України 15.12.2020 р. № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
4. Показники звітності про виконання бюджетів України за 2019–2021 роки / Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-budget>
5. Програма розвитку галузі культури Чемеровецької селищної ради на 2019-2023 роки затверджена рішенням Чемеровецької селищної ради від 17 грудня 2018 року №3-27/2018. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua>
6. Інформація про доходи і видатки на розвиток культури і туризму за 2019-2021 роки. URL: <https://chemerovecka-gromada.gov.ua>

Сукмановський Володимир Васильович,
студент гр. ФМСм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Гуцул І. А.

ОРГАНІЗАЦІЯ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ ТА ПОРУШЕННЯ МИТНИМИ ПРАВИЛАМИ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку ринкової економіки та стрімкого зростання зовнішньоекономічних зв'язків, питання боротьби з контрабандою та протидії митним правопорушенням стали одним з головних завдань на напрямку захисту економічних інтересів України. Близько 10 % посадових осіб митних органів України працюють винятково на цьому напрямі, а до боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил залучається більше половини особового складу митниць.

Аналіз наявної інформації свідчить, що останнім часом контрабандна діяльність набула значних масштабів, а організація по її протидії на місцях, залишається недостатньо ефективною.

З таким положенням справ в сучасних умовах змиритися неможливо. Необхідно вживати кардинальних заходів не тільки по покращенню ефективності боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил безпосередньо на кордоні, але й створювати умови, що не дозволяють перевозити, зберігати і реалізовувати незаконно ввезені товари на внутрішньому ринку України.

З цією метою, пропонується об'єднати зусилля правоохоронних, контролюючих і митних органів єдиним задумом, в рамках своїх повноважень та компетенції, для вирішення загального завдання – захисту економічної безпеки України.

На жаль, митним органам України в даний час законодавець не надав права на ведення оперативно-розшукової діяльності, позбавивши тим самим можливості самостійно здобувати попереджувальну інформацію про підготовлювані правопорушення, тобто виявляти протиправні діяння на ранніх стадіях – формування наміру (умислу) і вишукування засобів і знарядь для здійснення правопорушень, ставлячи, таким чином, митні органи України в невідгідні умови на напрямку боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил [1].

В діючому законодавстві України не існує чіткого і повного визначених ознак такого виду державної діяльності, як організація боротьби з контрабандою, безпосередньо не висвітлені його основні форми, сили, методи та засоби, направлені на досягнення поставленої мети.

Тому, виходячи з норм та положень чинного законодавства, відомчих нормативних актів, що регулюють правоохоронну діяльність взагалі, суть поняття організації боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями можна сформулювати як:

1. Вид державної діяльності, яка здійснюється підрозділами правоохоронних та інших державних органів, що наділені повноваженнями по боротьбі зі злочинністю, у відповідності до законів України та інших нормативно-

правових актів.

2. Вид юридичної діяльності, тобто частина державно-владної діяльності компетентних державних органів, націленої на виконання певних функцій держави.

3. Це різновид діяльності вищих органів держави (законодавчої, виконавчої і судової влади), які в межах своєї компетенції надають право на здійснення такої діяльності, покладають на суб'єктів боротьби з контрабандою певні обов'язки і здійснюють контроль за реалізацією норм законодавства під час здійснення цих заходів [1].

Таким чином, організація боротьби з контрабандою комплексно об'єднує врегульовані законодавством України різні правові відносини.

Аналіз результатів правоохоронної діяльності митних органів України в частині протидії контрабандним проявам та митним правопорушенням, вказує, що найбільш поширеними способами скоєння митних правопорушень економічного характеру є:

- переміщення товарів з приховуванням від митного контролю (як документальне, так і фізичне приховування);
- декларування товарів не своїм найменуванням, незаявлення точних відомостей про товари та предмети, що переміщуються через митний кордон України;
- підміна товаросупровідних документів (заниження митної вартості товарів);
- ввезення транспортних засобів: по підроблених документах; ввезення легкових автомобілів з фіктивною реєстрацією в органах реєстрації; невивезення транспортних засобів, які були тимчасово ввезені на територію України;
- незаконне звільнення від митного контролю;
- експорт товарів по завищеній митній вартості (незаконне відшкодування податку на додану вартість);
- переміщення товарів поза митним контролем;
- фіктивний транзит.

Серед проблемних питань, що суттєво впливають на ефективність протидії правопорушенням, пов'язаним з незаконним переміщенням товарів через митний кордон України, митним оформленням та оподаткуванням та серед основних передумов, що спонукають до здійснення митних правопорушень можна виділити [2]:

– економічні передумови – наявність диференціації ставок ввізного мита; відсутність комплексного контролю за реалізацією товарів іноземного виробництва на внутрішньому ринку; несанкціонована та непрогнозована зміна окремих елементів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– проблеми законодавчого забезпечення – законодавче обмеження повноважень митних органів (відсутність права на проведення оперативно-розшукових заходів); наявність законодавчо визначених, але економічно необумовлених штучних пільг; судові рішення винесені не на користь держави

(кодування товарів, підтвердження пільг, митна вартість, вексельна форма розрахунків); наявність законодавчих колізій, неузгодженість та недосконалість окремих положень законодавчих актів, окремих прогалін законодавства;

– неналежний рівень взаємодії державних органів, уповноважених здійснювати заходи по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил – відсутність єдиного державного органу, відповідального за координацію на державному рівні заходів з протидії контрабанді; втручання правоохоронних органів в діяльність митних органів; одностороння система надання інформації виключно від митних органів до правоохоронних; відсутність механізму контролю за реалізацією інформації, наданої митними органами;

– відсутність єдиної системи комплексного контролю за здійсненням операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності – відсутність єдиного механізму валютного контролю в сфері зовнішньоекономічної діяльності (розрахунки по зовнішньоекономічним угодам); відсутність єдиного комплексного механізму підтвердження (перевірки або верифікації) зовнішньоторговельних контрактів (угод);

– проблеми, пов'язані зі зміною ознак та методів здійснення правопорушень – наявність ознак прикордонної контрабанди, обумовлених територіальними та соціальними особливостями прикордонних територій; набуття ознак транскордонної та міжнародної злочинності; набуття ознак інтелектуальної контрабанди із забезпеченням із забезпеченням сучасними технічними засобами та залученням висококваліфікованих фахівців; організований характер злочинних дій, до яких залучаються перевізники, митні брокери, банківські установи, працівники митних та правоохоронних органів, які здійснюють прикриття таких операцій; територіальні та географічні особливості скоєних правопорушень (види товарів, способи здійснення, коло причетних осіб, сезонність правопорушень);

– проблеми, пов'язані з міжнародними факторами – реалізація окремими суміжними державами політики стимулювання експорту товарів власного виробництва, експорту товарів по заниженій митній вартості (через митні ліцензійні склади та офшорні фірми), накопичення та експорт товарів сумнівного походження, або зміна країни виробника товарів; низький рівень або відсутність реагування (особливо після вступу до ЄС) митних органів суміжних держав на запити щодо надання інформації про товари, які є об'єктами зовнішньоекономічних операцій; відсутність підтримки з боку митних адміністрацій суміжних держав щодо обміну інформацією про товари та транспортні засоби, що переміщуються через пункти пропуску;

– відсутність стимулюючої складової за результати протидії контрабанді та митним правопорушенням – відсутність належного рівня матеріального забезпечення, адекватного результатам роботи та рівню відповідальності; відсутність системи матеріального стимулювання посадових осіб митних органів за виявлення та викриття контрабанди та порушень митних правил;

– проблеми технологічного характеру – постійно зростаючий обсяг операцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності та обсягів

зовнішньоторговельних вантажів; значна кількість контролюючих служб у пунктах пропуску; відсутність вантажних митних комплексів державної форми власності, організація роботи підрозділів митних органів у приміщеннях суб'єктів підприємницької діяльності; необхідність врахування технологічних особливостей функціонування окремих видів транспорту;

– рівень технічного забезпечення – низький технічний рівень облаштованості пунктів пропуску сучасними та ефективними технічними засобами митного контролю.

З огляду на вищевикладене, можна визначити концептуальні засади організації боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, тобто визначити напрями удосконалення модернізаційних процесів митної служби України в напрямі протидії контрабанді та порушенням митних правил.

З урахуванням вітчизняного й світового досвіду, концептуальними засадами протидії контрабанді визначено комплекс правових, економічних, організаційних та практичних заходів щодо протидії контрабанді та порушеннями митних правил, усунення причин та умов, що сприяють цьому суспільно небезпечному явищу, а також захисту вітчизняного ринку.

Список використаних джерел:

1. Про створення Регіональної митниці боротьби з митними правопорушеннями: Наказ Державної митної служби України від 06.10.2006 р. № 846. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0846342-06#Text>

2. Уліцький А. Г. Шляхи удосконалення правоохоронного напрямку діяльності Державної фіскальної служби України для ефективної протидії контрабанді та порушенням митних правил. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 2 (62). С. 90-96.

Тумік Анна Василівна

студентка гр. ДСПУ Азм-24, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ПОЗИТИВНІ ЕФЕКТИ ВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних умовах вітчизняним підприємствам досить складно конкурувати з кращими світовими виробниками продукції, особливо в контексті досягнення цілей сталого розвитку. По-перше, українські підприємства несуть значно більші витрати виробництва через високу ресурсоємність технологічних процесів. По-друге, в контексті глобалізаційних процесів і світових тенденцій екологічності виробництва та продукції, для переорієнтації на які необхідні значні фінансові ресурси з метою впровадження екологічного менеджменту, що для вітчизняних підприємств проблематично через відсутність доступних джерел фінансування. Зважаючи на те, що Україна долучилася до програми сталого розвитку, держава має надавати належну допомогу підприємствам у здійсненні необхідних заходів для досягнення цілей сталого розвитку.

У впровадженні системи екологічного менеджменту на підприємствах ефект посилюється за умови дотримання превентивного підходу (попередження забруднення). Він визначає пріоритетність охорони довкілля щодо причин негативного впливу, а не усунення його наслідків. Таким чином, раціональніше, дешевше й ефективніше усувати причини впливу, а не мінімізувати наслідки дії. При цьому доцільно удосконалювати виробничі процеси за допомогою таких заходів:

- переорієнтація на випуск екологічної продукції;
- використання якісних сировини і матеріалів;
- зміна управлінських підходів та організації виробництва;
- використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій;
- утилізація та вторинна переробка відходів тощо.

Попередження забруднення набагато ефективніше, ніж нейтралізація негативних впливів на довкілля, стан здоров'я людей і безпеку праці. В результаті використання попереджувального підходу значно зменшуються суми платежів екологічного характеру (за забруднення, природоохоронні штрафи). Загалом впровадження систем екологічного менеджменту на підприємствах супроводжується позитивними ефектами, які можна представити на рис. 1.

Зважаючи на причинно-наслідкові зв'язки екологічних аспектів підприємств слід пам'ятати, що всі вони достатньо важливі, і навіть на перший погляд незначний вплив екологічного фактора може спричинити суттєвий вплив на показник екологічної та загальної конкурентоспроможності підприємства. Це дуже важливо враховувати у розробленні програми впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві, оскільки необхідно враховувати всі екологічні аспекти задля попередження неочікуваних наслідків. Навіть використаний офісний папір адміністративних приміщень (а це по суті утилізація

макулатури) може надати підприємству додаткові бонуси як економічного характеру (отримання коштів від зданої макулатури), так і соціального і екологічного характеру (створення іміджу екологічно відповідальної компанії, тощо). У впровадженні системи екологічного менеджменту кожний напрям діяльності, який певним чином стосується збереження й охорони довкілля, слід розглядати як важливий. Для постійного контролю необхідно періодично здійснювати екологічний аудит.

Рис. 1. Позитивні ефекти від впровадження системи екологічного менеджменту на підприємствах

Джерело: узагальнено автором за [1-6]

Відповідно до концепції сталого розвитку всі заходи з її реалізації спрямовані на регулювання екологічних аспектів, які визначають вплив виробничої діяльності підприємств на довкілля через хімічний та фізичний вплив. Тобто мається на увазі контроль впливу через регулювання обсягів викидів в атмосферне повітря, відходів, викидів стічних вод, споживання енергетичних та інших природних ресурсів.

Слід пам'ятати і про отримання додаткової економічної вигоди, а не лише інвестування у технології переробки відходів. За дотримання попереджувального підходу, то незначні інвестиції можуть забезпечити істотну економію.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 10.06.2022).
2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р.

№ 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення: 10.06.2022).

3. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 р. № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15> (дата звернення: 10.06.2022).

4. Солоденко Ю. Впровадження системи екологічного менеджменту на автотранспортних підприємствах. *Науковий вісник УМО*. Серія. Економіка та управління. 2017. Вип. 4. URL: http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/ekonomika/V_4/Solodenko.pdf

5. Даянкач А. Система екологічного менеджменту: посібник. 2022. URL: <https://www.dqsglobal.com/uk-ua/blog/sistema-ekologichnogo-menedzhmentu-povnij-posibnik>

6. Зелені технології у промисловості: монографія / І. А. Василенко та ін. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 366 с.

7. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. # аналізуємо бюджет: доступно про головне: посібник/за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.

8. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: Монографія / О. П. Кириленко та ін.; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. 376 с.

Чернець Ілона Сергіївна
аспірантка кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТЕКЦІОНІСТСЬКИХ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВИ

Із проголошенням України як незалежної держави її входження у світову спільноту стало загальноприйнятим та цілком виправданим завданням, адже тільки інтегруючись у світове господарство Україна може ефективно розвиватися та шукати нових економічно вигідних для неї партнерів. Проблемою української економіки початку років незалежності стала не стратегія її виходу на зовнішній ринок, а формування її економічного іміджу, підвищення її конкурентного рейтингу, а також захист власних інтересів серед інших, більш розвинутих, країн світу. На жаль, ця проблема залишається нагальною і на сьогодні. Для захисту своїх інтересів, особливо в умовах сучасної нестабільності економік у всьому світі, Україна вимушена вдаватися до заходів економічного протекціонізму.

Питання протекціонізму є на сьогодні актуальним не лише для України, адже майже будь-яка держава використовує окремі заходи протекціонізму, хоча більшість з них є, так звані, «прихованими». Проте саме для української держави це питання стоїть досить гостро, так як для неї, як для країни з перехідною економікою, характерні фундаментальні дилеми в сфері організації становлення відкритої до зовнішнього світу ринкової системи, і, зокрема, кардинальне питання: чому віддати перевагу – протекціонізму чи свободі торгівлі.

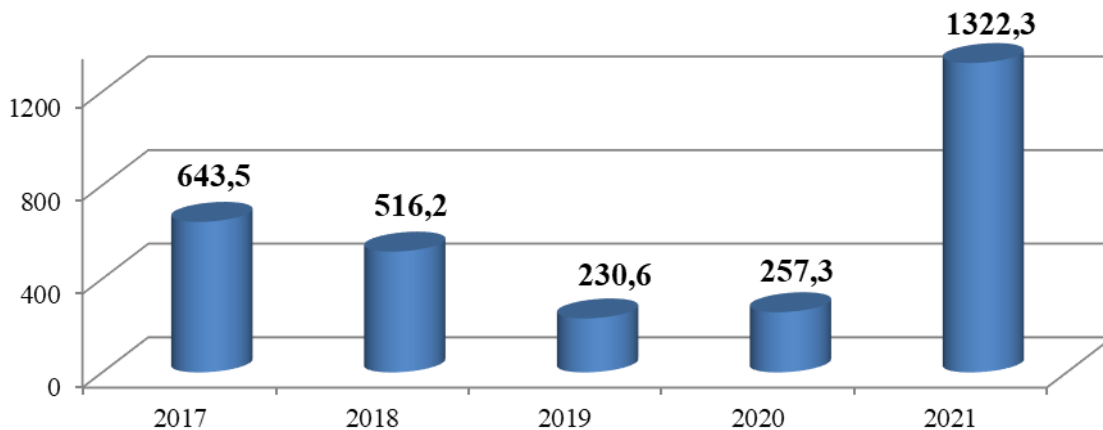

Рис. 1. Надходження вивізного мита до бюджету протягом 2017-2021 рр., млн грн [1; 2].

З рис. 1 видно різке зростання вивізного мита у 2021 році, порівняно із попередніми роками. Це пов'язано із тим, що у період пандемії уряд ввів низку обмежень щодо вивозу з країни товарів медичного призначення, щоб захистити вітчизняний ринок від дефіциту товарів.

Отже, можна зробити висновок, що особливі види мита не мають великого фінансового значення для бюджету країни. Вони складають досить незначну

частку у податкових надходженнях. Це пояснюється тим, що особливі види мита є протекційними, а не фіскальними. Їх введення призводить до різкого скорочення імпорту конкретного товару, що походить із певної країни, і, відповідно, до зменшення доходів державного бюджету. Проте, їх застосування виправдовує себе з точки зору захисту національного виробника, збереження робочих місць. Втрати бюджетних доходів від недоотримання ввізного мита компенсуються податковими надходженнями, що сплачуватимуть вітчизняні підприємства, для захисту яких було введено особливі види мита.

Таким чином, Україна активно застосовує протекціоністські заходи для регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що відіграють значну роль в економіці держави. Дані методи призначені відкрито та легально регулювати потоки імпортованих товарів та послуг, а також стимулювати виробництво орієнтованих на експорт товарів вітчизняного виробника.

Сучасний механізм впливу на експортно-імпортні операції передбачає комплекс взаємодоповнюючих тарифних та нетарифних заходів, які постійно змінюються під впливом розвитку виробничих сил та інтересів виробників і споживачів. Одними із заходів, що спрямовані на захист національних товаровиробників є особливі види мита – антидемпінгове, компенсаційне та спеціальне. Головне призначення захисних видів мита полягає у скасуванні недобросовісної конкуренції та несправедливої торговельної практики.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>
2. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://tax.gov.ua>

Шаршонь Микола Зіновійович
студент гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кізіма Т. О.

ПРАГМАТИКА ФОРМУВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

У нинішніх складних соціально-економічних та військово-політичних умовах, пов'язаних із поширенням коронавірусної інфекції в Україні і світі та початку повномасштабної війни РФ проти України надзвичайно актуальною продовжує залишатися проблема ефективного використання заощаджень домогосподарств як додаткового ресурсу для зменшення негативного впливу пандемічних шоків і поетапного відновлення та розбудови вітчизняної економіки. Адже «мобілізація тимчасово вільних коштів фізичних і юридичних осіб та їх ефективний розподіл між різними секторами економічної системи, що здійснюється за допомогою фінансового ринку» [7, с. 62] є надзвичайно важливим фактором і стимулом економічного зростання, а процес трансформації накопичених заощаджень у потужний інвестиційний ресурс «окрім економічного, має також вагоме соціальне і політичне значення, оскільки сприяє підвищенню життєвого рівня населення та його соціальної захищеності, зміцненню середнього класу й посиленню його фінансової незалежності» [5, с. 171].

Тож, враховуючи те, що «за сучасних умов не можна обмежуватися інформацією про встановлені на певний час економічні відносини. Велике значення має також інформація про еволюцію цих відносин, тривалішу динаміку економічного розвитку» [4, с. 37], проаналізуємо прагматику формування заощаджень вітчизняних домогосподарств на ринку банківських послуг України упродовж останніх шести років.

Спершу варто наголосити, що питома вага заощаджень у доходах населення України (табл. 1) упродовж останніх років демонструє від'ємні значення, що свідчить про переважне використання нашими співвітчизниками раніше накопичених заощаджень саме у кризові періоди 2019-2021 років, спровоковані поширенням пандемії коронавірусу та запровадженням локдауну, а відтак і неможливістю отримувати звичні доходи та здійснювати достатній обсяг заощаджень.

Таблиця 1

Динаміка заощаджень у доходах населення України у 2016-2021 рр. [3]

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1. Доходи – всього, млн грн	2002383	2475826	3219518	3699346	3972428	4698611
2. Заощадження (нагромадження нефінансових активів і приріст фінансових активів) – всього, млн грн	-18400	-68980	16771	-116165	-17017	-177369
3. Частка заощаджень (їх використання) у доходах, %	-0,92	-2,79	0,52	-3,14	-0,43	-3,78

Так, у 2021 році спостерігаємо від'ємний приріст заощаджень (тобто їх використання) у розмірі -3,7% порівняно з 2020 роком (рис. 1).

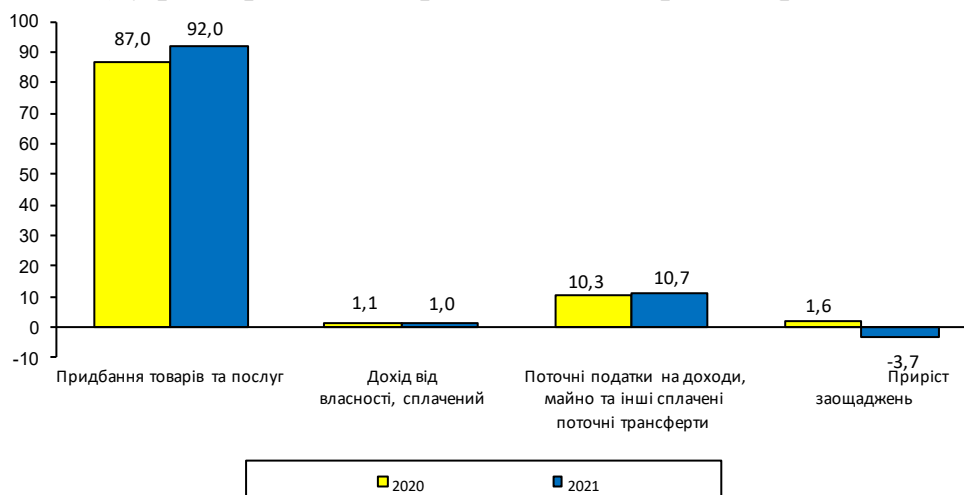

Рис. 1. Структура витрат і заощаджень населення України у 2020-2021 роках [3]

Це і не дивно, адже, як свідчать дані Державної служби статистики України, реальний наявний дохід українців у карантинному 2021 році теж знизився (на 4,3%) у порівнянні із 2020 роком (рис. 2).

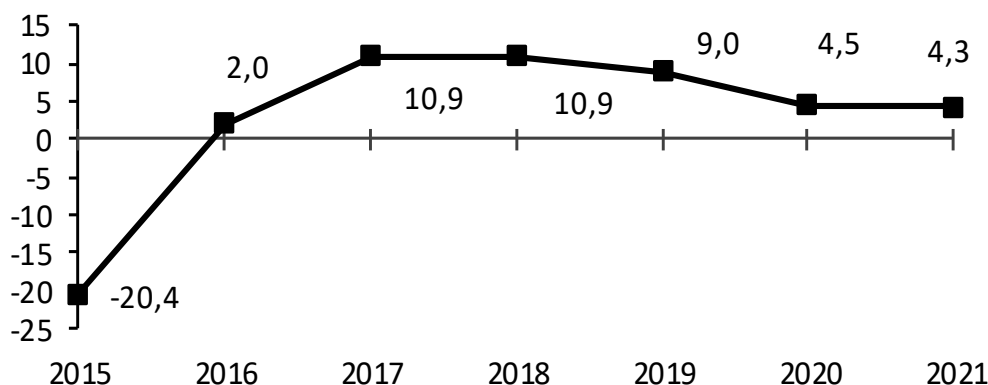

Рис.

2. Динаміка реального наявного доходу населення України у 2015-2021 роках (у % до попереднього року) [3]

Відтак можемо стверджувати, що падіння рівня реальних доходів населення не дає змоги переважній більшості вітчизняних домогосподарств робити заощадження. Більше того, у кризові періоди спостерігається стійка тенденція до масового використання нашими співгромадянами накопичених раніше заощаджень. До прикладу, у 2019 році частка використаних громадянами заощаджень становила -3,14% від загальної величини їхніх доходів, зменшившись у 2020 році до -0,43% (що, на нашу думку, пов'язано із загальним зменшенням споживання у «карантинному» 2020 році). Однак у 2021 році частка використаних українцями заощаджень знову зросла до -3,78%.

Поквартальна структура заощаджень населення України у 2021 році відображена у таблиці 2.

Таблиця 2

**Поквартальна структура заощаджень населення України
у 2021 році, млн грн [3]**

	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	Рік
Нагромадження нефінансових активів	-14 353	-13 154	15 783	-9 954	-21 678
Приріст фінансових активів	-33071	-40689	-15889	-66032	-155681
з них					
приріст грошових вкладів та заощаджень у цінних паперах	3 229	26 400	4 600	40 326	74 555
заощадження в іноземній валюті	17 420	11 041	15 177	18 419	62 057
позики, одержані за виключенням погашених (-)	8 438	14 360	14 561	13 601	50 960
Заощадження (приріст)	-47 424	-53 843	-106	-75 986	-177 359

У зазначеному контексті важливо наголосити, що «одним із найскладніших і водночас найважливіших завдань, які домогосподарства вирішують, приймаючи рішення про здійснення заощаджень, є вибір найефективніших форм заощаджень» [8, с. 203] з урахуванням насамперед безпеки, дохідності та ліквідності кожної з них.

Для вітчизняних домогосподарств упродовж багатьох років домінуючою формою заощаджень залишаються банківські депозити, що пояснюється низкою переваг, властивих цьому інвестиційному інструменту, зокрема: «отримання фіксованого і передбачуваного доходу; можливість отримання інших банківських послуг; відшкодування коштів у випадку банкрутства банку за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; регулювання банківських операцій з боку НБУ; захищеність від крадіїв» [9, с. 89].

Слід зазначити, що зазвичай українці надають перевагу формуванню заощаджень у банках передусім терміном до 2 років (табл. 3). Причому у «карантинних» 2020 і 2021 роках різко зросла частка депозитів «на вимогу» - майже до 60%, що пояснюємо прагненням українців у кризових умовах завжди мати безперешкодний доступ до своїх заощаджень.

Таблиця 3

Динаміка обсягів та структура депозитів домогосподарств, залучених банками України, за строками повернення у 2016–2021 рр. [2]

Показники	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
Депозити - всього	444,7	100	495,3	100	530,3	100	576,1	100	730,3	100	794,2	100
На вимогу	129,6	29,1	166,0	33,5	203,4	38,4	240,1	41,7	379,0	51,9	473,2	59,6
До 1 року	171,5	38,6	181,1	36,6	210,2	39,6	237,7	41,3	237,5	32,5	209,2	26,3
1-2 роки	138,2	31,1	142,0	28,7	109,9	20,7	92,7	16,0	104,9	14,4	101,8	12,8
> 2 років	5,4	1,2	6,2	1,2	6,8	1,3	5,6	1,0	8,9	1,2	10,0	1,3

Також варто акцентувати, що частка гривневих депозитів упродовж останніх п'яти років демонструє стійку тенденцію до зростання, а частка депозитів у доларах США та євро – відповідно зменшується, що можна пояснити вищими процентними ставками за гривневими депозитами у порівнянні із депозитами в іноземній валюті. Причому саме у 2020 році було зафіксовано найвищі темпи зростання гривневих вкладів вітчизняних домогосподарств за останні 10 років. І навіть з початку повномасштабної війни в Україні вклади українців у гривнях вирости на 21%, водночас вклади у іноземній валюті вирости лише на 2,2% (принагідно зазначимо, що для наших співвітчизників все ж «основною метою інвестування готівкової національної та іноземної валюти є не стільки отримання доходу, скільки збереження її вартості в умовах інфляції» [6, с. 23-24]).

Водночас необхідно акцентувати, що загалом вартість депозитів упродовж останніх років стрімко зменшилася, сягнувши наприкінці 2021 року 7,2% у національній валюті та 0,6% у іноземній валюті (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка процентних ставок за новими депозитами резидентів України у 2020-2021 роках [1]

Процентні ставки, %			
Показник	2020	грудень 2021	Зміна, в.п.
Процентні ставки за новими депозитами резидентів, з них:	5,6	4,7	-0,9
корпоративний сектор	5,2	4,6	-0,6
у національній валюті	5,4	4,7	-0,7
в іноземній валюті	1,5	1,4	-0,1
домашні господарства (крім фізичних осіб – підприємців)	6,8	5,3	-1,5
у національній валюті	10,4	7,2	-3,2
в іноземній валюті	1,6	0,6	-1,0

Дані: НБУ

Як стверджують фахівці, «українці вже майже звикли до нульової дохідності за валютними вкладками. Через мізерні ставки та помірні валютні коливання українці не хочуть збільшувати доларові заощадження в банках: об'єм доларових депозитів домогосподарств за січень – листопад 2021 року скоротився на \$21 млн (-0,24%) – до \$8,521 млрд. Ставки за депозитами в євро ще нижчі, ніж за доларовими, але 5-відсоткова девальвація євро до долара зробила купівлю європейської валюти більш привабливою в середньостроковій перспективі. Обсяг накопичень в євро на рахунках українців зріс майже на 15% – на 232 млн євро до 1,782 млрд євро» [10].

Водночас зазначимо, що 1 квітня 2022 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб» № 2180-ІХ, яким запроваджено стовідсоткову гарантію повернення вкладів та підвищення гарантованої суми за вкладками до 600 тис. грн після закінчення воєнного стану в Україні.

Відтак переконані, що, все ж, незважаючи на нинішні складні фінансово-економічні та військово-політичні реалії, «інвестиційний потенціал вітчизняних

домогосподарств все ще залишається великим, і його потрібно якнайефективніше використати в сучасних економічних умовах» [8, с. 200], об'єднавши для цього зусилля державних органів влади, Національного банку України та представників вітчизняного банківського бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Білоус О. Ставки за рік впали на третину: під який відсоток можна розмістити депозит. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/remont-slozhnosti-nikto-vupolnyal-fregat-1642161227.html>
2. Депозити домашніх господарств у розрізі видів валют і строків погашення. URL: <https://bank.gov.ua/files/3.2-Deposits.xls>
3. Доходи та витрати населення у 2016-2021 роках. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Кізима Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.
5. Кізима Т. О. Заощадження домогосподарств: світовий досвід і вітчизняні реалії. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7 (45). С. 171-176.
6. Кізима Т. О. Прагматика та перспективи трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2010. № 10. С. 22-26.
7. Кізима Т. О., Луцишин О. О. Аналітичний огляд інфраструктури фінансового ринку України: інституційний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2016. Вип. 2 (30). С. 62-69.
8. Кізима Т. О. Заощадження домашніх господарств: сутнісно-теоретичні та класифікаційні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. Вип. 10 (113). С. 200-206.
9. Методика викладання фінансової грамотності: навч. посіб. / за ред. д.е.н., професора Кізими Т.О. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 200 с.
10. Садовничий В. Що відбулося з Україною: найголовніші графіки 2021 року. URL: <https://finclub.net/ua/infographica/shcho-vidbulosia-z-ukrainoiu-naiholovnishih-grafiky-2021-roku.html>

Шевчук Антон Михайлович

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Рибак Олександр Володимирович

студент гр. ФФАм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Управління податковими ризиками є актуальним питанням для теорії і практики податкової справи, адже своєчасне виявлення, попередження, уникнення та подолання наслідків проявів податкових ризиків дозволить мінімізувати втрати державного бюджету та втрати прибутковості суб'єктів бізнесу. Тому розгляд концептуальних засад податкового ризик-менеджменту є важливим з точки зору формування системи управління податковими ризиками на макро- і мікроекономічному рівнях.

Концепція податкового ризик-менеджменту, як вихідна теорія управління податковими ризиками, включає п'ять етапів [1].

Перший етап – планування. Він включає вибір найбільш оптимальних податкових відносин і систем оподаткування виходячи з здійснюваних видів діяльності. Процес планування податкових ризиків має різні цілі для держави та для бізнесу. Якщо для держави основна мета планування податкових ризиків – це не допустити зниження податкових надходжень до бюджету всіх рівнів, то для підприємства ціль полягає у визначенні методів мінімізації податкових зобов'язань.

Методи планування податкових ризиків дозволяють зменшувати податкове навантаження підприємства законним шляхом, використовуючи податкове законодавство та бухгалтерську документацію для прийняття відповідних рішень, розумно використовуючи як внутрішню, так і зовнішню інформацію.

Планування може бути стратегічним, тобто на довгостроковий період, що доцільно при стабільних економічних умовах розвитку ринку. В сучасних умовах найбільше застосування отримало тактичне поточне планування, яке дозволяє оперативно реагувати на ризики та загрози на макроекономічному рівні та рівні окремого підприємства.

Другий етап – ідентифікація, тобто розпізнавання і визначення ознак, видів та групи податкових ризиків, здатних впливати на оптимізацію оподаткування, докладний їх опис (причина, місце, час, умови, спосіб і т. д.).

Кожна група податкових ризиків є індивідуальною і характеризується певною сукупністю щодо стійких ознак, що дає можливість їх ідентифікації для встановлення можливості настання негативних наслідків. В основі ідентифікації податкових ризиків можуть бути визначені такі закономірності:

– виникнення податкових ризиків як результату будь-якого діяння (дії чи бездіяльності) учасників податкових відносин, тобто держави чи платників податків;

– використання ідентифікації податкових ризиків для встановлення об'єктивних наслідків, які можуть бути позитивними та негативними;

– ідентифікація податкових ризиків є одним із засобів збору інформації, що відображає форму та повноту змісту економічних взаємин у податковій сфері, які можна розділити на три види: інформація про суб'єкт господарювання (галузь, вид діяльності, розмір тощо); інформація про використання будь-якої системи оподаткування, різних податкових схем оптимізації, подрібнень бізнесу, створення дочірніх фірм тощо; інформація про наслідки податкових ризиків (податкові суперечки, судові провадження).

Третій етап – оцінка ризиків. Це кількісна та якісна характеристика позитивних негативних наслідків. Основним методом оцінки податкових ризиків є системний аналіз, який дозволяє визначити ступінь та масштаби впливу, а також результати наслідків податкових ризиків у різних вимірах.

Для деяких груп податкових ризиків можливі прогнозування та оцінка певних проблем у податковій сфері, пов'язаних із зміною видів діяльності, переходом на іншу систему оподаткування та виконанням податкових зобов'язань. Фактично, це превентивний спосіб оцінки податкового ризику, що дозволяє прорахувати економічну ефективність.

Четвертий етап – вибір методів впливу. Це визначення найефективніших методів впливу на ризики для мінімізації негативних наслідків ризикових подій. Для податкових ризиків доцільно виділити такі методи: ухилення, локалізації, передачі та моніторингу ризиків.

Ухилення від податкових ризиків передбачає вибір певної системи оподаткування та відмову від застосування податкових оптимізацій та податкових схем з метою зменшення ймовірності настання негативних наслідків. Одним із сучасних способів ухилення від податкових ризиків є передача ведення податкового обліку та звітності до аутсорсингової компанії, яка бере на себе всі ризики, пов'язані з обчисленням та сплатою податків та зборів.

Як відомо, бізнес не може існувати без бухгалтерського та податкового обліків, які є досить об'ємними та складними процесами, що потребують підвищеної уваги, значного часу, кваліфікованих кадрів та фінансових коштів. Тому організації, які хочуть мінімізувати податкові і бухгалтерські ризики, можуть передати ці функції спеціалізованим організаціям, які будуть здійснювати всі операції щодо управління податковими ризиками.

Як показує практика, передача податкового обліку та бухгалтерії на аутсорсинг здійснюється в основному невеликими та середніми вітчизняними компаніями, а також новоствореними організаціями, організаціями з сезонним характером робіт, а також багатопрофільними фірмами, для яких утримання в штаті бухгалтерів – дороге задоволення. У таких випадках залучення аутсорсингової компанії сприяє скороченню витрат на ведення бухгалтерського та податкового обліків, придбання сучасних бухгалтерських та податкових програм, збільшує якість податкової та бухгалтерської інформації, дозволяє концентрувати увагу підприємців на своїй основній діяльності та практично повністю усуває податкові ризики.

Наприклад, у Франції існує державна організація допомоги зі сплати податків. Діяльність цієї організації поширюється на підприємства малого та середнього бізнесу. Її завдання полягає в тому, щоб надавати максимальну допомогу підприємцям у сфері податкового планування та сплати податків. Співробітники організації ведуть податковий облік, заповнюють податкові декларації, здають податкову звітність, інформують про зміни у податковому законодавстві, загалом роблять все, щоб цивілізованими методами забезпечити податкову безпеку держави та бізнесу.

У той же час багато підприємців надають перевагу фахівцям власної бухгалтерії, боячись відкривати стороннім особам відомості про свою комерційну діяльність та про її фінансовий стан. Крім того, підлеглого бухгалтера можна змусити зробити все можливе і неможливе, щоби підприємство заплатило до бюджету мінімальні платежі, а податкові органи не виявили порушень і не пред'явили претензій. Уся відповідальність таких ризиків лежить на бухгалтері. З аутсорсингової фірми цього не вимагатимеш, що гарантує дотримання законодавства і правильного обчислення податків до бюджету.

Метод використання податкового аутсорсингу дозволяє здійснювати високопрофесійне та якісне ведення бухгалтерського та податкового обліків та звітності для підприємств, у тому числі:

- розробку облікової політики з метою оподаткування; підготовку та оформлення первинної документації з господарських операцій;
- формування податкових реєстрів;
- складання бухгалтерської та податкової звітності;
- подання звітності до податкової інспекції, позабюджетних фондів, органів статистики;
- надання консультаційних послуг;
- подання інтересів організації-замовника у податкових органах, позабюджетних фондах, інших організаціях та установах, пов'язаних з виконанням обов'язків щодо ведення бухгалтерського та податкового обліків;
- надання пояснень з приводу бухгалтерської та податкової звітності, у тому числі під час виїзних та камеральних податкових перевірок, проведення звірок, отримання довідок тощо;
- прийом на своїй території різних перевірок з податкової інспекції та позабюджетних фондів;
- зберігання архіву документів організації-замовника, у тому числі після закінчення податкового періоду або після припинення строку дії договору;
- подання інформації щодо запитів організації-замовника, податкових органів та інших зацікавлених осіб.

Локалізація ризиків передбачає виділення найбільш небезпечних ділянок у застосовуваній системі оподаткування для посилення контролю та зниження рівня ризику.

Локалізацію податкових ризиків можна зробити шляхом створення окремої венчурної структури у вигляді малого підприємства або індивідуального підприємця, яка прийме на себе фінансові потоки або певні види діяльності,

пов'язані з ризикованою системою оподаткування та впровадженням податкової оптимізації з метою забезпечення податкової безпеки основної компанії.

Локалізація податкових ризиків добре проявляється при дробленні великого бізнесу на дрібні взаємопов'язані компанії, що застосовують різні системи оподаткування, що дозволяють мінімізувати податкові платежі до бюджету.

Передача ризику здійснюється шляхом покладання відповідальності за настання небажаних наслідків на третіх осіб – аудиторську компанію, страхову організацію на основі укладання відповідних цивільно-правових договорів. Доцільність такого способу необхідно прорахувати за рівнем здійснених витрат (витрат) на запобігання податковим ризикам.

Моніторинг податкових ризиків передбачає постійне спостереження за повнотою та своєчасністю перерахування податкових платежів, проведення аналізу суми нарахованих та сплачених податкових платежів, їх динаміки для виявлення певних тенденцій. Це, наприклад, зниження податкового навантаження на підприємстві за співвідношенням суми сплачених податків і виручки нижче за середньогалузевий рівень, здійснення організацією фінансово-господарської діяльності зі збитком протягом двох і більше років, що випереджає темп зростання витрат над темпом зростання доходів від реалізації товарів (робіт, послуг), виплата середньомісячної зарплати на одного працівника нижче середнього рівня в галузі та інші критерії самостійної оцінки ризиків платників податків, які використовуються податковими органами у процесі відбору об'єктів для проведення виїзних податкових перевірок.

Під час проведення моніторингу необхідно враховувати постійне оновлення та зміну податкової нормативно-законодавчої бази. Діяльність моніторингу податкових ризиків залежить чітко визначених об'єктів та суб'єктів спостереження; від якості та кількості інформації, що надходить; від джерел та каналів інформації.

При виборі методів впливу на ризик важливо визначитися з механізмом для більш точного виявлення та зниження ступеня ймовірності ризику, наслідки від якого необхідно мінімізувати. Деякі автори пропонують такі методи управління податковими ризиками, як метод додаткового документального підтвердження, метод судового прецеденту, метод податкової «подушки безпеки».

П'ятий етап – контроль та коригування. Це останній етап управління податковими ризиками, який полягає у визначенні відхилення фактичних податкових показників та показників фінансово-господарської діяльності від запланованих, поточного періоду від аналогічних показників за попередні періоди, а також у виявленні обставин, які можуть змінити ступінь ймовірності ризику.

Контроль за часом буває попередній, поточний та наступний. По відношенню до об'єкта контроль у системі управління ризиками може бути внутрішнім — на рівні підприємства, і зовнішнім — з боку податкових органів.

Наявність контрольних механізмів дозволяє скоригувати оперативні та стратегічні плани, розробити основні методи управління ризиками та оцінити ефективність управління з оптимізації податкових ризиків з метою забезпечення

податкової безпеки на макро- і мікроекономічних рівнях. Контроль рівня податкових ризиків передбачає створення певних резервів, які зможуть компенсувати матеріальні втрати або коригувати їх розміри за можливих несприятливих наслідків.

Таким чином, ефективність управління податковими ризиками є основним механізмом забезпечення податкової безпеки, яке не гарантує повної ліквідації ризиків у системі податкових відносин, але дозволяє знизити ймовірність настання несприятливих наслідків для держави, суспільства і бізнесу [2].

Початковим етапом управління податковими ризиками є розробка стратегічних та тактичних планів податкової політики. Потім оцінюються існуючі системи оподаткування та масштаби податкових ризиків для кожного виду діяльності, розробляються прогнози розвитку подій та плани ліквідації наслідків. За результатами контролю здійснюється коригування системи управління податковими ризиками та прийняття рішень.

Методи управління податковими ризиками залежать від того, чи має на меті забезпечення стратегічної ефективності податкової безпеки у довгостроковому періоді соціально-економічного розвитку або вони спрямовані на вирішення короткострокових завдань та конкретних податкових проблем певного економічного етапу фінансово-господарської діяльності. Ці методи дуже різноманітні, проте вони базуються на єдиних засадах і принципах.

Податкові ризики постійно поповнюються та змінюються залежно від навколишнього середовища, що ставить перед економістами нові завдання аналізу та оцінки ризиків, що є важливим напрямком розвитку фіскальної теорії.

Список використаних джерел:

1. Шевчук А. Проблеми управління податковими ризиками в умовах пандемії COVID-19. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1. С. 188-200.
2. Юревич Л. М. Податкові ризики в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2011. Вип. 18. С. 94-98.

Шевчук Антон Михайлович

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Сушко Володимир Олександрович

студент гр. ФФАм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОСТВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Проведений аналіз митної політики України щодо селекції та управління митними ризиками свідчить про певні проблеми організації процесу митного контролю, недоліки в роботі автоматизованої системи аналізу та управління митними ризиками, факти контрабандного переміщення товарів через митний кордон та негативну дію макроекономічних і військових чинників на динаміку надходжень від оподаткування зовнішньої торгівлі.

Тому, зважаючи на дедалі вищий рівень необхідності ввезення імпорتنих товарів на митну територію України у зв'язку із зменшенням внутрішнього виробництва, в першу чергу, удосконалення потребує автоматизована системи аналізу і управління митними ризиками. Одним із недоліків АСАУР, який повинен бути вирішений в найближчому майбутньому є імплементація механізму здійснення форматно-логічного контролю в автоматизовану систему аналізу і управління ризиками. Зважаючи на високий рівень цифровізації бізнесу та населення в цілому реалізація механізму форматно-логічного контролю в АСАУР не має складати жодних проблем. Для реалізації цього механізму, доцільно перевести весь документообіг митних та податкових органів в цифровий варіант, в такому випадку, наприклад, справжність митної декларації чи будь-якого іншого товаросупровідного чи транспортного документу не буде викликати сумнівів, адже віртуалізація митниці дозволить учасникам зовнішньо-економічної діяльності ввести всі необхідні дані у відповідні поля електронної форми митниці підписавши їх електронним ключем чи smart-ключем. Такий формат, з одного боку дозволить правильно заповнити всі документи, які вимагають митні органи (в іншому випадку програма віртуальної митниці не дозволить ввести неправильні дані), а з іншого – дозволить організувати статистичний та валютний контроль, контроль нарахованих митних платежів, а також контроль правильності застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Застосувавши повний цифровий документообіг на митниці створить умови для ефективної селекції митних ризиків, адже більшість товарів буде розмитнюватися в електронному режимі без втручання посадових осіб митниці.

Окрім цього, важливим питанням удосконалення АСАУР є створення відповідної кількості та різновиду профілів митних ризиків. Одним із профілів ризику, якого не вистачає в АСАУР є профілі ризику загальної декларації прибуття. Такий вид декларації в Україні був запроваджений Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів» від 02.10.2019 р. № 141-

ІХ, що відповідає аналогічній декларації ЄС, зміст якої регулюється Главою 1 «Загальна декларація прибуття» Розділу IV «Товари, переміщені на митну територію союзу» Митного кодексу ЄС. Запровадження загальної декларації прибуття здійснено з метою створення умов для попереднього аналізу митних ризиків ще до того часу, як товар надійде до пунктів пропуску.

Разом з цим, передовий досвід у галузі оцінки ризиків говорить про те, що митні органи у своїй діяльності повинні покладатися вже не лише на дані з конкретних інформаційних полів у документах, що подаються на вантаж, як це було дотепер. З погляду оцінки ризиків, дані, які у документах на вантаж, тобто. у присутніх у них конкретних інформаційних полях, не такі важливі, як взаємозв'язок між інформацією з цих полів та поведінковими тенденціями, що демонструються протягом певного часу та підтверджуються різними джерелами. Вихідне становище в концепції реформування Митної служби Австралії полягає в тому, що діяльність кримінальних організацій та структур характеризується наявністю якихось аномалій, відхилень від норми, яких немає у законослухняних імпортерів. Для забезпечення безпеки кордону Митна служба Австралії планує направити більшу частину своїх зусиль та ресурсів у галузі оцінки ризиків на відносно невелику групу організацій, що належать до категорії високого ризику. Зокрема, Митна служба Австралії планує вжити певних кроків, щоб скласти повну картину структури торгівлі.

Це здійснюватиметься шляхом вивчення поведінкових зразків з використанням розширеного аналізу індикаторів ризику для додаткового порівняння поведінкових моделей. Таким чином можна буде легко виявляти різні аномалії та відхилення від норми та скласти розгорнуту історичну картину всіх імпортерів. Митна служба Австралії розпочала реалізацію проекту зі створення бази даних про своїх клієнтів, який передбачає збір інформації про 3000 і більше провідних компаній-імпортерів. Цей проект розширюватиметься, забезпечуючи постійний збір та збереження даних про всіх імпортерів; Створити надійну систему акредитації та перевірки компаній. Для створення надійної системи оцінки та перевірки благонадійності було реалізовано різні необхідні проекти, у т. ч. проект із запровадження статусу уповноваженого економічного оператора [1; 2].

Запровадження оцінки поведінкових моделей учасників зовнішньоекономічної діяльності, на наш погляд, є позитивним досвідом, який заслуговує на імплементацію в Україні.

Разом з цим, з метою зменшення обсягів контрабанди в Україні доцільно мінімізувати людський фактор при селекції митних ризиків, адже АСАУР, одним із результатів перевірки митних ризиків видає таких два результати, як митний огляд (при імпорті становить 8,3%) та перевірка документів (при імпорті становить 40,4%), тобто перевірка майже 50% від всіх імпортованих товарів здійснюється посадовими особами митниці. Такий стан речей є одним із умов розвитку корупції на митниці та контрабанди товарів через митний кордон України, адже імпортери можуть свідомо подавати документи на митницю з

помилками з метою присвоєння їм високого рівня ризику та призначення митного огляду або перевірки документів посадовими особами митниці.

В такому випадку, доцільно створити профіль ризику не для експортерів та імпортерів, а для посадових осіб митних органів. Такий профіль ризику повинен створюватися на основі аналізу поведінки працівників митниці під час митного огляду та перевірки документів, враховувати результати перевірок та частоту перевірки вантажів однієї і тої ж експортної чи імпортної компанії. Створений профіль ризику повинен бути занесений в АСАУР і слугувати елементом внутрішнього контролю за діяльністю посадових осіб митних органів. На наш погляд, такий підхід може бути одним із варіантів удосконалення селекції та управління митними ризиками в Україні.

Позитивним досвідом для удосконалення управління митними ризиками в Україні може бути досвід Франції, де митні органи розрізняють два види ризиків – реальні та потенційні. Обидва види ризиків можуть відноситися як до компаній, так і товарів. У реальному ризику шахрайства, у свою чергу, є два аспекти – предмет спору та інформація. У випадку предмету спору якщо йдеться про компанії, то тут маються на увазі, по-перше, оцінка періодичності перевірок компанії, що проводилися, та їх результатів і, по-друге, дані про всі попередні спори (характер, кількість, серйозність виявлених порушень). Подібний аналіз зазвичай проводиться шляхом вивчення відповідних баз даних. Якщо йдеться про товари, то тут маються на увазі, по-перше, кількість порушень, зазначених щодо конкретного товару або групи товарів (шляхом статистичного аналізу), і, по-друге, види шахрайських дій, вчинених з певними товарами та ступінь їхньої серйозності. Інформація про ступінь ризику може надходити з різних джерел усередині країни та за її межами – від працівників митних служб, експертів та інших органів або від таких організацій, як Європейське бюро боротьби з шахрайством (OLAF), Комісія із взаємодопомоги у випадках виявлення шахрайства.

Другий вид ризику – потенційний ризик. Якщо йдеться про компанію чи суб'єкт економічної діяльності, потенційний ризик шахрайства стосується загальних відомостей про компанію та її діяльність. До загальних відомостей належать такі:

– комерційна структура компанії: чи є вона монополією, квазімонополією або конкуруючою організацією, чи діє вона від власного імені або входить до складу національної чи багатонаціональної групи, чи є вона маркетинговою компанією, посередником, виробником, компанією, яка здійснює подальшу переробку продукції, виробником продукції за іноземною ліцензією або є підприємством якоїсь іншої форми;

– фінансова структура компанії: її балансова відомість (основні кошти, оборотні фонди, зобов'язання), оподатковуваний дохід (прибутки та збитки);

– організаційна форма компанії: її методика поставок, логістика та розташування служб, розподіл обов'язків усередині компанії, надійність внутрішньої системи управління, порядок документообігу та взаємодії різних

підрозділів, рівень кваліфікації працівників, які представляють компанію у митних органах, облік товарів;

– торгова структура компанії: значення її торгівлі із зарубіжними партнерами порівняно з діяльністю, що здійснюється всередині країни, порядок обробки її імпортних та експортних вантажів (чи проходять вони через підконтрольну компанію, чи відбуваються зміни у їх тарифікації чи оголошеній вартості тощо), частка сплачених мит та податків у вартості зарубіжних закупівель, сума допомоги, що виплачується Європейським гарантійним фондом розвитку сільського господарства залежно від обороту експортної сільськогосподарської продукції, звичайні способи транспортування та умови контрактів (вартість, страхування, фрахт (СІФ); франко-борт чи інше), вид фінансового забезпечення (повне, з фіксованою ставкою тощо);

– митна стратегія компанії: порядок митного оформлення, що використовується (відповідно до загальних правил, залежно від юридичної адреси фірми, спрощений порядок), умови митного оформлення товарів (тимчасові інтервали тощо), зміни місць проведення митного очищення (одноразові, багаторазові, часті зміни місць), використовувані митні процедури (прямий імпорт, імпорт, що випускається потім у вільне звернення в іншій державі-члені ЄС, продукція, що виробляється відповідно до загальної сільськогосподарської політики ЄЕС і що вивозиться з території Європейського співтовариства через іншу державу-член, переробка на або поза митною територією, використання митних складів тощо);

– будь-які зміни у поведінці компанії слідом за змінами в правилах, що стосуються імпорту або експорту товарів: зміни у складі постачальників, у переліку країн, з якими здійснюється торгівля, у тарифікації тощо.

Досвід Франції щодо організації дослідження митних ризиків є позитивним для України в контексті створення профілів ризику в АСАУР, адже критерії селекції ризиків митними органами Франції є значно ширшими, ніж в Україні, адже враховують діяльність фірми, яку вона проводить поза межами зовнішньоекономічних операцій, що дає змогу проаналізувати її поведінку.

Список використаних джерел:

1. Передовая практика на пунктах пересечения границы: содействие торговле и транспорту Справочник ОБСЕ – ЕЭК ООН. URL: https://unece.org/DAM/trans/bcf/publications/OSCE-UNECE_Handbook_russian.pdf
2. Border Management Modernization. The International Bank for Reconstruction and Development. 2011. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/986291468192549495/pdf/588450PUB0Bord101public10BOX353816B.pdf>.

Шелеп Андрій Михайлович

студент гр. ФМСзмсв-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключовими елементами стратегії в сфері зовнішньоекономічної діяльності в Україні є потреба вдосконалити систему митно-тарифного регулювання в певних напрямках. Проте такий процес в сфері митно-тарифного регулювання наділений багатьма негативними аспектами і містить багато проблем. Серед яких потрібно виокремити складну і несистематизовану систему законодавства в митній сфері, в якому міститься багато неузгоджених аспектів і неврегульованостей. Найперше, які містяться в самому Митному кодексі України.

Тому доцільно зазначити, що нині є ряд невирішених проблем, які діють на ефективність митно-тарифного регулювання, наприклад: [1, с. 141].

- надмірна деталізація та значна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари;
- наявність значної кількості пілг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів і підходів щодо підготовки законодавчих актів з питань митно-тарифного регулювання, зокрема підготовка ними пропозицій щодо деталізації товарів за комерційними назвами, маркою та призначенням для споживання в окремій галузі.

Для вирішення таких проблем, найперше, бажано надати можливість КМУ розглядати і встановлювати ставки імпорного та експортного мит. Такий порядок дасть можливість оперативно реагувати на кон'юнктуру внутрішнього та зовнішнього ринку, забезпечувати протекціоністські заходи по захисту вітчизняного виробника та виконувати міжнародні зобов'язання. Також це призведе до можливості ефективно реагувати на звернення зарубіжних країн щодо тарифних преференцій протягом міжнародних перемовин та сприятиме швидшій інтеграції України до Європейського Союзу.

Переваги можливості впливати на ставки мита Кабінету Міністрів України чітко проглядаються, при підписанні міжнародних договорів в митній сфері.

Тоді як відсутність можливості оперативно вирішувати питання щодо корегування ставок призводить до порушення міжнародних зобов'язань України, що не може бути, а також не сприяє відновленню застосування Європейською Комісією квот на українські товари, що може вплинути на обсяги постачання та експортування на Європейські ринки вітчизняних товарів. А тоді як тривалий процес заміни митних ставок не можуть дати змоги ефективно здійснювати усі необхідні для ефективного функціонування митної системи заходи.

Ще однією перевагою і аргументом за запровадження вищеописаного механізму встановлення митних ставок є те, що схожі механізми

використовуються у країнах Європи – тобто там можливість такого встановлення належить виконавчій владі. Такий порядок діє у Литовській Республіці, Румунії, Болгарії, Угорщині. В той час як порядок затвердження ставок у ЄС належить Раді Міністрів ЄС.

Такі трансформації в сфері запровадження змін у митному тарифі призведуть до можливості уникати потреби приймати тактичні рішення на рівні Верховної ради і оминати складний процес прийняття рішення. А також це сприятиме нівелюванню можливості лобіювати прийняття потрібних у лапках рішень.

Список використаних джерел:

1. Новікова К. І. Перспективні напрямки розвитку митно-тарифного регулювання в Україні. Держава і регіони. 2010. № 1. С. 141-145.

Шенгофер Андрій Андрійович
студент гр. ДСПУАзм-22, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кізима Т. О.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В сучасних умовах система місцевого самоврядування в Україні знаходиться в стані динамічного розвитку, що здійснюється перш за все за рахунок зростання повноважень та функцій, якими наділяє його держава. Створення територіальних громад передбачає максимальну передачу повноважень щодо забезпечення розвитку та здійснення управління на рівень громад. В такому разі місцеве самоврядування сьогодні виступає саме тією організованою системою управління, за допомогою якої створюються організаційні умови для розвитку територіальних громад.

Забезпечення належного рівня конкуренції, впровадження інноваційних методів управління стимулюють керівників громади реорганізовувати та підвищити рівень управління так, щоби забезпечити збалансований розвиток територіальної одиниці. Найбільш ефективним розвитком територіальної громади є формування механізму управління.

На думку О. Присяжнюк «формування і застосування на практиці ефективних механізмів управління об'єднаними територіальними громадами дає змогу забезпечити кардинальні зміни рівня конкурентоспроможності територій» [4].

О. Ситницька пропонує визначити «комплексний механізм управління громадами в умовах конкуренції як сукупність (систему) конкретно визначених механізмів публічного управління громадами, через використання яких реалізуються управлінські впливи на розвиток територіальних громад із застосуванням основних принципів, функціоналу кожного суб'єкта управління, а також форм і методів управління та з урахуванням зовнішніх та внутрішніх конкурентних переваг громади» [5].

Основною метою формування та реалізації механізму управління розвитком територіальної громади є застосування комплексу інструментів та засобів задля досягнення стратегічної мети розвитку територіальної одиниці. В економічній системі до механізмів управління розвитком територіальних громад відносять: економічний, фінансовий, правовий, соціальний, політичний.

Зазначені складові механізму управління розвитком територіальних громад є взаємопов'язані та вимагають в комплексі вирішувати питання прийняття ефективних програм функціонування громади, що у підсумку забезпечить соціально-економічний їх розвиток. Тому, в процесі управління розвитком територіальних громад управлінці повинні приділити увагу організаційно-економічному забезпеченні розвитку, що у підсумку визначить дієвість системи управління.

В умовах децентралізації важливе значення набуває економічна система розвитку територіальних громад, яка відповідає за фінансове забезпечення

реалізації програм соціально-економічного розвитку території, а також контролю та оцінки ефективності діяльності. Основним джерелом фінансових ресурсів є місцевий бюджет; податкові надходження. Економічна складова представлена економічними відносинами між суб'єктами господарювання, спрямованими на вибір ефективного способу їх реалізації у визначених умовах забезпечення потреб населення території товарами споживання, об'єктами соціальної інфраструктури, робочими місцями, утримання правопорядку і законності, економічної й екологічної безпеки.

Я. Білоус зазначає, що «визначити економічну систему територіальних громад можна з позицій статичної та динамічної. З позиції статичної як сукупність продуктивних сил та суб'єктів господарювання, а з позиції динамічної – як відтворювальні процеси на регіональному рівні, що пов'язані з видобуванням, розподілом, виробництвом, обміном, споживанням та розподілом доходів, поєднаних економічними відносинами з метою забезпечення економічного зростання в громаді, збільшенні надходжень до бюджету громади та в збільшенні реальних доходів на душу населення» [1].

Сукупність організаційної та економічної підсистем становлять організаційно-економічний механізм управління розвитком територіальних громад. Слід зазначити, що система управління територіальними громадами, впливаючи на об'єкт управління, повинна повноцінно реалізувати загальнодержавну політику на території громади, максимально враховуючи її ресурсний потенціал, особливості суспільної системи та потреби населення громади.

З вище означеного визначено, що управління розвитком територіальних здійснюється в процесі формування та реалізації організаційної складової, яка включає методи, технології, механізми, інструменти управління, які у свою чергу визначають: цілі та стратегії розвитку, організаційну структуру та розподіл повноважень, систему комунікацій. До основних завдань управління розвитком територіальних громад слід віднести: здатність планувати, реалізовувати плани, конкурувати за інвестиції та кращі робочі місця; здійснювати стимулюючий вплив на економічні процеси та інновації; використовувати інтелектуальний ресурс громади для створення конкурентних переваг; забезпечити бажання та спроможність установ пристосовуватись до викликів економіки.

Список використаних джерел:

1. Білоус Я. Ю. Аналіз чинників конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля*. 2017. № 6 (236). С. 26-32.
2. Галгаш Р. А., Бузько І. Р. Інституціональна модель стратегічної координації взаємодії підприємств в регіональних кластерах. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля*. 2017. № 6 (236). С. 45-51.
3. Інституційна спроможність об'єднаних територіальних громад України. Аналітична записка. Київ, 2019. 43 с.

4. Присяжнюк О. Ф., Плотнікова М. Ф. Механізми управління розвитком територіальних громад. *Наукові горизонти*. 2018. № 11 (72). С. 56-61.
5. Ситницька О. А. Запровадження комплексного механізму управління розвитком територіальних громад в умовах конкуренції. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 1. С. 124-128.
6. Чикаренко І. А., Чикаренко А. С., Ушакова А. С. Досвід стратегічного управління розвитком об'єднаних територіальних громад. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 10. С. 54-61.

Юзинкевич Олександра Олександрівна
студентка гр. ФФзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Основною метою бюджетного менеджменту є формування теоретико-методологічних засад бюджетного менеджменту, обґрунтування його функцій, завдань, принципів, методів, а також визначення напрямів його розвитку метою забезпечення підвищення ефективності формування і використання бюджетних ресурсів країни та вдосконалення бюджетного процесу відповідно до стратегічних завдань соціально-економічного розвитку суспільства [1].

У сучасних умовах істотно зростає роль і значення управлінських рішень, що приймаються на всіх рівнях влади в сфері бюджетних відносин. Управління бюджетом має особливе значення, тому що саме тут зосереджуються найбільші фінансові потоки держави. Від того, як вибудована ця система управління, залежить фінансова основа держави. Незважаючи на всю важливість побудови ефективної системи управління в бюджетній сфері, питання оцінки результативності бюджетного менеджменту при плануванні та використанні бюджетних коштів не отримало належного розвитку.

Підвищення ефективності використання державного бюджету для регулювання макроекономічних процесів в економіці залежить від ефективності бюджетного менеджменту. Ефективність управління системою доходів бюджету значною мірою залежить від структурної побудови самої системи. Оптимальна структура бюджету є запорукою реального планування і повноти виконання його доходів. Саме тому дослідження питань підвищення ефективності формування бюджетних доходів на сучасному етапі є таким важливим. Адже діяльність у сфері бюджетної політики полягає в тому, щоб враховуючи тиск особливих інтересів суб'єктів держави як соціально-економічних груп, оптимально поєднувати реалізацію цих завдань [2].

Підвищення ефективності використання державного бюджету залежить від ефективності бюджетного менеджменту, серед основних інструментів якого слід виділити: аудит ефективності, контроль діяльності органів управління, інвестицій, державних програм, оцінку якості бюджетного менеджменту, бюджетування, орієнтоване на результат.

Для підвищення ефективності бюджетного менеджменту виділено такі напрямки:

- вдосконалення формування доходної частини державного бюджету за рахунок регулювання податкових ставок та порядку сплати податків, оптимізації структури державного майна, підвищення ефективності адміністрування податкових і неподаткових доходів, формування та підтримки сприятливих умов для розвитку реального сектору, встановлення спеціальних податкових режимів;
- вдосконалення планування державних видатків за рахунок

впровадження системи стратегічного бюджетування, яка передбачає розподіл державних коштів на основі встановлених пріоритетів, стратегічних цілей, тактичних завдань;

– вдосконалення контролю за витратами бюджетних коштів за рахунок впровадження аудиту ефективності.

Розглядаючи питання ефективності державного управління у сфері доходів, слід звернути особливу увагу на взаємодію основних суб'єктів під час формування дохідної частини бюджету. Відомо, що доходи бюджету виражають економічні відносини, які виникають між державою, суб'єктами господарювання та громадянами в процесі формування та виконання бюджету. Формою прояву цих економічних відносин є різні види податкових і неподаткових платежів суб'єктів господарювання та населення до державного бюджетування [3].

Зауважимо, що всі заходи, що спрямовані на управління доходами і використовуються сьогодні в Україні, можна поділити на дві групи: прямі й непрямі методи збільшення доходів.

До прямих методів збільшення доходів належать:

– регулювання податкових ставок та порядку сплати податків;
– оптимізація структури майна, що перебуває у державній власності як джерела доходів бюджету (розглядається сьогодні лише з боку привабливості для приватизаційних процесів);

– підвищення ефективності адміністрування податкових і неподаткових доходів. Непрямі методи стимулювання доходів складаються з:

– формування та підтримки сприятливих умов для розвитку реального сектору;

– встановлення спеціальних податкових режимів.

В умовах нестабільності економіки та ресурсних обмежень особливого значення для прийняття своєчасних й ефективних рішень набуває можливість на стадії планування проводити сценарні розрахунки і здійснювати превентивний контроль витрат, їх відповідності меті та завданням.[3]

Прагнення до рівноваги бюджетних доходів і витрат шляхом збалансованості державного бюджету – це сьогодні одна з головних задач. Тільки вирішуючи її, можна проводити цілеспрямовану фінансову політику. При цьому варто враховувати, що засоби розв'язання даної задачі багато в чому визначається тим, до якої межі і якими темпами потрібно прагнути для збалансування бюджетних витрат і доходів. При цьому варто враховувати, що засоби розв'язання даної задачі багато в чому визначається тим, до якої межі і якими темпами потрібно прагнути для збалансування бюджетних витрат і доходів [4].

Зауважимо, однак, що у сфері фіскальних правил не має уніфікованих вимог. Кожна країна сама встановлює свої фінансові обмеження, враховує власні потреби й враховує особливості свого бюджетного процесу.

Щодо України, то, вагомим кроком у боротьбі за скорочення дефіциту бюджету в Україні може стати вдосконалення боргової політики, що має на меті скорочення боргу та зменшення витрат на його обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Клець Л. Є. Бюджетний менеджмент. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 640 с.
2. Коляда Т. А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 396 с.
3. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 508 с.
4. Мацедонська Н. В. Зарубіжний досвід управління бюджетним дефіцитом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 732-735. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/151.pdf>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

**Збірник наукових праць
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Західноукраїнського національного університету**

Випуск 2